

T.C
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

ÇOCUKLARA KIRAAT (1881) VE SEVİMLİ MECMUA (1925)
DERGİLERİNDEKİ ÇEVİRİ METİNLER VE DIŞ DÜNYA
ÜZERİNE BİR İNCELEME

TUĞBA BARUTCU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. FUNDA TOPRAK

Konya 2010

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
Bilimsel Etik Sayfası	v
Tez Kabul Formu	vi
Önsöz/Teşekkür.....	vii
Özet.....	viii
Summary	x
Kısaltmalar.....	xii

TEORİK ÇERÇEVE

I.1. Konu.....	1
I.2. Amaç ve Önem.....	1
I.3. Yöntem.....	1
I.4. Kapsam ve Sınırlılıklar.....	1

I. BÖLÜM

(GİRİŞ)

ÇOCUK EDEBİYATI VE ÇOCUK DERGİCİLİĞİ

I.1. ÇOCUK EDEBİYATI.....	3
I.1.1. Tanımı, Kapsamı ve Önemi.....	3
I.1.2. Çocuk Edebiyatı Ürünleri	4
I.1.2.1. Kitaplar.....	4
I.1.2.1.1. Çocuk Kitapları.....	4
I.1.2.1.2. Çocuk Edebiyatında Kitapların Önemi.....	5
I.1.2.2. Sesli ve Görüntülü Materyaller.....	6
I.1.2.3. Süreli Yayınlar.....	6
I.1.2.4. Dergiler.....	7
I.1.2.5. Gazeteler.....	8
I.1.3. Tanzimat ve Cumhuriyet Dönemi Çocuk Edebiyatı.....	9

I.2. ÇOCUK DERGİCİLİĞİ.....	10
I.2.1. Dünyada Çocuk Dergiciliği.....	10
I.2.2. Çocuk Dergilerinin Eğitimdeki Yeri.....	10
I.2.3. Türkiye'deki Çocuk Dergiciliği.....	11
I.2.4. Tanzimat ve Cumhuriyet Dönemi Çocuk Dergilerinde Çevirinin Yeri.....	16
I.2.5. Türkiye Çocuk Dergilerinde Dil ve İmlâ.....	16
I.2.6. Türkiye Çocuk Dergilerinde Batı Etkisi.....	18

II. BÖLÜM

ÇOCUKLARA KIRAAT (1881-1882) VE SEVİMLİ MECMUA (1925) DERGİLERİ

II.1. Çocuklara Kıraat (1881-1882).....	20
II.2. Sevimli Mecmua (1925).....	20

III. BÖLÜM

ÇOCUKLARA KIRAAT VE SEVİMLİ MECMUA DERGİLERİNİN KONULARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

III.1. Bilim ve Teknoloji.....	22
III.2. Vatanseverlik.....	24
III.3. Sanat.....	25
III.4. İdeal Çocuk Tipi.....	26
III.5. Macera ve Kahramanlık.....	28
III.6. Tabiat ve Şehir Mimarisi.....	30
III.7. Dostluk.....	31

IV. BÖLÜM

ÇOCUKLARA KIRAAT VE SEVİMLİ MECMUA DERGİLERDE DIŞ DÜNYA VE DÜNYA MİLLETLERİNE BAKIŞ

IV.1. Çocuklara Kıraat Dergisinde Dış Dünya ve Dünya Milletlerine Bakış.....	32
IV.2. Sevimli Mecmua Dergisinde Dış Dünya ve Dünya Milletlerine Bakış	33

V. BÖLÜM

ÇOCUKLARA KIRAAT VE SEVİMLİ MECMUA DERGİLERİNDE DİL ANLATIM İMLÂ VE NOKTALAMA ÖZELLİKLERİ

V.1. ÇOCUKLARA KIRAAT VE SEVİMLİ MECMUA DERGİLERİNDE DİL VE ANLATIM.....	37
V.1.1. Çocuklara Kiraat Dergisinde Dil ve Anlatım	38
V.1.2. Sevimli Mecmua Dergisinde Dil ve Anlatım	39
V.2. ÇOCUKLARA KIRAAT VE SEVİMLİ MECMUA DERGİLERİNDE İMLÂ VE NOKTALAMA.....	41
V.2.1. Çocuklara Kiraat Dergisinde İmlâ ve Noktalama.....	41
V.2.2. Sevimli Mecmua Dergisinde İmlâ ve Noktalama	45

VI. BÖLÜM

ÇOCUKLARA KIRAAT VE SEVİMLİ MECMUA DERGİLERİNDE GÖRSEL TASARIM VE SAYFA DÜZENİ

VI.1. Çocuklara Kiraat Dergisinde Görsel Tasarım ve Sayfa Düzeni.....	52
VI.2. Sevimli Mecmua Dergisinde Görsel Tasarım ve Sayfa Düzeni	64
Sonuç ve Değerlendirme.....	76
Kaynakça.....	80
Ekler.....	82
Özgeçmiş.....	178

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Tuğba BARUTCU

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'TUGBA BARUTCU'.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Tuğba BARUTCU	
	Numarası	076213022002	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türkçe Eğitimi / Türkçe Öğretmenliği	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Funda TOPRAK	
Tezin Adı	Çocuklara Kınar (1882) ve Sevimli Mecmua (1925) Dergilerindeki Çeviri Metinler ve Dış Dünya Üzerine Bir İnceleme.		

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan ...yukarıdaki..... başlıklı bu çalışma ..10.../..02.../2010.. tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/~~oybirliği~~ ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı

Danışman ve Üyeler

Doç. Dr. Funda TOPRAK Danışman
Prof. Dr. Halim SERANSLAN üye
Yrd. Doç. Dr. Mustafa YILDIZ üye

İmza

ÖNSÖZ

Bir çocuk edebiyatı ürünü olarak dergiler, çocukla toplum arasındaki bağın gelişiminde önemli bir etkidir. Çocuk, dergiler vasıtasıyla toplumun gündemindeki olaylardan haberdar olur ve toplumsal aidiyet duygusunu geliştirebilir.

Bir dergi, edebî yazılardan, görsel materyallerden ve gündemi ilgilendiren haberlerden oluşur. Bir dilin üslup, imlâ ve noktalama özelliklerini, kurallarını aktaran edebî yazılar, çocuğun dilsel yetkinliği artırırken, dergilerde kullanılan görsel öğeler, estetik zevkin oluşumuna katkı sağlar. Çocuğu içinde yaşadığı grubun bir parçası haline getirebilen dergiler, aynı zamanda o grup içinde çocuğa yönelik bakış açısıyla ilgili bilgi verir.

Bu çalışma, ÇK ve SM dergileri üzerinde yapılmıştır. Dergilerden ÇK Tanzimat SM ise Cumhuriyet Dönemi'ne aittir. Bu dergiler, çocuğu ele alış yönleri ve çocuğa aktarılan dış dünyaya ait kavramları açısından incelenmiştir. Dergilerin dil anlatım, imlâ noktalama ve görsel tasarım açısından çocuğa uygunluğu ve bu alanlardaki kullanımın ne derece istikrarlı olduğuna değinilmeye çalışılmıştır. Toplam 45 metin bu amaçlar doğrultusunda Latin alfabesine aktarılmış ve çeşitli yönleriyle sınıflandırılmıştır.

Bu tezin her aşamasında emeği geçen ve değerli fikirleriyle bana yol gösteren danışman hocam Doç. Dr. Funda TOPRAK'a, destek ve anlayışlarını hiçbir zaman eksik etmeyen aileme teşekkürlerimi sunuyorum.

Tuğba BARUTCU

Konya, 2010

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Tuğba BARUTCU	Numarası: 074213011002
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türkçe Eğitimi / Türkçe Öğretmenliği	
	Danışmanı	Doç. Dr. Funda TOPRAK	
Tezin Adı		Çocuklara Kıraat (1881) ve Sevimli Mecmua (1925) Dergilerindeki Çeviri Metinler ve Dış Dünya Üzerine Bir İnceleme.	

ÖZET

ÇOCUKLARA KIRAAT (1881) VE SEVİMLİ MECMUA (1925) DERGİLERİNDEKİ ÇEVİRİ METİNLER VE DIŞ DÜNYA ÜZERİNE BİR İNCELEME

Bu tez Tanzimat Dönemi'ne ait Çocuklara Kıraat ve Cumhuriyet Dönemi'ne ait Sevimli Mecmua dergileri üzerine bir çalışmadır. Çalışmamızda bu dergilerdeki çeviri metinler ve dış dünya kavramı etrafında gelişen metinler incelenmiştir. Bu incelemeyi yapmaktaki amacımız bu dergileri, üzerinde çalıştığımız metinler aracılığıyla konu, dil anlatım, imla noktalama ve görsel tasarım açısından değerlendirmektir. Ayrıca, bu dergiler vasıtasıyla iki dönem arası farklılıkları ve paralellikleri tespit etmek ve çocuk edebiyatının dergi yayıncılığı yönüyle geçirdiği değişim hakkında bilgi edinmektir.

Çocuk dergileri, yayımlandıkları dönemin sosyal yaşantısıyla ilgili bilgiler aktarır. Çocuk edebiyatına ve çocuk eğitime katkıda bulunur. Bu iki durum sonucunda dergiler üzerine yapılan çalışmalara olan ihtiyaç artmıştır. Hazırladığımız çalışma Tanzimat ve Cumhuriyet Dönemi'ne sosyal ve edebî açıdan ışık tutması yönüyle de önemli görülmektedir.

Çalışmamızın araştırma sürecinde ilk olarak Çocuklara Kıraat (1881) ve Sevimli Mecmua (1925) adlı çocuk dergilerinin tüm sayıları (Çocuklara Kıraat 18 sayı, Sevimli Mecmua 13 sayı)nın bulunduğu kütüphaneler tespit edildi. Bu dergilerin tezimizde kullanım açısından yeterli materyale sahip olup olmadığı incelendi. Daha sonra dergilerdeki çeviri metinler belirlendi ve dünya edebiyatına ait farklı metinler “dış dünya” kavramı kapsamında

değerlendirildi. Dergilerde yer almış Türk Edebiyatı ve kültürü dışında kalan tüm öğeler bu kavram çerçevesinde incelendi.

İncelenen metinler, dergilerdeki orijinal hallerine bağlı kalınarak Latin alfabesine aktarılmıştır. İki dergi arasında dönemleriyle birlikte karşılaştırma yapılmış ve bu karşılaştırma yapılırken sosyal bilimlerin araştırma yöntemlerinden karşılaştırmalı inceleme metodu kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuklara Kıraat, Sevimli Mecmua, Çocuk Eğitimi, Eski Harfli Çocuk Dergileri.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Tuğba BARUTCU	Number: 074213011002
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Turkish Education / Turkish Teaching	
	Danışmanı	Doç. Dr. Funda TOPRAK	
Tezin İngilizce Adı		Translated Texts in the Magazines named Çocuklara Kıraat(1881) and Sevimli Mecmua(1925) and a study on the outside world	

SUMMARY

TRANSLATED TEXTS IN THE MAGAZINES NAMED ÇOCUKLARA KIRAAT (1881) AND SEVİMLİ MECMUA (1925) AND A STUDY ON THE OUTSIDE WORLD

This is a work on the magazines named Çocuklara Kıraat which belongs to The Period of Tanzimat and Sevimli Mecmua published in The Period of Republic. In this work, translated texts in these magazines and the texts developing around the concept of outside world are studied. The aim of this work is to evaluate magazines from the aspect of their subject , grammar, punctuation and visual design by the texts we have worked on. It is also aimed to define the differences and parallelisms between both periods and to get information about the change through the magazine publishing of child literature by these magazines.

Child Magazines inform us about the social life of the period they published in. They contribute to Child Literature and Child Education. Thus, the need to the studies on the magazines has increased. Our work is also important in the way of illuminating The Periods of Tanzimat and Republic in social and literary aspects.

During our study ,the libraries where the whole series of Child Magazines named Çocuklara Kıraat (1881)(18 numbers) and Sevimli Mecmua (1925) (13 numbers) take place are firstly determined. It is searched whether these magazines have enough materials for our work. In our next step, translated texts in the magazines are found and various texts which belong to world literature are evaluated according to the concept of “outside world”.The whole items apart from the Turkish Literature and Culture which exist in the magazines are searched around this concept.

Searched texts are rewritten in Latin letters by keeping their original forms in magazines. We have compared these two magazines with their periods and while making this comparison we have used the method of comparative study from those of Social Science.

Key Words: Çocuklara Kiraat, Sevimli Mecmua, Child Education, Child Magazines with Old letters.

KISALTMALAR

ÇK: Çocuklara Kıraat

SM: Sevimli Mecmua

vb: ve benzeri

TEORİK ÇERÇEVE

I.1. Konu

Bu çalışma Tanzimat Dönemi'ne ait Çocuklara Kıraat (1881) ve Cumhuriyet Dönemi'ne ait Sevimli Mecmua (1925) adlı çocuk dergileri üzerine bir incelemedir. Bu dergilerdeki çeviri metinler ve bu metinlerde aktarılan dış dünya kavramı çeşitli yönleriyle ele alınmıştır.

I.2. Amaç ve Önem

Çocuk edebiyatı dergi, gazete, kitap gibi ürünlerle çocuğa hitap eder. Bu ürünlerde ortaya çıkan bakış açısı, toplumun çocuğu hangi açılardan ele aldığıyla ilgili bilgi verir. Çocuğun sosyal düzenle olan ilişkisi, bu ürünler vasıtasıyla olumlu ya da olumsuz bir süreçten geçmektedir. Bu ürünlerin geliştirilmesi, çocuk eğitimin kalitesini artıracak ve dolaylı olarak toplumun ilerleyişine katkı sağlayacaktır.

Çalışmamızın amacı, bu iki dergideki çeviri metinlerin özelliklerini, bu metinlerle hangi değerlerin aktarılmaya çalışıldığını ve çocuklara nasıl bir dış dünyanın sunulduğunu ortaya çıkarmaktır. Dolayısıyla Tanzimat ve Cumhuriyet Dönemi arasında çocuk dergileri açısından bir karşılaştırma yapmaktır.

I.3. Yöntem

Çalışmamızın araştırma sürecinde ilk olarak Çocuklara Kıraat (1881) ve Sevimli Mecmua (1925) adlı çocuk dergilerinin tüm sayıları (Çocuklara Kıraat 18 sayı, Sevimli Mecmua 13 sayı)nın bulunduğu kütüphaneler tespit edildi. Bu dergilerin tezimizde kullanım açısından yeterli materyale sahip olup olmadığı incelendi. Daha sonra dergilerdeki çeviri metinler belirlendi ve dünya edebiyatına ait farklı metinler “dış dünya” kavramı kapsamında değerlendirildi. Dergilerde yer almış Türk Edebiyatı ve kültürü dışında kalan tüm öğeler bu kavram çerçevesinde incelendi.

İncelenen metinler, dergilerdeki orijinal hallerine bağlı kalınarak Latin alfabesine aktarılmıştır. İki dergi arasında dönemleriyle birlikte karşılaştırma yapılmış ve bu karşılaştırma yapılırken sosyal bilimlerin araştırma yöntemlerinden karşılaştırmalı inceleme metodu kullanılmıştır.

I.4. Kapsam ve Sınırlılıklar

Çalışmamız altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, çocuk edebiyatının kapsamından ve öneminden bahsedildikten sonra kitap, dergi, gazete gibi çocuk edebiyatı

kapsamına giren materyallere ve çocuk açısından bu materyallerin önemine değinilmiştir. Ayrıca dünyada ve Türkiye’de çocuk dergiciliği, Türkiye çocuk dergiciliğinde batı etkisi gibi konular bu bölümde ele alınmıştır.

İkinci bölümde Çocuklara Kıraat ve Sevimli Mecmua dergileri çeşitli yönleriyle tanıtılmaya çalışılmış; üçüncü bölümde ise metinler konularına göre tasnif edilmiştir. Dördüncü bölümde ise bu metinlerdeki dış dünyaya yönelik bakış açısını ortaya koymaya çalıştık.

Beşinci ve altıncı bölümde konumuzla ilgili tespit edilen metinler dil anlatım, imlâ noktalama ve görsel tasarım gibi değişik açılardan incelenmeye çalışıldı. Bu bölümler, metinlerde tespit ettiğimiz örneklerle zenginleştirildi. Sonuç bölümünde ise, önceki bölümlerden elde edilen veriler değerlendirilmeye çalışıldı.

Bugüne kadar çocuk dergileri üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar, ya tek başına bir derginin ayrıntılı olarak incelenmesi ya da birbiriyle paralel birden fazla derginin ortak bir konu çerçevesinde değerlendirilmesinden ibarettir. Yapılan incelemelerin hiçbirinde, farklı dergiler aracılığıyla dönemler karşılaştırılmamış ve çeviri edebiyatı dışında dergilerdeki dış dünya kavramı üzerinde durulmamıştır. Bu açıdan çalışmamızın araştırmacılara ve ilgililere kaynak olabileceğini düşünmekteyiz.

I. BÖLÜM

(GİRİŞ)

ÇOCUK EDEBİYATI VE ÇOCUK DERGİCİLİĞİ

I.1. ÇOCUK EDEBİYATI

I.1.1. TANIMI, KAPSAMI VE ÖNEMİ

Çocuk kavramı, uzmanlar tarafından çeşitli ifadelerle tanımlanmıştır. Örneğin;

“Çocuk, iki yaşından ergenlik çağına kadar büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu, henüz ergenlik dönemine erişmemiş kız ve erkek çocuktur”(Yalçın, Aytaş; 2003: 13).

“Çocuk, doğum ve ergenlik çağı arasındaki dönemi yaşayan küçük insandır”(Şimşek, 2002: 13).

“Çocuk, olgunluğa erişinceye dek, her yaştaki erkekler ve kızlar için yapılan bir nitelemedir. Çocuk edebiyatı kapsamı içinde bulunan kişilerdir”(Oğuzkan, 1981: 40; Akt. Kıbrıs, 2000: 2).

gibi tanımlamalar, çocuğun algılanış şeklini ortaya koyar. Sonuç olarak ortaya çıkan düşünce, çocuğun henüz yetişkin bireylerin vasıflarına sahip olmayan ve birçok yönden eğitilmesi gereken birey olduğu yönündedir.

Tacettin Şimşek, bireyin çocukluk dönemini dört evrede incelemiştir. Birinci evre, doğumdan sonraki üç haftayı, ikinci evre on sekiz haftayı, üçüncü evre 7 yaşına kadar olan dönemi kapsar. Dördüncü evre ise; bireyin ergenlik çağına gelinceye kadar yaşadığı dönemi ifade eder. Bu evreler çocuğun bedensel ve psikomotor gelişimine göre belirlenir. Bedensel gelişim vücut yapısının büyümesini, psikomotor gelişim ise yaşamak için gerekli duygu, düşünce ve davranış donanımına sahip olmayı ifade eder (Şimşek; 2002: 13).

Bu uzun çocukluk dönemi, Freud ve Erikson gibi psikologların kuramlarında ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. İncelemeler sonucu, bu dönemde geçirilen yaşantıların bireylerin tüm hayatları boyunca olumlu ya da olumsuz yönde etkili olduğu düşüncesi savunulmuştur. Bu nedenle, bireylerin bu kritik dönemde içinde buldukları zihinsel, kişisel, duyuşsal ve sosyal gelişim süreçlerinin kalitesi, toplumun kalitesiyle doğru orantılıdır. Bilgili ve erdemli bir toplum, ancak çocukluktan itibaren tüm yönleriyle gelişimi sağlanmış bireylerin yetiştirilmesiyle mümkündür.

Yetişkin olsun olmasın her insanın belirli ihtiyaçları vardır. Bireyler, bu ihtiyaçları karşılandığı sürece yaşamlarını sürdürebilirler. Bilmek, öğrenmek, anlamak, yorumlamak,

duygu ve düşünce dünyasını geliştirmek, yeteneklerini keşfetmek ve kendini tanımak yaşamın vazgeçilmez unsurlarıdır. Bu unsurlar, bireylerin çevrelerinde olup bitenleri anlamlandırmalarına ve faydalı bir sosyal yaşantı oluşturmalarına katkı sağlar.

Birey, anlayabildiği, değerlendirebildiği sürece insan olma vasıflarına sahip olabilir. Çocuk edebiyatı, insan yaşamının en kritik döneminde çocuğu eğiten ve eğlendiren, ona bilme ve anlama kabiliyeti sunan yazılı ya da sözlü edebî ürünlerin tümü olarak ifade edilir. Bu ürünler çocuğun hayal dünyasını, yeteneklerini, düşünce ve duygularını geliştirmeli, her yönüyle çocuğa hitap etmelidir.

“Çocuk edebiyatı, bir toplumda çocuğun yerini belirleyen en duyarlı alanlardan biridir. Çocuk edebiyatı, içinde doğduğu toplumun felsefesini yansıtan çocuksu ayna rolünü üstlenir. Ana dili sevgisinin verilmesinde okul öncesi ve okul çağı çocuklarının düzeyi doğrultusunda oluşturulan edebiyat, eğitimin vazgeçilmez kaynağıdır”(Şirin; 1988: 187; Akt. Ögüt, 2006: 1)

Çocuk edebiyatında, çocuk psikolojisinde edinilen yeni bilgilere bağlı olarak hızla artan bir gelişme görülmüştür. Çocukların ilgi ve ihtiyaçları, farklı bakış açıları ve algılama düzeyleri bu incelemeler sonucunda ortaya çıkarılmıştır. Dolayısıyla çocuk edebiyatı yazarları, hitap ettikleri kesimi daha iyi tanıma fırsatı bulmuş ve “çocuğa görelilik” ilkesini eserlerinde daha etkin bir biçimde uygulayabilmişlerdir.

Çocukluk dönemi kişilik gelişiminde en kritik dönemdir. Objektif düşünme ve farklı problem çözme becerileri bu dönemde bireye etkin bir biçimde kazandırılabilir. Tiyatro, roman, öykü, şiir gibi çocuk edebiyatı ürünleri ise bu vb. davranışların kazandırılmasını kolaylaştırır. Bu ürünler sayesinde çocuk, günlük hayatının dışına çıkar ve farklı olaylar karşısında tecrübeler edinir. Gelişen hayal gücü, çocuğun duygu ve düşünce dünyasını üst düzey bir ilerlemenin eşiğine taşır.

Refah düzeyi yüksek, bilgili bir toplumun temelinde her yönden eğitilmiş ideal bireyler vardır. Çocuk edebiyatı ise; bu bireylerin yetiştirilmesinde, ülkenin uzak ve yakın hedeflerine ulaşmasında yadsınamayan büyük bir etkiye sahiptir.

I.1.2. ÇOCUK EDEBİYATI ÜRÜNLERİ

I.1.2.1. KİTAPLAR

I.1.2.1.1. ÇOCUK KİTAPLARI

“Lee Carter, kitap sevgisi ve alışkanlığının daha bebekken başlatılması gereken bir yaşam biçimi olduğunu, kitap okuma sevgisinin öğretilmeyen yaşanan ve yaşatılan bir olgu olduğunu söylemektedir. Bu yargılardan da açıkça anlaşılmaktadır ki, kitap okuma alışkanlığı

kazandırmaya, ana dili edinimi sıralarında başlanması ve ergenlikten önce geliştirilmiş olması gerekmektedir”(Çavuşoğlu, 2005: 37).

Çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmak için kaliteli ve eğitici kaynaklara ihtiyaç vardır. Kitaplar, anlatım özelliklerindeki kalite vasıtasıyla çocukların ilgisini çekecektir. Dünya edebiyatı ve Türk edebiyatına bakıldığında standardı yakalayan kitaplar şu şekilde sıralanabilir:

“Çeviri çocuk edebiyatında en belirgin örnek Exupery’nin Küçük Prens’idir. Ayrıca Gosciny’nin Pıtırık dizisini, Angela Sommer Boddenbrug’un Küçük Vampir dizisini Roald Dahl’in Matilda’dan başlayarak tüm kitaplarını Peter Haertling’in Benjamin Anna’yı Seviyor, İhtiyar John, Büyükanne gibi kitaplarını, Nöstlinger’in çevirilerini sayabiliriz” (Neydim, 2003: 83).

“Yerli çocuk edebiyatına baktığımızda Aziz Nesin’in Şimdiki Çocuklar Harika, Rıfat Ilgaz’ın Hababam Sınıfı geçmişteki örneklerin en belirginleridir. Günümüz çocuk edebiyatında da bu anlayışta kitaplar piyasaya çıkmaktadır. Mustafa Tuncel’in Elveda Kumru’su; Sevim Ak’ın Babamın Gözleri Kedi Gözleri; Seza Aksoy’un Küçük Prens ve Kardelen’i bu anlayışa dönük tipik örneklerdir”(Neydim, 2003: 83).

I.1.2.1.2. ÇOCUK EDEBİYATINDA KİTAPLARIN ÖNEMİ

“Sanatın bireysel ve toplumsal işlevlerinden etkilice yararlanılabilmesi için, kişilerin erken çocukluk dönemiyle birlikte, anlam evrelerine uygun görsel, işitsel ve dilsel iletilerle beslenmesi gerekir. Çocuk kitapları (öykü, roman, şiir vb.) çocukların olay, olgu ve durumların sanatçı bakış açısıyla yorumlanmasına tanık oldukları görsel ve yazılı araçlardır. Kitaplar okulöncesi dönemden başlayarak çocukları renk, çizgi ve sözcüklerin estetik diliyle tanıştıran, onlara anadilinin güzelliğini duyumsatan ilk araçlardır. Çocuklara dil bilinci ve duyarlılığı edindirerek edebiyat dünyasının kapısını aralama, okuma isteği ve alışkanlığı kazandırma gibi temel işlevleri de göz önüne alındığında, çocuk kitaplarının çocuğun eğitim yaşamında önemli bir değişken olduğu gerçeği ortaya çıkar”(Sever; 2003: 12-13).

Edebiyat türlerine göre biçim ve içerik yönünden farklılaşan kitaplar, çocukluk döneminin her evresinde, çeşitli sunumlarla kullanılmaktadır. 0-6 yaş döneminde daha çok renklerle, şekillerle, boyama usulleriyle, farklı nesnelere görüntüleriyle harmanlanan kitaplar, çocukların ilgi ve algı düzeylerine göre oluşturulmaktadır. Bu şekilde hazırlanan resimli kitaplarda ya da özel boyama kitaplarında öncelikli amaç, henüz okuma çağına gelmemiş olan bireylerin hayal dünyalarını geliştirmektir. Çocuklar, bu ürünler vasıtasıyla belirlenmiş

nesneleri kendi tercihlerine göre renklendirir ve çevrelerindeki nesneleri kitaplardaki görüntüler aracılığıyla tanırlar. Bunlara ek olarak, hayal dünyalarını kâğıda aktarır ve yeteneklerini keşfederler.

0-6 yaş döneminde resimler ve karikatürlerle geliştirilen çocuk dünyası, bir taraftan da okuma çağına hazır hale getirilir. Resimlerle hikâye oluşturma yöntemi aracılığıyla kelime hazinesi, anlama ve yorumlama yeteneği artırılan çocuk, okuma dönemi için gereken ön bilgilerini oluşturmaya başlar. Böylelikle, kitap sevgisini kazanmış bireylerin daha sonraki dönemlerde okuma alışkanlığını edinmeleri kolaylaşır.

İlköğretim 2. kademe sonuna kadar kendi ahlaki değerler sistemini oluşturmaya başlayan birey, okuma alışkanlığı sonucunda edindiği objektif düşünme tarzıyla birlikte yaşamını daha değerli kılar. Bunun sonucunda, çocukluğun her evresinde kitaplardan fayda sağlayan donanımlı insanların, yaşadıkları toplumun düzenleyicisi ve düşünen beyinleri haline gelmeleri kaçınılmazdır.

I.1.2.2. SESLİ VE GÖRÜNTÜLÜ MATERYALLER

Teknoloji alanında yaşanan gelişimler, eğitim alanında kullanılan materyallerin çeşitlenmesine ve daha kullanışlı hale gelmesine imkân vermiştir. Televizyon, radyo, sinema, film, şiir ve şarkı kasetleri gibi araçlar, bu gelişim sonucu eğitime dâhil olmuştur. Bireylerin çok yönlü gelişimi bu vb. araçlar sayesinde daha farklı açılardan desteklenmiştir.

Sesli ve görüntülü edebî ürünler aracılığıyla çocukların birden çok duyusuna ulaşılmış ve öğrenilen bilgilerin daha uzun ömürlü olması sağlanmıştır. Şiir, öykü, belgesel, resim, grafik türü ders araçlarının sesli ve görüntülü ortamlara aktarılması, ders içi faaliyetleri artırmış, çocukların dikkat düzeylerini sabit tutabilmiştir. Filmlerle, şiir kasetleriyle sanatsal zevkin gelişimi ve estetik duygusunun ortaya çıkışı hızlanmıştır. Çocukların kelimeleri ve dili kullanım kabiliyetleri de bu araçlar vasıtasıyla önemli oranda artırılmıştır.

I.1.2.3.SÜRELİ YAYINLAR

Sürelî yayınlar dergi ve gazete olmak üzere iki temel grupta incelenir. Her iki dal da çocukların eğitimi açısından önemlidir. Bireylerin toplumsal sorumluluğu edinmeleri, güncel olaylarla bağlantı kurmaları bu iki grupta yapılan faaliyetlerle mümkündür.

I.1.2.4. DERGİLER

“Çocuk gazeteleri ilk kez on sekizinci yüzyılın sonlarında İngiltere’de ve bir süre sonrada Fransa’da yayımlanmıştır. Çocuklara özgü dergilerin yayımı ise; on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından bu yana giderek hızlı bir gelişme göstermiştir”(Oğuzkan, 1983: 284).

Dergiler, çocuk psikologlarının, grafikerlerin ve çocuk edebiyatı yazarlarının ortak çalışmaları sonucu hizmete sunulur. Dolayısıyla detaylı bir çalışmanın ürünüdür. Bu çalışmanın en temel özelliği, ortaya çıkarılan ürünün çocuğa göre olmasıdır. Bir dergi, kapağındaki resimlerden içindeki yazıların üslubuna kadar, çocuğa hitap etmelidir. Biçim ve içerik çocuğun gelişimine paralel özellikler taşımalıdır.

“Çocuk dergilerinin en önemli özellikleri bir haftalık, on beş günlük veya bir aylık bir süre içinde çocukların dünyasını ilgilendiren haber, olay ve bilimsel gelişmelerin yansıtıldığı iletişim aracı olmalarıdır; yani çocuk edebiyatının diğer ürünleri gibi tek boyutlu değildir. Edebiyatın birçok türünün, habercilik teknolojisinin ve iletişimin göz önünde bulundurulduğu çocuk edebiyatı ürünleridir”(Yalçın, Aytaş; 2003: 236).

Çocukların eğlenerek öğrenmelerine, boş zamanlarını aktif bir biçimde değerlendirmelerine olanak sağlayan dergiler, kişisel ve sosyal yönden de bireysel gelişimi desteklemektedir. Resimler, karikatürler, farklı edebî türlerde oluşturulmuş yazılar, bulmacalar, fıkralar vb. çeşitli materyaller aracılığıyla bireylere sunulan çok yönlü bir yelpaze, güncel hayattan kopmanın önüne geçmektedir.

Resim ve grafik türü etkinliklerle hayal gücünün gelişimine, anlama, yorumlama türü yeteneklerin keşfedilmesine katkı sağlanırken, ortaya konan edebî türlerle de öğrencilerin dille olumlu bir etkileşim içine girmeleri sağlanır. Karşılaşılan metinler, kelime hazinesinde, iletişim kurma yetilerinde gelişime katkı sağlar. Bireyin edebiyatla iç içe olması ve aynı zamanda eğlenmesi de lisan sorumluluğunu destekler.

“Dergiler, eğitim tarihi ve çocuk edebiyatı için olduğu kadar, sosyal tarih ve basın tarihi çalışmaları için ve hatta siyasi tarih çalışmaları için de çok önemli bir kaynak durumundadırlar”(Okay, 1999: 8; Akt. Taşdemir, 2007: 5).

Türkiye’de çocuk edebiyatı kapsamında birçok dergi yayımlanmıştır. Bu dergiler tezimizde “Türkiye’de Çocuk Dergiciliği” başlığı altında incelenmiştir. Dergilerin dönemsel özellikleri ve dâhil oldukları tez çalışmaları da bu başlık altında aktarılmıştır.

I.1.2.5. GAZETELER

Dergilerin eğlenerek öğretme özelliklerine karşı gazeteler, daha çok güncelliğe bağlı bilgilerin edinilmesinde etkilidir. Çocuğun çevresinde olup bitenlerle alakalı bilgilenmesi, dünyada ve ülkesinde meydana gelen bilimsel ve sosyal gelişimler hakkında fikir sahibi olması gazeteler aracılığıyla sağlanır. Bu bilgiler üzerinde düşünen çocuk, yorum kabiliyeti aracılığıyla genel bir görüşe sahip hale gelir. Böylelikle toplumsal sorumluluğun, tarafsız düşünme tarzının temelleri çocukluktan itibaren atılmış olur.

Çocuklara Mahsus Gazete, Küçükler Gazetesi, Haftalık Çocuk Gazetesi, Haftalık Resimli Gazetemiz ülkemizde yayımlanan ilk çocuk gazeteleridir.

Çocuklara Mahsus Gazete (1896-1908): Yayımlanan eski harfli çocuk gazeteleri içinde en uzun soluklu olanıdır. Altı yüzden fazla nüshası yayımlanmıştır. Çocuk gazeteciliği açısından Avrupa standartlarına en yakın gazetedir. Derginin sahibi İbnülhakkı Mehmed Tahir'dir.

Küçükler Gazetesi (1918): Çocukların terbiyesi ve eğitimine odaklanmış bir gazetedir. Bilgi aktarımı ön planda olmuştur. I. Dünya Savaşı sonunda yayın hayatına başlamış ve 8 sayı yayımlanmıştır.

Haftalık Çocuk Gazetesi (1919): Gazetede kullanılan dil ve üslup oldukça sade ve anlaşılırdır. Çocukların seviyesine uygun bir anlatım tercih edilmiştir. Bursa'da 8 sayı olarak yayımlanan mahalli bir gazetedir.

Haftalık Resimli Gazetemiz (1924): Vasatın altında bir gazetedir. Yayın hayatı 7. sayıdan sonra sonlanmış. Gazetede yer alan metinler ilgi çekicilikten uzaktır.

Bu yayımlarla ilgili örnek tez çalışmaları şunlardır:

Yaman, Sena (2004). Eski harfli dergilerden "Çocuklara Mahsus Gazete" tahlili fihrist-inceleme-metin, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Emiroğlu, Öztürk (1992). Tanzimat'tan 1928'e kadar yayımlanan çocuk gazete ve dergileri üzerine bir inceleme, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yukarıda sıraladığımız ürünler "gazete" adıyla yayımlanmıştır; fakat bazıları çocuk dergileriyle benzer özellikler taşır. Örneğin; Çocuklara Mahsus Gazete sayfa düzeni, görsel öğeleri ve yayımladığı metinlerle neredeyse bir dergidir. Bununla birlikte yurttan ve dünyadan haberlere yer vermesiyle de bir gazete niteliğindedir. Dolayısıyla, çocuk edebiyatımızın eski harfli süreli yayınlarında "dergi" ve "gazete" kavramlarının teknik açıdan kesin bir ayrımı söz

konusu değildir. Biz “gazete” adıyla yayımlanan ürünleri tezimizdeki bu başlık altında inceledik.

I.1.3. TANZİMAT VE CUMHURİYET DÖNEMİ ÇOCUK EDEBİYATI

“Türkiye’de ilk çocuksu kitaplar Tanzimat yıllarında Şinasi, Recaizade Ekrem ve Ahmet Mithat’ın Fransızcadan yaptıkları kısa şiirler, hayvan öykülerini içeren çeviriler, çeşitli konularda yazdıkları eserlerdir. Daha sonra hemen her yazar ve şair çocuklara yönelik konular işlemeye özen gösterir; çünkü Tanzimat aydınları yeni bir toplum oluşturmak gibi bir ideale sahiptirler ve daha çağdaş, daha ileri bir topluma giden yolun çocuktan, çocuğun yetiştirilmesinden geçtiğinin bilincindedirler. Ziya Paşa, J.J Rousseau’dan Emile’i çocuklar için tercüme etmiştir. Recaizade Ekrem Tefekkür, Muallim Naci Ömer’in Çocukluğu isimli eserlerini çocuklar için kaleme almışlardır”(Çavuşoğlu, 2005: 56).

Tanzimat Dönemi, aydınların çocuğa yöneldiği bir dönemdir. Eserler, çocuğun seviyesine uygun nitelikte oluşturulmuştur. Amaç, toplumu daha ileriye götürecek birey yetiştirmektir.

“Tanzimat Dönemindeki çocuk edebiyatının en önemli yanı kız ve erkek çocukları ayırmaksızın eğitime yöneltmiş olmasıdır. Tanzimat’la temelleri atılan ve Cumhuriyet’le daha bir geliştirilen çocukluğa bakışta didaktik yön yine de ağırlığını sürdürmüştür”(Neydim, 2003: 43).

19.yy’ın ikinci yarısında, o güne kadar varlığını sürdüren yayımların dışında sadece çocuğa hitap eden ürünlerin var olması gerektiği anlaşılmıştır. Yazarlar ve şairler, bu noktada eğitici eserler sunmuş, çocuk edebiyatı adına bir başlangıç yapılmıştır. Bu giriş faaliyeti, Cumhuriyet Dönemi’nde çeşitlenmiş ve gelişme imkânı bulmuştur.

“Cumhuriyet’in ilanından sonra yapılan harf devrimi ile yeni bir dönem başlar. Kitaplar, kabul edilen yeni harflerle yeniden basılır. Cumhuriyet Dönemi, bizde çocuk edebiyatının gelişmesinde diğer dönemlerden daha farklı bir çizgi takip eder. Özellikle bu dönemde çocuk daha çok önemsenir, çocuklara yönelik birçok etkinlik düzenlenerek onların da toplum içinde çok özel ve önemli bir yere sahip oldukları vurgulanır. Reşat Nuri Güntekin, Mahmut Yesari, Peyami Safa, Abdullah Ziya Kozanoğlu, Rakım Çalapala, Kemalettin Tuğcu gibi yazarlar, Cumhuriyet Dönemi çocuk edebiyatı yazarlarımız arasında önde gelen isimlerdir”(Çavuşoğlu, 2005: 61).

1.2. ÇOCUK DERGİCİLİĞİ

1.2.1. DÜNYADA ÇOCUK DERGİCİLİĞİ

Ülkeler arası siyasi ve kültürel ilişkilerdeki gelişme sonucu hız kazanan çeviri faaliyetleri, dünya edebiyatında giderek büyük bir pay elde etmiştir. Bu pay içerisinde, çocuklar için yapılan çeviriler de yer almıştır.

Kelile ve Dimme, Binbir Gece Masalları (Ali Baba ve Kırk Haramiler, Alaaddin ve Lambası, Gemici Simbat) gibi eserler diğer batı dillerine ve İngilizceye çevrilmiştir. Heide, Güliiver'in Seyahatnamesi, Kinderund Hausmarchen, Robinson Crusoe, Oliwer Twist, Don Kişot gibi eserler de Batı edebiyatından yapılan çevirilerin başlıcalarıdır.

Çocuk edebiyatının çeviri ürünlerinde meydana gelen bu gelişme, çocuklar için hazırlanan ürünlerin artmasını sağlamış, başta dergicilik faaliyetleri olmak üzere gazete gibi ürünlerin yayımında artış başlamıştır.

“Çocuk dergilerinin belirgin özellikler kazanarak aranılan bir okuma gereci durumuna gelmesi XIX. yüzyılın ortalarına doğru gerçekleşmiştir. O zamandan başlayarak öncelikle çocuk yazınına önem verilen birçok ülkede çocuk dergilerinin sayısında büyük bir artış görülmüştür. Çocuk dergiciliği alanında büyük ilerlemeler sağlayan ülkelerin başında İngiltere ve ABD gelmektedir”(Oğuzkan, 1987: 25; Akt. Durmuş, 2007: 11).

İngiltere’de dergicilik faaliyetleri 18. yüzyılda başlamış; fakat asıl gelişimini 19. yüzyılda göstermiştir. Çocukların ahlaki gelişimini tamamlamayı ve onları farklı edebî ürünlerle eğlendirmeyi amaçlayan dergilerin başlıcaları şunlardır:

“The Chil’s Companion, The Children’s Friend, Infant’s Magazine, The Youth’s Monthlyvisitor, The Youth’s Miscellany Of Knowledge, The Charm, The Boy’s Paper” (Durmuş, 2007: 11).

“ABD’de ise; savaşlar, ekonomik krizler ve belirli toplumsal sorunlar sonucu kesintiye uğrasa da etkin bir dergicilik faaliyeti görülür. Örneğin; The Juvelive Miscrllany, The Children’s Magazine, Youth’s Magazine, Parley’s Magazine, The Child’s Friend, The Riverside Magazine”(Durmuş, 2007: 11) gibi dergiler 18. yüzyıldan itibaren devam eden bu etkin dergiciliğin ürünlerindedir.

1.2.2. ÇOCUK DERGİLERİNİN EĞİTİMDEKİ YERİ

Gelişen teknolojiyle birlikte, bireysel gelişimi destekleyen çeşitli materyaller, eğitim dünyasına dâhil edilmiştir. Dergi ya da gazete gibi süreli yayınlar, güncelden haberdar etme, bilgiyi farklı sunumlarla yapılandırma amaçlarıyla eğitimi destekleyen en önemli araçlar haline gelmiştir.

“Belli aralıklarla çıkarılan ve zamanında öğrencilere ulaştırılabilen kaliteli dergiler, türlü konulara değinen yazıları ve ilginç resimleri ile öğretimin zenginleşmesini, kolaylaşmasını ve öğrencilerin belli bilgi alanlarında derinleşmesini de sağlayabilirler” (Oğuzkan, 1983: 283).

Hangi alanda olursa olsun okumak, yazmak, anlamak, yorumlamak vb. yetenekler, bireysel açıdan duyulan ihtiyaçların odağını oluşturur. Bu yetilerin gelişimi, sosyal yaşamımızda insanlarla kurduğumuz iletişimden başlayarak, ders içi faaliyetlerimizin kalitesine kadar etki eder. Ayrıca bu gelişim, bireyin çocuktan itibaren çok yönlü materyallerle desteklenmesiyle mümkündür. Dergiler, bu materyallerin başında yer alır.

“Güncel olma özellikleriyle dergiler çocuğun eğitiminde önemli bir yer tutmaktadır. Çocuğa okuma, boş zamanlarını değerlendirme alışkanlığı verdiği gibi çocukta henüz keşfedilmemiş yetenek ve istekleri ortaya çıkararak, onları yazmaya, okumaya, resim yapmaya teşvik eder”(Yalçın, Aytaş; 2003: 234).

Dergilerin eğitim alanındaki yararları söz konusu olduğunda, ülkelerin ilerleyebilmek için toplumun temel taşı olarak gördükleri, özelliklerini madde madde saydıkları ideal insan kavramı da karşımıza çıkar. Millî kültürün ışığında, evrensel değerlerle donanmış ideal insan, amaç edindiği noktaya ulaşmak ve ulaştığı noktayı muhafaza edebilmek için farklı materyallerden yararlanmak ve objektif düşünceyi elde etmek zorundadır. Bireye çocukluğundan başlayarak okuma ve araştırma sevgisi aşıl原因an dergiler, işte bu ideal insanı yetiştirmek için de faydalanabileceğimiz eğitim araçlarındandır.

1.2.3. TÜRKİYE’DE ÇOCUK DERGİCİLİĞİ

Lale devrinde temelleri atılan ve Tanzimat Devri’yle birlikte hız kazanan çeviri faaliyetleri, Türk edebiyatında farklı dalların ve ürünlerin oluşumuna imkân sağlamıştır. Şinasi, Şemseddin Sami, Namık Kemal gibi yazarlar tarafından yapılan çeviriler sayesinde, dünya edebiyatının takibi kolaylaşmış ve sanatsal alanda, dünyayla paralel bir edebiyatın oluşumu için çalışılmıştır.

Bilimde, çocuk psikolojisi alanında yaşanan gelişimler Türkiye’de de etkili olmuştur. Bu şekilde, çocukların ihtiyaçları fark edilmiş ve bu ihtiyaçların karşılanmasında edebiyattan faydalanılmıştır. Çeşitli edebî türler dışında dergi ya da gazete gibi ürünlerin çocuk ahlâkı üzerindeki etkisinin gözlenmesi sonucu, dergicilik alanındaki çalışmalar da artırılmıştır.

Türkiye’de çocuk dergiciliği, 19. yüzyılın ikinci yarısında başlamıştır. Bu süreçle orantılı olarak belirli bir gelişim gözlense de siyasi otoritenin baskısı, dergicilik faaliyetlerini zaman zaman sekteye uğratmış ve gereken ilerlemenin önüne geçmiştir. Hatta hiçbir neden yokken kapatılan dergiler de bulunmaktadır. Bu nedenle dergi çalışmaları yapanlar, otoriter düzenle iyi ilişkiler kurmaya özen göstermiş ve hazırlanan dergilerde padişah övgülerine de yer vermişlerdir.

“Çocuklar için yayınlanan eski harfli dergiler, genellikle siyasî ve sosyal konjunktüre göre hareket ederler. Devletle ve devleti idare edenlerle araları her zaman iyidir. Meşrutiyet’e kadar Saltanat’ın 1908’den sonra Meşrutiyet’in ve nihayet 1923’ten sonra da Cumhuriyet’in yanında yer alırlar. Zaman zaman aksayan yönleri, yanlış uygulamaları dile getirirler de bunu çok ılımlı şekilde yaparlar. Buna karşılık Selanik’te yayınlanan Çocuk Bahçesi dönemin rejimine yönelik yazıları bir araya toplayıp mevcut idarenin hoşuna gitmeyecek birtakım yazılar yayınlayınca önce ihtar alır. Arkasından yayını iki hafta müddetle tatil edilir sonra da süresiz olarak kapatılır”(Okay, 1999: 21/22; Akt. Durmuş, 2007: 13).

Metne dayalı tüm ürünlerde olduğu gibi, çocuk dergileri de belirli amaçlar doğrultusunda yayınlanmıştır. Geneli itibariyle çocuğu eğitmek, eğlendirirken öğretmek gibi amaçlarla yayınlanan dergiler, içerikleriyle de bu amaçlarını desteklemişlerdir. Dergi içerikleri ve önsözleri incelendiğinde, ilk çıkan dergilerde görünürde çocuğa seslenmek amaç edinilse bile, anne babalara hitap edildiği dikkati çekmektedir. Dolayısıyla dergilerde, öncelikli olarak çocuğa yönelik olumlu bir bakış açısı oluşturmak hedeflenilmiştir. Önceleri çocuğa saygı duymayan ve onu, tüm ihtiyaçlarıyla birlikte bir birey saymayan ebeveynlere yönelik uyarılar, metinler içerisinde yer almıştır. Daha sonra ise bu metinler, çocuğa hitap eder, çocuğu anlatır hale gelmiştir.

Çocuklara Arkadaş, Çocuklara Rehber, Çocuk Bahçesi, Çocuk Dünyası, Çocuk Duygusu adlı dergiler, Cumhuriyet öncesinin önemli çocuk dergilerindedir. Bu dergilerde çalışmanın erdemini anlatmak, fikir dünyasının gelişimini desteklemek, boş zamanın etkili biçimde değerlendirilmesini sağlamak amaçlanır.

Çocuklara Arkadaş (1881):12 sayı yayımlanmıştır. Tarihi mekânlar, ahlaki değerler gibi konular metinlerin içeriğini oluşturur. Muharriri Mehmet Şemsettin’dir.

Çocuklara Kıraat (1881-1882): Mehmet Ziya tarafından çıkarılmıştır. İlk sayısında derginin okuyucu kitlesini belirler. Hem erkek hem de kız çocuklarına hitap edileceği açıklanır. Eğitici bir dergidir. 18 sayı yayımlanan dergi çocukların yanı sıra ebeveynlerin ve öğretmenlerin de ilgisini çekmiştir. Metinlerde Avrupa şehirleri, doğal güzellikler ve mimari üzerinde durulmuştur.

Çocuklara Rehber (1897-1901): Şekil ve içerik açısından tamamıyla çocuklara yönelik bir dergidir. Çocuk şarkıları, tiyatro eserleri ve hikâyelerden fazlaca yararlanır. Yurtiçinden ve yurtdışından eğitimle ilgili haberler aktarılmıştır. Dergi, anlatımı ve üslubuyla dönemin çocuk edebiyatına katkı sağlamış ve 166 sayı yayımlanmıştır. Dergide Ali Ulvi, Vesile Melek, Hüseyin Muhittin gibi yazarların yazılarına yer verilmiştir.

Çocuk Bahçesi 5(1905): 43 sayı yayımlanmıştır. Çocuk dergisi olmasına rağmen ağır bir dili vardır. Dergi, dönemin ünlü yazarlarının eserlerine yer vermiş ve bu konuda öncü olmuştur.

Çocuk Dünyası (1913-1918): Balkan Savaşları döneminde çıkarılmış bir dergidir. İçinde bulunduğu sosyal ortamdan etkilenmiştir. Dergide genellikle milli duygulardan bahseden metinler bulunmaktadır. 94. sayıda derginin yayın hayatı sonlanmıştır.

Çocuk Duygusu (1913-1914): Meşrutiyet Dönemi'nin önemli dergilerindedir. Yayımlandığı dönemin etkisiyle milli duygulardan bahseder; fakat dönemdeki diğer dergiler kadar bu konu üzerinde yoğunlaşmaz. 61 sayı yayımlanmıştır.

Bu dergilerle ilgili tez çalışmalarından bazıları şunlardır:

Emiroğlu, Öztürk (1992). Tanzimat'tan 1928'e kadar yayımlanan çocuk gazete ve dergileri üzerine bir inceleme, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erdoğan, Arife, (2009). Çocuklara Arkadaş dergisi (Metin-İnceleme). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Balcı, Ahmet, (2002). Çocuklara Rehber Dergisi'nin çocuk eğitime katkısı açısından incelenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Azim, Mehmet, (2000). Çocuk Bahçesi dergilerinin incelenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bayat, Nihat, (2002). Eski harfli çocuk dergilerinin (Çocuk Bahçesi, Çocuk Dünyası) çocuk eğitimindeki işlevleri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özdemir, Başak, (2008). Çocuk Dünyası dergisinde yer alan çeviri metinlerin indeksi ve değerlendirilmesi, , Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Devrim, Fatma, (2005). Çocuk Duygusu Dergisi'nin incelenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

“Cumhuriyet Döneminde çocuk gazete ve dergilerinin sayısı yeni harflerin kabulünden sonra giderek çoğalmıştır. İlkokul ve Ortaokul çağındaki çocukların okullaşma oranındaki gelişmeye paralel olarak çocuk dergilerinin baskı sayısı da artmıştır. Ancak Cumhuriyet Döneminde de daha önceki dönemlerde olduğu gibi yayın hayatını uzun ve kesintisiz sürdüren çocuk gazete ve dergileri pek azdır”(Oğuzkan, 1983: 286).

Cumhuriyet Dönemi'nde ise; Yeni Yol, Musavver Çocuk Postası, Resimli Dünya, Sevimli Mecmua, Bizim Mecmua, Türk Çocuğu, Çocuk Dünyası, Çocuk Yıldızı, Gürbüz Türk Çocuğu adlı çocuk dergileri yayımlanmıştır.

Yeni Yol (1923-1926): Bağımsızlık duysunun ağırlıkta olduğu bir dergidir. 113 sayı yayımlanarak çocuk edebiyatımızın en uzun soluklu dergileri arasında yer alır. Cumhuriyet rejimine paralel tavırlar sergiler.

Musavver Çocuk Postası (1923): 18 sayı yayımlanır. İçerik açısından vasatın üstündedir. Masallar, bilmeceler, sağlıkla ilgili konular, fıkralar derginin içeriğini oluşturmuştur. Necdet Rüştü, Bedriye Tefvik gibi yazarları vardır.

Resimli Dünya (1924-1925): Bu dergide görsel öğelerin kullanımı dikkati çeker. Metinleri destekleyen resimler kaliteli çizimlerle aktarılmıştır. Dergi, çocuklara hitap ederken zamanla bir kapsamını genişletmiştir. 21 sayıyla yayın hayatı sonlanmıştır.

Sevimli Mecmua (1925): Dergi 13 sayı yayımlanmıştır. Başmuharriri Sabiha Zekeriya'dır. Resimli hikâyeler, bulmacalar, çeviri romanlar dergide fazlaca yer alır. Başlangıçta dergide küçük yazılarla aktarılan uzun metinler vardır. Bu metinler zamanla çocukların seviyesine uygun hale getirilir. Yayımlandığı döneme göre, vasatın üzerinde performans sergileyen bir dergidir.

Bizim Mecmua (1922-1927): Kurtuluş Savaşı'nın son zamanlarına doğru çıkarılır. Zaman zaman kesintiye uğrayan dergi, toplam 74 sayı yayımlanmıştır. Nüzhet Sabit,

Türk Çocuğu (1926-1928): 24 sayı yayımlanmıştır. Geneli itibariyle yetişkinlere ve çocuklara seslenmeye çalışan bir dergidir. Bu dergi sonradan adını değiştirmiş ve Gürbüz Türk Çocuğu ismiyle yayın hayatına devam etmiştir. Sağlık konuları, çocuk eğitimi, bakımı ve çocuk hakları üzerinde odaklanmıştır. Dergi, Latin alfabesine geçildikten sonra da yayına devam etmiş ve 1935'e kadar 108 sayı çıkarmıştır.

Çocuk Dünyası (1926-1927): Cumhuriyet Dönemi'nde yayımlanan dergi, rejime paralel metinler içerir. İnkılâplar, 23 Nisan gibi kültürümüze ait bayram kutlamaları dergide yer alır. Dergi 30 sayı çıkarılabilmıştır. Tefvik Nurettin tarafından yayımlanır.

Çocuk Yıldızı (1927): 19 sayı yayımlanmıştır. Vasatın altında bir dergidir. Döneminde yayımlanan dergilerin seviyesini yakalayamamıştır.

Bu dergilerle ilgili yapılan tez çalışmaları şunlardır:

Konar, Elif, (2003). Gürbüz Türk Çocuğu Dergisi'nin İncelenmesi (1926-28 yılları), Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öğüt, Nilüfer, (2006). Eski harfli çocuk dergilerinden Yeni Yol dergisinin çocuk eğitimindeki işlevi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kaya, Murat, (2007). Yeni yol dergisinin incelenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yanar, Halit, (2000). Bizim Mecmua dergilerinin incelenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Esmer, S.Kübra, (2007). Cumhuriyet Dönemi'nin İlk Yıllarında (1923-1928) Yayımlanan Çocuk Dergilerindeki Tahkiyeli Metinlerin Çocuklara Değer Aktarımı Açısından Değerlendirilmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Resimli Dünya ve Sevimli Mecmua gibi dergilerde ders dışı faaliyetler önemsenmiştir. Resim, boyama, bulmaca, karikatür, fıkra vb. ürünler dergilere dâhil edilmiş ve okuma eylemi çocuklar için daha zevkli hale getirilmiştir. Dolayısıyla, dergilerde, bir yandan çocuklara okul derslerini destekleyici bilgiler vermek, bir yandan da onları eğlendirerek rahatlatmak amaçlanmıştır.

“Bu dergilerin hemen tamamına yakın kısmı düzenli ve istikrarlı bir biçimde çıkmamışlardır. Bunda dönemin sosyal, siyasal çalkantıları yanında sürekli savaşların açtığı istikrarsız ortamın etkisi büyüktür. Dil ve imla ile ilgili kararsızlıklar büyükler için basılan gazete ve dergiler yanında çocuk dergileri için de geçerli olmuştur. Dili çocukların anlama ve algılama düzeylerinin çok üstünde kaldığı gibi; noktalama, cümle yapıları gibi konularda da özenli bir birlik bulunmamaktadır. Resimlemede çizerlerin kendi özgün çizimleri ve yerli motifler yerine daha çok yabancı çocuk dergilerinden alınan veya benzetilmeye çalışılan resimler ön plandadır. Eğitim bilimlerinin o dönemin ihtiyaçlarına yönelik bulgularına fazlaca dikkat edilmemiştir”(Yalçın, Aytaş, 2003: 241).

I.2.4. TANZİMAT VE CUMHURİYET DÖNEMİ ÇOCUK DERGİLERİNDE ÇEVİRİNİN YERİ

Çeviri metinler, Tanzimat Dönemi'nde yerli ürünlerle beraber, çocuk edebiyatının çıkış noktası olmuştur. Birçok yabancı yazarın eseri çeviri yoluyla Türk edebiyatına kazandırılmıştır. Tanzimat Dönemi'nde yayımlanan dergilerde yer alan bazı çeviri metinler şu şekilde sıralanabilir:

“Çocuklara Rehber'de Fransızca'dan çevrilen “Küçük Mektuplar” Çocuk Bahçesi'nde Fransız Lui Bustar'dan çeviri bir öykü, Arkadaş'ta Fenelon'dan bir çeviri öykü”(Neydim, 2003: 46-47).

“Osmanlıda XIX. Yüzyılın ikinci yarısına kadar söz konusu olmayan çocuk edebiyatı, batılılaşmanın etkisiyle gündeme gelmiş ancak o döneme dek etkin olan sözlü edebiyatın bir parçası olan masallardan başka yerli dayanak bulamamıştır. Kültürel anlamda yenileşmede ortaya çıkan bu boşluk çeviri edebiyatla doldurulmuştur”(Neydim, 2003: 48).

Tanzimat Dönemi'nden bir süre sonra Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte edebiyatta da bazı değişimler görülür. Batıcılığın ülke gelişimi için önemli görüldüğü bir döneme girilmiştir. Ayrıca, milliyetçilik de bu döneme paralel olarak ilerlemiş ve çocuk dergilerinde yer alacak yerli ürünleri artırmak amaçlanmıştır.

“Bu dönemde yazarlar özgün eserler verme çabasına girerler. Ancak bu eserlerde etkin olan yine batı kültürü, dolaylı olarak da çeviridir”(Neydim, 2003: 48).

I.2.5. TÜRKİYE ÇOCUK DERGİLERİNDE DİL VE İMLÂ

Türkiye'de süreli yayın çıkış tarihi 1869'lu yıllara kadar uzanmaktadır. Bu süreç, dergicilik faaliyetleri açısından oldukça uzun bir döneme karşılık gelmektedir. Çocuk dergileri, bu uzun dönemin dili, üslubu ve imlâsıyla ilgili önemli bilgiler içerir. Bu alanlardaki geçiş noktalarını işaret eder. Döneme ait doğru ve yanlış kullanımlar hakkında bilgi verir.

Tanzimat Devri (1860-1896) ile birlikte edebiyatçılar, yeni bir dil ve üslup arayışına girmişler ve yaşadıkları toplumun konuşma diline, üslubuna daha yakın bir oluşumun yolunu açmışlardır. Divan Edebiyatı karşıtlığının başladığı bu dönem çocuk dergilerinde ise; eski dönem dil özelliklerine rastlansa bile, zaman zaman, bütünüyle çocuğa yönelik daha sade anlatımlar da dikkati çekmektedir (Akyüz, 1995: 39).

Bunun yanı sıra, Türk diline verilen önemin arttığı da dergilerde yer alan metinlerde kullanılan kelimelerin incelenişi sonucu ortaya çıkmaktadır. Örneğin; 1876 tarihli “Arkadaş” dergisinde “bağırmiş idi” kelimesinin “bağırmişidi” “karındaş” kelimesinin “kardaş” şeklindeki yazılımı ve 1882 tarihli “Çocuklara Arkadaş” adlı dergide kullanılan birçok yabancı kelimenin Türkçe karşılığının verilmesi, Türk dilinde ve gramerinde yaşanan değişim

sürecine işaret etmektedir. Ayrıca 1887 tarihli “Çocuklara Talim” adlı dergide, Arapça ve Farsça’daki bazı kelimelerin Türkçe karşılıklarının tablolar halinde verilmesi, çocuklara dönemin diline yönelik bilgiler verir. (*)

Çocuk dergilerindeki dil, üslup ve imlâ konularına ilişkin bulgular, çocukların Osmanlıca hakkında bilgi edinmelerini ve Türkçenin zenginliğini fark etmelerini kolaylaştırıcı niteliktedir.

Servet-i Fünûn Devri (1896-1901) ise; kısa bir süreci kapsamı nedeniyle dergiciliğin sınırlı olduğu bir dönemi karşılar. Örneğin bu dönemde “ğ” kullanımının “y” sesine dönüşümü, İsmet Kür tarafından küçümsenemeyecek bir yenilik olarak kabul edilir.

Fecr-i Âtî Devri (1909-1913) çocuk dergileri incelendiğinde de durum, diğer dönemlerden çok da farklı değildir. Sadece yayınlandığı dönem içinde “sade dil yarışması” düzenleyen “Çocuk Dünyası” ve imlâ, dil yönünden dönemine göre oldukça gelişmiş sayılan “Çocuk Bahçesi” dergisi etkin dergicilik faaliyetleri gösterilebilmiştir. Bunlar dışındaki dergilerde dilde ve imlâda, yenilik ve sadeleşme gibi bir iddia yoktur, ağır bir dil kullanılmıştır. (**)

Millî Edebiyat Devri (1911-1923) başlangıcından 1927’ye kadar geçen süreçte ise; dil ve imlâ konusunda önceki dönemlere oranla belirli gelişmeler görülse de bu durum, dergilerde yer alan yazıların tümüne yansımadağı için gelişim önünde bir engel teşkil etmiştir.

“Ne var ki; hiçbir gazete ya da dergi, kendi içinde birlik sağlayamamış. Genel bir imla politikası izlemek yerine yazarlarının tutumlarına boyun eğmişler”(Kür, 1991: 449).

Dil ve imlâ alanında görülen istikrarsız durum sonrasında, noktalama işaretlerinin bu dönemleri kapsayan dergilerdeki gelişimine bakıldığında da durum aynıdır. Soru ve tırnak işareti, virgül, nokta, ünlem gibi işaretler ilk önceleri çoğunlukla yanlış kullanılmıştır. Bu yanlış kullanım zaman zaman telâfi edilse de dergiler, bazen dönemlerinin gerisinde kalmış bazen de yeni noktalama işaretlerini yerli yerinde kullanabilmişlerdir.

* Burada İsmet Kür’ün 1991’de Ankara’da yayımlanan Türkiye’de Süreli Çocuk Yayınları adlı kitabının 63. 75. 109. sayfalarındaki bilgilerden yararlanılmıştır.

** Burada İsmet Kür’ün 1991’de Ankara’da yayımlanan Türkiye’de Süreli Çocuk Yayınları adlı kitabının 202. 355. sayfalarındaki bilgilerden yararlanılmıştır.

I.2.6. TÜRKİYE ÇOCUK DERGİCİLİĞİNDE BATI ETKİSİ

“Tanzimat’la başlayan Batılılaşma hareketi dergilerin yayınlanma dönemi olan 1897-1910 yılları arasında da artarak devam etmiştir. Batılılaşma hareketinde örnek, model ülke Fransa olmuştur. Dönemin edebiyat oluşumları olan Servet-i Fünûn ve Fecr-i Âtî topluluğu bu harekete daha da hız kazandırmış, Fransız edebiyatıyla çeviriler aracılığıyla yakın ilişkiler kurulmuştur. Dönemin çocuk dergileri edebiyat sahasında yaşanan bu gelişmelerden uzak kalmamıştır. Benzer bir etkileşimle Fransız edebiyatından çevirilere ağırlık vermişlerdir” (Durmuş, 2007: 206).

1869- 1928 yılları arasında çıkan dergilerin tümü, belirlediği birçok değeri savunarak yayın hayatını sürdürmüştür. Yayınlanan çocuk dergilerinin çoğu, çeviri kültürünün etkisini yansıtmakla birlikte kendine özgü bir kimliğe sahiptir.

Çocuk Dünyası (1913), Çocuk Bahçesi (1913), Çocuk Yurdu (1913), Mektepli (1913), Türk Yavrusu (1913), Çocuk Duygusu (1913) gibi dergiler, milli yönleri ağır basan ve bazılarında Turancılık fikirlerinin ortaya koyulduğu dergilerdendir. Bu dergilerde Batı edebiyatından çeviriler yapılsa da Türklükle alakalı konulara ağırlık verilmiştir. Dergilerde Ergenekon ve Bozkurt destanı gibi eserlere yer verilmiş, özellikle dergilerin yayınlandıkları döneme rastlayan Balkan savaşları, savaşlar esnasında ortaya çıkan zulüm bu dergilerde işlenen başlıca konular arasında yer almıştır. Bu konularla Türklük bilinci artırılmaya çalışılmıştır⁽¹⁾.

Dergilerde, geneli itibariyle Edison gibi bilim adamlarının icatlarını, çeşitli bilimsel faaliyetleri ve Çin, Mısır, Macaristan, Bulgaristan, Fransa, İran gibi ülkelerdeki eğitim çalışmalarını anlatan çevirilere yer verilmiştir. Batı etkisi, çocuk dergilerinin hemen hemen hepsine, bu şekilde yansırken bazılarında daha fazla etkili olmuştur. Örneğin; Hür Çocuk (1918) adlı derginin ismi, Fransızca yazılmış ve adresi hakkındaki açıklamalar Fransızca yapılmıştır. Bizim Mecmua (1922) adlı dergi de ise; okullarda yeteri kadar öğretilmediği gerekçesiyle, her sayıda bir Fransızca-Türkçe sütuna yer verecekleri belirtilmiştir. Bazı dergilerde de Haydi (Con Sprer’den) gibi eserler tefrika halinde sunulurken, Andersen Masalları, Kamerde İlk İnsanlar (İngiliz edebiyatı-Wels), Görünmeyen Adam (İngiliz edebiyatı-Wels) gibi Batı edebiyatı kaynaklı kitapların tanıtımı yapılmıştır. Bunlara ek olarak

¹ Burada İsmet Kür’ün 1991’de Ankara’da yayımlanan Türkiye’de Süreli Çocuk Yayınları adlı kitabının 292. 331. sayfalarındaki bilgilerden yararlanılmıştır.

Haftalık Resimli Gazetemiz (1924) adlı dergi, Dünya edebiyatıyla o denli meşgul olmuştur ki; Türk toplumuyla ilgili haberlere fazlasıyla ilgisiz kalmış ve zamanını yansıtamamıştır (*).

“Yapılan bir çalışmada, Batılılaşma faaliyetlerinin hızla arttığı 1897-1910 yılları arasında yayınlanan dört çocuk dergisi (Çocuklara Rehber, Çocuk Bahçesi, Musavver Küçük Osmanlı, Mekteplilere Arkadaş)ni, içerdikleri çeviri metinler yönünden incelenmiştir. Bu dergilerde toplam otuz iki (Çocuklara Rehber’de on, Çocuk Bahçesi’nde beş, Mekteplilerle Arkadaş’ta on yedi) çeviri metin tespit edilmiş, metinlerin kaynaklarına göre yüzdeler ise; % 21.66 Fransız Edebiyatı, % 8.25 İngiliz Edebiyatı, % 1.3 Rus Edebiyatı, % 1.3 Alman Edebiyatı ve % 1.3 oranında kaynağı tespit edilemeyenler olarak belirlenmiştir” (Durmuş, 2007: 206).

Görüldüğü üzere, çocuk dergiciliğinde baskın bir Fransız etkisi söz konusudur. Fransız edebiyatını İngiliz, Rus ve Alman edebiyatından yapılan çeviriler takip eder.

* Burada İsmet Kür’ün 1991’de Ankara’da yayımlanan Türkiye’de Süreli Çocuk Yayınları adlı kitabının 374. 397. 449. sayfalarındaki bilgilerden yararlanılmıştır.

II. BÖLÜM

ÇOCUKLARA KIRAAT (1881-1882) VE SEVİMLİ MECMUA (1925) DERGİLERİ

Çalışmamız, Çocuklara Kıraat ve Sevimli Mecmua dergileri üzerine yapılmıştır. İlk olarak bu dergilerdeki çeviri ve dış dünyayı anlatan metinler belirlenmiş, bu metinler konu, dil anlatım, imlâ ve noktalama, görsel tasarım ve sayfa düzeni açısından incelenmiştir.

Türkiye’de çocuk dergiciliği 1869’da başlar. 1881’de yayımlanmaya başlayan Tanzimat Dönemi’ne ait Çocuklara Kıraat, çocuk dergiciliğinin oluşum sürecine işaret eden ve üzerinde çalışma yapılmamış bir dergidir. Sevimli Mecmua ise Cumhuriyet Dönemi’ne aittir. Bu dergi 1928 harf inkılâbından önce yayım hayatına katılan kayda değer birkaç dergiden biridir. Çalışmamızda, incelenen metinlerin işaret ettiği yönde Tanzimat ve Cumhuriyet Dönemi arasında karşılaştırma yapmak amaç edinilmiştir.

II.1. ÇOCUKLARA KIRAAT (1881-1882)

Dergi 1881-1882 yılları arasında 18 sayı olarak yayımlanır. Başmuharriri Mehmet Ziya olan derginin eğitici yönü dikkat çeker. “Şems ül Maârif” mektebinin ders nazırı Nadir Efendi ve Mehmet Cevdet dergide yazarlık ve tercümanlık yapan kişilerdir. Derginin genelinde tercüme eserler metnin başlığı altında bulunan “tercümedir” ibaresiyle belirtilmiştir.

Dergiyle ilgili bilgiler 1. sayısının başında şu şekilde aktarılır:

“Mekâtib-i ibtidaiye ve sıbyaniye şâkirdânı için on beş günde bir kere neşrolunur/ Beher nüshası kırk paradır/ Bir seneliği bir adet sim mecdiye olup taşralar için posta ücreti zam olunur/ Mahall-î tevzii ve abone olunacak mahalli: Babıali Caddesi’nde kitapçı Arakel Efendi’nin dükkanıdır/ Mesleğimize muvafık muharrerat maalmemnuniye derc olunur/ Ve gönderilecek muharrerat Aramyân Matbaası müdiri Karakin Efendi namına gönderilmelidir/ Matbaası Çakmakçılar yokuşunda Agopyan hanındadır/ Mehmed Ziya/ İstanbul/ 1299 -1881” (Okay, 1999: 59)

Bu dergi şu kütüphanelerde bulunmaktadır: Hakkı Tarık Us Kütüphanesi, Erzurum Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kitaplığı, Ankara Milli Kütüphane, İstanbul Belediye Kitaplığı.

Çocuklara Kıraat çalışmamızda ÇK olarak kısaltılmıştır.

II.2. SEVİMLİ MECMUA (1925)

Dergi 1925’te çıkartılmış ve 13 sayı halinde yayımlanır. Başmuharriri Sabiha Zekeriya’dır. Dergi, çocuk okurların ihtiyaçlarını karşılamak üzere çıkmıştır. Bayezid İlk Erkek Mektebi Müdürü Nurullah ve Mahmut Cafer dergide adı geçen tercümanlardır.

Aşağıdaki bilgiler derginin iç kapağında yer alır:

“On beş günde bir çıkar Türkiye'nin yegâne çocuk mecmuasıdır/ Fiyatı 10 kuruştur/ M (im) Zekeriya/ Başmuharrir: Sabiha Zekeriya/ Senelik Abonesi: 250, altı aylığı 130, üç aylığı 75 kuruştur Ecnebi memleketler için senelik abonesi 400, altı aylığı 200 kuruştur/ İdarehanesi İstanbul'da Cağaloğlu'nda Fırın Sokağı'nda beş numaralı Resimli Ay idarehanesidir/ Cumhuriyet Matbaası/ İstanbul/ 1341-1925”(Okay, 1999: 194)

Bu dergi şu kütüphanelerde bulunmaktadır: İstanbul Belediye Kitaplığı, Atıf Efendi Kütüphanesi, Ankara Milli Kütüphane, Erzurum Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kitaplığı, Hakkı Tarık Us Kütüphanesi.

Dergi incelememiz dâhilinde SM olarak kısaltılmıştır.

III. BÖLÜM

ÇOCUKLARA KIRAAT VE SEVİMLİ MECMUA DERGİLERİNİN KONULARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kitaplar, gazeteler, dergiler ve yayımlanan tüm okuma araçları belirli amaçlara sahiptir. Özellikle çocuklara hitap eden ürünler, belirli hedef davranışları kazandırmayı amaçlar. Hedeflenen bu davranışlar, içerik vasıtasıyla okura aktarılabilir. İçerik ne kadar özenle seçilir ve işlenirse, hedef davranışlara ulaşılma ihtimali de o oranda artacaktır.

Metin içeriği düzenlenirken somuttan soyuta, basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeyene, kolaydan zora doğru sistemli bir ilerleyiş sağlanmalıdır. Öğrenmenin kalıcılığı bu ilkelere sadık kalındığında ortaya çıkar. İçerik, okur yaşantısıyla bağ kurmalıdır. Aktarılan bilgi ve beceriler bireyin yaşamıyla ilişkili değilse öğrenme, anlamsız ve soyut kalır. Dolayısıyla, bireyin ve toplumun ihtiyaçları da içeriğin düzenlenme aşamasında etken olan öğelerdir.

Çocuklara yönelik ürünlerde toplumun ve çocuğun ihtiyaçları merkeze alınmalıdır. Çocuk çevresini keşfetmek ve öğrenmek ister. Bu öğrenme süreci sadece bilgi aktarımından ibaret olmamalıdır. Metinler, içerik ve onu destekleyen görsel materyallerle çocuğun dünyasına girer, ona eğlenerek öğrenme imkânı verir. Toplumsal değerleri ve gelenekleri de bu içerikle sunar. Böylelikle birey hem ait olduğu toplumu tanıyacak hem de toplumun ondan beklediği yükümlülükleri edinmeye başlayacaktır. Bu yolla toplumun ihtiyaçları da bireyin ihtiyaçları oranında karşılanmış olur.

İçeriğin bireysel öğrenmeye olanak sağlaması, mantıksal açıdan iyi organize edilmesi, benzer içeriğe sahip metinlerle ilişkilendirilmesi gereklidir. İlgi çekici, odaklanmayı sağlayıcı ve güdüleyici bir metin içeriği, aktarılan bilgiyle bireysel faktörlerin uyumunu kolaylaştıracaktır. Kazandırılması amaçlanan hedeflere de bu yolla ulaşılır. Oluşturulan yazılı materyallerde bu özelliklerin bulunmaması, sunulan bilgi ve becerinin karmaşık ve soyutluktan sıyrılamamış bir yapı arz etmesine neden olur.

III.1. BİLİM VE TEKNOLOJİ

İncelediğimiz metinlerde içeriği bilim ve teknolojiyle ilgili olanlar, şu şekilde sıralanır: ÇK'de EK-1, EK-3, EK-4, EK-5, EK-11 (İğnenin Gördüğü İş, Su İçinde Bir Yol, Şimendifer, Dağda Bir Yol, Minay Köprüsü); SM'de EK-1, EK-3, EK-6, EK-15 (Amerikada Aynı Zamanda Nasıl 25.000 Cıvciv Çıkartıyorlar?, Elektrik Ziyasını Keşfeden Çocuk, Markoni Bahçede Bir Tenekeyle Oynarken Telsiz Telgrafı Nasıl Bulmuştu, Esrarengiz Bir Resim).

ÇK/EK-1’de iğnenin faydalarından bahsedilir ve küçücük bir demir parçası olarak görülmemesi gerektiği söylenir. Bizler için en az telgraf, vapur gibi icatlar kadar önemli bir icat olduğunun üzerinde durulur. Bu icadın önemi ise, bir bireyin doğumundan ölümüne kadar onun aracılığıyla yapılan kıyafetler içinde yaşadığı ifadesiyle ortaya konur. Bu metin, çocukların günlük hayatımızın ayrıntılarına odaklanmalarını ve teknolojinin her alanda kolaylık sağladığı düşüncesini kazanmaları açısından önem arz eder.

ÇK/EK-3’te deniz ve akarsuların içene yapılan yollardan bahsedilir. Buna imkân veren teknoloji ve bilim şaşkınlık uyandıracak düzeydedir. Teknoloji sayesinde kara üzerinde de birçok yol yapılmıştır. Adeta doğa, bilim vasıtasıyla ehlileştirilmiş ve uzak olan yakın hale getirilmiştir.

ÇK/EK-4’te uzak mekânlara yük taşımaya kolaylaştıran “şimendifer”in icadı, faydaları, hangi koşullarda bir ihtiyaç haline geldiği anlatılır. Anadolu’da da kullanıldığı bilgisi verilir.

ÇK/EK-5’te yapımı çok meşakkatli olan dağ yolları anlatılır. Bu yolların dağ içine yapılan tüneller vasıtasıyla birbirine bağlandığı, bu işlem sırasında ne tür çalışmalar yapıldığı üzerinde durulur. Yolları yapan mühendislerin insanı hayrete düşüren mükemmel hesaplarından övgüyle söz edilir.

ÇK/EK-11’de İngiltere’de bulunan Minay Köprüsü ve onun fiziksel özellikleri anlatılır. Bu köprü, Avrupa’nın örnek alınması gereken olumlu teknik özelliklerinin bir yansımasıdır. Metin, bu yönüyle de batılılaşmanın hangi doğrultuda ilerlemesi gerektiğini açıklar. Avrupa’dan gelen her şeyin kabul edilmesi yerine sadece bizi yüceltecek bilginin yer etmesinin faydalı olacağı belirtilir.

SM/EK-1’de Amerika’da sanayinin gelişimiyle beraber icat edilen kuluçka makineleri hakkında bilgi verilir. Bir civcivin oluşumu için ülkemizde uygulanan tekniklerle Amerika’daki teknikler karşılaştırılır. Teknolojik gelişimin etkisi burada da ortaya konur ve kuluçka makinelerinden elde edilen verimin, ilkel metotlara göre çok fazla olduğu gerçeği gözler önüne serilir.

SM/EK-3’te insanların yüz yıllardan beri ışık elde etmek için uğraştıkları, çeşitli madenlerden faydalandıkları söylenir. Daha sonra elektriğin, bir çocuk tarafından deneme yanılma yoluyla keşfedildiği ve bu keşfin Edison’un icadıyla tamamlandığı, insanlığın hizmetine sunulduğu ifade edilir.

SM/EK-6’da Markoni adında İtalyan bir gencin, telsiz telgrafı nasıl icat ettiği, bu aşamada hangi güçlüklerle karşılaştığı konu edilmiştir. Telgrafın nerelerde kullanıldığı, önemi

ve insanlığa faydası da metnin önemli bir parçasını oluşturur. Markoni'nin azmi ve kararlılığı sayesinde zekâsını faydalı bir biçimde kullanabildiği ifade edilir.

SM/EK-15'da Japonya'da evli bir çiftin merkezinde “ayna” olan ilginç ve komik hikâyeleri anlatılır. Dergide yer alan, bilim ve teknolojiyle alakalı diğer metinlerin yanı sıra bu parçada bilimin komik, güldüren tarafı ortaya çıkar.

Her iki dergide de teknolojinin önemi üzerinde durulur. Teknolojinin gelişimi sonucu ortaya çıkan ürünlerin insanlığa faydalarından bahsedilir ve yeri geldiğinde can kurtaracak derecede işe yaradığı vurgulanır. Akıl, bilimin ve ilerleyişin merkezindedir.

Metinleri bilimin hangi yönle ilgilendikleri açısından incelediğimizde bariz bir fark ortaya çıkar: ÇK'de bilim ve teknolojiyle ilgili beş metin vardır. Bu metinlerin sadece bir tanesi (ÇK/EK-1) günlük hayata daha çok dâhil olmuş bir icattan bahseder: İğnenin icadı. Diğer metinlerin hepsi ulaşım ile alakalıdır. Bu metinlerde yapılan köprüler, tüneller ve ulaşım araçları ön plana çıkarılmış, bilime yönelik daha evrensel bir bakış kazandırılmaya çalışılmıştır. SM'de ise bu konuyla ilgili dört metin vardır. Bu metinlerde ekonomik gelişime katkı sağlayan bir kuluçka makinesinden, elektriğin ve telgrafın keşfi gibi insanlığa hizmet eden icatlardan bahsedilmiştir. Bilimin tamamıyla günlük hayatın içine sızmış, alışlagelmiş tarafına odaklanılmıştır. Çocuklar, bu metinler vasıtasıyla farkındalık duygusunu kazanabilir ya da yakın çevrelerini daha dikkatli inceleme fırsatı bulabilirler. Bunlara ek olarak bilimin güldüren yönüne de SM'de yer verilmiştir.

III.2. VATANSEVERLİK

İncelenen metinler arasında vatanseverlik konusunu işleyenler şunlardır: SM'de EK-4, EK-5, EK-11/3 (“Jan Dark” Vatani İçin Diri Diri Yanarak Feda Olmuştur, İtalyayı Esaretten Kurtaran “Garibaldi”nin Sergüzeşti, Başka Milletlerin Çocukları Ne Yapar?).

SM/EK-4'te Jan Dark adında, Fransa'yı esaretten kurtarmaya çalışan genç bir köylü kızının fiili mücadelesi ve hazin sonu anlatılır. Metinde yüreği vatan ve bağımsızlık aşkıyla yanan ideal bir genç modeli çizilir. Bağımsızlık tutkusu metnin tamamına yansıtılmıştır. Buradaki vatan sevgisi ırkçı bir bakış açısının ötesinde, kendini vatana adanmak, onu her türlü değer üzerinde tutmak ve ona gönülden bağlanmak ifadeleriyle değerlendirilebilir. Ayrıca metinde geçen “Ben Fransayı kurtarmak için Allah tarafından geliyorum. Vatani seven benimle gelsin.” cümlesi, buradaki bağımsızlık ve vatan aşkının temelinde dini değerlerin yer ettiğini göstermektedir.

SM/EK-5'te İtalya'nın işgal altında olduğu dönemde, Mazini ve Garibaldi liderliğinde öne çıkan bir grubun kurtuluş amacıyla yaptıkları çalışmalar konu edilmiştir. Parçada Türk Kurtuluş Mücadelesine benzer bir olay aktarılır. İtalya işgal altında parça parça edilmiştir. İtalyanların kendi ülkelerinde hiçbir söz hakkı kalmamıştır. Garibaldi ve arkadaşları, böyle bir ortamda uzun bir mücadeleye girer ve başarılı olurlar. Onları başarılı kılan tek duygu, vatan sevgisidir. Burada da hakkı olanı savunmayı amaç edinen bir vatan aşkı anlatılır.

SM/EK-11/3'te Japon milletiyle ilgili bilgi verilir. Onların yaşayışları, kültürleri anlatılır. Sahip oldukları vatan sevgisi örneklerle açıklanır. Bu sevginin temelinde yerel kültüre sahip çıkma vardır. Örneğin; yerel kıyafetlerin, geleneklerin önemsenmesi ve kalıcılığı için uğraşılması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca teknolojik ilerleyiş, vatanperverlikle harmanlanarak okuyucuya sunulmuştur. Bir Japon, dünyanın her yerine gider, ilim öğrenir; fakat kendini geliştirdiği haliyle başka memleketlerde kalmaz. Öğrendiği ilmi, ülkesinin menfaati için harcar ve kendi memleketinde kendi milleti için çabalar.

ÇK'de bulunan çeviri ya da dış dünyayla ilgili metinlerde vatanseverlik konusu işlenmemiştir. Bu duygu diğer metinler vasıtasıyla aktarılmaya çalışılır. SM'de ise; vatanperverlik duygusu, diğer milletlerin kurtuluş hikâyeleriyle hissettirilmiştir. Vatan sevgisinin cephede, silahlara bürünmüş haliyle ortaya çıkabildiği gibi, zekâyı ve bilgiyi kullanarak da gösterilebileceği ifade edilir. Bu yönüyle vatanperverlik, daha güncel ve gözle görünür bir şekil kazanmıştır.

III.3. SANAT

Dergilerde sanatla alakalı metinler: ÇK'de EK-6/1-2 (Vantrilok); SM'de SM/EK-11/3, EK-11/4 (Başka Milletlerin Çocukları Ne Yapıyorlar?).

ÇK/EK-6/1-2'de Amerika'da sanatını icra eden bir vantriloğun oyunu metnin içeriğini oluşturur. Metinde çocuğuna kötü davranan bir baba figürü çizilir. Bu babaya karşı, halkın tepkisi doruğa ulaştığında ise aslında olup biten her şeyin bir oyundan ibaret olduğu anlaşılır. Vantrilok kelimesi, metinde "sedayı karnından aks ettirmek" olarak tanımlanır ve mesleğin özellikleri şaşırtıcı, coşkulu bir yorumla aktarılır. Bu üslup, okuyucunun bu meslekle ilgili olumlu fikirlere sahip olmasına katkı sağlamıştır. Metin, alışlagelmedik bir meslek türünün tanıtılması yönüyle de diğerlerinden farklıdır.

SM/EK-11/3'te Japonya halkının vatanperver özellikleri anlatılırken, çini işlemeciliğinde ne kadar ileri oldukları söylenir. Bu Japon işi fincanlar, çiçekler, vazolar küçücük çocuklar tarafından bile kolaylıkla icra edilmektedir.

SM/EK-11/4'te sinema oyuncusu olan Ceki adında Amerikalı bir çocuğun başarıları anlatılır. Bu dünyaca ünlü, halk tarafından fazlasıyla sevilen ve oyunculuktan çok para kazanmış bir çocuktur. Diğer ülkelerde de Ceki gibi çocuklar vardır. Onlar da tıpkı onun gibi mesleğin tüm imkânlarına sahiptirler. Metinde, oyunculuk mesleğiyle ilgili sadece olumlu özellikler işlenmiştir. Böylelikle bu meslek, okuyucu zihninde mükemmel bir çerçeveye sahip olmuştur. Oyunculuk, yetenekle beraber eğitilmeyi de gerekli kılan bir meslek olarak tasvir edilmiştir.

Her iki metinde de oyunculüğün sadece olumlu tarafları aktarılmış, olumsuzluklarından hiç söz edilmemiştir. Bu meslek için eğitim ve yeteneğin gerekliliği ÇK'de okuyucuya sezdirilirken, SM'de açıkça ifade edilmiştir. ÇK'de orta yaşlı bir sanatkârın başarısından ve toplum içinde gördüğü ilgiden bahsedilirken, SM'de küçük bir çocuğun elde ettiği başarılar şaşalı bir üslupla aktarılmıştır. SM'deki metin bu yönüyle çocuk okuyuculara daha çok hitap etmektedir. Metinde estetik sanatların da aktarılması okuyuculara farklı sanat dallarını öğrenebilme fırsatı sunmaktadır.

III.4. İDEAL ÇOCUK TİPİ

Dergilerde genel olarak kabul gören çocuk figürü şu metinlerde sunulmuştur: ÇK'de EK-1 (İğnenin Gördüğü İş), SM'de EK-3, EK-4, EK-6, EK-10, EK-11/1, EK-11/2, EK-11/3, EK-11/4, EK-12, EK-14 (Elektrik Ziyasını Keşfeden Çocuk, Jan Dark Vatanı İçin Diri Diri Yanarak Fedâ Olmuştur, Markoni Bahçede Bir Tenekeyle Oynarken Telsiz Telgrafı Nasıl Bulmuştu, Başka Milletlerin Mes'ûd Çocukları Nasıl Eğleniyorlar?, Başka Milletlerin Çocukları Ne Yapıyorlar?, Haydi, Resimde Dünya Etrafında Bir Seyahat.)

ÇK/EK-1'de iğnenin icadı ve faydalarından bahsedilirken, okuyuculara yönelik hitaplar vardır. Bu hitaplarda derginin geneline yansıyan ideal bir çocuk tipi tasvir edilmiştir. Vakitli vakitsiz piyano çalıp şarkılar söylemek, süslenerek gezip durmak, eğlenceyi bir görev haline getirmek gibi özellikler, olumsuz çocuk tipini anlatırken kullanılmıştır. Bu özelliklere sahip bireyin ne ailesine ne de arkadaşlarına bir faydası dokunacaktır. Buna karşın olumlu çocuk tipi zeki, çalışkan, pratik bir akla sahip bireyi anlatarak ortaya konulmuştur.

SM/EK-3, EK-6: (EK-3)'te bir kimya hanede çıraklık yaparken tesadüfen elektriği keşfeden Ela Deyvis adında bir çocuğun keşif sürecinden bahsedilir. Diğer metin (EK-6)'da ise yine Markoni adında bir çocuğun bahçede bir tenekeyle oynadığı sırada, Telsiz Telgrafı keşfi aktarılır. Her iki metinde de çevresindeki nesnelere merak duygusuyla yaklaşan, farklı olanı ayırt edebilen; yani farkındalık hissini kazanmış çocuklardan bahsedilir.

SM/EK-4'te on dört yaşında bir kız çocuğunun, ülkesini düşman istilâsından kurtarmak için neler yaptığı konu edilmiştir. Burada cesur, yiğit, bağımsızlık tutkusunu daha bu yaşta kazanmış bir çocuktan bahsedilir. Bu karakter vasıtasıyla azim ve çalışmanın sonunda tahmin bile edilemeyecek başarılar kazanılabileceği fikri aşılır. Metinde kabul gören çocuk tipi çalışan, zorluklar karşısında yılmayan, amaçlarından hiçbir surette uzaklaşmayan bir çocuk tipidir. Gerektiği takdirde vatan savunmasında bile görev alan bu figürün azminin kaynağı da dini değerlerdir.

SM/EK-10, EK-11/1, EK-11/2'sinde çocuklar için devlet tarafından yapılmış oyun parkları anlatılır. Hem eğlenen hem de olaylara büyüklerden daha çok kafa yoran çocuklardan bahsedilir. Bu metin Amerika'daki bir çocuk yuvasının resimleriyle desteklenir. Burada çocuklar birçok şeyi kendileri yaparlar. Öğretmenleri gerekli malzemeyi verdikten sonra onlara müdahale etmeden bir köşede durup onları izler. Çocuklar tahtadan evler, sandalyeler, oyuncaklar yapar ve yemeklerini de kendileri pişirirler.

SM/EK-11/3'te Japon milletinin çeşitli adetlerinden söz edilirken Japonya'daki çocukların özellikleri de anlatılır. "Her Japon genci, evvela vatanım sonra kendim için yaşarım der." cümlesiyle bu çocukların vatanperver özellikleri ön plana çıkarılır. Büyüklerine saygılı, sanat alanında ilerlemiş oldukları söylenir. Japonya'da yapılan çini işleme sanatının bu çocuklar tarafından da icra edildiği bilgisi verilir. Bir çocuğun tembel oluşu adeta bir hasta gibi muamele görmesine nedendir. Bu şefkatle tedavi edilmesi gereken bir hastalıktır. Metne göre bu hastalıkla mücadele eden Japon gençleri, bugünkü Japonya'yı oluşturmuşlardır. Parçada Japon gelenekleriyle, Türk geleneklerinin birçok yönden benzediği düşüncesi vurgulanır. Bu vurgu, okuyucunun Japon çocuklarının olumlu özelliklerine karşı daha meraklı ve samimi bir açıdan bakmasını sağlamıştır.

SM/EK-11/4'te dünyaca ünlü bir çocuğun başarıları anlatılır. Bu, oyunculukla şöhret olmuş bir çocuktur. Küçük yaşta eğitim görerek bir meslek sahibi olmuş, azimle çalışıp para kazanmaya başlamıştır. Daha bu yaşta mesleğinin fırsatları peşi sıra koşmaktadır. Parçada yeteneklerini, eğitimle birleştiren ve başarıya ulaşan bir çocuk figürü anlatılır.

SM/EK-12'de Heidi adında yetim bir kız çocuğunun dedesinin evinde yaşadığı olaylar hikâye edilmiştir. Heidi akıllı, pratik zekâlı, hayvanları ve doğayı çok seven, insanlara karşı saygılı, yetinmeyi bilen çok şirin bir kız çocuğudur. Dedesine yardımcı olmak için elinden geleni yapar. Hayvanların arasında, doğayla baş başa mutlu bir yaşam sürmektedir.

SM/EK-14'te Doğan ve Belkay adında iki Türk çocuğun İstanbul'dan Azerbaycan'a ve diğer Türkî devletlere uzanan seyahatleri işlenir. Bu seyahat sırasında edinilen tecrübeler, çocukların meraklı izleyişleri metnin merkezinde yer alır. Diğer kültürlerin yerel özellikleri

çocukların merak ettiği olgular arasındadır. Seyahat sırasında Azerbaycan'da bulunan açık hava okulları hakkında bilgi verilir. Bu okullarda okuyan çocuklar, kendi işlerini kendileri yaparlar. Kahvaltılarını hazırlayıp, bulaşıklarını kendileri yıkarlar ve yemeklerini yapan görevlilere yardım ederler.

ÇK'de dış dünyayı anlatan ya da çeviri metinlerde birebir çocukla ilgili olan, derginin çocuğa bakışı hakkında bilgi veren bir metin yoktur. Sadece ÇK/EK-1'de bir icat hakkında bilgi verilirken olması gereken çocuk tipinden söz edilmiştir. Bu çocuk tipi eğlenme, gezme ya da çalışma gibi basit yönleriyle ele alınmıştır. Metinde belirtilen olumlu özelliklerin edinilmemesi sonucunda bundan, sadece küçük bir sosyal çevrenin etkileneceği hissettirilmiştir. SM'de ise bir çocuk çalışkan, azimli ve pratik zekâlı olmalıdır. Yeri geldiğinde etrafında olup biten olaylar üzerinde büyüklerinden daha fazla düşünmeli, ülke savunması için bile söz söyleyebilir hale gelmelidirler. Tembellikten kaçınmalı ve sadece eğitim almakla kalmayıp yeteneklerini keşfederek geniş bir bakış açısıyla geleceğe dönük planlar yapabilmelidir. Bununla birlikte bir çocuk, metinlerde aktarılan olumlu özelliklere sahip olursa yakın sosyal çevresini, ülkesini ve hatta tüm dünya milletlerini etkileyebilir.

ÇK'de yer alan metinlerde çocuklara yönelik sadece günlük yaşamı ilgilendiren dar bir açıyla sunulmuş tavsiyeler vardır; oysa SM'deki metinler, çocukların kendileriyle, gelecekleriyle ilgili hayaller kurmasını sağlayacak fırsatlar sunar. Minik okuyucular, zekâlarını kullanabildikleri ölçüde, insanlara faydalı icatlara imza atabileceklerine, gerçek hikâyeler vasıtasıyla kanaat ederler.

III.5. MACERA VE KAHRAMANLIK

Derlediğimiz metinler arasında macera ve kahramanlık temasını içerenler şu şekilde sıralanabilir: SM'de EK-7, EK-8, EK-9, EK-13 (Kızıl Şeytan, Dünya Etrafında Seksen Günde Seyahat 1-2-3, Dünyanın En Meşhur Polis Hafiyesi 1-2, Cambazların Meşakkatli Fakat Pek Merâklı Hayatı).

SM/EK-7'de Köroğlu'nun bir derebeyinin kızı olan Kelinhal Hatun'la evlenmek için giriştiği kahramanlıklar ve bu süreçte yaşadığı maceralar işlenir. Hikâyeye Hindistan'da geçer. Köroğlu fakir bir gençtir. Zayıf, çelimsiz bir atı vardır. Kelinhal Hatun için yapılan yarışmalara bu atla katılır. Onu görenler alaylı bakışlarla muamele ederler; fakat Köroğlu, bu çelimsiz atla bütün rakiplerini geçer. Kelinhal'le evlenmeye hak kazanır. Macera böyle bitmez. Köroğlu, Kelinhal Hatun'la evlenmek amacıyla değerli bir taşın peşinde korkunç ormanlar içinde yılanlarla, dev maymunlarla mücadele etmek zorunda kalır. Sonunda taşı elde eder ve Kelinhal'le evlenir. Köroğlu, zorluklarla karşılaşmış ve çaresiz kaldığında, geçmişte

yaptığı iyiliklerin mükâfatını görür. Fakir bir gençtir; fakat metinde Köroğlu'nun fakirliğine karşın, yiğitliği, gözü karalığı, hünerleri yüceltilir. O, maddi gücün üzerinde değer bulan yiğitliğin, azmin temsilidir.

SM/EK-8'deki metin Filis Fog adında bir adamın arkadaşlarıyla giriştiği bir iddia üzerine şekillenmiştir. Bu iddiayla büyük bir banka hırsızlığı arasında da bağ kurulmuş ve parça daha ilgi çeker hale getirilmiştir. Fog, seksen günde tüm dünyayı gezebileceğini iddia etmiş ve bunun için yardımcısıyla birlikte seyahate başlamıştır. Hikâyede, Londra'dan Hindistan'a uzanan bu seyahat boyunca Fog ve yardımcısının yaşadıkları anlatılır. Fog, kararlı ve azimli bir adamdır. Makine gibi işleyen çok sistemli bir hayata sahiptir. Gerektiğinde, insanlara yardım etmek için büyük tehlikelere atılacak kadar da gözü karadır. Verilen sözün arkasında olmak, zamanı iyi kullanmak gibi meziyetler bu hikâyenin temelini oluşturur.

SM/EK-9'da Fransa'da, Vidük adında çok meşhur bir hırsızın polislikle sonlanan macerası konu edilmiştir. Vidük çok zeki, akıllı bir adamdır; fakat bu zekâsını hırsızlık yapmak için kullanmaktadır. Gün gelir, hapishaneye düşüp kaçmak için uğraşmaktan, rezil ve utanç verici bir hayat yaşamaktan bıkar, polis olmaya karar verir. Polis olduktan sonra büyük başarılar imza atar. Metinde, Vidük'ün hırsızlık yaptığı süreç çok meşakkatli, tehlikelerle dolu ve haysiyetsiz bir süreç olarak tasvir edilmiştir. Bir bireyin her ne yaşarsa yaşasın hayatını değiştirebileceği ve sonrasında huzurlu bir yaşam sürebileceği ifade edilir. Vidük, hatalar yapmış, yanlış bir hayat sürmüştü; fakat ders alıp toplumun güvenini kazanmış, girdiği meslekte ilerlemiş bir karakteri temsil eder.

SM/EK-13'te cambazların tehlikeli meslek yaşamlarından, sirklerde yapılan gösterilerden, eğitilen hayvanlardan ve bu gösterilerin ortaya çıkış aşamalarından bahsedilir. Sirkler hakkında bilgi verilir. Amerika'daki sirklerin mükemmelliği, bu meslek için ne kadar sistemli eğitim alındığı üzerinde durulur. Cambazlık, çok meşakkatli bir meslektir. Her daim sakatlanma ya da ölüm tehlikesi vardır; fakat tüm tehlikelerine rağmen maceralı ve eğlendirici bir meslektir.

ÇK'de bu başlık altında incelenebilecek bir metin yoktur. Kahramanlık ve yiğitlik konusu, SM'de daha ayrıntılı bir şekilde işlenmiştir. Yiğitlik, kararlılık, azim, iyilik yapmak, ders almak gibi meziyetlerle adeta bir insanda bulunması gereken özellikler sıralanmıştır.

III.6. TABİAT VE ŞEHİR MİMARİSİ

Bu başlık altında incelenecek metinler şöyle sıralanır: ÇK’de EK-2, EK-9, EK12, EK-7, EK-10, EK-8 (Buğday Ve Arpa, Süt Ağacı, İzlanda Adası, Napoli, Çin İmparatorunun Sarayı, Pekin).

ÇK/EK-2’de buğday, arpa ve yulaf bitkileri resimlerle desteklenerek tanımlanır. Bu bitkilerin öneminden, onlara muhtaç olduğumuzdan bahsedilir. Metin, bu bitkiler vasıtasıyla okuyucularını Allah’ın kudreti hakkında düşünmeye sevk eder. Dünya ve ahiret mutluluğunun bu yolla kazanılacağını belirtir.

ÇK/EK-9’da Güney Amerika’da yetişen “Süt Ağacı” adıyla anılan bir ağaç hakkında bilgi verilir. Bu ağacın hangi aylarda meyve verdiği, halkın bu ağaçtan nasıl yararlandığı anlatılır.

ÇK/EK-12’de Avrupa’da Danimarka’ya tabi olmuş İzlanda Adası’nın iklimi, nüfusu, yeryüzü şekilleri hakkında bilgi aktarılır. Burada bulunan Hekla yanardağının patlayışları sırasında oluşturduğu etkiden söz edilir.

ÇK/EK-7’de İtalya’da bulunan Napoli şehrinin mimarisi, doğal güzellikleri, orada bulunan halkın günlük yaşamı metnin temasını oluşturur. Şehrin ekonomik açıdan gelişmeye başladığı böylece işsizliğin azaldığı bilgisi verilir. Vezüv adında bir yanardağın patlayışı, çevresinde meydana getirdiği hasar, şaşkınlık ifade eden bir üslupla aktarılır.

ÇK/EK-10’da Çin İmparatoru’nun sarayı tasvir edilir. Bu saray, mimarisi ve süslemesi açısından çevresindeki binaların hepsinden üstündür. Hatta dünyada bir eşi daha yoktur. Sarayın bulunduğu mekân, mükemmel bir manzaraya sahiptir. Bahçelerinin içinden ırmaklar akar. Ormanlık alanlar, kayalıklar bu manzarayı tamamlayan diğer unsurlardır.

ÇK/EK-8 Çin’in başkenti Pekin’in nüfusu, bölümleri ve mimarisi gibi özellikleriyle ilgilidir. Şehirde bulunan bir hisarın görkemli yapısı, üzerindeki nakışları, işlemeleri betimlenir. Pekin’in yüzlerce insanı kapsayan bir sosyal hayatı vardır. Parça, bu kalabalık çarşıları, mağazaları betimlerken, okuyucuda o hengâmenin ortasındaymış hissini yaratır.

ÇK’de doğal güzellikler ve bazı doğa olayları uzun tasvirlerle anlatılmıştır. Bunların insana hayret veren özellikleri, etkileri üzerinde durulmuştur. Şehrin mimari özellikleri bu mükemmel manzarayla iç içe sunulmuştur. Mimarideki gelişimin kaynağı olarak ekonomik ilerleyiş gösterilmiştir. Büyük surların, hisarların, tapınakların nakışlarına, ustaca yapılmış süslemelerine dikkat çekilmiştir. Ayrıca bazı bitkilerden bahsederken ilahi kudretle bağlantı kurulmuş ve çocuk okuyucuları düşünmeye sevk etmek amaçlanmıştır.

III.7. DOSTLUK

İncelediğimiz metinler arasında bu konuyla ilgili bir parça vardır: SM'de EK-2 (Arslanlarla Dost Olan Esir).

SM/EK-2'de Afrika'da yaşayan Androkal adında bir esirin ızdıraplı yaşamı anlatılır. Efendisinin ve ona tabi olan herkesin itip kalktığı Androkal karın tokluğuna sefil bir hayat sürmektedir. Bir gün karar verir ve kaçır. Uçsuz bucaksız çölde açlıktan ölmek üzereyken bir aslana yardım eder. Bu noktadan itibaren aslanla aralarında mükemmel bir bağ oluşur. Anrokal'ın en zor anlarında, bu aslan imdadına koşar. Aslanla olan dostluğu Androkal'ı özgürlüğüne ve arzu ettiği huzur dolu yaşama kavuşturur. Dostluk ve vefa üzerine kurulmuş bu hikâye, insanî değerleri yücelten mesajlar verir.

IV. BÖLÜM

ÇOCUKLARA KIRAAT VE SEVİMLİ MECMUA DERGİLERDE DIŞ DÜNYA VE DÜNYA MİLLETLERİNE BAKIŞ

Çalışmamız, incelediğimiz dergilerdeki çeviri metinler ve aktarılan dış dünya kavramı üzerine kurulmuştur. Çevirilerde ve incelenen diğer metinlerde adı geçen ülkeler, dergilere göre ayrı ayrı sınıflanmıştır.

IV.1. ÇOCUKLARA KIRAAT DERGİSİNDE DIŞ DÜNYA VE DÜNYA MİLLETLERİNE BAKIŞ

ÇK'de İngiltere, Fransa, Norveç, İsviçre, İtalya, Amerika, Çin ve Danimarka'yla alakâlı metinler yer almıştır.

İngiltere:

ÇK/EK-3, EK-4, EK-11 (Su İçinde Bir Yol, Şimendifer, Minay Köprüsü)'de İngiltere konu edilmiştir. Bu üç metin de ulaşım teknolojisinden bahseder. İnsanlığın yararına zekâsını kullanan mühendislerce yapıldıkları söylenir. İngilizler, her işin kolaylaştırılması için çare arayan, düşünen ve denemeler yapıp sonuca ulaşan bir millet olarak tasvir edilmiştir.

Fransa:

ÇK/EK-3 (Su İçinde Bir Yol), İngiltere'nin teknik gelişiminden bahsederken, Fransa'nın da coğrafi konumu itibariyle içeriğe dâhil edildiği bir metindir.

Norveç/İsviçre:

ÇK/EK-5 (Dağda Bir Yol)'te Norveç'in coğrafi özelliklerinden çok kısa bir şekilde bahsedilir. Norveç dağlarında bulunan bir yolun resmiyle metin arasında bağ kurulur. İsviçre'de sarp ve dik kayalıklardan oluşan Alp dağlarında yapılan yollar ve bunların yapılışı sırasında kullanılan teknikler aktarılır. Avrupa'nın Teknolojideki ilerlemişliği ve mühendislerinin zekâsı temel noktadır.

İtalya:

ÇK/EK-5, EK-7 (Dağda Bir Yol, Napoli), İtalya'yla ilgili bilgi verilen parçalardır. EK-5'te dağ üzerinde yapılan yollar, İtalya ve Fransa arasında bu yollar aracılığıyla yük taşındığı anlatılır. EK-7'de ise; İtalya'nın başkenti Napoli tasvir edilir. Napoli'nin doğal güzellikleri, şehir mimarisi, dükkânları, çarşıları, sosyal yaşamı ve insanları anlatılır. Okuyucu gözünde hareketli bir tablo çizilir. İşsizliğin giderek azaldığı, sürekli gelişen bir Napoli vardır karşımızda. Ayrıca, burada bulunan bir yanardağın patlayışı, çevresinde oluşan etkisi de hayretle karşılanan bir olay olarak anlatılmıştır.

Amerika:

ÇK/EK-6/1-2, EK-9 (Vantrilok, Süt Ağacı) Amerika'yla ilgili metinlerdir. Ülkenin Türk çocuklarına yabancı olan doğal ürünleri ve sanatsal özellikleri, bu metinlerle yansıtılmıştır. Sanatın daha fazla hüner gerektiren bir kısmından bahsedilir. Vantrilokluk o dönem için de herkesin yapamadığı bir sanat dalıdır. Bu sanatın Amerika'da icra ediliyor oluşu, ülkenin sanatsal ilerleyişine örnektir.

Çin:

ÇK/EK-8, EK-10 (Pekin, Çin İmparatorunun Sarayı)'da bir Çin sarayından ve Çin'nin başkenti Pekin'den bahsedilir. Saray ve şehir mimarisindeki ileri seviye özellikle vurgulanır. Sosyal açıdan hiç kimsenin üstünlüğünün olmadığı, herkesin bir olduğu bir anlayışın hâkimiyetinden söz edilir. Pekin sokakları, çarşıları ve bu çarşılardaki hareket anlatılır. Tüccarların kavgalarından, ticaretlerinden bahsedilir. Şehrin günlük yaşamdaki coşkusu hissettirilir. Saray içindeki nehirler, ormanlar, manzara betimlenen diğer öğeler arsındadır.

Danimarka:

ÇK/EK-12 (İzlanda Adası)'de Danimarka'ya bağlı olan İzlanda Adası'nın nüfusu, doğal güzellikleri ve tabiat olayları konu edilmiştir. Bir yanardağın hayretle izlenen etkileri, patlayışı sırasında ortaya çıkardığı durumlar tüm ilginçliğiyle okuyuculara yansıtılır.

IV.2. SEVİMLİ MECMUA DERGİSİNDE DIŞ DÜNYA VE DÜNYA MİLLETLERİNE BAKIŞ

SM'de Amerika, Afrika, Fransa, İngiltere, İtalya, Hindistan, Japonya, İsviçre, Azerbaycan, Türkistan ve İspanya ile ilgili metinler bulunmaktadır.

Amerika:

SM/EK-1, EK-11/1, EK-11/2, EK-11/4, EK-13 (Amerikada Aynı Zamanda Nasıl 25.000 Cıvciv Çıkıyorlar?, Başka Milletlerin Çocukları Ne Yapıyor?, Canbazların Meşakkatli Fakat Pek Merâklı Hayatı) Amerika'yı konu edinen metinlerdir. Bu metinlerde ülkenin teknoloji, eğitim ve sanat alanlarındaki üstünlüğü vurgulanır. Teknolojik gelişim Amerikan ekonomisine büyük bir katkı sağlamıştır. Çocukların eğitimi için yuvalar yapılmış, bu yuvalarda yaşayarak öğrenme ortamları oluşturulmuştur. Ayrıca sanatsal eğitime önem verilmiş ve daha küçük yaşta birçok sanatçı yetiştirilmiştir. Çok tehlikeli bir meslek olmasına rağmen cambazlık da Amerika'da ustalıkla icra edilen bir meslektir. İncelediğimiz metinlerde Amerika, teknik ilerleyişiyle, sanata ve eğitime verdiği önemle tasvir edilmiştir.

Afrika:

SM/EK-2 (Arslanlarla Dost Olan Esir)'de Afrika'da yaşayan bir kölenin zorlu yaşamı anlatılır. Afrika'nın uçsuz bucaksız çöllerinden, tenhaliğinden bahsedilir. Efendilerin hâkimiyeti, zorbalığı karşısında kölelerin yaşama hakkı bile yoktur. Afrika, barındırdığı sınıfsal ayrımlarla yansıtılmıştır. Vefâ, minnet gibi duygular bu köhne yaşamla aynı topraklarda sürmektedir.

Fransa:

SM/EK-4, EK-9 ("Jan Dark" Vatanı İçin Diri Diri Yanarak Feda Olmuştur, Dünyanın En Meşhur Polis Hafiyesi)'da geçen hikâyelerde mekân Fransa'dır. EK-4'te Fransa'nın işgal altında olduğu dönemde ortaya çıkan, bağımsızlığa düşkün bir çocuğun hikâyesi anlatılır. Fransız halkı ülkeyi kurtarmak için çok mücadele etmiştir. Metinde genel olarak Fransızların bağımsızlık duyguları işlenmiştir. EK-9'da ise; Fransa'da yaşayan bir hırsızın polisliğe varan macerası anlatılır. Hikâyenin kahramanı çok zeki, akıllı bir adamdır. Bir Fransız olan bu kahraman, zekâsını yaşamını düzeltmek için kullanmaya başlar ve mutlu bir hayata sahip olur.

İtalya:

SM/EK-5 ve EK-6 (İtalyayı Esaretten Kurtaran "Garibaldi"nin Sergüzeşti, Markoni Bahçede Bir Teneke ile Oynarken Telsiz Telgrafi Nasıl Bulmuştu)'daki metinler İtalya'da geçer. EK-5'te İtalya'nın işgal altında olduğu zamanlardan bahsedilir. Garibaldi adlı kahraman İtalya halkının bağımsızlık tutkusunu, gözü karalığını temsil eder. EK-6'da telgrafın icadı anlatılır. Bu icadı yapan kişi İtalyalı bir çocuktur. Bu çocuk telgrafi icad etmiş; ama henüz bir çocuk olduğundan İtalya halkından ilgi görememiştir. Bu yönüyle metin İtalya'nın olumlu bir özelliğini aktarmaz.

İngiltere:

SM/EK-6, EK-8 (Markoni Bahçede Bir Teneke ile Oynarken Telsiz Telgrafi Nasıl Bulmuştu, Dünya Etrafında Seksen Günde Seyahat 1-2-3). EK-6'da telgrafi icad eden; fakat ülkesinde ilgi göremeyen bir çocuğun İngiltere'ye gidişi anlatılır. Bu çocuk İngiltere'ye gitmiş ve orada denemelerini sürdürüp, keşfini daha da geliştirmiş ve telgrafın icadını tamamlamıştır. İngiltere, bilim adamlarına saygılı, onlara gerekli çalışma ortamını hazırlayan, hoşgörülü bir ülke olarak tasvir edilmiştir. EK-8'de karalı, sözünün arkasında duran, maceraperest bir İngiliz'in dünya etrafındaki seyahati aktarılır. Hayatının her anını kurallarla yaşayan bir İngiliz tasvir edilir.

Hindistan:

SM/EK-7, EK-8 (Kızıl Şeytan, Dünya Etrafında Seksen Günde Seyahat 1-2-3,). EK-7’de Hindistan’daki bir beyin kızını evlendireceği delikanlıyı seçmek için yaptığı bir yarış anlatılır. Hintli derebeyi, yarışı kazanan genci fakir diye beğenmemiş ve işi yokuşa sürmüştür. Gençten zorlu isteklerde bulunmuş; fakat sonunda gencin yiğitliği hoşuna gitmiş ve kızıyla evlenmesine izin vermiştir. Metinde sözünü tutmakta tereddüt eden bir Hint beyi betimlenir. EK-8’de dünya etrafında seyahate çıkan bir İngiliz’in Hindistan’da yaşadıkları anlatılır. Ölen bir race vardır. Bu raceanın çok iyi eğitim görmüş karısı da onunla birlikte bir törenle yakılacak, kurban edilecektir. Gezinler, kadının yorgunluktan ve kederden bitap düşmüş halini, çaresizliğini görürler. Kadını kurtarmaya karar verirler. Tüm zorluklara rağmen başarılı olup, kadını Hintlilerin elinden kurtarırlar. Metinde Hindistan’ın, zor coğrafi koşulları anlatılmıştır. Bir raceanın ardından yapılan ölüm töreniyle birlikte Hint halkının dini inançlarıyla ilgili bilgi verilmiştir.

Japonya:

SM/11/3 (Başka Milletlerin Çocukları Ne Yapar?)’te Japon milletinin geleneklerinden ve bazı özelliklerinden bahsedilir. Metne göre Japonlar temizliğe düşkün, vatanperver insanlardır. İlim peşinde dünyayı dolaşırlar; fakat eninde sonunda ülkelerine gelir, ülkelerinin gelişimi için uğraşırlar. Japon gençler büyüklerine karşı çok saygılıdır. Bu olumlu özelliklerinin yanında olumsuz bazı gelenekleri de aşmaya başlamışlardır. Sanat alanında çok ilerlemişlerdir. Ayrıca tembellik Japon halkı tarafından bir hastalık gibi görülür ve tedavi edilmeye çalışılır. Bu metin, Japonların geleneklerine bağlı, çalışkan insanlar olduğu düşüncesi üzerine kurulmuştur. Japon halkı, sanata ve eğitime büyük önem vermektedir.

İsviçre:

SM/EK-12 (Haydi), doğa tutkunu, zeki küçük bir kızın Alp dağlarında geçen hikâyesini işler. İsviçre, mükemmel doğa manzaraları arasında tasvir edilir. Sahiplenen, samimi bir köy halkından bahsedilir.

Azerbaycan:

SM/EK-14 (Resimde dünya etrafında bir seyahat)’te iki Türk çocuğun uçakla yaptıkları seyahat anlatılır. Hikâye, Azerbaycan semalarında geçer. Başkenti, bizim gibi Türk ve Müslüman oldukları ifade edilir. Coğrafi koşulları, yer altı zenginlikleri hakkında bilgi verilir. Açık hava okullardan ve bu okullarda okuyan çoğu işi kendi yapan öğrenciler anlatılır. Metin Azerbaycan’ın eğitime verdiği önemi, öğrencilerine sağladığı fırsatları açığa çıkarır.

İspanya:

SM/EK-16 (Esir sultan)'da İspanyol bir gencin hikâyesi anlatılır. Bu genç, birçok meşakkate katlanarak İran sultanını kurtarır. Sabır, azim ve kararlılık bu metnin odak noktasıdır.

ÇK'de yer alan metinlerin çoğunda, ülkelerin teknolojideki gelişimleri yansıtılmıştır. İtalya ve Çin'in şehir mimarisi, burada yaşayan insanların günlük hayatı, üzerinde durulan diğer hususlardandır. Ayrıca bazı ülkelerin sanata ve eğitime karşı duruşları, doğal güzellikleri farklı yönleriyle işlenmiştir.

SM'de ise yine ülkelerin teknoloji, ekonomi, sanat ve eğitim alanındaki gelişimlerinden bahsedilmiş, tabiat özellikleri aktarılmıştır. Bununla birlikte Japonya gibi bazı ülkelerin toplumsal özellikleri ayrıntılı bir şekilde ifade edilmiştir. Vatanseverlik, bağımsızlık konuları işlenmiştir. Kahramanlığı ya da yetenekleriyle ünlenen çocuk figürleri genel olarak aktarılan konular arasında yer almıştır.

ÇK'de Çin dışında tamamıyla Avrupa ülkeleriyle ilgili metinler tespit edilmiştir. SM'de ise bu ülkelerin yanı sıra Japonya, Hindistan ve Azerbaycan gibi doğu ülkelerinde geçen hikâyeler konu edilmiştir.

V. BÖLÜM

ÇOCUKLARA KIRAAT VE SEVİMLİ MECMUA DERGİLERİNDE DİL ANLATIM İMLÂ VE NOKTALAMA ÖZELLİKLERİ

Dil, en basit tanımıyla bireyler arası iletişimi sağlayan bir araçtır. Bu iletişim iki şekilde gerçekleşir. Birincisi, sosyal yaşamımızda kendini gösterirken; ikincisi yazılı ürünlerle karşımıza çıkar. Dilin yazılı ürünlerdeki kullanımına, günlük konuşmalardakine oranla daha çok özen göstermek gerekir; çünkü anadil bilincinin aktarılmasında yazılı ürünler daha etkilidir.

Anadil bilincinin kazanımı için küçük yaşlarda eğitime başlanılmalıdır. Birey, çocuk yaşta karşılaştığı metinler sayesinde o dile özgü kuralları, ifade tarzlarını daha kolay öğrenir. Bu nedenle yazılı ürünlerde bulunan metinler, doğru ve düzgün bir Türkçeyle yazılmalıdır. Metnin yazarı, Türkçenin zenginliğini o metne yansıtıldığı oranda anadil bilincinin gelişimine katkı sağlamış olur. Kullanılan sade ve anlaşılır bir Türkçe, dile ilişkin kuralların açık bir biçimde hissedilmesini sağlayacaktır.

Çocukların dilin anlatım özellikleriyle birlikte noktalama ve imla özelliklerini de edinmeleri, yazılı ürünler vasıtasıyla sağlanabilir. Burada dil kurallarını açıkça vermek yerine, metinler vasıtasıyla hissettirmek önemlidir. Çocuk, nitelikli bir Türkçeyle oluşturulmuş metinler sayesinde hem anlatım hem de imla özelliklerini edinmiş olacaktır.

Çocuklara hitap eden metinlerde, dil özellikleri açısından üzerinde durulması gereken bir diğer nokta da dilin istikrarlı bir biçimde kullanılmasıdır. Bir metin boyunca, imlâ ve noktalama kurallarının, bağlaçların ya da aynı manaya gelen kelimelerin kullanımında genel bir bakış açısı oluşturulmalıdır.

“Örneğin: “veya” yerine “ya da” kullanılmışsa her yerde ya da kullanılmalıdır. “örneğin-mesela, kelime-sözcük, cümle-tümce, isim-ad, iletişim-haberleşme, eğitim programı-müfredat, talimat-yönerge” gibi ikili kullanımlara yer verilmemelidir”(Ceylan, Erdal; Yiğit, Birol; 2003: 71). Buradaki amaç, çocuğun zihninde tutarlı bir anadil bilinci oluşturmaktır.

İncelediğimiz dergilerin dil anlatım ve imlâ noktalama kullanımları üzerinde özellikle durulmuştur; çünkü edebî bir metnin üslûbu, özellikle o metinde kullanılan imlâ dönemin genel anlayışını yansıtır.

V.1. ÇOCUKLARA KIRAAT VE SEVİMLİ MECMUA DERGİLERİNDE DİL VE ANLATIM

İncelenen iki dergi de ilk sayılarında çıkış amaçlarını belirtmiştir. Çocukların gelişimlerine katkıda bulunmak, okuyacakları, kendilerine ait bir dergi oluşturma amacı, çalışmaların odak noktası olmuştur. Yayımlanan metinler, çocuklara hitaben hazırlanmıştır. Her iki dergide de amaçların aynı olmasına karşın belirli farklılıklar da söz konusudur.

V.1.1. ÇOCUKLARA KIRAAT DERGİSİNDE DİL VE ANLATIM

ÇK’de süslü bir anlatım tercih edilmiştir. Uzun tamlamalar, Arapça, Farsça kelimeler metinlerde sıklıkla kullanılmıştır. Bu dergi günümüz Türkçesiyle karşılaştırıldığında anlaşılması daha zor metinleri içermektedir.

“Çocuklara Kıraat dergisi, bir yandan sade dilin, kendi ilk deyişiyle “Kaba Türkçe”nin gereği üstünde duruyor, bu konuda makaleler yayımlıyor, çocukları uyarıyor; öte yandan kendi dili, hele bazı yazılarda, iyice ağır”(Kür, 1991: 103).

Örneğin aşağıdaki bölümler, dil ve anlatımı çocukların seviyesinin üzerinde olan metinlerden alınmıştır:

“Nerdiban başında ma’hûd adam, çocuğu yere vaz’ ederek harikulade sert bir seda ile ona söylemeye başlar. Orada hazır bulunan kimseler, bu hareket-i garîbeden mütehayyir olarak bir manzara-i mahûfenin seyircileri olurlar.” (ÇK/EK-6/1/Vantrilok)

“Lâkin kusurları ikmâl olunâmadığından matlubları olan mükemmeliyete bütün ve bütün bir hâl-i intizâma “İstivonis” adlı bir zatın inzimâm eden himmet ve gayreti bin iki yüz kırk tarihinde îsâl edebildi. Bu tarihten sonra umûmen her devlete şâyi’ olarak her devlet idâresinde bulunan memleketlere - yapmaya başlayarak - nakliyyât ve yol meşakkatinden kurtularak böyle bir kolaylığa nâil oldular.” (ÇK/EK-4/Şimendifer)

“Buradan anlaşılıyor ki Çinliler fenn-i mi’mârîde her devlete Hakk-ı takdîmi ihrâz etmişlerdir. Saray imparatoru hesâb-ı terbi’ ile bir millik yer olup etrafındaki hisar dahi yirmi ayak yüksekliğindedir.” (ÇK/EK-10/Çin İmparatorunun Sarayı)

“Çin memâlikinin pâ-yı tahtı(Pekin)dir. Ve bu isim kendi lisanlarınca (hükümet-i şimâliye) demektir. Pekin vâsi bir ova üzerinde ve terbîan yirmi İngiliz mili vesâitinde gayet cisim-ü kesret nüfusu cami’ bir şehirdir. Mezkûr şehir iki kısma taksîm olunup cenûb kısmında Çinliler ve şimâl kısmında Tatarlar iskân etmektedir.” (ÇK/EK-8/Pekin)

ÇK’de toplam 12 metin vardır. Bunlardan beş tanesi bir sayfa, yedi tanesi yarım sayfa sürmüştür; yani ÇK’deki metinlerin % 50’den fazlası yarım sayfa uzunluğundadır.

Metinlerin gereksiz yere uzatılması konunun dağılmasına, metnin sıkıcı bir yapıya bürünmesine neden olabilir. Konunun işlenebilmesi için gereken uzunlukta olan bir metinde ise; Türkçenin zengin dil anlatım özellikleri şekillenecektir. Gereğinden fazla kısa olan metinlerde de konunun yeterince açıklığa kavuşmaması ihtimali ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla sığ bir metin, ulaşılmak istenilen amaca hizmet etmeyecektir. Aşağıda ÇK'den alınmış, bilgi aktarımı üzerine yoğunlaşan bir metne yer verilmiştir.

“Genç kârîlerimiz buğdayın arpanın ne olduğunu elbette bilirler. Lâkin biz yine bildikleri halde şu bendi yazalım da kendilerine bir fikr-i mahsûs verelim: Buradaki resimlerin arpa ve buğday nebâtlarının resimleri olduğunu şüphesiz bilirsiniz! İşte bu resimdeki üç nebâttan biri buğday ve biri arpa ve diğer biri yulaf nebâtlarıdır.

Küçüklüğüne bakınız ancak buğday ve arpanın verdiği mahsule bakınız ki her şeyden evvel bunlara muhtâcız. Ve yediğimiz ekmeğin neden yapıldığını düşündüğünüz var mıdır? Ekmeği o küçücük fidanların tanelerinden yaparız. Yalnız bunlardan yapılmayıp mısır, darı, çavdar gibi şeylerden de yaptıkları vardır. Fakat yapıp yediğimiz ekmekler buğday unundan yapılır. Rabbimiz Cenâb-ı Hak ve Teâlâ Hazretleri yarattığı şeylerin cümlesinde bulunan fayda ve iktizâ'yı bize ihsan ettiği akıl ve idrâk ile anlattı. O ne büyük Allah ki yarattığı şeylerin cümlesinde türlü türlü fayda olduğu halde bize bunca şeyleri ihsân etti. Sebeb-i hayatımız olan o mini mini nebâtları kim yarattı? Cenâb-ı Hak değil mi o nebâtlara o faydayı ihsan eden kimdir? Hak Teâlâ Hazretleri değil midir? Aklınızdan hiçbir zaman Allahı çıkarmayınız. Ve her bir emirlerini tutunuz ki dünya ve âhirette de selâmete ve fevz ü necâte mazhar olasınız. Yavrucuklarım.” (ÇK/EK-2/ Buğday Ve Arpa)

Yazılı metinlerde, dile ait kuralların uygulamaya dönük halleri karşımıza çıkar. Bu uygulamada sürdürülen tutarlı kullanımlar, okura o dilin kurallarını hissettirmelidir. İmlâ ve noktalama özellikleri, eş anlamlı kelimeler ve bağlaç kullanımındaki birlik bir dil bilinci oluşturmak açısından önemli olacaktır.

ÇK'deki bağlaç kullanımı incelendiğinde bazı özellikler göze çarpar. Örneğin; yâhut/veyâhut, lâkin/fakat/zirâ, halbuki/çünkü gibi bağlaçlar benzer görevlerde kullanılır.

V.1.2. SEVİMLİ MECMUA DERGİSİNDE DİL VE ANLATIM

SM'de tamlamaların ve Arapça, Farsça kelimelerin kullanımlarındaki sıklıkta büyük bir düşüş gözlenir. Metinler günümüz Türkçe'sine daha yakındır. Dolayısıyla dönemimiz için daha anlaşılır sayılabilir. Örneğin:

“Bugün hâlâ Anadolu'da elektrik nedir bilmeyen yerler vardır. İnsanlar geceleri etraflarını saran karanlığı yarmak için ta başlangıçtan beri ışık yakmak için çareler aramışlardır. Uzun müddet geceleri sokaklarda yürümek için çıra kullanılmıştır. Daha sonraları petrol gazından istifâde mümkün olduğunu öğrenmişler, bunun için sûret-i mahsûsa da gaz lambaları yapmışlar. Bundan elli sene evvel Türkiyenin her tarafında çıra kullanırlarmış. Hâlâ daha Anadolu'nun birçok köylerinde mum, petrol gazı, bilhassa havagazı ve elektrik nedir bilmeyenler çoktur. Hala memleketin birçok yerlerinde ışık yapmak için çıra yakan yerler vardır. Hâlbuki insanlar çiradan sonra mumu, mumdan sonra gaz lambasını, lambadan sonra havagazını keşfetmişlerdir.” (SM/EK-3/Elektrik Ziyasını Keşfeden Çocuk)

SM'de ise toplam 33 metin bulunmaktadır. Bu metinlerin yaklaşık % 82'si bir ya da bir buçuk sayfalık metinlerdir. Bununla birlikte sadece % 18 kadarı yarım sayfa uzunluğundadır. Aşağıdaki metin SM'den alınmıştır. Bu metinde Türkçenin anlatım özelliklerini görmek mümkündür.

“Dağın en büyük yerine geldikleri zaman Peter çantasını aldı ve toprağın üzerinde ki bir küçük çukurunun üzerine yaydı. Rüzgârın ekserîye şiddetli eserek dağın üzerinden her şeyi aşağı yuvarlandığını bilirdi. Şimdi bu kilitli servetinin aşağı yuvarlanmasını istemiyordu. Sonra dağa tırmanmanın verdiği yorgunluğu dinlendirmek için çayırın içindeki toprağın üzerine uzandı. Bu esnada Haydi topladığı çiçekleri yemek çantasının içine dolduruyordu. İşini bitirdikten sonra eğildi, o da Peterin yanına oturdu ve etrafına bakındı. Dere güneşin ziyaları altında uzanıp gidiyordu. Haydinin gözleri önünde ufuk uzanmış karlı bir ova gibi görünüyordu, solundaki nâzım, heybetli kayalar, vapur bacaları gibi yükseliyor, hisar gibi yontulmuş küçük kubbe, göğün maviliği içine giriyordu. Sanki bu kayalar Haydiye huşûnetle bakıyor gibi geldi.” (SM/ EK-12/11/ Haydi)

“Bundan yüzlerce sene evvel şimâl-i Afrikada “Androkal” adında zavallı bir esîr yaşıyordu. Onun efendisi çok meşhûr ve zengin fakat aynı zamanda çok sert ve zâlim bir adamdı. Binâenaleyh Androkal için esâret son derece ağır geliyordu. Ona yemeği az veriyor fakat çok iş gördürüyorlardı. Efendinin hoşuna giden herkes ona eziyet ediyor ve cezâ' veriyordu. Androkal uzun müddet bu ağır hayata tahammül etti. Fakat en nihâyet sabrı tükendi ve kaçmaya karar verdi. O bu garip diyarda pek çok tehlikelere mâruz kalacağını bilirdi. Zîrâ icâbında kendisini himaye ve müdâfaa edecek dostlardan mahrum bulunuyordu. Tutulduğu takdîrde müthiş bir cezâ'ya dûçâr olacağını da pekâlâ biliyordu. Fakat yaşamakta olduğu acı hayata ölümü bile tercih ediyordu. Belki de sağ ve sâlim denize kadar oradan da Romaya kadar gidebilirse daha iyi efendilerin eline düşebilirdi.

Yüksek semâ'daki ayın dar altın sahada kaybolmasını bekledi. Gece karanlığında efendisinin konağından sıvıştı. Meydanı geçerek sessiz şehrin haricine çıktı. Şehir duvarların ötesinde üzüm bağlarıyla geniş yeşil tarlalar uzanıyordu. Gece havası serindi ve Androkal süratle ilerliyordu. Vakit vakit küçük havlamalar, yolun etrafındaki kulübelere gelen insan sesleri onu ürkütüyordu. Fakat uzaklara gittikçe sükûnet hükümfermâ olmaktaydı. Güneş çıktığı zaman Androkal çok uzak bulunuyordu. Fakat şimdi de başka bir korku, yalnızlık korkusu baş gösteriyordu. Çünkü o, gayr-i meskûn bir sahraya düşmüştü. Burada insandan eser bile yoktu. Önünde vâsi', koyu fakat alçak, dikenli ot sahrasından başka bir şey görünmüyordu. Bu sahadan yürüyerek geçmeye karar verdi, fakat sivri dikenler vücudunu müthiş sûrette tırmaladı. Elbisesini parça parça etti." (SM/EK-2/Arslanlarla Dost Olan Esir)

SM'deki bağlaç kullanımını incelendiğinde bazı bağlaçların aynı ya da benzer görevde kullanımıyla karşılaşıyoruz. Örneğin; halbuki / çünkü, fakat / mamafih / lâkin / ancak, bilâkis / hülâsa / nihayet / filhakika gibi farklı kullanımlar vardır. Ayrıca "bağımsızlık" anlamına gelen "hürriyet" ve "istiklâl" kelimeleri aynı metin içinde kullanılmıştır.

V.2. ÇOCUKLARA KIRAAT VE SEVİMLİ MECMUA DERGİLERİNDE İMLÂ VE NOKTALAMA

V.2.1. ÇOCUKLARA KIRAAT DERGİSİNDE İMLÂ VE NOKTALAMA

Üzerinde çalıştığımız metinler, aslına uygun olarak çevrilmiştir. Bu metinlerdeki imlâ ve noktalama özellikleri de orijinal hallerine bağlı kalınarak incelenmiştir.

Tanzimat Dönemi dergisi olan ÇK'de doğal olarak günümüzden farklı bir imlâ ve noktalama kullanımı vardır. Bu kullanımlar, bazen aynı metin içinde bile farklılıklar göstermektedir; yani hem imlâ hem de noktalama işaretleri açısından derginin geneline yansıyan bir tutarsızlık söz konusudur. Ulaştığımız bu nokta, metinlerden alınmış aşağıdaki örneklerde desteklenmiştir.

Dergide dikkat çeken önemli bir kullanım, iki örnekte –dıkta, –dikte ekinin, zarf fiil eki gibi kullanılmasıdır. Bu durum, Eski Türkçe'nin bir devamı olarak değerlendirilebilir.

"Napoli limanına bir vapur geldikte bölük bölük sandallar vapurun etrafını kuşatırlar." (ÇK/EK-7/Napoli)

"Beyan olunduğu ve şu resimde görüldüğü üzere fişkırın mevâdd beş on kulaç kadar havaya çıkıp yere indikte bütün bütün civarını vîrâneliğe döndürüp kupkuru etmiştir." (ÇK/EK-12/İzlanda Adası)

Diğer metinler incelendiğinde bu ekin çoğul hal eki almış bir kullanımı da göze çarpar.

“Mühendisler öyle dikkatli hesâb edip yolu kazdırmışlar idi ki yolun iki tarafında çalışan ameleler orta yerde kaşı karşıya geldiklerinde beri tarafta kazılan yolun öbür tarafta kazılan yoldan ancak bir parmak yüksek olduğu görüldü.” (ÇK/EK-5/Dağda Bir Yol)

ÇK'deki bir diğer önemli nokta, bazı örneklerde çıkma hal eki yerine, bulunma hal ekinin kullanılmasıdır. Bugün Türkiye Türkçesi'nde de gördüğümüz hal eklerinin ağız özellikleriyle birbiri yerine kullanıldığı örnekler vardır.

“Üzerinde ferah ferah iki araba ve yan yana beş altı atlı geçebilir.” (ÇK/EK-8/Pekin)

Bunun yanı sıra bağlaç olan “de” ekinin kullanılmadığı örnekler de bulunur.

“Bunlara mümâsil olanlardan ne kadar fayda ve menfaat görür isek İğnede o kadar menfaat görürüz.” (ÇK/EK-1/İğnenin Gördüğü İş)

Ek fiilin ayrı yazılışı derginin genelini kapsayan bir kullanımdır.

“Vâkı'a bazılar, çocuklar köprüden filandan ne istifâde ederler efkârında bulunacak iseler de biz onların safsatalarına kulak asmayız.” (ÇK/EK-11/Minay Köprüsü)

“Sıcağın çok ve havanın bozuk olmasından dolayı içeride çalışmak güç idi.” (ÇK/EK-5/Dağda Bir Yol)

“Mühendisler öyle dikkatli hesâb edip yolu kazdırmışlar idi ki yolun iki tarafında çalışan ameleler orta yerde kaşı karşıya geldiklerinde beri tarafta kazılan yolun öbür tarafta kazılan yoldan ancak bir parmak yüksek olduğu görüldü.” (ÇK/EK-5/Dağda Bir Yol)

“Geçen nüshamızda Çin memleketinin makarr hükümeti olan “Pekin” şehrine dair biraz ma'lûmât vermiş ve bu ma'lûmât arasında imparatorun sarayını dahi zikretmiş idik.” (ÇK/EK-10/Çin İmparatorunun Sarayı)

Dergide sadece soru işareti (?), ünlem işareti (!), konuşma çizgisi (__) ve satır sonu ayırma işareti (-) doğru ve tutarlı bir biçimde kullanılmıştır.

“__ Bu çocuk sizin midir?” (ÇK/EK-6/Vantrilok)

Bununla birlikte ÇK'deki noktalama işaretleri de zaman zaman tutarsız ya da yanlış kullanılır.

Örneğin; aynı metin içinde (ÇK/EK-1/İğnenin Gördüğü İş) “ve” bağlacından önce virgülün bulunduğu ve bulunmadığı bir kullanım vardır.

“Zîrâ gerek erkek ve gerek kadın elbiseleri, ve evlerimizde dikilmek ile vücuda gelen şeyleri kim yapar?”

“Her gün ve vakitsiz piyano çalmayı, türkü söylemeyi ve süslenip seyir yerlerine gitmeyi ve eğlenceyi kendilerine tabiat ve vazîfe edinen ve ziyâde seven kızların erkeklere, refikalarına, babasına anasına, ne kadar faydası olur?”

Zaman zaman virgöl(,)ün gereksiz kullanımları da mevcuttur.

“Bu tarihten sonra umûmen her devlete şâyi’ olarak her devlet idâresinde bulunan memleketlere - yapmaya başlayarak - nakliyyât ve yol meşakkatinden kurtularak böyle bir kolaylığa nâil oldular. Biz, de Anadoluya inşâ olunan demir yolu hattının yapılışı 1290 tarihinde idi ki salnâmeden eklenmiştir.” (ÇK/EK-4/Şimendifer)

“Kabzadan tutan adamın hareketi, bu alçak herifi, hançerin demirini kâmilten çocuğun karnına saplamaktan mâni’ edecek kadar seri olamadı.” (ÇK/EK-6/2/Vantrilok)

ÇK’deki metinlerin genelinde cümle sonuna nokta işareti (.) koyduktan sonra, cümleye “ve” bağlacıyla başlanmıştır.

“Bu âsâr-ı ‘atîka vasıtasıyla şimdi biz eski adamların geçinmeleri hakkında hayli ma’lûmât tahsil etmekteyiz. Ve bin sekiz yüz sene evvelki adamlarla daha ziyâde eski senelerde bulunan adamların geçinmelerinin bizimkilerden ne derece farklı olduğunu öğrenmekteyiz.” (ÇK/EK-7/Napoli)

Bununla birlikte “ve” bağlacından önce noktalı virgöl (;) işareti de kullanılmıştır. Örneğin:

“...zıkr olunan ağaç kat’ı mezkûrenin (para) tesmiye olunan cihetinde biter; ve yüz ayak yüksekliğine kadar uzar, bu ağaç süttten maada çilek ile karışık süt lezzetinde bir nevi çeşnili ve hoş kokulu meyve verir.” (ÇK/EK-9/Süt Ağacı)

“Süt Ağacı” adlı metinde virgöl(,) nokta işareti(.) göreviyle metinde yer alır.

“...zıkr olunan ağaç kıt’a-i mezkûrenin (para) tesmiye olunan cihetinde biter; ve yüz ayak yüksekliğine kadar uzar, bu ağaç süttten maada çilek ile karışık süt lezzetinde bir nev’ çeşnili ve hoş kokulu meyve verir.” (ÇK/EK-9/Süt Ağacı)

“Vantrilok” adlı metinde dikkati çeken bir kullanımda konuşma çizgisinin tırnak işareti göreviyle kullanılmış olmasıdır. Tırnak işareti, kapsadığı kelime ya da cümlenin başında ve sonunda bulunur. Bu metinde ise cümle başında konuşma çizgisi yer almış ve cümle sonu tırnak işaretiyle tamamlanmıştır. Örneğin:

___ Ben ___ değilim! Kalk da çık! Yoksa şamarı yersin!...” der.

___ Bu senin üzerine elzem değildir işine git.” cevâbını verir.

___ Dikkat edin! ___ olun! Bir bıçağı var şimdi size saplar!” der.

Buna ek olarak tırnak işareti(“ ”)nin cümle içinde bazı kelimeleri vurgularken günümüzdeki gibi kullanıldığı da görülür.

“Geçen nüshamızda Çin memleketinin makarr hükümeti olan “Pekin” şehrine dair biraz ma'lûmât vermiş ve bu ma'lûmât arasında imparatorun sarayını dahi zikretmiş idik.” (ÇK/EK-10/Çin İmparatorunun Sarayı)

ÇK/EK-8/Pekin'de “yani” bağlacından önce hiçbir noktalama işareti kullanılmamış; fakat aynı metinde birkaç satır sonra bu bağlaçtan önce nokta işareti(.)ne yer verilmiştir.

“Pekinde umuma ait olan binâ'ların kafesi mesâvi yani hepsi bir çarpıdadır.”

“Zukakları yokuştan ve eğrilikten biridir. Yani bizim zukaklar gibi girintili çıkıntılı olmayıp doğru ve düzdür.”

Yine aynı metinde “çünkü” bağlacından önce nokta işareti kullanılmış; fakat ÇK'deki başka metinlerde bu bağlaçtan önce iki nokta (:) işareti de kullanılmıştır.

“Şehr-i mezbûrede en ziyâde câlib-i hayret olan husus divan yollarındaki izdiham ve kalabalıktır. Çünkü zikr olunan divan yolları üç kısma bölünüp iki yanından yaya yolcuları ve ortasından atlar arabalar ve Çinlilerin kendilerine mahsûs setyeleri ve paşalar ve paşalara şemsiye ile sancak tutan uşaklar ve düğün ve ölüye mahsûs olan kalabalıklar geçer. (ÇK/EK-8/Pekin).”

“Buna yalnız yol demeyelim: Çünkü yolun kenarında dükkânlar vardır ki âdetâ bizim büyük çarşı gibi insan kalabalığından geçilmez.” (ÇK/EK-3/Su İçinde Bir Yol)

Metin içinde “fakat” bağlacı da cümle içinde hiçbir noktalama işareti olmadan kullanılabilirken, nokta işareti(.)nden sonra cümle başı olarak kullanıldığı örnekler de mevcuttur.

“Bu şehirde birçok güzel evler vardır. Fakat şehrin etrafındaki ormanlar dağlar mezkûr evlerden daha güzel olup şehrin güzelliğini kat kat artırmıştır.” (ÇK/EK-7/Napoli)

“Lâkin bir haftadan ziyâde durur ve ziyâde sıcak görür ise iki hâl kesb eder; şöyle ki: Biri yağlı fakat tortusuz bir su hâli olup diğeri biri lor peyniri gibi tortu hâlidir.” (ÇK/EK-9/Süt Ağacı)

Ünlem (!) işareti genellikle kendi göreviyle kullanılır.

“__ Oh! Babacığım! Beni taşı, bilirsin ki şu iki kesilmiş ayaklarımla neredibani çıkamam.” (ÇK/EK-6/2/Vantrilok)

“Katil! Âh! Öldüm!” diyerek ta'rîfi nâ-kâbil bir elem ve ıstırap ile sayha eder.” (ÇK/EK-6/2/Vantrilok)

Buna ek olarak bazen nokta işareti(.) görevini de üstlenmiştir. Örneğin:

“Zavallı çocuk âh-ı figân eder, adam ise, bilârahm ve şefkat, bîçârenin yanağına tokadı yapıştırır!...” (ÇK/EK-6/2/Vantrilok)

Parantez işareti metinlerde bazen kendi göreviyle kullanılmış, kelimelere ait açıklamaları içermiş, bazen de tırnak işareti(“ ”) göreviyle bir kelimeyi vurgulamak amacıyla kullanılmıştır. Aşağıda bulunan iki örnekte aynı şehir isminin iki farklı noktalama işaretiyle kullanımı söz konusudur:

“Çin memâlikinin pây-ı tahtı(Pekin)dır. Ve bu isim kendi lisanlarınca (hükümet-i şimâliye) demektir.” (ÇK/EK-8/Pekin)

“Geçen nüshamızda Çin memleketinin makarr hükümeti olan “Pekin” şehrine dair biraz ma'lûmât vermiş ve bu ma'lûmât arasında imparatorun sarayını dahi zikretmiş idik. (ÇK/EK-10/Çin İmparatorunun Sarayı)

V.2.2. SEVİMLİ MECMUA DERGİSİNDE İMLÂ VE NOKTALAMA

Cumhuriyet Dönemine ait SM'de de imlâ ve noktalama açısından günümüze oranla belirli farklar vardır.

İncelediğimiz metinlerin bazılarında ilgi ekinin kullanılmadığı görülür.

“Daha sonraları petrol gazından istifâde mümkün olduğunu öğrenmişler, bunun için sûret-i mahsûsa da gaz lambaları yapmışlar.” (SM/EK-3/ Elektrik Ziyâ'sını Keşfeden Çocuk)

“Havagazı görmeyen yerler ahâlîsi bunun nasıl bir şey olduğunu bilmeyebilirler.” (SM/EK-3/ Elektrik Ziyâ'sını Keşfeden Çocuk)

“Poltvile sirk geldiğini civar köy ve kasabalar halkı haber alınca 40-50 hatta 60 kilometre uzaklardan canbazları seyretmek için akın akın gelmişlerdi.” (SM/EK-13/Canbazların Meşakkatli Fakat Pek Merâklı Hayatı)

“Geçen gün onu sokakta buldum, kaybolmaması için senin çiçekliğin içine sakladım.” (SM/EK-15/Esrârengiz Resim)

İlgi ekinin tutarlı olarak kullanıldığı metinler de bulunmaktadır.

“Bu gencin anası, babası ölmüş, efendisinin çiftliği harâb olmuştu. Zavallının gidecek hiçbir yeri yoktu.” (SM/EK-16/Esîr Sultan)

“Hindistanın korkunç ormanlarından birinin ortasında bir kale vardı.” (SM/EK-7/Kızıl Şeytan)

Belirtme hal eki (-ı,-i) kendi görevine ek olarak, yönelme hal eki (-a,-e) yerine de kullanılmıştır.

“İhtiyar kapının önünde durmuş, bu ma’sûm çocuğu mutahhir nazarlarla seyrediyordu.” (SM/EK-12/9/Haydi)

“Meydanda kalan bu çocuğa şimdi onun bakması icâb ediyor. Şimdiye kadar onu ben baktım.” (SM/EK-12/1/Haydi)

“___ Aşk olsun, daha evleneli bir sene olmadı sen beni ihmâl etmeye başladın... Sen beni böyle mi bakacaktın?..” (SM/EK-15/Esrârengiz Resim)

Aşağıdaki örnekte belirtme hal ekinin aynı metin içinde kullanıldığı ve kullanılmadığı örnekler vardır.

“Bataryanın iki telini birbirine birleştirmiş. Bir şey olmamış. Tellerin ayırmış yine bir şey olmamış.” (SM/EK-3/ Elektrik Ziyâ’sını Keşfeden Çocuk)

“İnsanlar geceleri etraflarını saran karanlığı yarmak için tâ başlangıçtan beri ışık yakmak için çâreler aramışlardır.” (SM/EK-3/ Elektrik Ziyâ’sını Keşfeden Çocuk)

Buna ek olarak yönelme hal eki (-a,-e) nin kendi göreviyle kullanıldığı şu örnek cümle de “Haydi” adlı metinde geçmektedir.

“Aşağı yukarı beş yaşında olan bir çocuğa ne bakabilirim, ne de onu okutabilirim.” (SM/EK-12/4/Haydi)

SM’de bulunan bazı metinlerde daralmaya aykırı yapılar gözlenir. Bu yapının kullanımında da ikilem söz konusudur. Aşağıda bu yapının farklı metinlerdeki tutarsız kullanımı ifade edilir:

“Elektrik bataryası nedir tabîî hepimiz biliriz. Bir gün (Deyvis) bu batarya ile oynuyormuş.” (SM/EK-3/ Elektrik Ziyâ’sını Keşfeden Çocuk)

“Elektriğe dehşetli merâkı vardı. Bir gün bahçede arkadaşlarıyla birlikte oynayordu.” (SM/EK-6/Markoni Bahçede Bir Teneke ile Oynarken Telsiz Telgrafi Nasıl Bulmuştu?)

“İtalyanın millî vahdetini te’min etmek, ecnebîleri memleketlerinden kovmak, millî bir hükümet yapmak isteyorlardı.” (SM/EK-5/ İtalyayı Esâretten Kurtaran “Garibaldi”nin Sergüzeşleri)

“Köye girince her evden uzanan baş, yoldan geçen her âşinâ kendilerini harâretle selamlayordu.” (SM/EK-12/1/Haydi)

Dergide dikkat çeken başka bir kullanım da “çağır-” fiilinin “de-” fiili yerine kullanılmasıdır.

“Barbel, köyde ona niçin Alm dayı çağırdıklarının sebebini de bilmiyordu.” (SM/EK-12/2/Haydi)

“(Dozemli) deki akrabalarımız hep baba tarafından olduğu için hepsi ona dayı çağırır.” (SM/EK-12/5/Haydi)

SM’de yer alan metinlerde ek fiil kullanımı da farklıdır. Ek fiilin isimlere eklendiğindeki kullanımı, fiillerle birleştiği yapılardaki kullanımından daha tutarlıdır; fakat yine de ikili kullanımlar vardır. Aynı metin içinde bile bu fiilin farklı yapılarını görmek mümkündür.

“Artık işleri bitmek üzere idi.

Fakat en büyük tehlike şimdi idi.” (SM/EK-9/1/Dünyanın En Meşhûr Polis Hafiyesi)

“Yani İtalyanlar baştan başa aynı lisânı konuştukları, aynı hislere, aynı âdetlere tâbî oldukları hâlde kendileri yabancılara, Avusturyalılara, Fransızlara esîr idiler.” (SM/EK-5/İtalyayı Esâretten Kurtaran “Garibaldi”nin Sergüzeştləri)

“Lâkin bu hâl yalnız Niste değil bütün İtalyada da vâki’ydi.” (SM/EK-5/İtalyayı Esâretten Kurtaran “Garibaldi”nin Sergüzeştləri)

“O tarihte Fransa ile İngiltere arasında mütemâdi muharebeler devam ediyor idi.” (SM/EK-4/Jan Dark Vatani İçin Diri Diri Yanarak Fedâ Olamıştır)

“İngilizler Fransanın büyük bir kısmını zapt edip birleşmişlerdi.” (SM/EK-4/Jan Dark Vatani İçin Diri Diri Yanarak Fedâ Olamıştır)

“Diğer taraftan “Dofenşar!” buna karşı elleri bağlı durduğuna pek ziyâde müteessif oluyordu.” (SM/EK-4/Jan Dark Vatani İçin Diri Diri Yanarak Fedâ Olamıştır)

“Öğrendiğimize göre karısı âdi, askerlerle düşüp kalkan bir garson kadını imiş, çocuğu doğurduktan sonra onu ihtiyara bırakıp kaçmış.” (SM/EK-12/3/Haydi)

“Senin buraya Güneş Taşını almak için geldiğini biliyorum. O taş bu büyük maymunun idi” (SM/EK-7/Kızıl Şeytan)

“ve/fakat/çünkü” gibi bağlaçlardan önce bazen virgül işareti kullanılmış bazen de nokta işaretinden sonra bu bağlaçlarla cümleye başlanmıştır. Aşağıdaki örnek cümleler aynı metin içindeki tutarsız kullanımları gösterir:

“Genç parsi bu kadar mühîm bir hediye almak istemedi, ve bunun kendisi için mühîm bir servet olacağını söyledi.” (SM/EK-8/3/ Dünya Etrafında Seksen Günde Seyahat)

“Artık polis aldatmak vazîfesinden, hırsız aldatmak vazîfesine geçmişti, hürriyetini kazanmıştı, fakat bu hürriyet, başkalarının hürriyetini gasp etmekle mümkündür.”

(SM/EK-8/3/Dünya Etrafında Seksen Günde Seyahat)

“İlk elektrik ziyâ’sını bulan (Deyvis) büyüncü büyük bir kimyâger olmuş, fakat onun keşfinden ustası istifâde etmiştir.” (SM/EK-3/Elektrik Ziyâ’sını Keşfeden Çocuk)

“Fog bu müzîc arkadaştan kurtulmak için arkadaşlarıyla beraber sandala atladı. Ve denizde, binecekleri vapurdan biraz açıkta duran Rangon isimli vapura doğru ilerlediler.” (SM/EK-8/3/ Dünya Etrafında Seksen Günde Seyahat)

“Sabah saat yedide Kalkütaya vasıl oldular. Fakat Honkonga gidecek olan vapur öğleden evvel Mistırı kabul etmiyordu.” (SM/EK-8/3/Dünya Etrafında Seksen Günde Seyahat)

“Memnûndular. Çünkü hatalarını anlamışlardı. Mahzûndular, çünkü işin sırrını anlayamamışlardı.” (SM/EK-15/Esrarengiz Bir Resim/)

Ayrıca diğer metinlerde “fakat” bağlacından önce hiçbir noktalama işaretinin kullanılmadığı da görülür.

“Arkadaşları ev hakkında bilinmesi îcâb eden her şeyi biliyorlardı fakat kendisi bilmediği için gidip görmeyi tercîh etti.” (SM/EK-9/2/Dünyanın En Meşhûr Polis Hafiyesi)

Virgül ve nokta işaretinin kurallara uygun yapıları varken aynı metin içinde eksik kullanımları da göze çarpar.

“__ Eğer mukavemet edersen, bu kazma ile başını uçururum, der.” (SM/EK-9/2/Dünyanın En Meşhûr Polis Hafiyesi)

“Vidük jandarmanın şapkası başında askerlerin arasından geçti kurtuldu.” (SM/EK-9/1/Dünyanın En Meşhûr Polis Hafiyesi)

“Burada yaşarsa çıldıracağını anıyordu derhâl kaçmak için plan yapmaya başladı.” (SM/EK-9/1/Dünyanın En Meşhûr Polis Hafiyesi)

“Jermeni görmek için önce gitti Jermen o akşam ihtifâgahda kalması için o kadar ısrar etti ki elinden kurtulmak mümkün olmadı.” (SM/EK-9/2/Dünyanın En Meşhûr Polis Hafiyesi)

Bununla beraber yine aynı metin içinde üç nokta (...) işareti zaman zaman nokta işareti(.) yerine kullanılmıştır. Bazı metinlerde de nokta işareti yerine yan yana iki nokta(..) kullanılmıştır.

“Kızı tazyîk ettiler, fakat hiçbir şeyi öğrenemeyince onu da serbest bıraktılar...” (SM/EK-9/1/Dünyanın En Meşhûr Polis Hafiyesi)

“__ Sizi buraya kilitleyen Vidüktür, azîzim Forvel ...” (SM/EK-9/1/Dünyanın En Meşhûr Polis Hafiyesi)

“__ Yatağı çok güzel yapmışsın, dedi...” (SM/EK-12/8/Haydi)

“Her Japon genci, evvelâ vatanım, sonra kendim için yaşarım der..” (SM/EK-11/3/Başka Milletlerin Çocukları Ne Yapar?)

Aynı metinde hemen bu cümlemin ardından üç nokta(...)nın nokta işareti(.) yerine kullanıldığı görülür.

“Onlar da bizim gibi mahcûb, büyüklerine hürmetkârdırlar...” (SM/EK-11/3/Başka Milletlerin Çocukları Ne Yapar?)

“Haydi” adlı metinde soru işareti, nokta göreviyle de kullanılmıştır:

“__ Bir şey unuttuk dede? dedi.” (SM/EK-12/8/Haydi)

Açıklamalarda kullandığımız iki nokta (:) işareti de bazen nokta işareti(.) yerine kullanılmıştır.

“Bugün, bu büyük kalede oturan (Kabutala) derebeyinin kızını isteyen delikanlılar kalenin havlusunda cirit oynayacaklar ve kim galip gelirse Kelinhal hatunu ona vereceklerdi.” (SM/EK-7/Kızıl Şeytan)

Soru işareti(?) ve ünlem işareti(!) doğru kullanımlara sahiptir. Bazı metinlerde bu noktalama işaretlerinin yerine başka işaretler kullanılmıştır.

“__ Mistr Filis Fog siz misiniz?.. dedi. Bu efendi de uşağınız mı?..” (SM/EK-8/3/Dünya Etrafında Seksen Günde Seyahat)

Örneğin şu cümlede nokta işareti(.) soru işareti(?) yerine kullanılır:

“Yumurtadan piliç nasıl çıklar.” (SM/EK-1/Amerikada Aynı Zamanda Nasıl 25.000 Cıvciv Çıkarıyorlar?)

Aşağıdaki cümle de ise ünlem işareti(!)nin kullanımı gereksizdir.

“__ Benim olmak! ister misin? dedi.” (SM/EK-5/ İtalyayı Esâretten Kurtaran “Garibaldi”nin Sergüzeştleri)

Bir diğer örnekte ise soru işareti(?) nokta işareti(.)nin yerine kullanılmıştır.

“İşte beraber geliyorlar. Daha iyi Peter onun düşmemesine bakar; sen de hikâyeni daha rahat anlatabilirsin Det?..” (SM/EK-12/3/Haydi)

“__ Hayırlı sabahlar olsun, dayı?.. dedi...” (SM/EK-12/6/Haydi)

Ayrıca hem soru işareti(?)nin hem de ünlem(!)in birlikte kullanıldığı örnekler de bulunur.

“__ Şimdi, çocuğu büyük babasına teslim etmek için mi Almin yukarısına tırmanıyorsun? Böyle bir şeyi düşünebildiğine bile hayret ediyorum. Det?!” (SM/EK-12/5/Haydi)

Derginin genelinde konuşma cümlelerinden önce kullanılan iki nokta işaretinin yerini zaman zaman farklı noktalama işaretleri almıştır.

“Barbel bu sözleri nefretle karışık bir hisle söyledi ve ilâve etti:

___ Sen onun ne olduğunu bilirsin...” (SM/EK-12/2/Haydi)

“Genç kız ilâve etti,

___ Hemen de geldik. Biraz daha gayret! Yol artık bir saatten fazla sürmez. Dağın yukarısına çıkmak için bütün kuvvetini topla yavrum...” (SM/EK-12/1/Haydi)

Tırnak işareti(“ ”) ya metindeki önemli bir kelimeyi vurgulamak için ya da bir cümleyi belirtmek için kullanılmıştır. Derginin geneline yansıyan tutarlı bir kullanımı vardır.

“Mikâil ile Santa Katerinin olduğunu iddiâ’ ettiği bu sesler ona: “Fransayı sen kurtaracaksın! Durma git, Dofene yardım et. Onu hükümetin başına geçir.” gibi telkinlerde bulunuyormuş.” (SM/EK-4/Jan Dark Vatani İçin Diri Diri Yanarak Fedâ Olamıştır)

“Bodrikor Jan Darka müsellaah bir gafla terfîk etti, Şarlım bulunduğu “Şinûn” a gönderdi.” (SM/EK-4/Jan Dark Vatani İçin Diri Diri Yanarak Fedâ Olamıştır)

Ayrıca parantez işareti de tırnak işareti gibi kullanılmıştır.

“On sekizinci asrın sonlarına doğru Fransada (Aras) kasabasında bir fırıncının bir oğlu dünyaya gelmişti.” (SM/EK-9/1/Dünyanın En Meşhûr Polis Hafiyesi)

“Sinemada görüp sevdiğiniz ve alkışladığınız (Ceki) isimdeki küçük arkadaşınızı elbette tanırırsınız.” (SM/EK-11/4/Başka Milletlerin Çocukları Ne Yapar?)

Parantez işareti, genel olarak isimlerin belirtilmesinde kullanılmıştır. Bu isme gelen çekim ekleri de parantezin dışına yazılarak ayrılır; fakat bu kullanımda da istisnalar gözlenmiştir.

“Artık (Damleç)te oturamayacağını anladı ve çocuğuyla beraber buraya (Orofli)ye geldi.” (SM/EK-12/3/Haydi)

“Yanında galiba bir miktar parası vardı. Çünkü oğlu (Tobyasa) mi’mârî tahsîl ettirdi.” (SM/EK-12/5/Haydi)

SM’nin genelinde konuşma çizgisi(___) ve satır sonu ayırma çizgisi(-) doğru bir kullanıma sahiptir; fakat aynı metin içinde konuşma çizgisinin gereksiz kullanımı da vardır.

“___ İhtiyar yine kalın sesiyle cevâb verdi:

___ O nedir bakalım?” (SM/EK-12/8/Haydi)

Ayrıca dergide anlatım bozukluğu yapılan metinler de vardır.

“Bir iki saat içinde odaya hem başladılar, hem bitirdiler.” (SM/EK-11/2/Başka Milletlerin Çocukları Ne Yapar?)

“Ondan sonra tecrübeye başladı. Ve nihâyet havada elektriği bulmaya muvaffak oldu.

Fakat henüz daha çocuktı.” (SM/EK-6/ Markoni Bahçede Bir Teneke ile Oynarken Telsiz Telgrafi Nasıl Bulmuştu?)

VI. BÖLÜM

ÇOCUKLARA KIRAAT ve SEVİMLİ MECMUA DERGİLERİNDE GÖRSEL TASARIM VE SAYFA DÜZENİ

Bir kitapta ya da bir dergide bulunan resim, fotoğraf, grafik, tablo gibi görsel materyaller ve bu materyallerin sayfa içindeki düzeni, o kitabın ya da derginin görsel tasarımını oluşturur.

Görsel tasarım, metinde sözcüklerle ifade bulan fikir, olay ya da durumun resimleme yoluyla anlatımıdır. Biz, bir konuyu anlatmak ya da bir mesajı hissettirmek için metinlerden yararlanırsınız; fakat bazen sadece kelimelerden yararlanmak yetersiz bir anlatıma neden olabilir. Özellikle çocuk okurlar açısından metinlerin görsel tasarımla desteklenmesi gerekmektedir. Okurun seviyesine göre metindeki ifadenin daha açık ve anlaşılır hale getirilmesi, aktarılan bilginin kalıcılığının artırılması, metnin işlerliğini olumlu yönde etkiler. Bazen de metinde hissettirilen mesajın daha net bir biçimde ifade edilmesi gerekir. Görsel tasarım dediğimiz kavram bu gibi durumlarda metne dâhil edilir.

Metinleri resim, fotoğraf, grafik gibi öğelerle desteklemek, okurun dikkatini konu üzerinde yoğunlaştırır. Anlatılanla görseller arasında bağ kuran okur, öğrenmeyi daha çabuk gerçekleştirir. Soyut bilgi, bireyin zihninde somut bir gerçeklik kazanır. Ayrıca okuma ve anlama gücünü çeken bireylerin metnin konusunu içselleştirmesi de görsel öğeler vasıtasıyla gerçekleşir. Çocuk okurlara sanatsal değerleri aktarmak ve onların hayal gücünü geliştirmek, görsel tasarımla metnin uyumuna bağlıdır.

Bir dergi tasarımı için önce o dergiye dâhil olan metinlerin amaçları belirlenir ve görsel öğelerin kullanımı, bu amaçlar doğrultusunda planlanır. Bir metinde kullanılan resim ya da fotoğraf her şeyden önce o metinde anlatılan esas konuya odaklanmalıdır. Bu öğeler işlenirken sade ve açık bir anlatım tercih edilmeli ve gereksiz ayrıntılardan kaçınılmalıdır; çünkü ayrıntılara saplanmış bir materyal konu ile görsel arasında bağ kurmayı zorlaştıracak ve anlamı belirsizleştirecektir.

Metin ve görsel öğeleri arasında bütünsel bir ilişki vardır. Metnin anlaşılabilirliği, netliği bu iki kavramın uyumlu kullanımı sonucunda ortaya çıkar. Dergi gibi bir yayında ise metnin sadece görsel öğeleriyle değil; dergideki diğer metinler ve onların görselleriyle de uyumlu olması önemlidir. Görsellerin sayfa düzeni, bir sayfada bulunan görsel materyalin ilişkili olduğu metne oranı, metindeki yazı puntosu ve metnin sunulduğu tutarlı bir yol izlemelidir. Bu öğeler arasındaki birlik ve denge, derginin tümünü kapsayan bir görsel tasarımı meydana getirecektir.

Resim ve fotoğraf gibi materyallerin kullanımında dikkat edilmesi gereken bazı noktalar vardır. Eğer bir konu ya da olay gerçek yönleri ön plana çıkarılarak anlatılacaksa, fotoğraf, okur üzerinde daha büyük bir etkiye sahip olacaktır. Konunun fotoğraflarla desteklenmesi anlatıma daha gerçekçi bir yön kazandırır; fakat bu kullanımlarda da görsel öğeyi ayrıntılardan soyutlamak gerekir. Resim kullanımında ise konu sadece anlatılmak istenen yönleriyle ifade edilebilir. Ayrıca bir metinde kullanılan resim ya da fotoğraf sayısı o metnin içeriğine göre değişir. Metinle, bu ürünler arasında dengeli bir dağılım gözetilmelidir. Aksi durumda bu iki önemli unsurdan biri diğerinden daha ön planda olacaktır.

Bir derginin görsel tasarımı yalnız resim ya da fotoğraftan oluşmaz. Kullanılan yazının puntosu ve seviyeye uygunluğu, metinlerin sütunlar halinde düzenlenip düzenlenmemesi de görsel tasarım ekseninde incelenir. Uzmanlar, bir metnin sütunlar halinde düzenlenmesini tavsiye etmez; çünkü bu gözü yoran ve okuru zorlayan bir yapıdır. Bir metinde kullanılan yazının boyutu da okurun seviyesine uygun olmalı, kelimler arasında gözü yormayacak ve karışıklığa neden olmayacak biçimde boşluk bırakılmalıdır. Ayrıca metnin başlangıç ve bitiş kısımlarının da belirginleştirilmesi çocuk okurların dikkatini yoğunlaştırmak açısından önemlidir.

VI.1. ÇOCUKLARA KIRAAT DERGİSİNDE GÖRSEL TASARIM VE SAYFA DÜZENİ

ÇK'de metinler resimlerle desteklenmiştir. Manzara resimleri, insan ve bitki figürleri kullanılmıştır. Bunlar arasında şehir ve doğa tasvirlerini yansıtan resimler çoğunluktadır.

İncelediğimiz 12 metinde toplam 11 resim vardır. Teknoloji ve mimariyle ilgili 7 resim kullanılmıştır. Diğer resimlerin 3'ü bitki ve tabiatla alakalıyken sadece bir resimde insan figürü yer alır; yani ÇK'de kullanılan resimlerin yalnız % 8'i insan figürünü içerir. Dergi bu yönüyle resim kullanımında çeşitliliğe sahip olamamıştır. Derginin ilk sayılarında insan ve hayvan figürleri kullanılır; fakat okuyuculardan gelen eleştiriler üzerine, insan ve hayvan figürü içeren resimlerin kullanılmaması kararı alınır.

ÇK'de bazı ressamın isimleri de onlara ait olan resimlerle birlikte sunulmuştur.

Şekil-1: ÇK, sayı: 2, sayfa: 12.

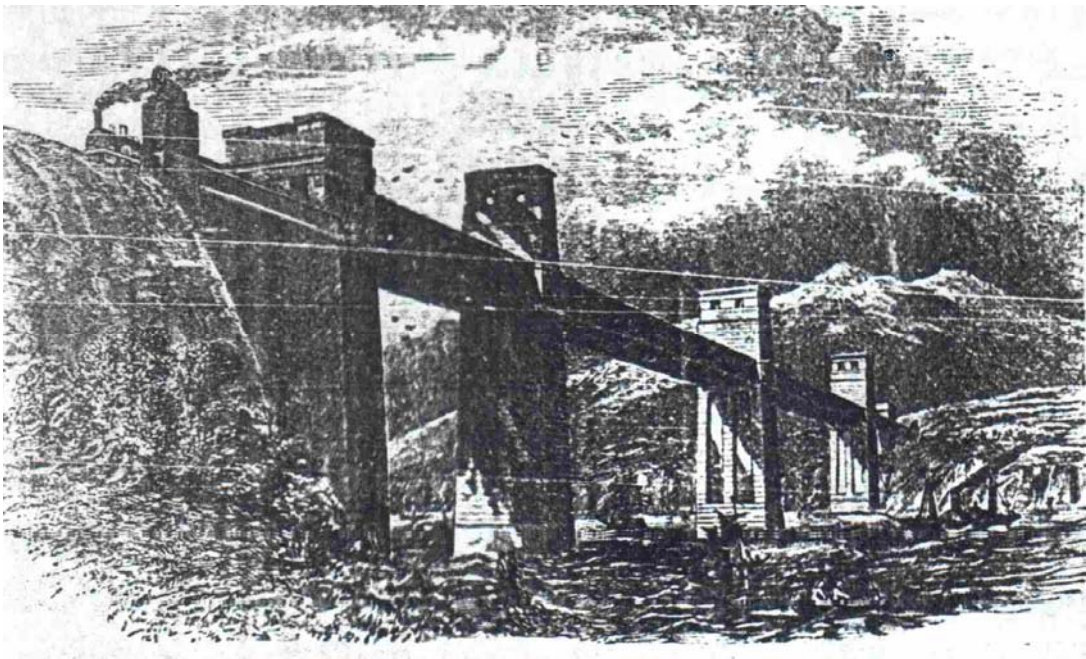

ÇK'deki resimler tümüyle metinlerin konusuyla ilgilidir. Görsel öğeler vasıtasıyla, okuyucuların zihninde metnin içeriğine dair bir oluşum ortaya çıkarmaya çalışılır. Örneğin; "Buğday Ve Arpa" ile "Minay Köprüsü" adlı metinlerde kullanılan resimler doğrudan metnin içeriğine yönelir.

Şekil-2: ÇK, sayı: 3, sayfa: 22.

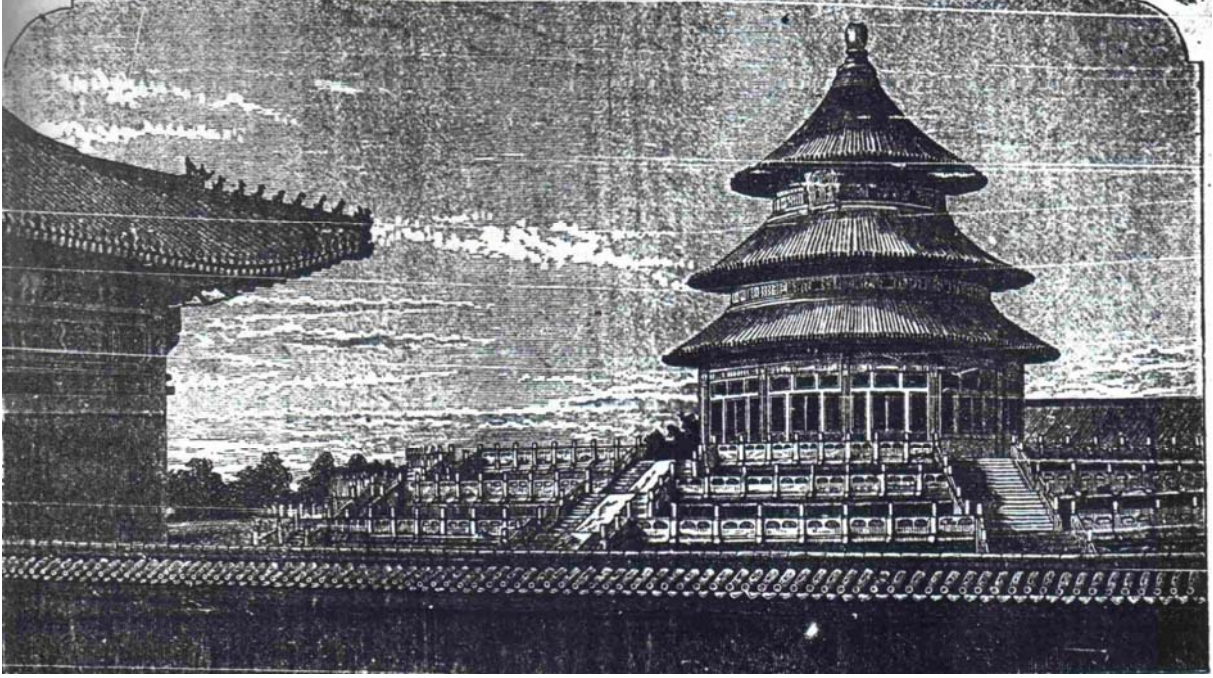

Şekil-3: ÇK, sayı: 13, sayfa: 101.

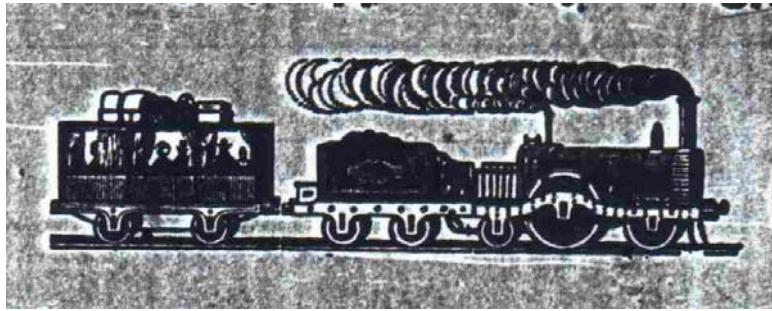

Kullanılan görsellerden bazıları, okur açısından dikkat çekici özellikler taşıırken bazıları da basit ve özensiz bir biçimde hazırlanmıştır. Örneğin; “Çin İmparatorunun Sarayı” adlı metnin resminde sarayın ihtişamlı havası okura hissettirilir; fakat “Şimendifer” adlı metnin görseli basit bir oluşuma sahiptir.

Şekil-4: ÇK, sayı: 13, sayfa: 100.

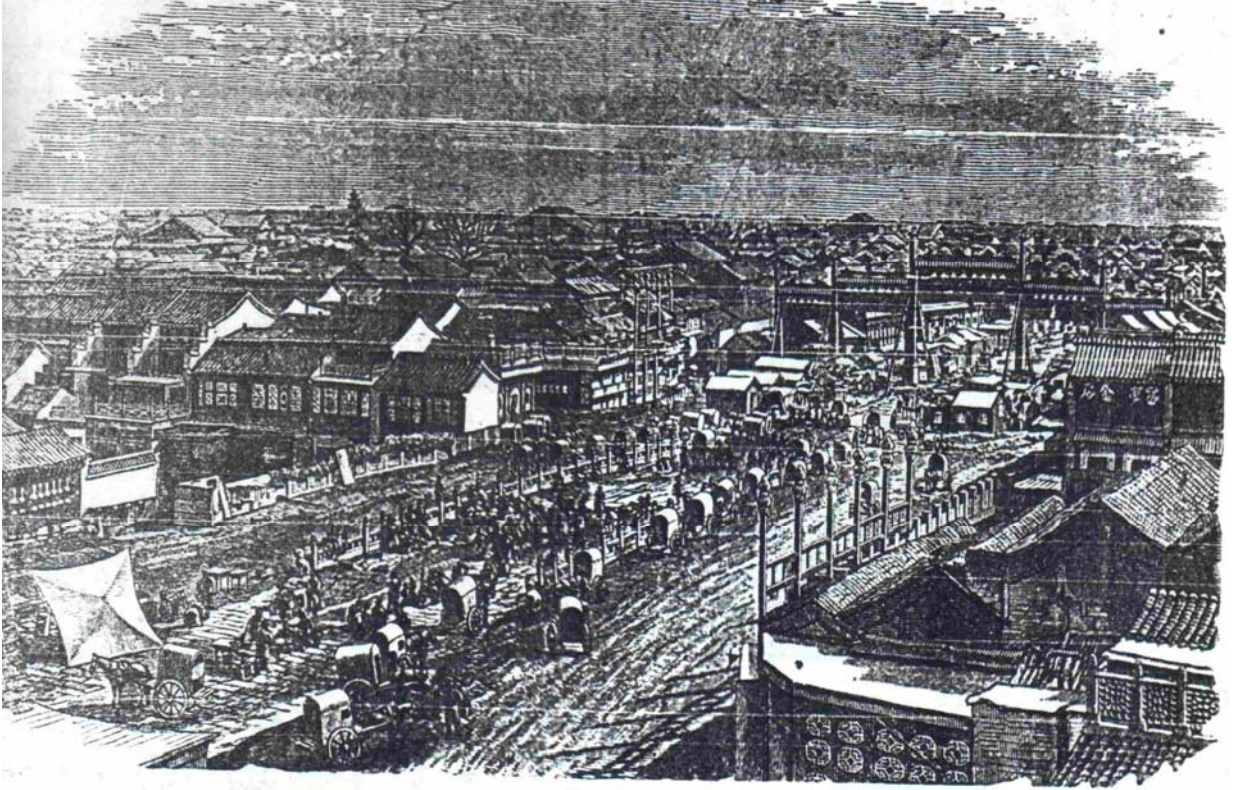

Şekil-5: ÇK, sayı: 4, sayfa: 31.

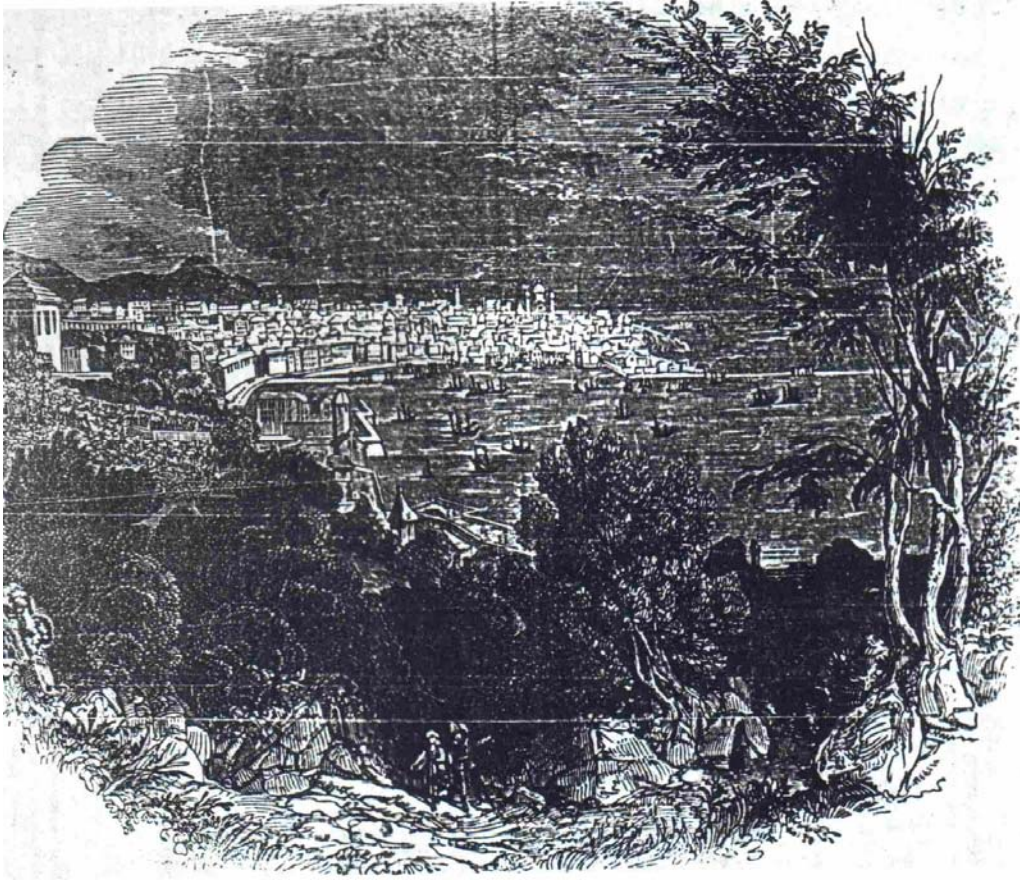

ÇK'deki metinlerin tamamında fotoğraf kullanımına çok uygun olmalarına rağmen, sadece resimlerden yararlanılmıştır. Bu resimler sâde ve anlaşılır yapılar arz eder; fakat bazen resimlerdeki ayrıntı artmış ve fazlasıyla karışık bir görüntü ortaya çıkmıştır.

Şekil-6: ÇK, sayı: 12, sayfa: 92.

Şekil-7: ÇK, sayı: 8, sayfa: 60.

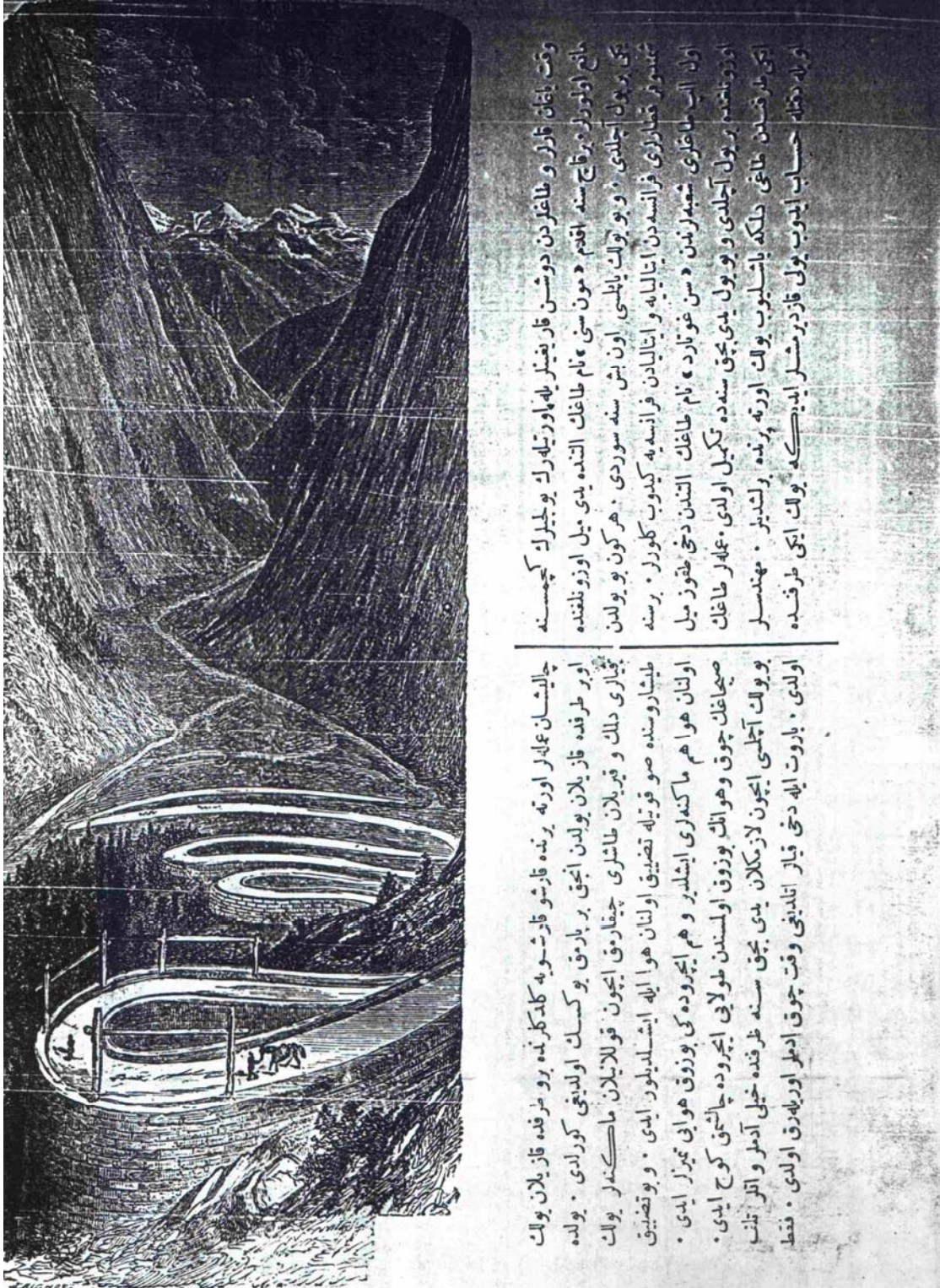
Bu dergideki metinler teknoloji ve mimariyle ya da doğayla alâkalıdır; yani genel olarak bilgi aktarımının hâkim olduğu, belirli mekânların ya da nesnelerin ön plana çıkarıldığı metinlerdir. Bu nedenle kullanılan resimlerde de doğrudan bir nesne ya da mekân aktarılır. Dolayısıyla ÇK’de kullanılan görsel materyaller, içeriği temsil etme açısından yeterli görülebilir.

ÇK’deki resimler üzerinde bir inceleme yaptık. Bu incelemede resimlerin metinlere oranını hesapladık. Ulaştığımız verilere göre dergideki resimler, metinlerin 1/6’ine eşit; yani resimler, metinlerin % 16’sına karşılık geliyor. Bu veri, ÇK’deki parçalarda metnin, görsel tasarımın önüne geçtiğini gösterir. Ayrıca siyah/beyaz resim kullanımı derginin tamamına hâkimdir.

ÇK dergisi, Mecmua-i Nevresidegan (1880), Bağçe (1880-1881) ve Aile (1880) gibi çocuk dergileriyle aynı dönemde yayımlanmıştır. Bu dergiler incelendiğinde ÇK’nin görselleri kullanım açısından döneminden ileride olduğu ortaya çıkar; çünkü ismi geçen diğer dergilerde görsel kullanımı neredeyse hiç yoktur.

Görsel materyallerin dergi genelindeki düzenlemesine baktığımızda, standart bir sayfa yapısıyla karşılaşırız. ÇK'de görsel ürünler, genel olarak sayfanın sağ üst köşesinde, sol üst köşesinde ya da ortasında yer almıştır. Elimizdeki metinlerin genelinde sayfa düz kullanılmış, sadece bir örnekte sayfanın yan kullanımı gözlenmiştir.

Şekil-8: ÇK, sayı: 6, sayfa: 47.

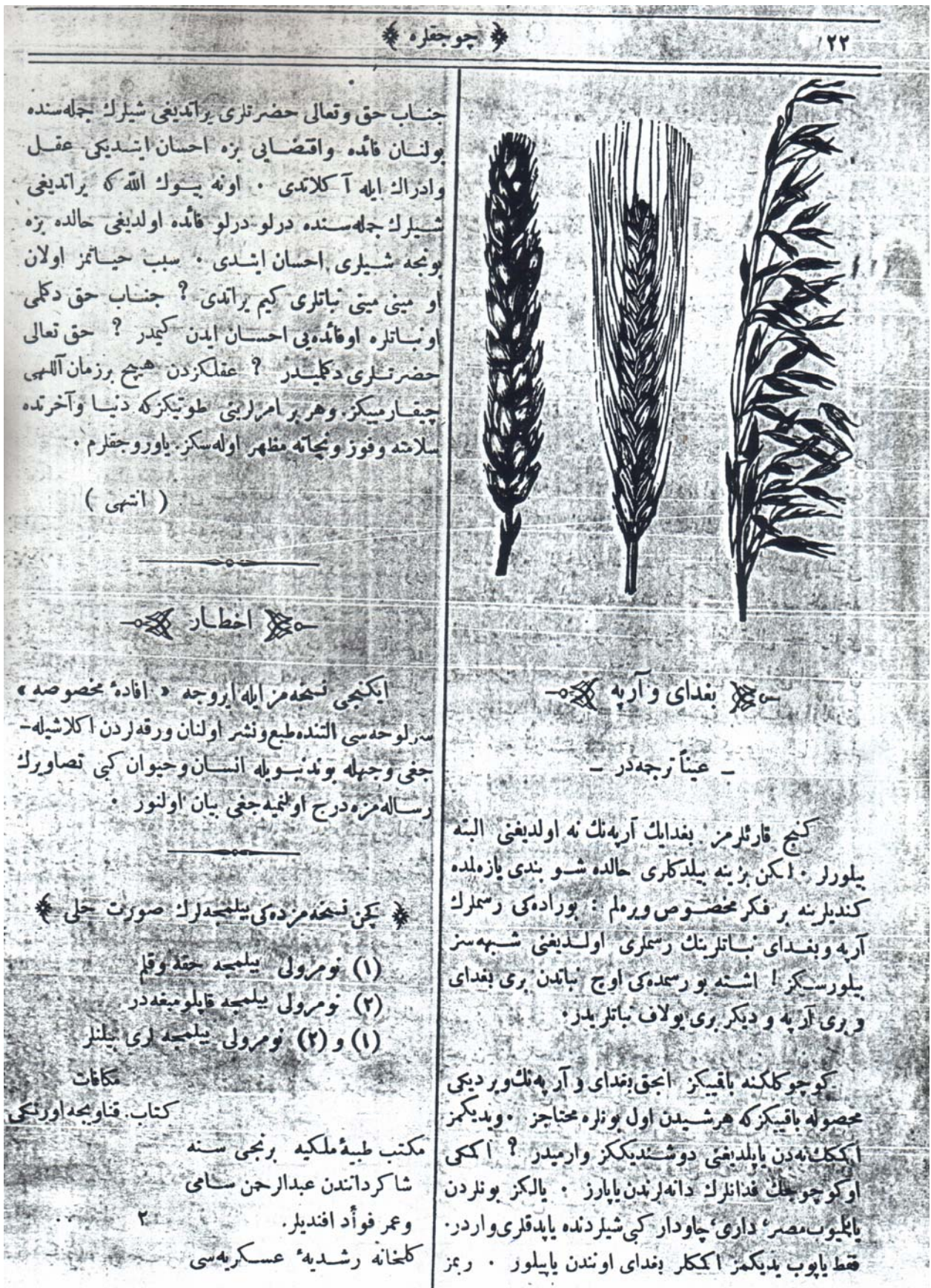

ÇK'de görsel tasarım, sayfa düzeni genel olarak şu örneklerle temsil edilebilir:

Şekil-9: ÇK, sayı: 2, sayfa: 12.

Şekil-10: ÇK, sayı: 3, sayfa: 22.

❖ قرائت ❖

۱۰۱

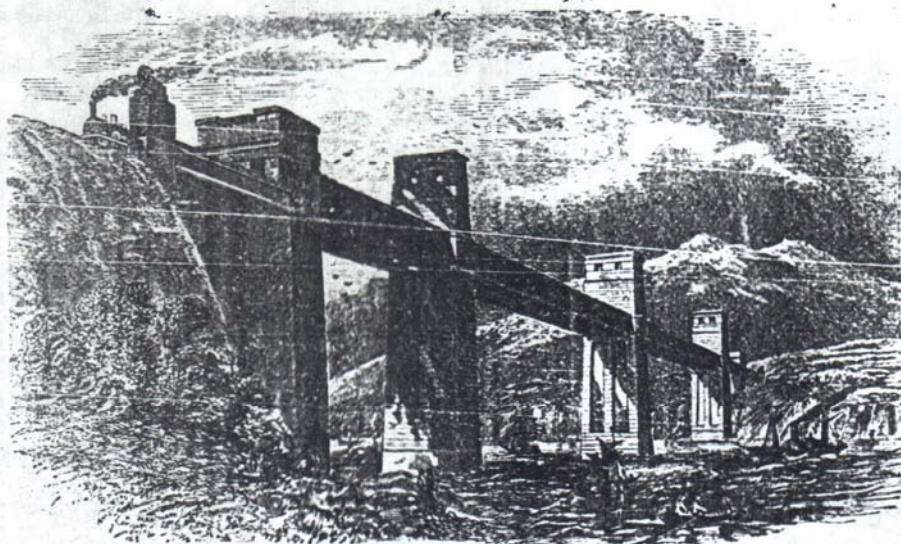
اشبوسرای تزییناته متعلق درلو نقش‌لری و فن معمار بیجه فوق العاده مکملیتی حائز اولدیغندن چینده بولنان نالک چله سنه فانی اولوب وشکده بو صنعتده بر بنایی هیچ بر دولت یاپدیر مامش و امثالی دخی کور نامشدر .

بورادن اکلاشیله یورکه چینلیلر فن معماریده هر دولته حق تقدیمی احراز ایتلدر . سرای امپراطوری حساب تربیع ایله بر میلک بر اولوب اطرافده کی حصار دخی یکریمی آتاق یو کسکلکنده در .

سرای باغچه سنده متعدد کوشکلر اولوب هر بر کوشکلک اوکندن کوچونک کوچونک چاپلر جریان ایدر منظره طیبیدلری غایت کوزلدن . بو چاپلر درون باغچه ن ییلاقاوی جریان ایدن بر ایردندن آیر یلوب اطرافده کی چینکلره چنلر کندوسنه سوس مقامنده در .

کدامد کور سرایت باغچه سنده بر طاقم صنعی اور مانچقر و یالچین فی جقم و غایت کوزل تپه چکلر واردر منظره طیبیدلری جهته نظر حیرتی خالیدر .

سرای ایچنده چینلیلرک مکتمدس بر عبادتخانه لری اولوب شکلجه و تزییناتجه مذکور عبادتخانه نک سرایدن هر

منای کور بوسی

فرقی یوقدرکه قویدیغیز رسمی هم امپراطور سرایی وهم عبادتخانه عدا ایتکده تردد ایدهم . مع هذا امر اجعت ایتدیگمز بر قاج کتابده رسم مذکوره دائر بوندن زیاده معلوماته دسترس اوله مدق .

کوبریدن فلاندن نه استفاده ایدر افکارنده بولنه جوق ایسه لده بز آنلرک سفیندلی نه قولاق آصمه یز . انسانلرک صنایع و معارفجه ترقیبی تیجه سی اوله رق ایجاد و انش اولسان و اولنه فده بولسان مواد نافع آره سننده برده تیمور کوبریلر بولنه فده درکه هر دولت ممالکنده - یایلدق لری برلر نشر دفته آنسه تعجب ایتامک الدن کلز . خصوصیه بو منای کور بوسی که دیساده انک اول یایلدقن تیمور کور بوردن و تیغی و غایت صنعتکارانه یایلدیغی جهته مهندسه آفرین دیتکدن کندیزی آله میر .

❖ منای کور بوسی ❖

تا انکلترده بولسان بر کور بوسی رسمی رسالده مره درج ایتدیگمز کور بوسی و واقعا بعضیلر چو جملر

Dergideki metinlerin yazı boyutu, çocukların seviyesine uygundur. Kelimeler arasında anlam karmaşası yaratmayacak kadar boşluk bırakılmıştır. Metnin başlangıcı ve bitişi, derginin tümünde standart bir işaretle belirtilir. Bu olumlu özelliklerin yanında ÇK'de metinler sütun halinde yayımlanmıştır.

Şekil-12: ÇK, sayı: 4, sayfa: 31.

Bunlara ek olarak, ÇK'de incelememizin dışında kalan metinlerde de bir görsel tasarım vardır. Yaptığımız incelemelere ek olarak bu tasarımın dikkat çeken özelliği, bazı kullanımlarda resimlerin neredeyse sayfanın tümünü kaplamasıdır.

Şekil-13: ÇK, sayı: 16, Giriş sayfası örneği.

VI.2. SEVİMLİ MECMUA DERGİSİNDE GÖRSEL TASARIM VE SAYFA DÜZENİ

SM'de kullanılan resimler metinleri destekleyen, içerikleriyle bağlantılı resimlerdir. Metin içeriğinin resimlerle tamamlanması, içeriği daha güncel ve yaşanılır kılmıştır. İnsan, hayvan resimleri, tabiat ve şehir manzaraları genellikle kullanılan görsellerdir. Bunlar arasında insanlarla ilgili olanlar büyük bir çoğunluğu oluşturur. Çoğu kez dergi kapağında bile çocuk tasvirleri, insan resimleri yer almıştır.

İncelenen 33 metinde toplam 69 görsel ürün vardır. Bu görsellerin 58'i insan figürüyle ilgili resim ya da fotoğraflardır. Bu sayı, dergideki görsellerin % 84'üne denk gelir. Örneğin;

Şekil-14: SM, sayı: 4, sayfa: 51.

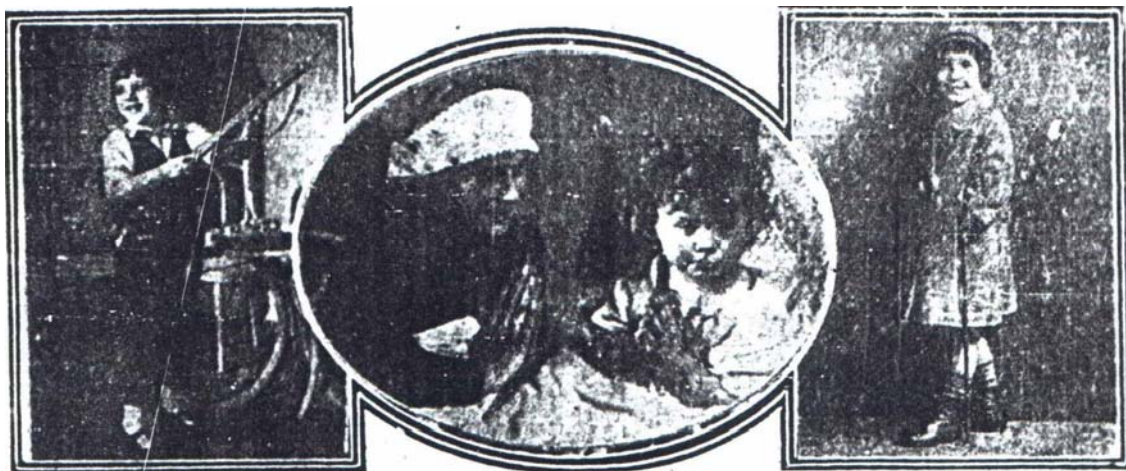

SM’de görsel materyal olarak fotoğraf ve resimlerden yararlanır. Bu iki materyal arasında kullanım farkı göze çarpar. Hayal gücünün ön plana çıkarılabileceği tahkiyeli metinler resimlerle desteklenmektedir. Tarihi kişiliklerden, mucitlerden ya da gerçeğe dayanan durumlar anlatılırken de fotoğraflardan yararlanılmıştır. Örneğin; “Dünyanın En Meşhûr Polis Hafiyesi” ve “Başka Milletlerin Çocukları Ne Yapıyorlar?” adlı metinlerde kullanılan resim ve fotoğraflar şöyledir:

Şekil-15: SM, sayı: 7, sayfa: 101.

Şekil-16: SM, sayı: 4, sayfa: 51.

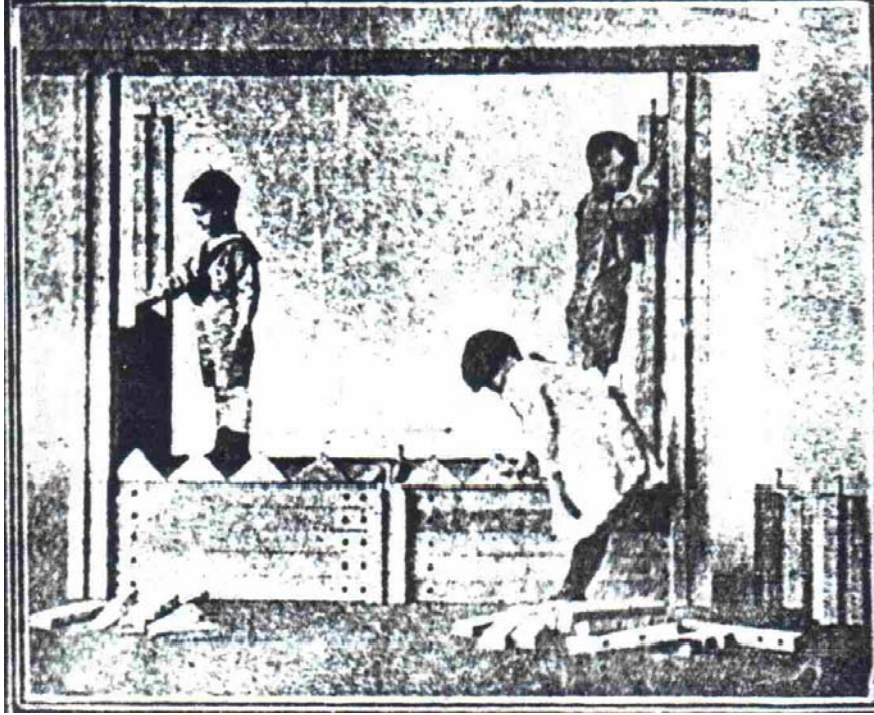
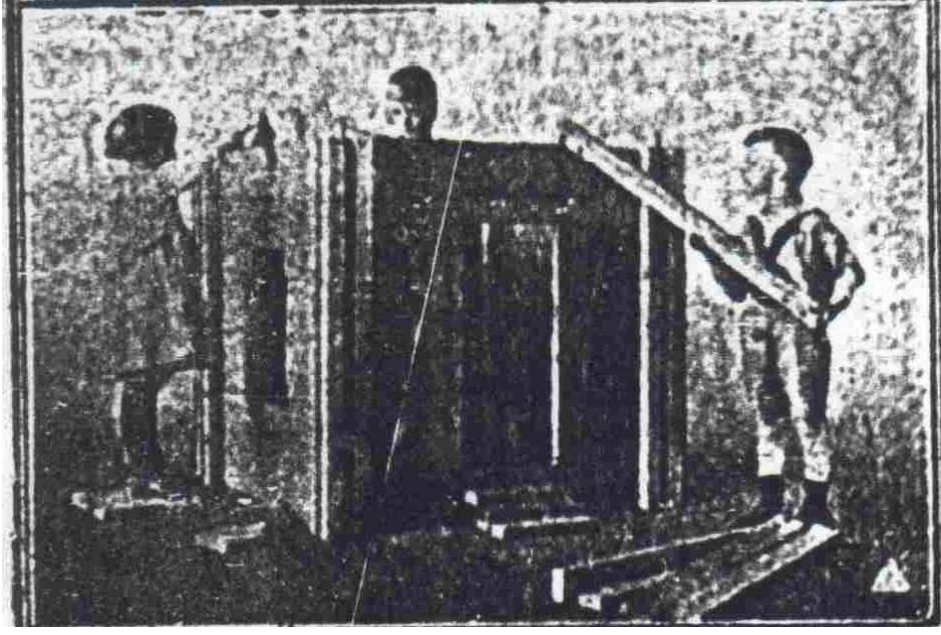

Dergideki görseller, genel olarak metinlerin ana fikirlerine göre düzenlenir. Tahkiyeli metinlerde, parçadaki olayın akışına göre öne çıkan durumlar resimlerle somutlaştırılmıştır. Belirli bir işin yapılış aşamalarından bahsedilirken kullanılan fotoğraflar, okuru bilgilendirecek yeterliliktedir. Özellikle bazı metinlerde parçada geçen her unsur fotoğraflarla okura yansıtılır. Örneğin; “Dünya Etrafında Seksen Günde Seyahat” adlı parçanın en önemli aşaması, hikâye kahramanının bu seyahate karar verdiği andır. Bu durum resme dökülerek metnin görsel ögesi oluşturulmuştur. “Başka Milletlerin Çocukları Ne Yapıyorlar?” adlı parçada ise bir evin yapılış aşamaları hakkında bilgi verilir.

Şekil-17: SM, sayı: 10, sayfa: 155.

Şekil-18: SM, sayı: 6, sayfa: 87.

SM'de kullanılan resim ve fotoğraflarda sâde; fakat zaman zaman karmaşık yapılar gözlenir. Özellikle bazı resimlerin çok küçük boyutlara sahip olması karmaşık bir yapıyı ortaya çıkarmıştır.

Şekil-19: SM, sayı: 10, sayfa: 159.

Şekil-20: SM, sayı: 11, sayfa: 165.

Şekil-21: SM, sayı: 2, sayfa: 26.

SM'deki 33 metinde 69 görsel ürün tespit ettik. Bu ürünler üzerinde yaptığımız incelemeye göre, SM'deki görsel öğelerin metinlere oranı 1.6'dır; yani görseller metinlerin % 80'ine eşittir. Dolayısıyla SM'deki resim ve fotoğraflar metinlerin önüne geçmiştir.

SM, görsel tasarım açısından istikrarlı bir yapıya sahiptir. Siyah-beyaz resim ve fotoğrafların yanı sıra renkli materyallere de yer vermiştir; fakat kullanılan bazı görsel öğeler yerellikten uzaktır. Bu görseller ya olduğu gibi dergiye aktarılmış ya da benzerleri aracılığıyla okura sunulmuştur.

Şekil-22: SM, sayı: 9, Giriş Sayfası Örneği.

Şekil-23: SM, sayı: 7, Giriş Sayfası Örneği.

Dergide sayfalar sürekli olarak düz kullanılmış, yan kullanım gözlenmemiştir. Bu olumlu özelliğin yanında SM'deki metinlerde de sütunlu kullanım hâkimdir. Yazı boyutu ise çocuk okurların seviyesine göre oldukça küçüktür. Parçaların başlangıç ve bitişleri de belirli kurallara tabi değildir. Metnin bitişi bazen bir cümleyle belirtilmiştir.

Aşağıdaki örnekte SM'deki "Dünya Etrafında Seksen Günde Seyahat" adlı parçanın bitiş kısmı gösterilmiştir. Bu kısımda metnin son bulunduğu "Mâ-ba'di Gelecek Nüşamızda" cümlesinden anlaşılır. Bu örnek aracılığıyla sütunlu kullanım da ifade edilir:

Şekil-24: SM, sayı: 11, sayfa: 166.

دوماندن ایدر ایدر ایدر

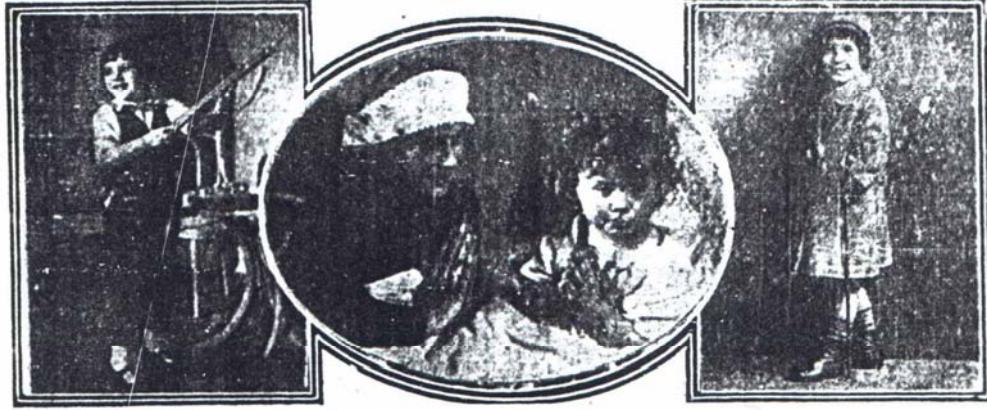
وافسانوی بر منظره عرض ایدرک اودون
ییشینی اوزرندن ایندیردی .
راهبرله خاق بویله بر معجزه قارشینده
بیت و خیرت ایچنده قاشلردی . کوزلرینی
یردن قالدیروب ده باقیقه سارن ایدر یوزلردی .
راجانک خیالی ایسه کنج قادی صیق صیق
قوجاغنده طوتهرق ویرلره قاعش اولان
غلبه لکی یازهرق طوغری میتر فوغ ایله سیر
فرانسس قومارنک ناسنه باغلاشدی و :
— هایدی چابوق کیدلم . دیدی .
مکر راجانک خیالی بلذات پاساروت ایدی .
اودون استیفنک اطرائنده بوکلن کتیف
دومانن استفاده ایدرک کیزلنیش اولدینی
یردن چیقیش ، راجانک صاریقنی باشنه ،
قفتانی صیرنه کچیردیکی کبی کنج قادی
باقالابوب قاچیرمش ، دیری دیری آئشده
باغفدن قورتارمشدی !
- ماعدی کلجیت نسخه خنده -

طشیندقلری حالده ناصل حرکت ایدر جکلرینه
دائر بر پلان قرارلاشدیرمه مدیلر .
بونکله برابر پاساروت کندی قناسنه
کوره کوچوک بر پلانی موقع تطیفه وضع
ایتمکی ذهننه قویدی و آرقداشلرینه برکله بیله
سوبله مکسزین و سز دیرمکسزین آیدرلرندن
ساووشدی کتدی .
کیجه سرعتله کچبور ، صباح باغلاشبور
ومعبده کیره بیلک امکائی اولدینی آکلاشیلبور .
دی . آرتق قرا کافک کثافتی آزالمه باشلامش ،
کونک آغارمه سی باغلاشمشدی . قرمانک آئشده
باقیله جنی دقیقه لر حلول ایتک اوزره ایدی .
دیرکن معبدک قبولری آچلدی . ایکی هند
راهی مظلوم آتودایی چیقاروب فرمان یرینه
طوغری سورمکه ، شلادیلر . عینی زمانده
هند قورلرندن و بیله ، آیدر ایدر ایدر

Resim ve fotoğraflar genellikle sayfanın alt kısmında, üst sağ ve sol köşesinde ya da ortasında yer almıştır.

Şekil-25: SM, sayı: 4, sayfa: 51.

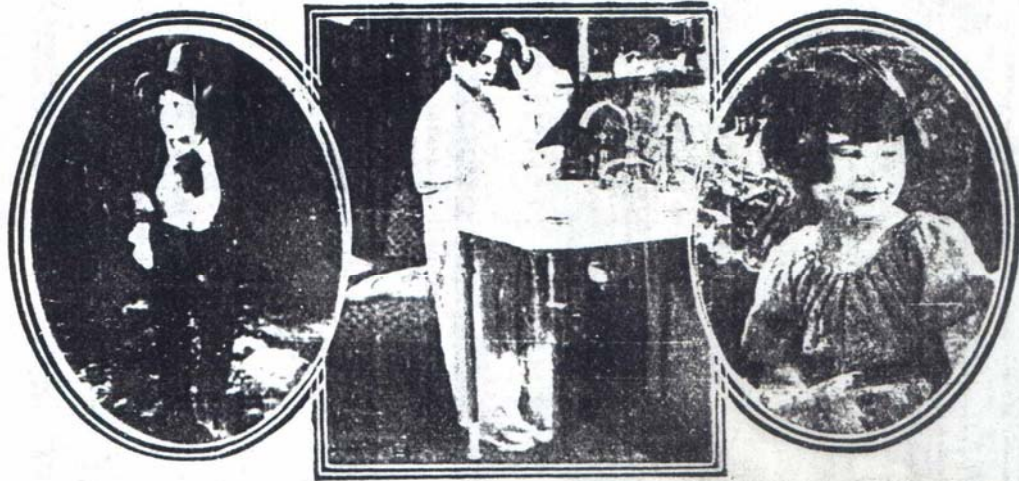
باشقى مىلتلىك چوققىلىرى نە بايۇرلىرى؟

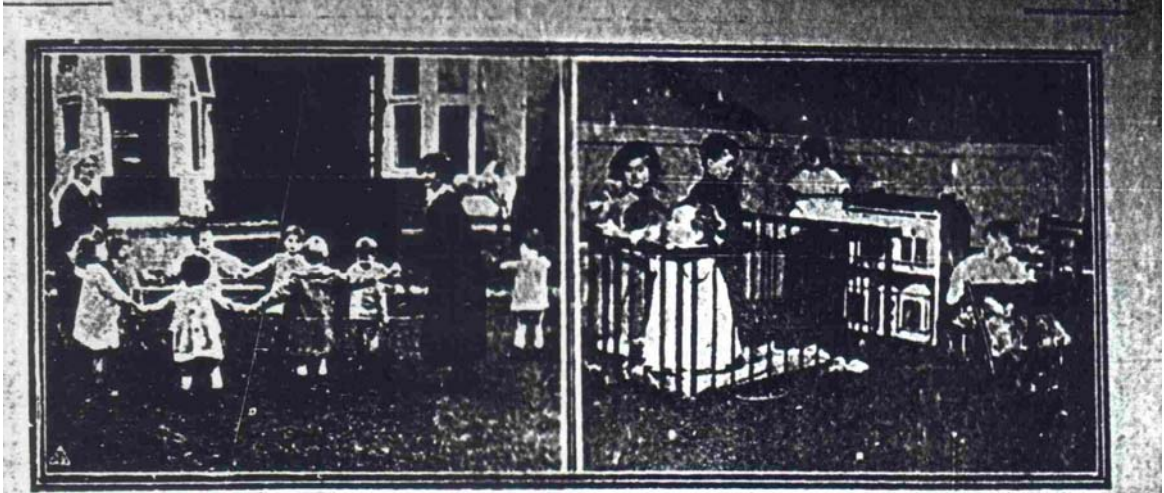
كېيى تيارودە شېرت قازانغىنىدۇر . زولارە دفت اېدرسە كىز كوردورسكىزكە بو كوچوك آرتىستلار ھانكى اوپونى اويۇرلىسە اورولى غىسە، شلردىر . اونلار بو موقىتتە ايرىمك اېچيون كوچوكىدىن تىلەم كوزور ، درس آلېرلر . مەكتەپلەردە اېكىن استىنادى اولانلر آبرلېر ، تىرىيە اېدېلېرلر . اونلار ك مۇشەر اولغىنى بو موقىتتە سىزدە ايرىم بېلىرىسكىز . بىلكە اېچكىزدە اولانلردىن دىھا چوق موقى اولاجق كېسەلر واردىر . قىط بىزدە ھنوز بو استىنادى كوستىمك اېچيون مېدان بوغدىر .

كې قارشىلاش ، استانىيوللر وسوقانلر بو آسرىقال سېنەما آرتىستى بىكلىن انانلرلە دولغىدى . كوچوك باشدە بو موقىتتە بو تون چوققىلر قىسقاغىلردىر . جەكى تىرىيە كېتىدە مېلېور كې باشامش ، دىنلىك اك مشهور آدى كې سولش و آلغىتلاغىدىر . بو مۇشەر تىر يالگىز جەكىيە مەنەسردىكلىدۇر . دېگىر مىلتلىك دەسەنمە موقى اولش چوققىلىرى واردىر . بو مۇشەردە كوردېككىز رىسملر خاتلىق مىلتلىك كوچوك سەنەكارلېرى اوپون اويۇرلىكىن كوستىمكەدە . كېيى سېنەمادە ،

سەنەتتە مۇمۇنلر سېنەمادە كورۇپ سوردېككىز و آلغىتلا . دىككىز (جەكى قوعان) استىنادى كوچوك آرتىستلارنى اېتە تانېرىسكىز . جەكى ، اون اېكى باشىدە بو چوققى اولمىلە برابر ، سېنەمادە چوق موقى اولش . ناي دىنبايە بايلىش بو چوققىدۇر . بو موقىتتە سېنەمادە جەكى ھەر سەسە مېلېونلرچە پارا قاراغىر . بو كوچوك سەنەكار بىلكەدە دىنلىك اك زىنكېن چوققىدۇر . كېن آبدە (جەكى) آوروپانى دولاندىرى زىمان ھەر كىس اونى بو پادشاھ

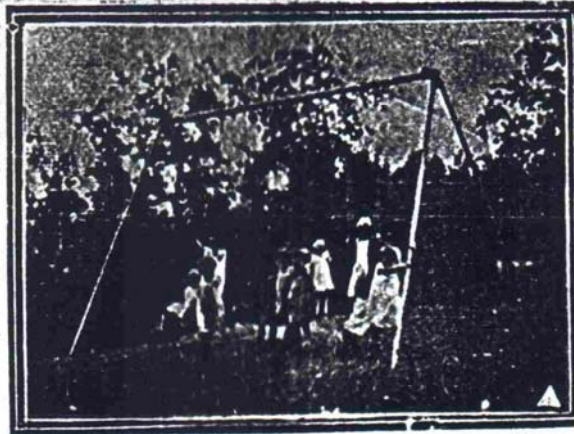
Şekil-26: SM, sayı: 9, sayfa: 138.

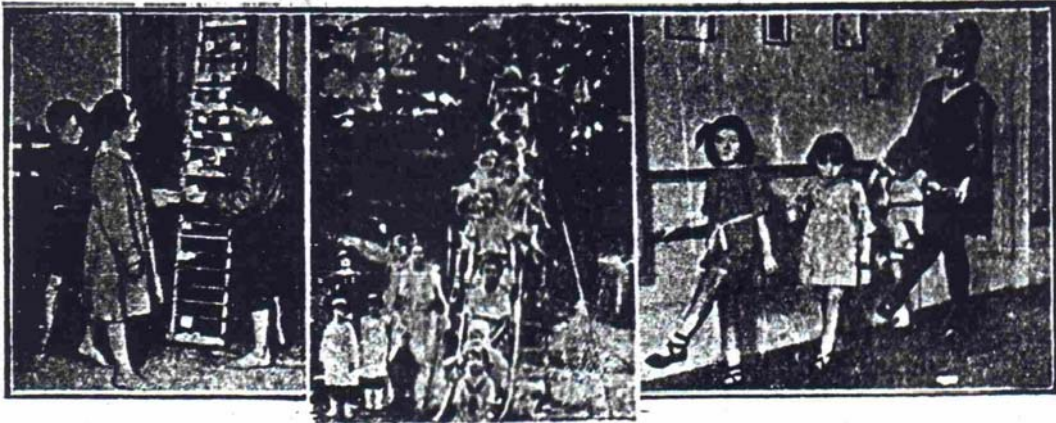
باشقە ملنارك مەنقود چو جوقلرى ناصل اكلە نيورلر؟

بومىشدره كوردىلكر رسور اونلرک مەنقود مېاندرىمە پرايى صونى مەنقود

بومىشدره كوردىلكر
رسور بوايون مەنقودىكى
اويونلردن سفىلىرى كوستىر.
بوقارىدە كوچوك چو جوقلر
مەنقودك ادارەسى آلتىدە
اويونلر. اورتەدە سالنجالدە
سالانويونلر. آشاغىن
سالغە دانس ايجكى اوكرە.
يورلر. اورتەدە صوت
مخوصەدە پايدىرلىش بر
كوپىدىن قاينورلر. سولە
دماغى ادمانە پازايان برايون
اويونلر.

باشقە مەنقود چو جوقلرى
پوپلاردن دما چوق دوشو.
يورلر. اورازدە مەنقود
چو جوقلر ايجون شەرلەدە
مخوصى اويون مەل پايدىرلىر.
بومىشدرە مەنقود اويونلر
بولور. چو جوقلر بوايون
پارلەنە كيدوب بداوا اويونلر
اكلە نيورلر. مەنقود اولارنى
مەنقودك توپا مەنقودك تەيىن
ايتىكى مەنقودك اويونلر
اوكرە نيور.

SM'nin çalışmamızın dışında kalan metinlerinde bulmacalar, resimli hikâyeler, karikatürler ve oyunlar yer alır. Çocuklara boş zamanlarını değerlendirmeleri için tavsiye edilen ve öğretilmeye çalışılan oyunlar, resim aracılığıyla anlatılmıştır.

SM'deki resimler, sadece metin içeriklerini desteklemek amacıyla kullanılmamıştır. Her derginin giriş sayfasından sonra resme dayalı bir oyun yer alır. Bu resimle ilgili sorular sorulur. Soruların cevabını doğru bilenlere mükâfatlar vaat edilmiştir.

Şekil-27: SM, sayı: 1, Giriş Sayfası Örneği.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışma Çocuklara Kıraat ve Sevimli Mecmua adlı iki çocuk dergisi üzerinde yapılmıştır. Dergiler farklı dönemlere ait Osmanlıca eserlerdir. Çocuklara Kıraat Tanzimat Dönemi'ne, Sevimli Mecmua Cumhuriyet Dönemi'ne aittir. Bu dergilerdeki metinler Latin alfabesine aktarılırken, özel adların yazılışı ve imlâ noktalama özellikleri açısından metinlerin orijinal hallerine sadık kalınmıştır.

Bu incelemeyi yapmaktaki amacımız, iki dönem arası farklılıkları ve paralellikleri tespit etmek ve çocuk edebiyatının dergi yayıncılığı yönüyle geçirdiği değişim hakkında bilgi edinmektir.

Çalışmamız, bu dergilerde yer alan çeviri ve dış dünyayı yansıtan metinler üzerine yoğunlaşmıştır. Bu metinlerin hangi konuları işlediği, metinlerde hangi değerlerin aktarıldığı, dış dünya kavramı çerçevesinde Türkiye dışında kalan ülkelerin hangi özelliklerinin ön plana çıkarıldığı incelemeye dâhil edilen önemli hususlardır.

İncelenen metinlerin bazısında mütercim isimleri belirtilmiş; fakat bazılarında metin yazarlarından ya da mütercimlerden hiç bahsedilmemiştir. Örneğin; SM'de Johanna Spyri (Heidi), Jules Verne (Seksan Günde Devr-i Âlem) gibi yazarların eserleri çevrilmiştir; fakat yazarlar hakkında hiç bilgi verilmemiştir. Sadece "Heidi" adlı metnin yazarı ve müterciminin adı yazılmıştır (Johan Sipri-Sabiha Zekeriya). Bunun dışında SM/EK-2, EK-7'de dergi yazarının ismi metnin sonunda yer almıştır (Nurullah-Mahmut Cafer). ÇK'de de metinlerin başında "Tercümedir" ibaresi yer almış; fakat yazar ve mütercim hakkında bilgi verilmemiştir. Ayrıca Heidi, Seksen Günde Dünya Etrafında Seyahat ve Dünyanın En Meşhûr Polis Hafiyesi adlı seri halinde yapılan tercüme eserlerin hiçbiri tamamlanamamıştır.

Tezimizin birinci bölümünde çocuk edebiyatının tanımı, neleri kapsadığı gibi konuları detaylı bir biçimde inceledik. Dünya çocuk dergiciliği ve ülkemizdeki çocuk dergiciliğinin başlangıcı hakkında çeşitli kaynaklardan bilgi derledik. Çevirinin çocuk dergilerindeki yeri ve dergilerin eğitim açısından önemi üzerinde durduk. Ayrıca Türkiye'deki çocuk dergilerinde dil ve imlâ özelliklerini dönemseller farkları göz önünde bulundurarak incelemeye çalıştık. Çeviri metinler vasıtasıyla dergilere yansıyan batı etkisini, başlangıç ve oluşum süreçleriyle ele aldık. İkinci bölümde ise Çocuklara Kıraat ve Sevimli Mecmua dergilerini tanıttık.

İncelememizin üçüncü bölümünden sonuç kısmına kadar olan bölümde ise, dergilerden elde ettiğimiz verileri çeşitli sınıflamalara tâbî tuttuk. Bu sınıflamalar sonunda şu bilgilere ulaştık:

1. Bilim ve teknolojiyle birlikte sanatsal konular her iki dergide de işlenmiştir. Vatan sevgisi, ideal çocuk tipi, kahramanlık ve macera, dostluk konuları SM’de; tabiat ve şehir mimarisi gibi konular ise ÇK’de merkeze alınmıştır. SM’de bağımsızlık ve millî mücadele gibi konular daha fazla işlenmiştir. Şüphesiz, derginin Kurtuluş Savaşı’ndan sonraki dönemde yayımlanmış olması bu özelliği ortaya çıkarmıştır. Bu durum, derginin yaşanan sosyal olaylardan soyutlanmadığının göstergesidir. SM’de incelediğimiz metinler açısından bir konu çeşitliliği söz konusudur. Bu durum dış dünya kavramının farklı açılardan ele alınmasını sağlamıştır. ÇK’deki metinler ise; dış dünya kavramını sadece teknoloji yönüyle ele almış, metinler şehir ve doğa tasvirlerinin ötesine geçememiştir.
2. İki dergide de Avrupa ülkelerinden bahsedilirken İngiltere, Fransa, İsviçre, İtalya, Amerika gibi ülkeler teknolojideki ya da mimarideki ilerleyişleriyle sunulmuştur. Buna ek olarak SM’de Afrika, Hindistan, Türkistan, Azerbaycan ve Japonya gibi bölgelere de yer verilmiştir. Bu bölgelerle ilgili metinlerde vefa, dostluk, fedakârlık, azim ve kararlılık gibi kavramlar işlenmiştir. SM’deki metinlerde ÇK’ye göre batıyla iletişim kesilmeden doğuya doğru bir yönelim başlamıştır.
3. ÇK’nin çoğunlukla süslü, ağır diline karşın SM’de daha yalın bir söylem söz konusudur. ÇK’de birkaç satırlık bir cümle içinde geçen tamlamalarla karşılaştırıldığında SM’de yarım sayfalık bir parçada sadece bir tane tamlama vardır. Ayrıca SM, Türkçenin daha akıcı kullanıldığı metinler içermektedir. Metinler daha uzun olduğundan doğa tasviri ve karakter tahlili gibi anlatım özelliklerini okura sunma fırsatı vermiştir. ÇK’de ise metinler daha kısadır ve dil özellikleri, SM’deki kadar hissettirilmemiştir. Bu durum Tanzimat Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi arasındaki dil kullanım farkını ortaya koyması yönüyle önemlidir.
4. Her iki dergide de “ve, fakat, yani,” gibi bağlaçlardan önce kullanılan standart noktalama işaretleri yoktur. Aynı metin içinde bile farklı kullanımlar gözlenir. Ayrıca parantez işareti yine iki dergide de tutarsız bir şekilde bazen doğru bazen de tırnak işareti göreviyle kullanılmıştır. Bunlara ek olarak ÇK ve SM arasındaki önemli bir fark ÇK’deki ek fiil kullanımının tutarlı olmasına karşın, SM’deki ek fiil kullanımının tutarsız oluşudur. Bu kullanım yönüyle SM’nin ÇK’nin gerisinde kaldığı söylenebilir.

ÇK’de bulunma ve çıkma hal ekleriyle çoğul ekinin tutarsız; fakat zaman zaman doğru kullanımı söz konusudur. SM’de ise ilgi, yönelme ve belirtme hal ekinin tutarsız kullanımı vardır. Ayrıca yine SM’de virgülün eksik kullanımı, üç nokta (...) ve iki nokta (:) nın hem kendi görevlerinde hem de nokta işareti olarak kullanımı metinlerde yer alır. Daralmanın tutarsız kullanımı da SM’deki imlâ özellikleri arasındadır. İmlâ ve noktalama açısından iki

üründe de derginin tamamına yansıyan bir kullanım söz konusu değildir. Bu durum dergilerin dilbilgisi yönüyle bir kural oluşum sürecinde olduklarını gösterir.

5. Dergilerde kullanılan görsel öğeler incelendiğinde belirli ortak noktalar göze çarpar. Örneğin; metinler olabildiğince resimlerle somutlaştırılmıştır. Şehirlerle, doğayla ilgili resimler kullanılmıştır. İnsan ve hayvan resimlerinin kullanımı yönüyle ÇK, SM'nin çok gerisindedir. ÇK'de genellikle doğrudan metnin konusuyla ilgili resimlere yer verilmiştir. Bazı resimler karmaşıktır ve özensiz hazırlanmıştır. Yaptığımız incelemede ÇK'deki görsel öğelerin metne oranı % 16'dır; yani ÇK'de yer alan metinler görsel öğeleri arka planda bırakmıştır. SM'de zaman zaman karmaşık resimlere rastlansa da resim ve fotoğraf gibi görseller uygun olan yerlerde kullanılır. SM'deki görsellerin metne oranı % 80 olarak tespit edilmiştir. Bu, dergide kullanılan görsel öğelerin metnin önüne geçtiğini gösterir. Bu yönüyle iki dergi arasında bir tezatlık oluşmaktadır. Bunun yanı sıra iki dergi de görsel tasarım yönüyle istikrarlı kullanımlara sahiptir. Kullanılan görsel öğeler, standart şablonlara aktarılmıştır.

Her iki dergide de resim kullanımına özen gösterilir; fakat fotoğraf kullanımı sadece SM'de vardır. Bu durum fotoğraf kullanımının tarihçesiyle alakalıdır. Tanzimat Dönemi'nden Cumhuriyet Dönemi'ne kadar geçen sürede açığa çıkan gelişimin göstergesidir.

ÇK'deki metinlerin puntosu çocukların seviyesine uygunken, SM'de yer alan metinlerin puntosu başlangıçta bu seviyeye uygun değildir; fakat sonraları bu olumsuz özellik giderilmiştir. Uzmanların okumayı zorlaştırdığı gerekçesiyle uygun görmedikleri sütunlu kullanım iki dergide de başından sonuna kadar kullanılmıştır. Ayrıca, aynı gerekçeyle uygun bulunmayan yan sayfa kullanımı da zaman zaman ÇK'de uygulanmıştır.

SM'de resimli hikâyeler, bulmacalar, oyunlar çocukların seviyesine uygun farklı biçimlerde sunulmuştur. Verdiğimiz örneklerden de anlaşıldığı üzere SM, görsel öğeleri kullanım açısından ÇK'den daha aktif bir dergidir. Bu durum, iki dergi arasındaki en bariz farklılıklardan biridir.

6. Eğitim sistemini geliştirmek, sistemdeki aksaklıkları düzeltmek iki dergi tarafından da önemsenmiş, bu çerçevede çocuk saygı duyulan bir varlık konumuna getirilmiştir. Bu amaçsal açıdan iki derginin merkezinde de çocuk vardır; fakat ÇK'deki metinler, zamanla öğretmenlere ve velilere hitap eder hale gelmiştir. Ayrıca Tanzimat Dönemine ait olması yönüyle ÇK'de rejimin yaptırımlarından korunmak için padişahı öven ifadelere başvurulmuştur. SM'de ise böyle bir durum söz konusu değildir.

KAYNAKÇA

AKYÜZ, Kenan (1995). Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

AY, İlknur (2009). Muallim Naci, Ahmet Rasim ve Halide Nusret Zorlutuna'nın Anı Türündeki Eserleriyle Çocuk Edebiyatımızdaki Yeri ve Başlıca Temaları. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

BAYRAKTAR, Nesrin (2004). Türkçede Fiilimsiler. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

CEYHAN, Erhan, YİĞİT, Birol (2003). Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi. Ankara: Anı Yayıncılık.

CİRAVOĞLU, Öner (1999). Çocuk Edebiyatı. İstanbul: Esin Yayınevi.

ÇAVUŞOĞLU, Ali (2005). Ana Dili Çocuk Edebiyatı. Kayseri: Ufuk Kitabevi Yayınları.

Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi (Tarihsiz) http://www.turkoloji.cu.edu.tr/makale_bilgi_sistemi_02/tum_list.php, (01.15.2009).

DEVELİ, Hayati (2004). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat. Ankara: Aydın Kitabevi.

DEMİREL, Özcan, KIROĞLU, Kasım (2006). Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

DURMUŞ, Abdulkadir (2007). 1897-1910 Yılları Arasında Çıkan Eski Harfli Çocuk Dergilerinin Çeviri Metinleri Üzerine. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

KIBRIS, İbrahim (2000). Çocuk Edebiyatı. Ankara: Eylül Yayıncılık.

KÜR, İsmet (1991). Türkiye'de Süreli Çocuk Yayınları. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 50.

NEYDİM, Necdet (2003). Çocuk Edebiyatı. İstanbul: Bu Yayınevi.

OĞUZKAN, Ferhan (1983). Çocuk Edebiyatı. Ankara: Emel Yayıncılık.

Osmanlıca Sözlük (Tarihsiz). <http://www.osmanlicaturkce.com/?k=kare&t=@>, 2009.

Osmanlıca Sözlük (Tarihsiz). http://www.osmanlicasozluk.net/osmanlica/6577-sozluk-atika-ASAR_I_ATIKA-anlam.html, 2009.

Osmanlıca Sözlük (Tarihsiz). www.osmanlica.co.cc, 2009.

ÖĞÜT, Nilüfer (2006). Eski Harfli Çocuk Dergilerinden Yeni Yol Dergisinin Çocuk Eğitimindeki İşlevi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

SEVER, Sedat (2003). Çocuk ve Edebiyat. Ankara: Kök Yayıncılık.

ŞİMŞEK, Taceddin (2002). Çocuk Edebiyatı, Ankara: Rengarenk Yayınları.

TDK (Tarihsiz). [http://www.tdk.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx? F6E10F8892433C FFA AF6 AA84 9816B2EF31A7A9B636A9F752](http://www.tdk.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFA%20AF6AA849816B2EF31A7A9B636A9F752), (2009).

TAŞDEMİR, A. Durmuş (2007). “Mektepli” Çocuk Dergisi (İndeks, Seçme Metin ve Değerlendirme). Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

YALÇIN, Alemdar, AYTAŞ, Gıyasettin (2003). Çocuk Edebiyatı. Ankara: Akçağ Yayınları.

EKLER

ÇK/ EK-1, sayı: 2, sayfa: 12-13.

(Tercümedir)

İĞNENİN GÖRDÜĞÜ İŞ

İğne kullanmak kızlar için en iktizâ'lı ve faydalı bir san'at olup (ekonomi-politik) ilm-i sanâyi-i dakîkadan add etmiştir. İğnenin yalnız kızlara menfaati olmayıp erkekler içinde menfaati olduğuna şüphe olunur mu? Zîrâ gerek erkek ve gerek kadın elbiseleri, ve evlerimizde dikilmek ile vücuda gelen şeyleri kim yapar? İğne değil mi? Telgraf. Şimendifer. Vapur. Bunlara mümâsil olanlardan ne kadar fayda ve menfaat görür isek iğnede, o kadar menfaat görürüz. Sakın ha! Ufacık bir demir yahut çelik parçası deyip de küçük görmeyiniz. O küçücük iğne yok mu? Pek büyük iş görür ve yeni doğmuş bir çocuktan başlayarak ömrümüzün son gününe değin iğnenin yaptığı elbiseler içinde yaşarız. Hülâsa iğnenin gördüğü iş pek büyüktür. Bu faydalı âletin yakışıklı ve güzelce sûrette isti'mâli Hakk-ı Subhâne ve Teâlâ tarafından yalnız kızlara bir vergidir. Vâkı'a erkeklerde, kullananlar pek çok iseler de kızlar ile bunların arasında büyük bir fark vardır bu farkı mini mini kârîlerimize havale ederiz.

Her gün ve vakitsiz piyano çalmayı, türkü söylemeyi ve süslenip seyir yerlerine gitmeyi ve eğlenceyi kendilerine tabiat ve vazîfe edinen ve ziyâde seven kızların erkeklere, refikalarına, babasına anasına, ne kadar faydası olur? Ve kendi nefsinden başkasını düşünür mü? Ve bu gibi hallere alışanlar bir düğmeyi yapıştırmak için iğneyi kullanabilirler mi? Elbette kullanâmazlar!

Yukarıda zikr ettiğimiz tabîatlara alışmayan ve gayet çalışkan hanım kızlar her şeyi pek kolay sûrette öğrenebilirler. Haydi diyelim ki: İktizâ' eden âlet ve edevâta mâlike olmasınlar! (bazı fakire kızlarımız vardır ya?) Mesela hanesinde bir gergefi (gergeh) bulunmaz veyahut almaya kudreti olmaz ise çalışkanlığı hasebiyle cam çerçevesi gibi dört taraflı tahta parçasıyla işini göremez mi? O tahta parçası kendisine gergef hizmetini gördüğü inkâr olunur mu? Buraya koyduğumuz şu resimde diz üzerine konulan el gergefini arz ederiz. Bu resimdeki el gergefi gayet kolay olup büyük gergefler gibi iki uçlarından vidalanır ki bunun büyük gergeften farkı dört ayak yerine iki ayağı olmasıdır. Bu sayede diz üstüne alınarak rahatça işlenebilir resmin altına sizin gibi mini mini mendillerinizin ucuna işlenmek üzere iki tane çiçekli (___) örnek "Kırâati" okuyan küçük hanımlar belki başka küçük hanımlar dahi mendillerinin uçlarına bu yolda çiçek yaparak "Kırâati" evden eve götürsünler.

Vesâirler yine de bak erkek ve kız çocukları için çıkan risâlede bu örnekleri gördük de yaptık desinler. Diye vaz' edilmiştir.

ÇK/EK-2, Sayı:3, sayfa: 22.

BUĞDAY VE ARPA

(Aynen Tercümedir)

Genç kârîlerimiz buğdayın arpanın ne olduğunu elbette bilirler. Lâkin biz yine bildikleri halde şu bendi yazalım da kendilerine bir fikr-i mahsûs verelim: Buradaki resimlerin arpa ve buğday nebâtlarının resimleri olduğunu şüphesiz bilirsiniz! İşte bu resimdeki üç nebâttan biri buğday ve biri arpa ve diğer biri yulaf nebâtlarıdır.

Küçüklüğüne bakınız ancak buğday ve arpanın verdiği mahsule bakınız ki her şeyden evvel bunlara muhtâcız. Ve yediğimiz ekmeğin neden yapıldığını düşündüğünüz var mıdır? Ekmeği o küçücük fidanların tanelerinden yaparız. Yalnız bunlardan yapılmayıp mısır, darı, çavdar gibi şeylerden de yaptıkları vardır. Fakat yapıp yediğimiz ekmekler buğday unundan yapılır. Rabbimiz Cenâb-ı Hak ve Teâlâ Hazretleri yarattığı şeylerin cümlesinde bulunan fayda ve iktizâ'yı bize ihsan ettiği akıl ve idrâk ile anlattı. O ne büyük Allah ki yarattığı şeylerin cümlesinde türlü türlü fayda olduğu halde bize bunca şeyleri ihsân etti. Sebeb-i hayatımız olan o mini mini nebâtları kim yarattı? Cenâb-ı Hak değil mi o nebâtlara o faydayı ihsan eden kimdir? Hak Teâlâ Hazretleri değil midir? Aklınızdan hiçbir zaman Allahu çıkarmayınız. Ve her bir emirlerini tutunuz ki dünya ve âhirette de selâmete ve fevz ü necâte mazhar olasınız. Yavrucuklarım.

ÇK/EK-3,sayı: 3, 19-20.

SU İÇİNDE BİR YOL

(Aynen Tercümedir)

Çocuklar!

Şu ser-levhayı okuyunca taaccüb edeceğinizi biliriz. Fakat bendimizi güzelce okur iseniz o taaccübün bertaraf olacağını da beyan ederiz. Akıllı, adamlar nazar-ı dikkat ve hayr-ı temiz-i celb eden pek çok şeyler îcâd ettiler ki onlarda insan için menfaat aramamak mümkün değildir. Ovaları karalara, karaları ovalara ve denizleri karalara, karaları denizlere tahvîl ettiler. Denizlerin nehirlerin içinde yollar yaptılar. Ve dağların altında yollar açtılar. Ve karınca gibi toprakları taşıyarak ve barut ile taşları delerek geçilmesi mümkün olmayan yolları geçmeye ve yolu uzun olan memleketlere cüz'î bir zamanda gitmeye muvaffak oldular. Su içindeki yollar gibi karada dahi toprakların altında yollar vardır ki demir üzerinde bulunan arabalar ile bir saatlik mesâfeye on dakikada gidilir. Bu yollardan Avrupanın ekser memleketlerinde olduğu gibi bir yol dahi İstanbulda olup Galatadan Kule Kapısına ancak iki üç dakikada çıkar ve o yollara tünel derler. Gelelim su içindeki yollara: Mesela İngiltere ülkesinde vâkı'a Tayms nehrinin içinde yapılmış olan yol taaccüb olacak bir yoldur ki o resim onun resmidir. Resme bakanlar nehrin ikiye bölündüğüne zâhib olurlar hâlbuki öyle olmayıp nehrin içinde yapılmıştır. Nehrin üzerinde _____ gemiler vapurlar gezer ve yolun üzerine demir atarlar ise de yola hiçbir zararı olamaz. Buna yalnız yol demeyelim: Çünkü yolun kenarında dükkânlar vardır ki âdetâ bizim büyük çarşı gibi insan kalabalığından geçilmez.

Avrupa haritasında hani ya İngiltereyi Fransadan ayıran Manç deniziyle Patkale boğazı yok mu? İşte o Manç denizindeki Patkale boğazının İngilterede Duvir Fransada Kale nâm mahallinde denizin içinde karşı karşıya geçmek ve uçları mezkûr mahallere kavuşmak üzere yeni bir yol yapıyorlar bu da şâyân-ı taaccüb değil midir? Yavrucuklarım.

(Nihâyet)

ÇK/EK-4, sayı: 4, sayfa: 31-32.

ŞİMENDİFER

(Tercümedir)

Çocuklar!

Şimendifer (1)i Haydar Paşada Sirkeci İskelesinde görüyoruz değil mi? Gelin, şunun nerede îcâd olunduğunu falan anlayalım: İngilterede maden ocakları falan pek çoktur. Bu madenleri nakletmek için at ve 'âdî araba kullanmak işi güçleştireceği ve geri bırakacağı cihetiyle her güçlüğe kolaylık aramaktan geri durmayan İngilizler bu güçlüğün kolaylığa dönmesi için ta bin yetmiş tarihinden beri düşünmekten, çâre aramaktan geri durmazlardı. Nihâyet pek çok tecrübeler ettiler düşündüler uğraştılar da “Tirevtayk” isminde bir mühendisin tedbiriyle “lokomotif” (2) arkasına bağlanarak demir yol üzerinde arabaların nakli çâresini bin iki yüz yirmi bir senesinde bulmaya muvaffak oldular. Lâkin kusurları ikmâl olunâmadığından matlubları olan mükemmeliyete bütün ve bütün bir hâl-i intizâma “İstivonis” adlı bir zatın inzimâm eden himmet ve gayreti bin iki yüz kırk tarihinde îsâl edebildi. Bu tarihten sonra umûmen her devlete şâyi' olarak her devlet idâresinde bulunan memleketlere - yapmaya başlayarak - nakliyyât ve yol meşakkatinden kurtularak böyle bir kolaylığa nâil oldular. Biz, de Anadoluya inşâ olunan demir yolu hattının yapılışı 1290 tarihinde idi ki salnâmeden eklenmiştir.

(Şems ül Maârif) nâmıyla _____ mukarrer olan mektebin ders nazırı Rıfatlı Nâdir Efendinin tercüme buyurduğu birkaç eklentili hikâyedir ki risâlemize derc olunmak üzere irsâl buyurulmuştur.

(1) “şimendifer” Fransızcadır. Türkçesi demir yol demek olup “lokomotif ” vasıtasıyla demir çubuklar üzerinde uzak bir muhale yakın bir vakitte gidildiği ma'lûmdur.

(2) “lokomotif ” Fransızcadır. Şimendifer arabalarını vagonlarını çeken en öndeki ateşli yani makineli arabaya denir. “vagon” İngilizcedir. Şimendifer arabalarının en büyüğüne itlâk olunur.

ÇK/EK-5, sayı: 6, sayfa: 45-47.

DAĞDA BİR YOL

(Tercümedir)

Kırk altıncı sayfada bulunan resim Norveçya dağlarının birinde tuhaf ve güzel bir yolun şeklini gösterir. Lâkin biz bu yoldan bahsetmeyip İsviçre ve İtalya hududunda vâki' Alp dağlarında yine bu yol gibi güzel yollar hakkında risâlemizi okuyan çocuklara bazı ma'lûmât vermek isteriz.

Alp dağlarında çok masraflarla yapılmış pek çok yollar vardır. Bu yollar bazı yerlerde yüksek köprüler üzerinden ve bazı yerlerde dağın altından geçer. Ve çok yerleri sarp ve dik olup arabaları çeken atlara güçlük vermemek için dolaşık ve yıllankavîdirler. Bu yollar çok vakit yağın karlar ve dağlardan düşen kar yığınlarıyla örtülerek yolcuların geçmesine mâni' olurlar. Birkaç sene akdem "Munsini" nâm dağın altında yedi mil uzunluğunda yeni bir yol açıldı. Ve bu yolun yapılışı on beş sene sürdü. Her gün bu yoldan şimendifer katarları Fransadan İtalyaya ve İtalyadan Fransaya gidip gelirler. Bir sene evvel Alp dağları şubelerinden "Sen Gotart" nâm dağın altından dahi dokuz mil uzunluğunda bir yol açıldı ve bu yol yedi buçuk senede tekmil oldu. Ameleler dağın iki tarafından dağı delmeye başlayıp yolun orta yerinde birleştiler. Mühendisler öyle dikkatli hesâb edip yolu kazdırmışlar idi ki yolun iki tarafında çalışan ameleler orta yerde kaşı karşıya geldiklerinde beri tarafta kazılan yolun öbür tarafta kazılan yoldan ancak bir parmak yüksek olduğu görüldü. Yolda kayaları delmek ve kırılan taşları çıkarmak için kullanılan makineler yolun dışarısında su kuvvetiyle tazyîk olunan hava ile işlediler idi. Ve bu tazyîk olunan hava hem makineleri işletir ve hem içerideki bozuk havayı temizler idi. Sıcakın çok ve havanın bozuk olmasından dolayı içeride çalışmak güç idi. Bu yolun açılması için lâzım gelen yedi buçuk sene zarfında hayli adamlar ve atlar telef oldu. Barut ile dahi kayalar atıldığı vakit çok adamlar vurularak öldü. Fakat hemcinslerinin sa'âdeti için şu terk-i can keyfiyeti adlarının onu delmesine sebep oldu. Bu yoldan geçen yolcular seyyahlar dağın o güzel görünüşüne hayran olmamak elde değildir tarzında izhâr-ı taaccüb ederler.

ÇK/EK-6/1, sayı: 4, sayfa: 32.

VANTRİLOK (*)

Üstü başı yerinde bir adam çamaşırlara sarılı ve hasta olduğu çehresinden belli olarak henüz büyücek görünen bir çocuk ile birlikte, Amerika şehirlerinden birinde (Ferenc-Fransız) nâm otele inerler. Nerdiban başında ma'hûd adam, çocuğu yere vaz' ederek harikulade sert bir seda ile ona söylemeye başlar. Orada hazır bulunan kimseler, bu hareket-i garîbeden mütehayyir olarak bir manzara-i mahûfenin seyircileri olurlar.

(Mâ-ba'di var)

(*) “Vantrilok” Fransızca bir kelimedir ki sedâyı karnından aks ettirmek san'atında mâhir kimse demektir.

ÇK/EK-6/2, sayı: 7, sayfa: 54-55.

VANTRİLOK

-Mütercimi-

“Şems ül Maârif” Mektebinin Ders Nâzırı Nâdir Efendi

(Mâ-ba'd)

Ma'hûd şöyle der idi:

— Nerdibanı çık artık seni taşımak istemiyorum.

Çocuk, arz-ı ____ eder bir ses ile:

— Oh! Babacığım! Beni taşı, bilirsin ki şu iki kesilmiş ayaklarımla nerdibanı çıkamam.

Gaddar herif:

— Ben ____ değilim! Kalk da çık! Yoksa şamarı yersin!...” der.

Zavallı çocuk âh-ı figân eder, adam ise, bilârahm ve şefkat, bîçârenin yanağına tokadı yapıştırır!...

Seyircilerin, bu gaddar laftan hâsıl ettikleri nefret nihâyete erer. İçlerinden biri merkûm adama, şöyle söyler:

— Bu çocuk sizin midir?

Bu ahlaksız adam:

— Bu senin üzerine elzem değildir işine git.” cevâbını verir.

— Bu benim vazîfemdir. Hem de polis çağırmaya gidiyorum.

Bunun üzerine çocuk hüngür hüngür bir ağlama ile:

— Oh! Hayır hayır efendim; sonra valideciğimi öldürdüğü gibi beni de öldürür.” demesiyle gaddar adam, bütün bütün hiddetlenerek elini cebine sokar.

Çocuk yürek tırmalayıcı bir ses ile:

— Dikkat edin! ____ olun! Bir bıçağı var şimdi size saplar!” der.

Gaddar adam:

— Pek doğru!” diyerek, bir nevi hançer çıkarıp gayet müthiş bir sûrette elinde oynatmaya başlar.

İki cesûr adamdan başka herkes kaçır ki bu iki adamdan birisi, çapkını, hançerinin kabzasından yakalar. Lâkin hayf ki: Kabzadan tutan adamın hareketi, bu alçak, herifi, hançerin demirini kâmilen çocuğun karnına saplamaktan mâni' edecek kadar seri olmadı:

— Çocuk:

Katil! Âh! Öldüm!” diyerek ta’rîfi nâ-kâbil bir elem ve ıstırap ile sayha eder.

Bu esnada, nerdiban başı, korkunç bir kalabalık ile dolar ki: Hemen adamı parça parça edecekleri zamanda, herif, derhâl çocuğu eliyle tutup kaldırdıktan sonra diğer eliyle de şapkasını çıkarır ve cemâ’ate karşı çocuğu gererek:

— Çocuk odundan ma’mûldür ve ben de sedâyı karnımdan çıkarmak san’atında mâhir bir (vatrilok)um; New Yorkta birinci defadır ki: Bu manzarayı ibrâz ettim. Kerem edin, ceybinize biraz cesâretle davranın!...” der.

(Bitti)

ÇK/EK-7, sayı: 8, sayfa: 59-60-61.

NAPOLİ

Napoli şehri İtalya kıtasının taraf-ı garbiyyesinin sahilinde vakidir. Sekenesi kendi zanlarınca dünyada en güzel bir şehir add ederler. Bu şehirde birçok güzel evler vardır. Fakat şehrin etrafındaki ormanlar dağlar mezkûr evlerden daha güzel olup şehrin güzelliğini kat kat artırmıştır.

Napoli limanına bir vapur geldikte bölük bölük sandallar vapurun etrafını kuşatırlar. Bu sandalların bazısında adamlar yüzük düğme ve bunlara benzer ufak tefek şeylerle şehrin karşısında vâki' Vezüv dağının tasvirini satarlar. Zikr olunan sandallarda çalgıcılar dahi bulunup yolculardan bahşiş almak için güzel makamlar çalarlar. Başka birtakım sandallarda dahi ufak çocuklar bulunup denize para atmaları için yolculara ricâ ederler. Ve yolcuların parası suyun dibine varmadan onlar denizin dibine dalarak parayı kapıp çıkarırlar.

Napolinin sokakları kalabalıktır. Ve meydanda birtakım boş adamlar güneş olduğu halde kaldırım üzerinde yatıp uyurlar. Bu tembel ve boş adamlar evvelce daha çok iseler de gittikçe azalmaktadırlar. Zîrâ İtalyalılar şimdi sînâ'at ve ticarete terakkî etmekte olduklarından her adam için iş bulunmaktadır. Vezüv dediğimiz yanardağ Napoliye iki üç saat mesâfededir. İş bu yanardağ üzerinde hiçbir vakit duman eksik olmaz. Bu dağ birkaç senede bir kere şiddetlice tutuşup taş toprağı madeni ve suyu birbirine karıştırarak sel gibi dışarıya akıtır. Şöyle ki dağın tepesindeki delikten akan mezkûr seller dağdan ırmak gibi pek şiddetli aşağı doğru akıp yoldaki tarlaları bağları harâb eder. Bundan bin sekiz yüz sene evvel Vezüv dağından akan mevâddın altında kalan "Herkülenyum" ve "Pompeya" nâm şehirler Napoli civarında idiler. Yakın vakitlerde âsâr-ı 'atîka çıkarmak için hükümet mezkûr şehirlerin yerini kazdırıp harâb oldukları vakit oranın sekenesi olan eski Latinlerin hanelerini ev eşyalarını hatta onların yediği ekmekleri bile çıkardılar. Mezkûr dağdan akan sel gibi göller varmış taşlar birkaç saat zarfında mezkûr şehirler ile sekenesini örtüp gark ettiğinden binâ'lar ile içindeki eşya heyet-i asliyesiyle gömülüp kalmıştır. Bu âsâr-ı 'atîka vasıtasıyla şimdi biz eski adamların geçinmeleri hakkında hayli ma'lûmât tahsil etmekteyiz. Ve bin sekiz yüz sene evvelki adamlarla daha ziyâde eski senelerde bulunan adamların geçinmelerinin bizimkilerden ne derece farklı olduğunu öğrenmekteyiz.

ÇK/EK-8, sayı: 12, sayfa: 92-93-94.

PEKİN

(Tercümedir)

Çin memâlikinin pâ-yı tahtı(Pekin)dır. Ve bu isim kendi lisanlarınca (hükümet-i şimâliye) demektir. Pekin vâsi bir ova üzerinde ve terbân yirmi İngiliz mili vesâitinde gayet cisim-ü kesret nüfusu cami' bir şehirdir. Mezkûr şehir iki kısma taksîm olunup cenûb kısmında Çinliler ve şimâl kısmında Tatarlar iskân etmektedir.

Şimâl hisarı otuz ayak yüksekliğinde ve yirmi ayak enliğindedir ve gayet metin ve kavîdir. Hisar üzerinde fâsılalı müteaddit kuleler vardır. Ve bu hisarın üzerinde bekçiler araba ile dolaşırlar. Her bir hisar kapısı bizim Yedi kule kapısı gibi çiftedir. Bu kapılar büyük ve kavî olmasıyla beraber üzerindeki nakışlar şekiller gayet korkunçtur. Cenûb kapısından şimâl kapısına kadar iki adet dîvân yolu olup her birisi yüz yirmi ayak enliğinde ve biri dört İngiliz mili uzunluğundadır. Cenûb kapısından girilince ilk tesâdüf olunacak divan yolu resme bakılınca görülür. Derûn şehir büyük ve kocaman burçlar ve beylik binâ'lar ve kubbeler ve dikili taşlarla müzeyyendir. Ve imparatorlarına (Hakan-ı Çin) mahsûs olarak hisar içinde cism-i saray vardır. Pekinin o cihetine şehir imparatoru denilip hükümet daireleri saray hademelerinin mahalleleri ve saraya mensûb olan sair adamların yerleri oradadır. Pekinde umuma ait olan binâ'ların kafesi mesâvi yani hepsi bir çarpıdadır. Bu da hiç birinin birbirinde hakkı kalmamak ve hiçbir kimsenin birbirinden farkı olmadığını göstermek için olmalıdır.

Zukakları yokuştan ve eğrilikten biridir. Yani bizim zukaklar gibi girintili çıkıntılı olmayıp doğru ve düzdür. Pekinde müteaddit seyir yerleri olup evlerinin dışarısı dahi yaldızlı yaldızsız nakışlar ve boyalar ile müzeyyendir. Şehr-i mezbûrede en ziyâde câlib-i hayret olan husus divan yollarındaki izdiham ve kalabalıktır. Çünkü zikr olunan divan yolları üç kısma bölünüp iki yanından yaya yolcuları ve ortasından atlar arabalar ve Çinlilerin kendilerine mahsûs setyeleri ve paşalar ve paşalara şemsiye ile sancak tutan uşaklar ve düğün ve ölüye mahsûs olan kalabalıklar geçer. Ve birtakım Tatar zabitleri ellerinde sopa ile kalabalığı def eylemek ve âsâyîşi muhafaza etmek vazîfesiyle mükellef olup mezkûr yollarda mütemâdiyen gezerler. Mezkûr caddelerin iki tarafında enva'ı mallar ve altın ve gümüş ve ipekten mâ'mul imâlât-ı mahalliye ile tezyîn olunmuş dükkânlar ve mağazalar bulunup dükkânların kafesi üzerinde dahi etrafına canfes kaplanmış ve üzeri sahibinin keyfine mahsûs resim ile tezyîn olunmuş sancaklar asılıdır. Bunlardan başka hesâbsız ayak satıcıları ve iş bitiren simsarlar bulunur. Bu satıcıların mallarını överek bağırmaları ve berberlerin kayış şakırdatmaları ve bazen satıcılarla müşterilerin kavgaları ve dilencilerin yüksek ses ile (kendilerine mahsûs bir

şey) okumaları ve sergicilerin müşteri çağırmaları ve atların kişnemesi ve arabaların gürültüsü öyle bir velvele koparır ki insanın sersem olması bir şey değildir.

Pekinde üç milyon nüfus olduğu eski coğrafyalarda mukayyet ise de bu hesâbın mübalağa olduğu biz seyyahlar tarafından ifade olunmaktadır. Lâkin umûm Çin memâlikinde dört yüz milyon nüfus olması Pekinde de üç milyon nüfusun bulunabileceğine hiç şüphe ettirmiyor.

Çinde gayet meşhûr iki şey vardır ki birisi bin iki yüz elli mil uzunluğunda ve yedi sekiz metre yüksekliğinde bulunan surdur. İş bu sur iki bin sene akdem Mançu Tatarlarından mülkün muhafazası için yapılmıştır. Üzerinde ferah ferah iki araba ve yan yana beş altı atlı geçebilir. Ve diğeri dahi Pekinden (Bang-ı Seklan) ırmağına açılan ve altı yüz elli mil mesâfede bulunan kanaldır. İş bu kanalların mütemâdiyen amele işlemek üzere yedi yüz senede bittiği kitabelerde mukayyettir.

ÇK/EK-9, sayı: 12, sayfa: 94-95.

SÜT AĞACI

(Tercümedir)

Amerika-yı cenûbî ahâlisi sût (sud) ağacının sütünü koyun, inek, keçi sütü gibi içmekte ve o tarafa giden yolcuların bu ağacın verdiği sütün lezzetini pek ziyâde beğenmekte bulunmuşlardır zikr olunan ağaç kıt'a-i mezkûrenin (para) tesmiye olunan cihetinde biter; ve yüz ayak yüksekliğine kadar uzar, bu ağaç süttten maada çilek ile karışık sût lezzetinde bir nev' çeşnili ve hoş kokulu meyve verir. Bu ağacın sût verme vakti Mart ayından sonra olup resimde müşâhede olunacağı vech ile yerlileri mevsimi gelince kökünün yakın bir mahallinden delip boru takarak sütünü alırlar ki gayet lezzetli ve beyaz ve güzel kokulu olmasıyla beraber bozulmaksızın bir hafta kadar da dayanır. Lâkin bir haftadan ziyâde durur ve ziyâde sıcak görür ise iki hâl kesb eder; şöyle ki: Biri yağlı fakat tortusuz bir su hâli olup diğer biri lor peyniri gibi tortu hâlidir. Binâenaleyh su delikten çıkıp zikr olunan şu hâlâtı kesb etmesi - işe yaramazlığını mûcib olmuyor. Çünkü yerliler mezkûr tortuyu kurutunca - elli derecede sıcak görmeyince erimemek üzere - bir cins mum hâli kesb eder. Ve bu mumu geceleri yaktıkları gibi gemicilerde gemi yapmaya kullanırlar. Havâlî-i mezbûrede meşe ağacına müşâbih diğer bir cins ağaç daha vardır ki tıpkı bu tarz üzere köküne yakın yerinden tatlı bir su çıkarıp kaynatarak şeker yerine kullanırlar.

ÇK/EK-10, sayı: 13, sayfa: 100-101-102.

ÇİN İMPARATORUNUN SARAYI

Geçen nüshamızda Çin memleketinin makarr hükümeti olan “Pekin” şehrine dair biraz ma'lûmât vermiş ve bu ma'lûmât arasında imparatorun sarayını dahi zikretmiş idik. Bu defa mezkûr sarayın resmi elimize geçmiş olmakla risâlemize derc ettik.

İş bu saray, tezyînâta müteallik türlü türlü nakışları ve fenn-i mi'mârîce fevkalâde mükemmeliyeti hâiz olduğundan Çinde bulunan binâ'ların cümlesine fâik olup bu şekilde bu san'atta bir binâ'yı hiçbir devlet yaptırmamış ve emsâli dahi görülmemiştir.

Buradan anlaşılıyor ki Çinliler fenn-i mi'mârîde her devlete Hakk-ı takdîmi ihrâz etmişlerdir. Saray imparatoru hesâb-ı terbi' ile bir millik yer olup etrafındaki hisar dahi yirmi ayak yüksekliğindedir.

Saray bahçesinde müteaddit köşkler olup her bir köşkün önünden küçük küçük çaylar cereyân eder ki manzara-yı tabîatları gâyet güzeldir. Bu çaylar derin bahçeden yılankavî cereyân eden bir ırmaktan ayrılıp etrafındaki çaycıklarla çimenler kendisine sûs makamındadır.

Kezâ mezkûr sarayın bahçesinde birtakım sun'î ormancıklar ve yalçın kayacıklar ve gayet güzel tepecikler vardır ki manzara-yı tabîatları cihetle nazar-ı hayreti celbeder. Binâenaleyh saray içinde Çinlilerin en mukaddes bir ibâdethaneleri olup şekilce ve ___ mezkûr ibâdethanenin saraydan hiç farkı yoktur ki koyduğumuz resmi hem imparator sarayı ve hem ibâdethane add etmekte terdîd edelim. Ma'a-hâzâ müracaat ettiğimiz birkaç kitapta resm-i mezkûre dair bundan ziyâde ma'lûmâta dest-res olmadık.

ÇK/EK-11, sayı: 13, sayfa: 101-102.

MİNAY KÖPRÜSÜ

Tâ İngilterede bulunan bir köprü resmini risâlemize derc ettiğimize ____ . Vâkı'a bazılar, çocuklar köprüden filandan ne istifâde ederler efkârında bulunacak iseler de biz onların safsatalarına kulak asmayız. İnsanların sanayi ve maârifçe terakkîsi netîcesi olarak îcâd ve inşâ olunan ve olunmakta bulunan mevâdd-ı nafia arasında bir de demir köprüler bulunmaktadır ki her devlet memâlikinde yapıldıkları yerler nazar-ı dikkate alınsa taaccüb etmemek elden gelmez. Husûsu ile bu Minay köprüsü ki dünyada en evvel yapılan demir köprülerden olduğu ve gayet san'atkârane yapıldığı cihette mühendisine âferîn demekten kendimizi alamayız.

Ulûm-u fûnûn öyle bir yolda neşr olunmalıdır ki levâzım-ı medeniyetten ma'dûd olan inşâat ve ihtirâ'ât-ı nafia meydana konulsun. Yoksa ilim ve maârif diye gençlerimiz birtakım safsataları okuyup da sonunda i'tikadlarına zaaf götürmemelidir. Ve bir yerde bulununca ne dünyaya ne âhirete yarar kuru sözle vakit geçirmek ve muhalif şer'i şerif sözler söylemekle uğraşmamalıdır. Geçende şık beylerinden efendilerinden bir gâfil bir cahil ki gûyâ biraz öteberi görmüş idüğünden bir yerde mübahaseye girişip sonunda dinsizliğini meydana koydu. İşte bizim Avrupadan aldığımız safsatalar içinde insanı laîn ve asıl melûn edecek birtakım şeylerde bulunuyor. Biz Avrupadan birtakım şeyler almışız ve almakta da bulunmuşuz. Lâkin alacağımız şeyler safsatadan ibâret olmamalı; bilakis bize faydası dokunacak şeylerden olmalıdır. Ve vakti kuru sözlerle geçirmeyip ameliyatla geçirmelidir ki biz de mülkümüzde cihanı hayrette bırakacak şeyler yapalım. Gelelim köprümüze: Minay köprüsü İngilterede "Oaylıs" eyâleti ile "İngiliz" ceziresi arasında vâki' Minay boğazı üzerinde mühendis meşhûr "Senifisin" nâm-ı zat tarafından inşâ olunmuştur; üzerinden "Çesz" ile "Holihet" demir yolları geçer. Köprü suyun sathından yüz üç ayak yüksekliğinde olduğu için altından vapurlar ve yelken gemileri geçebilir. Köprü dört parçadan ibâret olup parçaların ikisi iki yüz otuzar ayak ve diğer ikisi dört yüz elli dokuzar ayak uzunluğundadır. Dikkate şâyân yeri şurasıdır ki köprünün parçaları demirden ve gayet iri ve dört köşeli boru şeklindedir. Ve demir yolu arabaları ol boruların içinden geçer ki arabalarda bulunanlar köprüyü geçene kadar aydınlıktan mahrum olurlar. Lâkin borular üzerinde yapılan ufak ufak pencerelerden oldukça aydınlık olurlar. Mezkûr borular karada i'mâl olup hamal ile direklerin yanına götürülmüş ve sonra su ve hava ile tazyîk olunan makine vasıtasıyla kaldırılıp suyun sathından yüz ayak

yükseklüğünde olan yerlerine konulmuştur. Mezkûr köprü yapıldıktan sonra bu usûl üzere birçok büyük demir köprüler inşâ olunmuştur.

ÇK/EK-12, sayı:7, Sayfa: 55.

İZLANDA ADASI

Lâyıkıyla coğrafya okuyan çocuklar iş bu adayı derhâl hatırlarına getiriler ise de tarafımızdan biraz ma'lûmât verilmesini faydadan hali görmeyiz.

Bu ada Avrupa kıtasının şimâl tarafında olup Danimarka devletine tâbîdir. Havası fenâ' ve soğuk olduğu gibi faydalı ağaçlar dahi yoktur. Burada pek çok ve gayet iyi patates olur. Makarr hükümeti "Rikyavik" şehridir. Nüfusu altmış yetmiş bin kadardır. Avrupa kıtasında bulunan yanardağlardan (Hekla) yanardağı bu adadadır. İş bu yanardağın resmi şu şekilde gösterilmiştir. Duman ile fiskiye gibi yukarıya doğru çıkan madde erimiş ve kızgın maden maddeleriyle sıcak sudur. Bu bazı kere maden bazı kere su çıkarsa da ekserîye su maden birbiriyle karışarak çıkmaktadır. Hele duman hiç eksik değildir. Beyan olduğu ve şu resimde görüldüğü üzere fişkırın mevâdd beş on kulaç kadar havaya çıkıp yere indikte bütün bütün civarını vîrâneliğe döndürüp kupkuru etmiştir. Resimde insan gibi iki karaltı gösterilmiş ise de insan olmayıp taştır.

SM/EK-1, sayı:6, sayfa: 92

AMERİKADA AYNI ZAMANDA NASIL 25.000 CİVCİV ÇIKARIYORLAR?

Bizim bildiğimiz piliç tavuğun altından çıkar. Kuluçka olan tavuğun altına bir iki düzine yumurta konur. Tavuk bu yumurtaların üzerine yatar. Yirmi gün yirmi gece yerinden kımıldamayarak onları soğutmaktan korkar. Yirmi birinci günün sonunda tavuk gagasıyla yumurtaları deler, içinden mini mini piliçler çıkar. Evimizde tavuk besleyen hepimiz bunu görmüş, ihtiyar tavuğun anne şefkatiyle yumurtalarını ve piliçlerini himaye ettiğini elbette seyretmişizdir.

Hâlbuki başka memleketlerde piliç çıkarmak için kuluçka tavuğa ihtiyâc kalmamıştır. Onlar bizim kadar sabırlı değildirler. Bizim gibi beş on piliç almak için yirmi bir gün beklemiyorlar. Kuluçka makineleri yapmışlar, bir defada yüz binlerce piliç çıkarıyorlar. Bu makinelerin her türlü vardı. Beş on yumurtadan birkaç yüz bin yumurtaya kadar piliç çıkaran makineler vardır.

Yumurtadan piliç nasıl çıkar. Yumurtalar yirmi bir gün muayyen bir harâret içinde kalınca içinde sarısı yavaş yavaş katılaşır. On-on beş gün içinde piliç teşekküle başlıyor, sonra yirmi bir günü doldurması ile dışarı çıkmak ihtiyâcını duyuyor. O vakit annesi kabuğu kırıyor ve onu hayata atıyor.

Makinelerde elektrikler veya soba ile kuluçkanın yaptığı harâreti vücuda getiriyorlar. Yumurtaları bu sıcak yere koyuyorlar. Makinede yumurtanın bulunduğu yer müteharriktir. Bu yer kendi kendine hareket eder, ve üzerindeki yumurtaları altı saatte bir defa çevirir. On dört gün sonra yumurtaların başları kırılır. Ve içinden piliçler çıkar. Amerikada böyle sun'i piliç yetiştiren bir çiftlikte günde 25 bin, bir senede bir buçuk milyon piliç yetiştiriyorlar. Bu çiftlik muhtâc olduğu yumurtaları civar köylerden toplatıyor. Gelen yumurtaları ziyâ' karşısında tetkik ediyor. Piliç çıkaracak yumurtaları ayırıp fırına koyuyor. Bu fırın elektrikle ısıtılmıştır ve harâret tavuğun altında husule gelen harârete müsâvîdir. Bu harâret hiç değişmez. Fırına bir defada 740 bin yumurta koyuyor, ve günde 25 bin piliç alıyorlar. Piliç çıkınca bir iki gün daha onları orada bırakıyor, sonra çiftliklere satıyorlar.

Bu makinelerin ufakları da vardır. Beş on liraya satılan bu küçüklerinden birini babanıza getirebilirseniz, siz de evde makine ile piliç çıkarabilirsiniz. Fakat bunu bizim babalarımıza anlatmak güçtür. Bekleyin büyüdüğünüzde bu makineyi kendiniz getirin, kendi bahçenizde piliç yetiştirirsiniz.

SM/EK-2, sayı:8, sayfa: 118-119

ARSLANLARLA DOST OLAN ESİR

Bundan yüzlerce sene evvel şimâl-i Afrikada “Androkal” adında zavallı bir esİR yaşıyordu. Onun efendisi çok meşhûr ve zengin fakat aynı zamanda çok sert ve zâlim bir adamdı. Binâenaleyh Androkal için esâret son derece ağır geliyordu. Ona yemeği az veriyor fakat çok iş gördürüyorlardı. Efendinin hoşuna giden herkes ona eziyet ediyor ve cezâ’ veriyordu. Androkal uzun müddet bu ağır hayata tahammül etti. Fakat en nihâyet sabrı tükendi ve kaçmaya karar verdi. O bu garip diyarda pek çok tehlikelere mâruz kalacağını bilirdi. Zîrâ îcâbında kendisini himaye ve müdâfaa edecek dostlardan mahrum bulunuyordu. Tutulduğu takdîrde müthiş bir cezâ’ya dûcâr olacağını da pekâlâ biliyordu. Fakat yaşamakta olduğu acı hayata ölümü bile tercih ediyordu. Belki de sağ ve sâlim denize kadar oradan da Romaya kadar gidebilirse daha iyi efendilerin eline düşebilirdi.

Yüksek semâ’daki ayın dar altın sahada kaybolmasını bekledi. Gece karanlığında efendisinin konağından sıvıştı. Meydanı geçerek sessiz şehrin haricine çıktı. Şehir duvarların ötesinde üzüm bağlarıyla geniş yeşil tarlalar uzanıyordu. Gece havası serindi ve Androkal süratle ilerliyordu. Vakit vakit küçük havlamalar, yolun etrafındaki kulübelere gelen insan sesleri onu ürkütüyordu. Fakat uzaklara gittikçe sükûnet hükümfermâ olmaktaydı. Güneş çıktığı zaman Androkal çok uzak bulunuyordu. Fakat şimdi de başka bir korku, yalnızlık korkusu baş gösteriyordu. Çünkü o, gayr-i meskûn bir sahraya düşmüştü. Burada insandan eser bile yoktu. Önünde vâsi’, koyu fakat alçak, dikenli ot sahrasından başka bir şey görünmüyordu. Bu sahadan yürüyerek geçmeye karar verdi, fakat sivri dikenler vücudunu müthiş sûrette tırmaladı. Elbisesini parça parça etti.

Güneş yükseldikçe yükseliyor, gittikçe ortalığı kızdırıyordu. Tek görünen ağaçlar o kadar alçaktı ki gölgeleri bile yoktu. Yorgunluktan bî-tâb olan Androkalın istirahat ihtiyacı fevkalâde idi.

Bir tarafta son derece acıkmıştı. Bu gidiş onu muhakkak ölüme götürüyordu. Belki yabani meyve ve su bulur ümidiyle biraz daha yürüdü. Harâretten dudakları birbirine yapışmıştı. Bin meşakkatle diken ormanından kurtuldu ve önüne daha fenâ’ bir kayalık çıktı. Burada da ne bir insan izi ne de bir mesken vardı. Yenecek bir şey bulunmasından da ümidini büsbütün kesti. O derece yorulmuştu ki bir adım bile daha ileriye gidemedi. Bir kayanın dibinde bir karanlık mağara gördü. Burası serindi. Yorgun vücudunu kumların üzerine uzattı ve derin uykuya daldı. Bir müddet sonra müthiş bir ses onu uyandırdı. Korkudan âdetâ

damarlarındaki kan donmuştu. Bir vahşî hayvanın sesi arka kulağındaymiş gibi geliyordu. Bî-çâre adamcağız korkuyla yattığı yerden zıpladı. Mağaranın methalinde (kapısında) koyu kırmızı ve iri cüsseli bir arslan bulunuyordu. Kaçmak mümkün değildi, çünkü arslan kendi vücuduyla mağaranın çıkış yolunu kapatmıştı. Androkal çivilenmiş yerinde arslanın hücumunu ve kendisini parça parça etmesini bekledi. Arslan da hareket etmiyordu. O, gûyâ çok acı ve ağrıdan inler gibi hafifçe inledi ve ön ayaklarından birisini uzattı, Androkal arslanın ayağından cerahat ve kan aktığını gördü. Korkusunu unuttu, yavaşca arslana yaklaştı. Gûyâ adamın muavenetini ricâ ediyormuş gibi uzanan ayağı eline aldı ve oraya büyük bir çöp parçasının battığını, şiş ve yaranın da bundan hâsıl olduğunu gördü. Androkal kemâl-i ihtiyât, fakat büyük bir emniyetle çöpü çekip çıkardı. Cerahati çıkarmak için eliyle şişi sıktı. Ağrıdan halas bulan arslan Androkalın ayakları üzerine başını koydu. Nimet-şinâs bir köpek gibi kuyruğunu bir taraftan öbür tarafa sallamaya başladı. İşte hemen o dakikadan i'tibâren Androkal ile arslan dost oldular. Arslan Androkalın yanında bir süre yattıktan sonra mağaradan çıkıp gitti. Bir zaman sonra ağzında bir keklik olduğu halde yine avdet etti. Kuşu Androkalın önüne koydu. Açlıktan hemen hemen ölmek üzere olan adamcağız kekliği kızarttı ve yedi. Akşam üstü arslanı ta'kîb ederek bir menbağ buldu. Burada harâretini teskin eyledi. İşte bu sûretle Androkal ile arslan uzun müddet beraber yaşadılar. Gündüz sahrada gezer, gece de mağarada beraber yatarlardı. Mağara kışın sıcak, yazın serin oluyordu. Nihâyet böyle sahrada yalnız yaşamak Androkalın fevkalâde canını sıkmaya başladı. O, insan görmek istiyordu. Mâmâfih şehre gittiği takdîrde – kaçak esîr diye – müthiş bir cezâ'ya dûcâr edileceğini de pekâlâ takdîr ediyordu. Nihâyet lâtif havalı bir gün mağaradan çıktı. Şehrin bulunduğu istikamete doğru yürümeye başladı. Günlerce yoluna devam etti. Fakat bir gün efendilerinden kaçan esîrleri aramakta olan askerlerin eline düştü. Askerler Androkalın ellerine kelepçe vurdular. Ve Romaya gönderdiler. Orada onu hapsettiler.

Androkal efendisinden kaçmak cürmünü irtikâb eylediğinden dolayı vahşî hayvanlar tarafından parçalanmaya mahkûm edildi.

Bu işin ilk bayramda Romanın büyük "sirk"inde şenlik makamında icrâsı ___ etti. Muayyen olan gün geldi. Androkalı zindandan çıkardılar. Ona kısa ve eski bir entari giydirdiler. Eline de kendini müdâfaa etmek için ufak bir çakı verildi. Fakat günlerce aç ve susuz bırakılmış olan müthiş bir arslana karşı mücâdelede kurtuluş ümidi hiç yoktu. Androkal sahneye çıktığı zaman binlerce seyircinin uğuldayan sesleri arasından yer altındaki demir kafeste korkunç hayvanın kükremesini işitti. Bütün seyirciler birden bire sükût ettiler. Çünkü Androkal ile çarpışacak olan arslanı kafesle beraber sahneye çıkarmışlardı. Birinci hayvan insana dehşet veren kükremesiyle kafesten fırladı ve bir zıplayışta korkusundan titremekte ve

son dakikalarını yaşamakta olan adamın yanına geldi ve durdu. Arslan bir şey düşünür gibi oldu. Yavaş yavaş Androkala yaklaştı. Onun elini yalamaya, kuyruğunu sallamaya, büyük bir köpek gibi yaltaklanmaya Androkal da arslanı okşamaya başladı. Çünkü o, bu arslanın uzun müddet mağarada dost olarak beraber yaşamış olduğu arslan olduğunu anlamıştı.

Androkalın vahşî hayvan tarafından parça parça edilerek yendiğini seyretmek ve bundan zevk almak için toplanmış olan binlerce seyirci, yırtıcı arslanla insanın bu sûretle iki ahbap gibi karşılaşmalarına hayret etiler. Seyirciler arasında locasında oturan imparator, Androkalı huzuruna getirtti ve başından geçen şâyân-ı hayret mâ-cerâyı anlatmasını emretti. İmparator, Androkalı dinledikten sonra pek müteessir oldu ve ona para ihsan etti. Bundan sonra serbest olmasını emretti.

İşte bundan sonra Androkal Roma sokaklarında kendi sadık arslanıyla beraber gezerken Romalılar ona işaret ederek “İşte bu arslan bu adamın misâfiridir, bu adam da arslanın doktorudur.” derlerdi.

-Bayezid İlk Erkek Mektebi Müdürü Nurullah-

SM/EK-3, sayı:8, sayfa: 119

ELEKTRİK ZİYÂ'SINI KEŞFEDEN ÇOCUK

Bugün hâlâ Anadolu'da elektrik nedir bilmeyen yerler vardır. İnsanlar geceleri etraflarını saran karanlığı yarmak için tâ başlangıçtan beri ışık yakmak için çâreler aramışlardır. Uzun müddet geceleri sokaklarda yürümek için çıra kullanılmıştır. Daha sonraları petrol gazından istifâde mümkün olduğunu öğrenmişler, bunun için sûret-i mahsûsa da gaz lambaları yapmışlar. Bundan elli sene evvel Türkiyenin her tarafında çıra kullanırlarmış. Hâlâ da Anadolu'nun birçok köylerinde mum, petrol gazı, bilhassa havagazı ve elektrik nedir bilmeyenler çoktur. Hâlâ memleketin birçok yerlerinde ışık yapmak için çıra yakan yerler vardır. Hâlbuki insanlar çiradan sonra mumu, mumdan sonra gaz lambasını, lambadan sonra havagazını keşfetmişlerdir. Havagazı görmeyen yerler ahâlîsi bunun nasıl bir şey olduğunu bilmeyebilirler. Mumdan kömürünü yakacak gazını alıyor, bunu borular vâsıtasıyla evlere sevk ediyorlar. Evlerde su çeşmesi gibi havagazı çeşmesini açarsınız. Çeşmenin ağzından çıkan havaya bir kibrit çakarsınız. Birden bire havanın yanarak ışık verdiği görülür. İnsanlar havagazını tam elli sene evvel keşfetmişlerdir. Bugün dünyanın her tarafında vardır. Yalnız bizde pek mahdûd yerlerde mevcuttur

Fakat insanların bulduğu en hayretbahş ışık elektrik ışığıdır. Elektrik vâsıtasıyla ziyâ' elde edilebileceğini Ela (Deyvis) isminde bir çocuk bulmuştur. Bu çocuk bir kimyâhanede çıraklık ediyormuş o kimyâhanede elektrik yapmak için batarya varmış. Elektrik bataryası nedir tabîî hepimiz biliriz. Bir gün (Deyvis) bu batarya ile oynuyormuş. Bataryanın iki telini birbirine birleştirmiş. Bir şey olmamış. Tellerin ayırmış yine bir şey olmamış. Sonra tellerin uçlarını yan yana getirince iki tel arasında ateş çıkmış. Birden bire korkmuş. Derhâl kimyâgere giderek yaptığı tecrübeyi anlatmış. Kimyâger (Deyvis)'in dediğini tekrar etmiş. Fi-l-hakika birleştirilen iki uç ayrılınca kuvvetli bir ışık veriyor, ve uzaklaşınca sönüyormuş. Kimyâger bunu anlatmaktan çekinmemiş. İki tel yan yana gelince elektrik cereyânı birinden diğerine geçiyor. İki uç arasında mesâfe kalırsa cereyân bir uçtan diğer uca geçemiyor. Hava bu cereyâna mâni' oluyor. O vakit bu temâsı ziyâ'yı vücuda getiriyor. Bunu anladıktan sonra sokak lambalarında görülen siyah kömürlü lambaları icâd ediyor. Fakat bu kömürlü lambalar her yerde kullanılamıyordu. Elektrik cereyânına mukavemet edecek yeni bir madde bulmak lâzımdı. Bunu da ilk defa Edison buldu. Edison'un bulduğu lâmia sayesinde bugün büyük

küçük her türlü lâmiâlar yapıyor ve elektrikten müthiş ziyâ' istihsâl ediyorlar. Elektrik ziyâ'sını görmeyenler bunun kıymetini anlayamazlar.

İlk elektrik ziyâ'sını bulan (Deyvis) büyüncü büyük bir kimyâger olmuş, fakat onun keşfinden ustası istifâde etmiştir. Deyvis insanlara büyük hizmetler te'mîn eden bu keşfinden dolayı hiçbir mükâfat görmemiştir. Mamafih Edison bu keşfi sayesinde zengin olmuş ve insâniyyete yaptığı hizmetin mükâfatını tamamen almıştır.

Elektrik lambası bugünkü medeniyetin en tabî bir ihtiyâcı olmuştur. Elektrik, mumu da gaz lambasını da ortadan kaldırmış insanlara temiz, ucuz bir tenvîr vâsıtası te'mîn etmiştir.

SM/EK-4, sayı:12, sayfa: 181-182

“JAN DARK” VATANI İÇİN DİRİ DİRİ YANARAK FEDÂ OLMUŞTUR

“Jan Dark” Fransız vatanını düşman istilâsından kurtarmış genç bir köylü kızıdır. 1412 senesinde, yani 513 sene evvel “Domremy” ismindeki köyde doğmuştur. O tarihte Fransa ile İngiltere arasında mütemâdî muharebeler devam ediyor idi. Bunlara yüz sene muharebesi nâmı verilmiştir. Çünkü fasılalarla yüz sene sürmüştür.

İngilizler Fransanın büyük bir kısmını zapt edip birleşmişlerdi. Jan Darkın zamanında ise Fransanın kral ailesinden Dük “Dobörgani” vatanına ihânet etmiş, İngilizlerle birleşmişti. Paris şehri onun elinde idi. Fransa kralı olması îcâb eden “Dofenşarl” ise atâlete, zevk ve safâya düşerek İngilizleri tard etmekten âciz bir halde bulunuyordu.

İşte bu sıralarda ancak on dört yaşında sevimli bir kız çocuğu olan Jan Dark, babasının çiftliğinde, tabîatın güzellikleri arasında bahtiyâr yaşıyor, hayatın lezzetini duyuyordu. Fakat kendisi gayet sukûti idi ve yalnızlığı severdi. Onun için köyünün kızları ile düşüp kalkacak, gülüp eğlenecek yerde, ekserîye tenhâ yerlere çekilir, derin tahayyülâta dalar, âdetâ kendinden geçer, ona tuhaf bir hâl olurdu.

Bu hâl yaşı ilerledikçe artıyordu. Bir gün öyle düşünürken İngilizlerle olan muharebe hakkında işitmiş olduğu vak’aları hatırladı. İngiltere kralı 6. Henrinin Parisin ____ başında “Sendani”ye giderek orada kendisini Fransa kralı ilân ettirdiğini söylemişlerdi. Diğer taraftan “Dofenşarl” buna karşı elleri bağlı durduğuna pek ziyâde müteessif oluyordu. Niçin Şarl harekete gelip de düşmanı denize dökmüyor, Fransız vatanından kovmuyordu?

O zaman böyle bir köylü kızı olacak yerde niçin erkek doğmadığına teessüf etti. Erkek olsa idi, zırh giyecek, ata binecek, kılıcını çekecek, düşmana karşı yürüyecek, onu Fransadan defedecekti.

Bu hülyalar sevimli çehresinde tatlı bir tebessüm eder, gözlerinde azimle dolu bir parıltı görünürdü.

Dâimâ bunları düşününe düşününe öyle bir hâl geldi ki kendinden geçtiği sırada kulağına gaibten bir takım sesler geldiğini zannetmeye başladı. Mikâil ile Santa Katerinin olduğunu iddiâ ettiği bu sesler ona: “ Fransayı sen kurtaracaksın! Durma git, Dofene yardım et. Onu hükümetin başına geçir.” gibi telkinlerde bulunuyormuş.

Jan Dark, vatani olan Fransayı pek ziyâde severdi. Hatta beş yüz bu kadar sene evvel Fransada derebeylik hükmettiği için vatan mefhûmunu Fransızlara ilk evvel Jan Darkın bu ateşin ve kuvvetli imân hissettirmişti.

Evet bu vatan hissi ve düşmanı kovmak arzusu Jan Darkta sarsılmaz bir azim, tükenmez bir imân hâsıl etmişti. Bu halde üç sene devam etti. Artık Jan Dark tamamıyla inkişâf etmiş, on yedi yaşında dinç, cevval bir kız olmuştu. Köylüler onun bu halini hakikaten Allah tarafından vâki' i'tikadında bulduklarından ona hürmetle bakarlardı. Lâkin gaibten sesler işitmesi gibi şeyleri delilik âsârı zannedenlerde vardı. Nihâyet 1469 senesinde Jan Darkın iddiâ'sına göre Hatefın sesi kendisine "Vukolur" kalesi kumandanı "Bodrikor"a müracat etmesini ve onun vasıtasıyla Dofenşarla gitmesini, Orlean şehrini muhasaradan kurtarmasını emretmiş.

Jan Dark hemen babasının evini terk etti, ve Vukolura gitti. Kumandan Bodrikoru görmek istedi. Fakat Bodrikor, on yedi yaşında bir kızın Fransayı kurtarmaya geldiğini işitince: "Geri gönderin, oyuna gitsin!" emrini vererek kaleye sokturmadı.

Kız bundan meyûs olmadı, oyuna dönmedi, kale civarında dolaştı, askerleri etrafına topladı. "Ben Fransayı kurtarmak için Allah tarafından geliyorum. Vatani seven benimle gelsin." dedi. Askerler kumandana ricâ ettiler. Nihâyet bu Jan Darkı nezdine kabule râzî oldu. Onun gösterdiği i'timâtsizliğe rağmen Jan Dark iki üç mülâkattan sonra kendisini tamamıyla iknâ' etti.

Bodrikor Jan Darka müsellaah bir gafla terfik etti, Şarlın bulunduğu "Şinûn" a gönderdi.

Jan Dark Şarlı ile görüşerek uzun uzadıya îzâhât verdi. Orleanı muhasaradan kurtaracağını söyledi. Ve netîcede Şarlı teshîr etti.

Bunun üzerine Jan Dark, Şarlın hediye ettiği zırhı giyindi, kılıç kuşandı, güzel bir ata bindi. Kuvvetli bir müfrezenin başına geçti. Maiyyetindeki asker Jan Darkın Orleansı kurtaracağına imân ettikleri için bütün gayretleriyle çarpıştılar ve fi-l-hakika İngilizleri "Patey" de mağlûb ettiler, geri sürdüler ve Orleansı muhasaradan kurtardılar.

Bu büyük muzafferiyet üzerine Jan Darkın ordusuna akın akın gönüllüler geliyordu. Orleans kurtulduktan sonra Jan Darkın arzusuyla Şarlın Reims şehrine gitti. Orada tetvîc merasimi yapıldı, yedinci Şarlı ünvanını aldı ve hükümetin fiilen başına geçti.

Bundan sonra Jan Dark Paris şehrini de zaptetmek istedi külliyyatlı kuvvetlerle muhasarasına başladı. Lâkin sonradan Şarlın emriyle bu teşebbüsten vazgeçmeye mecbûr oldu, birkaç ay boş durdu. İcrâ edilen bir hücumda Jan Dark ağırca yaralanmıştı. Yarası az zamanda iyi olmakla beraber maiyyetindeki gönüllülerin ma'neviyyâtı bozuldu. Çünkü onlar

Jan Darkı eizzeden zannediyorlar, yaralanmasına ihtimâl vermiyorlardı. Şimdi kendileri gibi alelâde insan olduğunu ve onun da yaralanabileceğini görünce yüz çevirmişlerdi.

Bununla beraber Jan Darkın kalpleri teshîr eden bir hâli vardı. O sayede etrafında gönüllülerden bir miktarını muhafaza edebildi ve o sırada Dük “Dalanso” aleyhine icrâ ettiği ufak muharebelerde parlak muvaffakiyyetten istihsâl etmesi üzerine maiyyetindeki adamlar yine câzibesine tâbî olmuşlardı. Jan Dark nereye saldırsa arkasından gitmeye hazırdılar.

Bununla beraber Jan Dark ondan sonra evvelki nüfûzunu elde edemedi. Kendisi bütün Fransız kuvvetlerini müştereken düşmen üzerine sevk ettirmek emelinde idi. Fakat kendisini kıskanan bir takım adamlar, kendi menfaatlerini düşünerek yedinci Şarlin zihnini çelmeye, Jan Dark aleyhine çevirmeye uğraşıyorlardı. Bir dereceye kadar da muvaffak oluyorlardı. Şarl Jan Darkı aylarca boş durmaya mecbûr etmişti.

Sekiz ay böyle boş durduktan sonra Jan Darkın galeyanlı mizâcı daha ziyâde tahammül etmedi. Bir gün Şarlin haberi olmaksızın küçük bir müfreze teşkîl eden gönüllülerini beraber alarak kışladan kaçtı ve Dük Dobörganinin bulunduğu “Kompiyeni” şehri üzerine yürüdü orasını muhasara fikriyle muhabereye girişti. Fakat muharebede maiyyeti ihânetle Jan Darkı terk etti zavallı kahraman kız Dük Dobörganinin adamlarının eline esîr düştü. Onlar da kendisini İngilizlere sattılar.

İngilizler Jan Darkı Roene götürüp dinsizlik töhmetiyle papazlara muhakeme ettirdiler, diri diri yakılmasına hüküm aldılar.

Jan Dark bütün yaptığı fedâkarlıklara rağmen kendisini yakanlara karşı, odun yığınları üzerinde bile imânı sarsılmamış, ölürlen yine vatan için değil mi diyor, ve yaşasın Fransa diye bağıırıyordu.

İşte bu kahraman köylü kızı 30 Mayıs 1341de henüz on dokuz yaşında iken “Roen” de vatanı uğruna diri diri yandı. Fransızlar Jan Darkı (1909)da azizler sırasına geçirmişler, 1920 senesinde mayıs ikinci Pazar gününü Jan Dark bayramı günü ittihâz etmişlerdi.

Jan Dark vatanına hakikaten pek büyük bir hizmet etmişti. Çünkü zâhiren muvaffakiyyetleri bir iki muharebeyi kazanmaktan ibâret kaldıysa da gençliğini, hayatını, her şeyini vatan uğruna fedâ etmiş olması Fransızların kalbinde vatan duygusunu uyandırmış, onları galeyâna getirmişti. Bir kaç sene sonra bütün Fransa düşman istilâsından kurtarılmış bulunuyordu.

Jan Dark hakkında birçok kitaplar yazılmıştır. Onun ulu fedâkarlığı yalnız Fransızlar değil diğer Avrupa milletleri, hatta onu mahkûm ettirmiş olan İngilizler bile ____ etmek için birçok eserler yazmışlardır.

SM/Ek-5, sayı:11, sayfa: 162

İTALYAYI ESÂRETEN KURTARAN “GARİBALDİ”NİN SERGÜZEŞTLERİ

Bundan yetmiş sene evvel İtalya bugünkü gibi istiklâline, vahdetine sahip değildi. Yani İtalyanlar baştan başa aynı lisânı konuştukları, aynı hislere, aynı âdetlere tâbî oldukları halde kendileri yabancılara, Avusturyalılara, Fransızlara esîr idiler. Kendi memleketlerinde kendi milletlerinin bir hükümeti yoktu. Ecnebî kahrı altında inliyorlardı. Ecnebîler İtalya memleketini parça parça etmişler, küçük küçük krallıklar vücuda getirmişler, tahtlarına kendi adamlarını, kendi akrabalarını oturtmuşlardı.

Esâret, isdibdât İtalyanların nihâyet gözlerini açtı. “Genç İtalyanlar” diye bir parti zuhûr etti. Bunlar vatanperver İtalyanlardı. İtalyanın millî vahdetini te’min etmek, ecnebîleri memleketlerinden kovmak, millî bir hükümet yapmak isteyorlardı.

Bu emelle çok uğraştılar, düşmanlarla senelerce çarpıştılar, isdipdâdı yıkmaya çalıştılar, pek çok zahmetlere, fedâkârlıklara katlandılar.

Bu kadar fedâkârlıkla çalışanlar arasında “Mazzini” ve bilhassa “Garibaldi” şöhret almışlardır. Bu i’tibârla Garibaldinin hayatı kahramânane vakâyi’ ile harikulade, merâklı mâcerâlarla doludur. İşte milletin hürriyeti, istiklâli için uğraşmış olan bu adamın bugün size en merâklı, en heyecanlı sergüzeşlerinden bazılarını nakledeceğiz.

Garibaldi 1807 senesinin Temmuzunda “Nis” şehrinde doğmuştur. O zaman Nis şehri İtalya memleketi idi. Sonradan Fransaya geçti. Garibaldi dünyayı biraz anlamaya başlar başlamaz kendi vatani olan Niste Fransızların tahakkümünü görerek müteessir olmuştur. Lâkin bu hâl yalnız Niste değil bütün İtalyada da vâki’ydi. Her yerde bir yabancı nüfûzu, yabancı hükmü, hükümeti vardı. O esnalarda İtalya sekiz kadar krallıklara ayrılmıştı. Kiminde Avusturyalılar, kiminde Fransızlar hüküm sürüyor, bazılarında Avusturya hanedanına, bazılarında Fransızların Borbon hanedanına mensûb krallar saltanat sürüyor, İtalyanın kanını emiyor, servetinin menba’ını kurutuyordu.

Bu felaketleri Garibaldi daha pek genç yaşında hissetmeğe başlamıştı. Orta hâlli olan ebeveyni onu zamanına göre mükemmel tahsîl ettirmişlerdi. Babası gemiciydi. Garibaldi de gemiciliğe sülûk etti. İlk deniz seferine babasının gemisinde muço olarak çıktı. Bu sûretle gençliğinin ilk senelerini Avrupa denizlerinde seyahatlerle geçirdi. Tahsîl ve terbiyesi iyi olduğu ve mütemâdiyen ma’lûmânı, mahâretini artırmaya çalıştığı için gemicilikte pek çabuk terfi’ etti bir derecedeki siyasî hayata karışmadan evvel henüz yirmi beş yaşındayken bir tüccar gemisinin kaptanlığını elde etmişti.

O sırada Garibaldi “Genç İtalyanlar” partisine iltihâk etti ve orada “Mazzini”yi tanıdı. Bu parti “Savoa” eyâletine bir hücum icrâ ederek müstevlileri kovmak üzere gizli tertîbâta buldukları sırada tertîbât meydana çıkmış, Gabribaldinin de iştirâkı anlaşılmış ve i’dâma mahkûmiyeti ilân edilmişti. Bunun üzerine “Cenova” da bulunan Gabribaldi bahriye elbisesini çıkardı, bir dilenci kıyâfetine girdi, geceleyin oradan kaçtı ve ertesi sabah “Nis”e, ebeveyninin yanına vardı. Oradan da sahte bir isimle cenûb-i Amerikaya gitti.

Bu sıralarda Rio dö Janiro müstakil cumhuriyet ilân edildi. Bu husûsta yerlilere muavenet etmiş olan Garibaldinin kendi vatanını da aynı sûretle esâretten, isdibdâtan kurtarmak en büyük emeli olduğu için yüreğinden kan gidiyordu.

Garibaldi cenûb-i Amerikada senelerce kaldı. Ve orada teşekkül eden cumhuriyetlere fiilen, silahıyla muavenet etmekten geri durmadı. Bunun için isdibdât taraftarlarıyla mütemâdi muharebe hâlinde idi.

Kendi gibi on iki cesûr arkadaş bularak küçük bir gemi elde etti, isyân bayrağını çekti ve denizlerde korsanlığa atıldı. Bir gün büyük ve güzel bir gemi yakaladılar, içindeki tâife ve tüccarı esîr aldılar, o gemiye naklettiler, kendi gemilerini batırdılar. Esîrlerin haline acıyarak onları karaya çıkardılar. Bu gemiyi toplarla da techîz ettiler, senelerce o sahillerde korsanlıklara devam ettiler.

Garibaldi bir deniz muharebesinde ensesine bir kurşun isâbet ederek gayet ağır yaralandı. Arkadaşları onu tedâvî edilmek üzere karaya çıkardılar, bir cerraha teslim ettiler. İki ay tedâvîden sonra iyi oldu. Lâkin mahalli hükümet isyâna iştirâkinden dolayı kendisini mevkuf tutmak istedi. Garibaldi bir gece at sırtında kaçtı ise de çabuk tutuldu ve zindanda hapsedildi. Firârına yardım eden gardiyanları haber vermesi için kendisine müthiş işkenceler ettiler. Ellerinden bağlayıp tavana astılar, kamçı ile dövdüler. Fakat ağzından bir i’tirâf alamadılar. Nihâyet o memlekette de cumhuriyet ilân edilmesi üzerine iki ay sonra hapisshaneden kurtuldu ve tekrar korsanlığa çıktı.

Cenûb-i Amerikada on iki sene kaldı. Bu müddet zarfında pek çok mâ-cerâlar geçti. Hepsinden de sâlîmen kurtuldu.

Bir gün “Santa Katerina” sahili önünden geçerken Garibaldi gemisinin güvertesinde durarak dürbünle sahili tetkîk ediyordu. Deniz kıyısında gayet genç, ve güzel bir kız gördü. Kızı fevkalâde beğendi. Yakından görmek hevesine mukavemet edemedi. Bir sandala binerek karaya çıktı. Kızla karşılaşınca onu derhâl sevdi ve boş sözlerle vakit geçirmeye alışmamış olduğu için hemen kıza:

___ Benim olmak! ister misin? dedi. Bu kızın ismi Anita idi. Yaşı on sekiz ya vardı ya yoktu. Babası kendisini ihtiyar bir adama nişanlamıştı. Onu hiç sevmiyordu. Garibaldi pek yakışıklı bir erkekti. Tereddüt etmeksizin râzî oldu, ve Garibaldiyle hemen gemiye gitti. O günden sonra bu “Anita” Garibaldinin yanından ayrılmadı, bütün muharebelerine, bütün meşakkatlerine iştirâk etti. Ona son nefesine kadar en sadık, en fedâkâr bir refika-yı hayat oldu.

Hatta bir gün Garibaldi gemide yokken düşman tecâvüzüne uğrayınca kumandayı Anita eline aldı ve top ateşini, manevrayı kemâl-i muvaffakiyyetle idâre ederek düşmanı kaçırmaya muvaffak oldu. Fakat bir gün fâik kuvvetlere rast geldiler. Gemileri batırıldı ve Garibaldiyle Anita yüze yüze karaya çıkıp kurtulabildiler.

Garibaldi on iki sene bu serseriyâne hayatı geçirdikten sonra vatani olan İtalyayı esâretten tahlîs fikrinden vazgeçmediği, kalbinde bu ateşin emeli dâimâ beslediği için nihâyet zevcesi Anita ile beraber uğradıkları ta’kîbâtan yakalarını sıyrarak 1848 senesinde beş parasız Avrupaya geldiler.

Evvela Nise gitti. İhtiyar peder validesiyle görüştü. O sırada millî bir İtalyan hükümeti sayılan “Sardinya” krallığı Avusturyalılarla harb etmekte idi. Garibaldi Sardinyaya muavenet etmek istedi. Lombardiyaya geçti. Şöhreti bütün İtalyaya yayıldığı için hemen etrafına birkaç bin gönüllü toplandı. Bu gönüllülere “Garibaldililer” nâmı verilmiştir.

Garibaldi bu sûretle düşmana karşı yürümeye hazırlanırken “Milan” şehrinin teslim olması üzerine Avusturyalılarla mütareke akdedilmiş, kendisine ve maiyyetine yapacak iş kalmamıştı. Lâkin yabancıları İtalya toprağından tamamıyla söküp çıkarmak azminden ferâgat etmeyen Garibaldi Mazzini ile birleşti. 1849 senesi şubatında Romayı zapt ederek cumhuriyeti ilân ettiler.

Ancak Fransa imparatorluğu kuvvetli bir ordu sevk ederek Romayı muhasara ve beş ay sonra zapt etti. Garibaldi ve maiyyetindeki 4000 gönüllü Fransızlara teslim olmadılar, muhasara saflarını yarıp geçtiler, şimâl-i İtalyaya doğru gelmek istediler. Arkalarında Fransız, Avusturya, İspanya ve Napolitan askerleri ta’kîb ediyordu. “San Marino”ya varınca gönüllülerini terhis etti. Yanında yalnız 200 kişi alıkoydu. Zevcesi Anita ve bu 200 kişiyle birlikte Venedike doğru gitti. Fakat her taraftan vahşî hayvanlar gibi kovalandıkları için gündüz saklanıyorlar ve yollarına gece devam ediyorlardı.

Adriyatik sahiline varınca balıkçı kayıklarına bindiler, bî-taraf bir memlekete kaçmak istediler. Fakat birden bire Avusturya harp gemilerinin baskınına uğradılar. Avusturyalılar balıkçı kayıklarından ekserîsini batırdılar. Bu arada Garibaldi ve Anitanın rakip oldukları

gemi de battı. Anita aylardan beri devam eden mahrumiyetlerden, yorgunluklardan hastalanmıştı. Yüzecek mecali yoktu.

Garibaldi onu kucağında tutarak yüze yüze sahile çıktı. O civarda Garibaldinin eski bir tanıdığı oturuyordu. Kendilerini hemen evine aldı, hekimler Anitayı tedâvîye çalıştılar. Lâkin kâr etmedi. Sadık, fedâkâr, kahraman zevce sevgili kocasının kollarında can verdi.

Garibaldi daha bir hayli uğraştı, 1860 senesinde Sicilya ve Napoliyi zapt ederek İtalyanın istiklâlini temine muvaffak oldu ve 1882de dünyaya memnûn ve bahtiyâr veda etti.

SM/EK-6, sayı:4, sayfa: 60

MARKONİ BAHÇEDE BİR TENEKE İLE OYNARKEN TELSİZ TELGRAFI NASIL BULMUŞTU?

Markoni ismini hiç işittiniz mi? Herhalde (Markoni) ismini bilmiyorsanız bile telsiz telgraf, telsiz telefon sözlerini işitmişsinizdir. Telsiz telgraf tel olmaksızın telgrafı bir taraftan bir tarafa nakleden makinelerdir. Telgrafları bizde bir yerden diğer yere telle naklederler. Hâlbuki başka memleketlerde telgrafları telsiz olarak naklederler. Belki bir vapura bindiğiniz zaman vapurun telsiz telgraf makine dairesine girmişsinizdir. Orada deniz ortasında küçük bir makine ile bütün dünya ile nasıl muhabere edildiğini görmüşsünüzdür. Telsiz telgraf bugün vapurların, balonların, tayyarelerin karayla temasını idâme eden en mükemmel muhabere vasıtasıdır. Şimdi bir de telsiz telefon makinesi icâd etmişlerdir Bu makine ile nutuk veriyor, konferans veriyor, müsamere veriyorlar. Evinizde oturduğunuz yerde dünyanın bir ucunda verilen konferansı dinleyebilirsiniz. Bu yeni makine şaşılacak bir şeydir. Bir küçük boru size günlerce uzak yollardan ses getirir.

İşte insanlara bu iki ihtirâ'ı hediye eden adam (Markoni) dir. Markoni bir İtalyandır. Küçükten beri makineciliğe, mühendisliğe merâkı vardı. Ailesi fakirdi. Ona istediği parayı veremiyor, onun istediği gibi tecrübe yapmasına müsâade etmiyorlardı. Fakat Markoni çok merâklı bir çocuktur. Elektriğe dehşetli merâkı vardı. Bir gün bahçede arkadaşlarıyla birlikte oynuyordu. Bir ağacın tepesine bir teneke geçirmişlerdi, onu taşıyıp duruyorlardı. Hava bozuktu. Bu tenekenin elektriklelendiğini gördüler. Bu, Markoninin cevval zekâsını harekete getirdi. Demek havada elektrik vardı. Ondan sonra tecrübeye başladı. Ve nihâyet havada elektriği bulmaya muvaffak oldu.

Fakat henüz daha çocuktur. İtalyada ona kimse ehemmiyet vermedi. Markoni müteessir oldu. Babasından biraz para aldı. İngiltereye gitti. Orada büyük bir bahçede tecrübe yaptı. Gazete muhabirleri geldiler, Markoniyi makine başında gördüler. Onun ihtirâ'ından bahsettiler. İngiltere postanesi derhâl Markoniyi çağırdı. Ve daha büyük bir tecrübe yapmayı kararlaştırdılar. Buzlu dağlara gittiler. Oradan Londraya telsiz telgrafla haber gönderdiler. Bu tecrübelerde muvaffak olunca (Markoni)nin ehemmiyeti arttı. Posta nezâreti Markoniye mühim bir para verdi. Ve ilk defa 1897 tarihinde yani bundan 27/28 sene evvel, telsiz telgraf tecrübeleri yapıldı.

Telsiz telgraf keşfedildiği zaman kimse bu ihtirâ'ın ehemmiyetini anlamadı ve Markoniye inanmak istemedi. Hiç telsizle telgraf nasıl nakledilebilirdi. Bu ihtirâ'ı evvela

vapurlara tatbîk ettiler. Bir gün deniz ortasında batmak üzere bulunan bir vapurdan imdat işareti geldi. Etrafta telsiz telgrafla haber alan vapurlar imdat isteyen vapurların yardımına koştular. Beş on dakika içinde vapurda batmak üzere yüzlerce insanı kurtardılar. O vakit telsiz telgrafın ehemmiyeti dünyaya yayıldı. Herkes bu yeni ihtirâ'ın insanlara ne kadar büyük yardımı olacağını o vakit anladı.

Bu keşif günden güne büyüdü. Bu gün artık bir ihtiyâc haline girdi. Denizde dalgaya tutulan, batmak üzere olan vapurları telsiz telgrafın birçok defa kurtardığı vâkıadır. Telsiz telgraf kadar faydalı bir ihtirâ'ı yoktur. Şimdi telsiz telefonda buna ilâve edilirse, (Markoni)nin insâniyete yaptığı hizmetin büyüklüğünü takdîr edebilirsiniz.

SM/EK-7, sayı:2, sayfa: 26-27

KIZIL ŞEYTAN

Resimli Masal

Hindistanın korkunç ormanlarından birinin ortasında bir kale vardı. Bir sabah birçok adamlar bu kalenin kulelerine çıkarak borular çalmaya başladılar. Kale kapısının üzerindeki asma köprü yavaş yavaş inerek büyük demir kapı açıldı. Bugün, bu büyük kalede oturan (Kabutala) derebeyinin kızını isteyen delikanlılar kalenin havlusunda cirit oynayacaklar ve kim galip gelirse Kelinhal hatunu ona vereceklerdi:

İki üç saat sonra kalenin havlusu misâfirler ve seyircilerle doldu. Derebeyinin kızını almak isteyen büyük kahramanlar, zırhlı ve azgın atlarının üzerinde ellerindeki ciritleri sallayarak dolaşıyorlardı.

Birden kalenin üzerinde tekrar borular çalmaya başladı. Bu cenkçilerin hazır olmaları içindi. Delikanlılar birer birer ciride dizildiler.

Atlarının ziynetlerinden ve üzerlerindeki zırhlardan bunların zengin derebeylerinin oğulları zengin derebeyi oldukları anlaşılıyordu. Hatta içlerinde Hıristiyan memleketlerin hükümdarları bile vardı. Bunların hepsi Hindistandaki (Kabutala) derebeyinin kızı Kelinhal hatunun güzelliğini ta memleketlerinde işitmişler ve ona âşık olmuşlardı.

İşte bu âşıklar ciride dizilirken kalenin kapısından içeriye zayıf bir ata binmiş zırhsız bir delikanlı girdi ve müsâbakaya hazırlananların arasına karıştı. Herkes bu zayıf, bu çelimsiz delikanlıyı alaylı bir nazarla süzdü. Üçüncü defa kalenin üzerindeki borular çalınca atlar kişnemeye ve atlılar ciritlerini sallayarak oyuna başladılar.

Bütün seyirciler hayretler içinde kalmışlardı. Biraz evvel istihzâ ile karşıladıkları zayıf at bütün atlardan iyi koşuyor ve üzerindeki zırhsız delikanlı da rakiplerini birer birer düşürüyordu. Nihâyet oyun bu delikanlının galip gelmesiyle netîcelendi.

Seyirciler birbirlerine bunun uzaktaki Türk diyarından gelmiş Köroğlu isminde bir Türk bahadırı olduğunu söylüyorlardı. Köroğlu müsâbakada kazanmıştı. Kızın ona verilmesi lâzım gelirdi. Fakat büyük derebeyi kızını almak isteyen hükümdar oğulları dururken Kelinhal bu fakir delikanlıya vermek istemedi ve bir bahane bularak Köroğluna:

___ Oğlum, eğer bana “Güneş Taşını” getirirsen, kızımı alırsın dedi.

Bu Güneş Taşı gayet kıymetli bir taşı. Sihirbazların rivâyetlerine göre bu taş kimin olursa o ömrünün nihâyetine kadar mes’ûd yaşardı.

Köroğlu hemen o memleketin büyük âlimlerine giderek bu taşın nerede bulunduğunu sordu ve âlimler:

___ Git (Madagaskar) adasındaki timsahların babası Kızıl Şeytandan sor, dediler. Bunun üzerine Köroğlu hemen atını denize sürdü ve denizden yüzerek atıyla beraber Madagaskar adasına gitti. Adaya vâsıl olunca bir çocuğa para vererek bu sihirbazın nerede olduğunu sordu. Çocuk da Köroğlunu elinden tutarak bir ormanın kenarına götürdü. Bir yol gösterdi ve:

___ Bu yolu ta'kîb edersen istediğin yere gidersin, diyerek bırakıp kaçtı.

Köroğlu timsahların babası Kızıl Şeytanın yanına geldiği zaman onu timsahlara ders okutur masal anlatırken gördü. Ve elini öperek ona Güneş Taşının nerede olduğunu sordu. Kızıl Şeytan da:

___ Ölüm Adasında cevâbını verdi. Ve Köroğlunun bütün ricâlarına rağmen başka bir şey söylemedi. Köroğlu hemen başka sihirbazlara ve âlimlere giderek ölüm adasının nerede olduğunu öğrendi sonra o taraflara giden bir yelkenliye bindi..

Bu adaya ölüm adası denmesinin sebebi vardı. Bu adada gayet büyük bir maymun vardı. Bu hayvan adaya gelen herkesi öldürürdü. Birçok kahramanlar bu büyük maymunu öldürmek için gitmiş fakat hiçbiri geriye dönememişti.

Köroğlunun bindiği yelkenli gemi bir ay sonra adanın yakınına geldi. Fakat kaptan Köroğluna adaya yanaşmak için söz verdiği halde sözünü tutmak istemedi ve tayfalarına Köroğlunu denize atmalarını emretti. Fakat Köroğlu belinden kılıcını çıkararak tayfaların üzerine atıldı ve bir vuruşta (10)unun birden kafalarını uçurdu. Bunun üzerine kaptan ve tayfalar korktular, ve gemiyi adaya yanaştırdılar.

Köroğlu adaya çıkınca biraz dinlenmek için uyudu. Fakat birden uyandı. Yanında bir karış boyunda bir cüce kulağını çekiyordu.. Cüce Köroğlunun uyandığını görünce hemen başındaki iki arşın boyundaki külâhını havada iki üç defa çevirdi. Sonra ellerini havaya kaldırarak:

___ Büyük kralımız timsahların babası Kızıl Şeytan, sizin bir gün Kafkasyada bizim arkadaşlardan birini vahşî hayvanların elinden kurtardığınızı işitmişti. O sebeple geldiğinizden memnûn oldu. Ve uyanınca üç defa (Handikapa) diye bağırmanızı, çıkacak cüceden sihirli kılıcı istemenizi tavsiye ediyor, dedi ve geldiği gibi büyük külâhını sallayarak gitti.

Köroğlu hemen uyandı. Meğer gördüğü rüya imiş. Hemen ayağa kalktı üç defa (Handikapa) diye bağırarak gelen cüceden kılıncı istedi ve aldı. Sonra yürümeye başladı ve önüne gelen ormana daldı.

Henüz iki üç adım atmıştı ki gayet korkunç bir ses işitti. Sesin geldiği tarafa yürüyünce gayet büyük bir maymunun bir yılanı öldürmek istediğini gördü. Yılan maymunun vücuduna sarılmış kendini müdâfaa etmek istiyor, maymun da onu öldürmek için uğraşıyordu. Köroğlu hemen elindeki kılıncı sallayarak ileriye atıldı. Büyük maymun Köroğlunu görünce öldürmek istediği yılanı bırakarak Köroğlunun üzerine atıldı. Köroğlu elindeki kılıncı sallayarak maymunun göğsüne batırdı, fakat maymun hemen kılıncı kapıp kırarak tekrar Köroğlunun üzerine atıldı ve onu kollarının arasına alarak boğmak için sıktı, sıktı. Köroğlunun nefesi kesildi ve kemikleri çıtırdamaya başladı. Artık hayatından ümidini kesmişti. Fakat birden kendini saran kollar gevşedi ve maymun olduğu yere yığılarak iki üç defa kıvrandıktan sonra öldü. Sihirli kılıncın açtığı yara maymunu öldürmüştü.

Maymunun elinden kurtulan yılan Köroğlunun yanına gelerek:

___ Köroğlu, dedi, beni en büyük bir düşmandan kurtardın, eğer elindeki timsahların babası Kızıl şeytanın verdiği kılıncı olmasa idi maymun hem seni hem de beni öldürürdü, fakat duâ et ki sen de bu kılıncı vardı. Biraz düşündükten sonra devam etti:

___ Senin buraya Güneş Taşını almak için geldiğini biliyorum. O taş bu büyük maymunun idi.. Fakat şimdi o öldüğünden onu alabilirsin, gel vereyim, dedi

Köroğlu da yılanla beraber giderek Güneş Taşını aldı. Büyük derebeyine götürerek onun kızıyla evlendi bunların düğünü o kadar büyük oldu ki, tam kırk gün kırk gece çalgılar çaldı, hokkabazlar oynadı.

Mahmut Ca'fer

SM/EK-8/1, sayı:10, sayfa: 154-155

DÜNYA ETRAFINDA SEKSEN GÜNDE SEYAHAT

1872 senesinde Londrada Islahat Kulübüne mensûb Filis Fog isminde gayet naîf bir adam vardı. Kendisi Londralı olmakla beraber hayatının kısm-ı azîmini Londrada geçirmişti. Dâimâ insanlardan uzak yaşar, hiçbir zaman misâfir kabul etmezdi. Beyti ihtiyâcâtını yalnız bir hizmetçi ile îfâ ederdi. Bu hizmetçiden o derece intizâm isterdi ki, küçük bir şeyin onun ta'yîn ettiği saatten bir dakika sonra yapılması onu iğzâb etmeye kâfi gelirdi. Hatta bu hizmetçi bile güçlükle onun yanında oturur, dâimâ efendisinden şikâyet ederdi.

Bir teşrîn-i evvelin ikinci günüydü, hizmetçisi tıraş suyunu 84 farenhayt sıcaklıkta getirecek yerde 86 farenhayt sıcaklıkta getirdiği için, hizmetçisini kovmuştu. Şimdi yeni hizmetçisinin intizâmını tecrübe ediyordu. Hizmetçiye on bir ile on bir buçuk arasında gelmesini söylemişti. Eğer bu zamanda gelirse hizmetçisinin intizâmperver olacağını hükmedecek, aksi takdîrde intizâmsız olduğunu anlayıp işe kabul edecekti. Bu dakikada eski hizmetçisini odaya getirdi. Yeni hizmetçinin ismi Jan Pasparröttü. Otuz yaşlarında, zekî bakışlı bir Fransızdı.

Filis Fog hizmetçiyi görünce:

__ Sizi bana tavsiye ettiler dedi. Hakkınızda gayet güzel ma'lûmât aldım. Yalnız benim şeraitim var, onları biliyor musunuz?

__ Evet efendim.

__ A'lâ. Şimdi sizin saatiniz kaç?

Pasparrött cebinden bir gümüş saat çıkardı, baktıktan sonra:

__ On biri yirmi iki dakika geçiyor, dedi.

Mistr Fog, derhâl cevâb verdi:

__ Hayır, sizin saatiniz geri mi?

__ Affınızı istirhâm ederim efendim... Belki geri kalmıştır. Fakat bu pek nâdiren vukû bulur.

__ Saatiniz dört dakika geridir. Mademki şimdi hakiki vakti öğrendiniz, ehemmiyeti yok şimdi bu dakikadan i'tibâren iki teşrîn-i evvel 1872 çarşamba on biri yirmi dokuz geçeden i'tibâren benim hizmetimdesiniz.

Filis Fog bunu söyler söylemez ayağa kalktı, sol eliyle şapkasını aldı makine gibi süratle başına geçirdi, hiçbir kelime söylemeksizin evden çıkıp gitti. Sağ ayağıyla beş yüz yetmiş adım sol ayağıyla beş yüz yetmiş altı adım attıktan sonra Islahat Kulübüne vardı. O kadar intizâma müptelaydı ki attığı adımları bile sayardı. Yemek salonunda her zaman

oturduğu sandalyeye oturdu, her gün onun için hazırlanan yemeği hazır buldu. On ikiyi kırk yedi geçe kalktı. Mütâlaa salonuna geçti. Salonda ki garsonlardan biri ona Vakit gazetesini verdi. Üçü kırk beş geçene kadar gazetesini okudu, sonra “Gazete” isminde yeni bir gazete aldı, bu da onu, yemek zamanına kadar işgal etti. Saat beşi kırk geçe tekrar yemek salonuna gitti, orada da “ Sabah Havadisi” isimli bir gazeteyi okudu, yarım saat sonra her gece beraber yemek yediği, beraber kâğıt oynadığı muîn arkadaşları ona iltihâk ettiler. İçlerinden biri bir banka direktörü olan Mistır Ralfe döndü:

__ Ha, sormasını unuttum, dedi. Şarka ait son bir haber aldınız mı?

Yaşlıca bir mühendis olan Andrev Stuvart Jona meydan vermeden cevâb verdi:

__ Zannederim banka bu parayı kaybedecek, dedi.

Mistır Ralf bunu kabul etmedi:

__ Yalnız, dedi. Ümid ederim ki yakın zamanda hırsız avucumuza düşecektir. Şehrin dört bir tarafı öyle sık bir tarassud altına alınmıştır ki kaçmak için hiçbir yol bulunamayacaktır.

Filis Fog elindeki gazeteyi birleştirdi:

__ Sabah havadisinin yazdığına göre bankadan elli beş bin banknot çalan hırsız, ‘âdi bir banka hırsız değil; mevki-i içtimâi sahibi bir adamdır. Arkadaşları bu fikri tasdîk ettiler. Mübahase banka sirkatine ait olmak üzere devam ediyorlardı. Hepsi birçok fikirler dermeyan ediyor, hırsızın nasıl kaçabileceğini münâkaşa ediyorlardı. İçlerinden birisi dedi ki:

__ Dünya o kadar büyüktü ki böyle bir sirkati yapan adama herhalde kolaylıkla kaçır ve bu büyük dünyanın içinde bir daha izi bile bulunmaz

Filis Fog bu fikri reddetti:

__ Hayır, dostum dünya artık eskisi gibi ve ucu bucağı belirsiz bir yer değildir, dedi.

Banka direktörü de Fogu tasdîk etti:

__ Vesâit-i nakliyye dünyayı bir taraftan öbürüne çarçabuk erişilebilecek kadar küçüklemiştir.

Bu süratle münâkaşa her akşam oyun kâğıtlarında olduğu gibi banka hırsızından dünyanın küçülüp küçülmemesine intikâl etti. Hepsi, dünyanın etrafı kaç günde gezilebilir diye münâkaşaya başladılar. Hepsi, üç aydan evvel gezilemeyeceğine ittifâk ettiler, yalnız Filis Fog seksen günde gezilebileceğini iddiâ’ ediyordu. Hatta:

__ İşte şimdi hareket eder, size devamı isbât ederim, dedi.

Filis Fog bu iddiâ’ uğruna 100000 dolar fedâyâ hazırды. Filis Fog arkadaşlarının i’timâdını kazanmış olmak için dedi ki:

__ Ben servetimden 100000 dolar fedâ edeceğim, fakat seksen günde seyahat yapabilirsem bu miktarı da siz bana vereceksiniz.

Arkadaşları bu teklifi kabul ettiler.

Fog:

__ O halde her şey kararlaştı, dedi. Bu gece saat sekizi kırk beş geçe Dover'e bir tren hareket eder. Ben bu trenle seyahatime başlayacağım.

Stuart büyük bir hayretle sordu:

__ Hemen bu akşam mı?

Filis Fog bir sokaktan ötekine geçecekmiş gibi gayet soğukkanlı cevâb verdi.

__ Evet, dostum. Hemen bu akşam.

Sonra cebinden küçük takvimli defterini çıkardı ve sözüne devam etti.

__ Bu akşam teşrîn-i evvelin ikisi ve günlerden de çarşambadır. Ben kânûn-ı evvelin yirmi birinde, sekizi kırk beş geçe cumartesi akşamı tekrar Islahat Kulübünün yemek salonunda, bu masanın önünde bulunacağım. Eğer bir dakika geç gelirim bankadaki 20.000 dolarım sizin olacak ve seyahat için sarf ettiğim yüz bin dolar masraf da bana ait olacak. Eğer zamanında gelirim, seyahat için sarf edeceğim 100 000 doları siz vereceksiniz.

Saat yediyi vurduğu zaman o daha hala söylüyordu. Arkadaşları artık lafı bırakıp seyahat için hazırlanmasını teklif ettiler. O, kendisinin dâimâ hazır olduğunu söyledikten sonra kulüpte saat yediyi yirmi beş geçene kadar söyledi konuştu. Sonra arkadaşlarıyla vedalaşıp kulübü terk etti.

Yirmi beş dakika sonra evinin kapısını çaldı. İçeride Paspapot kendisini bekliyordu.

__ On dakikaya kadar Londrayı terk edip Dover ve Kalaye hareket ediyoruz, dedi. Seksen günde dünya etrafında bir seyahat yapacağız. Haydi, kaybedeceğimiz bir dakikamız bile yoktur.

Filis Fog bu havadisi gayet sâkin, soğuk kanlı bir tavırla verirken karşısında Paspapot hayretten ağzı açık bir vaz'iyette kalmıştı. Paspapot seyahat için bazı hazırlıklar teklif etti, fakat Fog, ağzını tekrar açmasına meydan vermeden, hiçbir şeye ihtiyâc olmadığını yalnız gecelik gömlekleriyle, iki frenk gömleği, iki kat çamaşır, birkaç tane de çorap hazırlamasını emretti. Ve seyahate bundan fazla eşya ile çıkılmayacağını ilâve etti.

Saat sekizde Paspapot bu basit hazırlığı bitirmişti. Birçok odaları açıp kapadıktan sonra efendisini hazır buldu. Mistır Fog, küçük çantasını bir yığın banknotla doldurdu ve sonra Paspapota verirken iyi dikkat etmesini, içinde yüz bin dolar olduğunu hatırlattı. Böylece evden çıktılar. Paspapot yol çantasını Fogun su şişesini, bir de seyahat halısını taşıyordu. Sokak kapısını iki defa kitlediler, derhâl bir arabaya atlayıp süratle Carying Gros istasyonuna

götürmesini söylediler. İstasyonda Mistır Fogun beş arkadaşı onu teşyie gelmişlerdi. Fog kendilerine pasaportu her gittiği memlekette imzâ'lattıracağını bu sûretle bütün dünyayı gezeceğini mevsûkan kendilerine isbât edeceğini söyledi. Saat sekizi kırk beş geçte tren hareket etti. O dakikadan i'tibâren dünya etrafındaki seyahat başladı.

Bir hafta sonra Süveyşe muvâsalat edecek olan Mongolya vapurunu sahilde bekleyen iki kişi konuşuyorlardı. Bunlardan biri İngiliz konsolos, diğeri kısa boylu yüzü fevkalâde merâklı, zekî bakışlı bir adamdı. Bu adam banka sirkatini meydana çıkarmak için dünyanın her tarafına gönderilen polis hafiyelerinden Fiksti. Bu iki kişi Filis Fogun dünya etrafındaki seyahatini garip buluyor, bu zemin üzerinde konuşuyorlardı.

Fiksin fikrine göre hırsız Avrupadan dolaşp Amerikaya gitmekten ise, mahfûk şarktan Hindistan, Japonya tarîkiyle Amerikaya gitmeyi tercih edecekti.

Mongolya Süveyşe yaklaştı. Az bir zaman durduktan sonra tekrar Bombaya doğru olan seyahatine devam etti. Vapur sahile yaklaşıncâ bütün yolcular, polis hafiyeleri tarafından muayene edildi. Fog burada pasaportunu göstermeye lüzûm olmadığı halde, sırf arkadaşlarını temin için Süveyş polisinin imzâ'sını almak üzere pasaportu gönderdi. Bu hafiyelerin nazar-ı dikkatini celb etti. Polis İngiliz konsolosunun imzâ'sının îcâb ettiğini, bizzat Fogun dışarı gelmesi lâzım olduğunu söyledi. Fog, bu haberi alınca derhâl dışarı çıktı. Konsolos böyle bir imzâ'ya ihtiyâc olmadığını söyleyince bunu sırf arkadaşlarını iknâ' için aldığı temine çalıştı. Fakat Fiks hırsız bulana vadedilen mükâfatı hatırladı. Ve kalbinde yatan şüpheler tesîriyle Fogu Bombaya kadar takibe karar verdi. O da bilet alıp Mongolya vapuruna girdi. Yolda Pasparottan Fog hakkında mümkün mertebe fazla ma'lûmât almaya çalışıyor, Pasparot samîmî bir adam olduğu için efendisi hakkında bildiklerini söylüyordu. Fiks kendi istediklerine dair bir şey öğrenemedi.

- Mâ-ba'di Gelecek Nüşamızda-

SM/EK-8/2, sayı:11, sayfa: 165

DÜNYA ETRAFINDA SEKSEN GÜNDE SEYAHAT

O kendince, sirkatin fâili Fog olduğuna inanıyor, bu dünya etrafındaki seyahati polisleri aldatmak için yaptığına hükmediyordu. O Bombaya gelinceye kadar sirkati isbât edeceğini, Fogun seyahatine meydan vermeyeceğini zannediordu. Fakat bu zannında aldandı. Mongolya mu'tâdından çok seri bir seyahat yaptı. Teşrîn-i evvelin yirmisinde Bombaya vâsıl oldu. Fiks daha Süveşten Fogun tevkifi için emir almadan vapur mu'tâdından iki gün evvel Bombaya gelmişti. Fakat Fiks, ne olursa olsun avucu içine düşen bu şüpheli adamı kaçırmamayı kararlaştırdı.

Vapur Bombayda bir saat tevakkuf edecekti. Pasparot bu bir saat zarfında öyle bir sergüzeşt geçirdi ki hem kendini, hem efendisini oldukça üzdü. Fog kendisini öte beri almak için dışarı göndermişti. Pasparot bundan istifâde ile büyük Hint mâbedlerinden birine girdi. Fakat mâbede girerken ayakkabılarını çıkarmak îcâb ettiğini bilmiyordu. İçeriye ayakkabılarıyla girdiğini gören bekçiler, döverek kendisini girmekten men etmiş, ahâlî büyük bir gazapla onu mâbedden kovmuşlar ve dövmek üzere arkasından koşmuşlar. Pasparot soluk soluğa iskeleye geldiği zaman vapur artık iki dakikaya kadar hareket etmek üzere idi. Efendisi güvertede onu sabırsızlıkla bekliyordu. Pasparot nefesi kesilmiş bir halde mâ-cerâsını anlattığı zaman Fog, hem kızıyor, hem de gülüyordu.

Fiks her adımda onları ta'kîb ediyordu. Kalkütaya kadar beraber gitmeye, emri orada beklemeye karar verdi. Pasparot efendisinin yanındaki kompartımanı işgal ediyor, karşılarındaki kompartimânda da Fransis Kıromarti isminde biri bulunuyordu. Bu Fransanın meşhûr kumandanlarından biriydi, kendileriyle Bombaydan seyahate başlamış, şimdi de Benarese gidiyordu.

Bu zabıt Mîstır Fogla da, Pasparotla da dost oldu. Pasparot kocaman gümüş saatinin ayarını "Grinviç" tuluna göre muhafaza etmekte idi. Sir Fransis, mütemâdiyen şarka doğru ilerledikleri için günlerin gittikçe daha ziyâde kısaldığını ve gittikleri her bir tul derecesinde dört dakikalık bir vakit farkı hâsıl olduğunu Pasparota anlatmaya çalıştı. Binâenaleyh her yeni bir tul dairesine vâsıl oldukça saati dört dakika ileri almak ve o tul dairesine göre ayarlamak lâzımdı, çünkü Grinviç saati de Grinviçten geçen tul dairesine göre ayar edilmişti. Fakat Pasparotun bu tavsiyeye kulak astığı yoktu. Onun nazarında taşıdığı köhne enfiye kutusu hakiki Grinviç saatini gösteren bir saatti.

Neşrin-i evvelin yirmi ikisi günü sabah erkenden demir yolunun bittiği noktaya vardılar. Hâlbuki oradan “Allahabad” şehrine kadar daha kat’ edilecek elli millik bir mesâfe vardı. Zîrâ demir yolu hattının o şehre kadar ikmâl edildiği ilân olunduğu halde henüz bitmemişti. Filis Fog bir dakika bile fevt etmeyerek seyahatine devam etmek azminde idi. Bunun için de bir fil kiralamaktan başka çâre yoktu.

Lâkin bu kolay bir iş değildi. Zîrâ şimendiferin kendilerini îsâl etmiş bulunduğu “Holbi” köyünde yalnız bir Hintlinin bir fili vardı. O da gitmek istemiyordu. Kendisine fili satması için 2,500 dolar teklîf ettiği halde ehemmiyet bile vermedi ve ancak Mistır Fog kendisine 10 000 dolar saydığı zaman hayvanı satmaya râzî olabildi. Paspapot bir fil için bu kadar cesim bir meblağ tadîye olunmasına karşı lal ü mebhût kaldı. Sir Fransis Komartinin de hayreti ondan aşağı kalmadı. Bununla beraber hayvanı hemen seyahat için hazırladılar ve kendiliğinden müracat eden bir “Parsi” delikanlısını pilban yani fil sürücüsü olarak hizmetlerine aldılar.

“Holbi” köyüne saat sekizde varmışlardı. Saat dokuzda her şey hazırlanmıştı. Filin sırtına bindiler ve latif bir hurma ormanının içinden geçen büyük yolu tuttular. Akşamın sekizinde Allahabadın yarı yolunda bulunuyorlardı.

Ertesi gün saat altıda tekrar yola çıktılar. Kılavuzları o gece Allahabada varacaklarını ümit ediyordu. Şüphesiz de bu ümit mahfûk edecekti. Ancak akşama doğru saat dört sularında sabah bir orman içinden yollarına devam ederken garip bir cenaze alayının geçtiğini müşâhede ettiler. Yeni vefat etmiş bir Racanın cenazesini orman içindeki Hint mâbedlerinden birine götürüyorlardı. Önde birçok Hint rehberi gidiyorlar. Garip ve hazin ahenkli nağmelerle tagni ediyorlar, beraberlerinde genç bir kadın sürükleyip götürüyorlardı. Bu kadın hemen bir Avrupalı gibi beyazdı ve cebren götürüldüğü meydanda idi. Sir Fransis bunu görünce Mistır Fogun kulağına fısıldadı:

__ Buna “Sati” derler.

Fog bunun ne demek olduğunu anlamadı. Fransis devam etti:

__ “Sati” demek Hintlilerin “insan kurbanı” demektir. Fakat kurbanın kendiliğinden râzî olması îcâb eder. Bu genç kadın şüphesiz vefat eden Racanın dul kalan zevcesidir. Onu yarın sabah erkenden kocasının cesediyle birlikte diri diri yakacaklardır. Burada söze fil sürücüsü karıştı:

__ Tam güneş doğarken yakacaklar. Fakat kadın kendi arzusuyla gitmiyor. Bunu bütün civar halkı bilirler.

Filis Foga bu müşâhede fevkalâde tesîr etti. Cenaze olayı gözden kaybolduktan sonra ___ görünüyordu. Fil sürücüsü o ana kadar seyahatlerinin netîcesini, yani Allahabada ne kadar kaldığını haber verince Mistır Fog dedi ki:

___ Tam on iki saat kazanmışız, Bu vakti şu genç kadını kurtarmak için memnûniyyetle fedâ ederim.

Fil sürücüsü diri diri yakılmaya götürülen o kadın hakkında daha birçok ma'lûmât verdi. Bombayda zengin bir tüccarın kızı imiş. Gördüğü tahsîl ve terbiye öyle imiş ki kendisini bir Avrupalı kızından ayırt etmek güç imiş. İsmine Auda derlermiş. Vefat eden Racaya varalı ancak üç ay olmuş. Kocasını vefat edince başına gelecekleri bildiği için kaçmak istese de zavallıyı yakalamışlar.

Bunun üzerine Mistır Fog, mümkün olduğu takdirde kadını kurtarmaya daha ziyâde azmetti ve fil sürücüsüne kendilerini mâbedin bulunduğu yere götürmesini emretti. Orada gece olduktan sonra zavallı kadını kaçırmak için bir çâre bulmak ümidinde idi.

Mâbedi görebilecek bir yere geldikleri zaman merasim hitâm bulmuş idi. Alaya iştirâk etmiş olanlar dağıldıktan sonra genç dul kadını muhafaza etmek üzere bırakılan muhafızlar birtakım meşaleler yakarak etrafında nöbet beklemeye başladılar. Onu ne sûretle kurtaracakları hakikaten bir muammâ idi. Mistır Fog ve arkadaşları gece yarısına kadar düşünüp taşındıkları halde nasıl hareket edeceklerine dair bir plan kararlaştıramadılar.

Bununla beraber Pasparot kendi kafasına göre küçük bir planı mevki tatbikine vaz' etmeyi zihnine koydu ve arkadaşlarına bir kelime söylemeksizin ve sezdirmeksizin aralarından savuştu gitti.

Gece sürate geçiyor, sabah yaklaşıyor ve mâbede girebilmek imkânı olmadığı anlaşılıyordu. Artık karanlığın kesâfeti azalmaya başlamış, günün ağarması yaklaşmıştı. Kurbanın ateşte yakılacağı dakikalar hulûl etmek üzere idi. Derken mâbedin kapıları açıldı. İki Hint râhibi mazlum Audayı çıkarıp kurban yerine doğru sürümeye başladılar. Aynı zamanda Hint fakirlerinden ve böyle mâtem ayinlerinde mersiye okuyanlardan mürekkep büyük bir kalabalık Auda ile râhiblerin arkalarından gitmeye başladılar. Fog ile arkadaşları da kalabalığın arkasına takıldılar. Birkaç dakika sonra ihrâk merasiminin yapılacağı nehir sahiline vardılar. Orada odunlar istif edilerek büyük bir yığın vücuda getirilmiş, ölen Racanın cesedi onun üzerine yatırılmıştı.

Fecrin alaca karanlığında kendinden geçmiş bir halde bulunan zavallı genç kadının nazik ve narin vücudunu kocasının naşı yanına yatırıp bıraktıklarını fark etmişlerdi. Şimdi odun istifinin alt tarafına bir meşale yaklaştırdılar. Gaz dökülerek ıslatılmış olan odunlar birden bire parlayıp tutuştu.

Birden bire korkunç bir feryat, büyük bir havf ve haşyete dalâlet eden bir feryat aks etti. Ve bütün o kalabalık korkudan titreyerek yüzleri koyun yere kapandılar. Öyle görünmüştü ki Raca ölmüş değildi ve yattığı yerden birden bire canlanıp kalkmıştı. Hemen yanındaki baygın yatan genç kadını kucağına alıp kaldırdı, gittikçe daha ziyâde koyulaşan dumanlar arasında garip ve efsânevî bir manzara arz ederek odun yığını üzerinden indirdi.

Râhiblerle halk böyle bir manzara karşısında beht ve hayret içinde kalmışlardı. Gözlerini yerden kaldırıp da bakmaya cesâret edemiyorlardı.

Racanın hayâleti ise genç kadını sıkı sıkı kucağında tutarak ve yerlere kapanmış kalabalığı yararak doğru Mistır Fog ile Sir Fransis Komartinin yanına yaklaştı ve:

__ Haydi, çabuk gidelim. dedi.

Meğer Racanın hayâleti Bazlat Pasparot idi. Odun etrafında yükselen kesif dumandan istifâde ederek gizlenmiş olduğu yerden çıkmış, Racanın sarığını başına, kaftanını sırtına geçirdiği gibi genç kadını yakalayıp kaçırmış, diri diri ateşte yanmaktan kurtarmıştı!

- Mâ-ba'di Gelecek Nüşamızda -

SM/EK-8/3, sayı:12, sayfa: 180

DÜNYA ETRAFINDA SEKSEN GÜNDE SEYAHAT

-Geçen Nüşamızdan Mâ-ba'd -

Bir dakika sonra dördü de fil sırtında orman içine dalıp gözden kaybolmuşlardı. Pilban fili fevkalâde bir süratle koşturuyordu. Bir saniye bile kaybetmemeye mecbûrdular. Çünkü ancak cüz'î bir mesâfe kat etmişlerdi ki arkalarında bir takım feryatlar, bağrışmalar işittiler. Bundan hilenin keşif olunduğu anlaşılıyordu. Birazdan Hintliler ateş etmeye başladılar. Kurşunlardan biri Mr. Filis Fogun şapkasını gelip geçti.

Bereket versin ki sürücüleri ormanın köşe bucağını karış karış biliyordu da Hinlilerin takiplerinden kurtulabildiler. Sürücü fili a'zamî süratle koşmaya mecbûr etmişti. Bu sayede saat onda "Allahabad"a vâsıl olmuşlardı. Buradan Kalkütaya kadar yine şimendiferle seyahat edeceklerdi.

Mıstır Fog fil sürücüsüne evvelce takrîr eden ücreti ödedi. Paspapot bu miktarı çok görerek efendisinin semâhatine hayret ediyordu. Fakat Fog bu kadarla da kalmadı. Ondan sonra kendi işine yaramayacağı için fili sadık parsiye hediye etti. Genç parsi bu kadar mühim bir hediyeyi almak istemedi, ve bunun kendisi için mühim bir servet olacağını söyledi. Buna mukâbil Mıstır Fog:

___ Sen fili kabul et. O takdîrde bile ben sana borçlu kalacağım demekle iktifâ etti.

Birkaç dakika sonra, Fog, Paspapot, Auda ile beraber trene bindiler. En iyi yeri Audaya vermişlerdi. Burada Mıstır Fransis Foga muvaffakiyyetler temennî ederek ayrıldı.

Sabah saat yedide Kalkütaya vâsıl oldular. Fakat Honkonga gidecek olan vapur öğleden evvel Mıstırı kabul etmiyordu. Bu sûretle Fogun önünde istifâde edebilecek beş saat vardı.

Mıstır Fog istasyondan çıkar çıkmaz bir polisle karşı karşıya geldi. Polis yavaşça yanına yaklaştı:

___ Mıstır Filis Fog siz misiniz?.. dedi. Bu efendi de uşağınız mı?..

Fog:

___ Evet, dedi...

___ O halde ikiniz de beni ta'kîb ediniz. Hatta yanınızdaki Hintli kadın da bizimle beraber gelecek.

Polis üçünü de bir arabaya bindirdi, yirmi dakika devam eden seyahat esnasında hiçbiri ağızlarını açıp bir kelime bile söylemediler. Orada yakın bir karakola geldiler, biraz sonra polis kendilerin müdürün yanına götürdü.

Biraz sonra yollarından kendilerini men eden bu gayr-i me'mul tevkîfin sebebi anlaşıldı. Paspapot Bombaydaki mâbette bekçiler ve ahâlîyle kavga ettiği zaman, efendisini ta'kîb eden polis hafiyesi Fiks, bu sebeple her iki seyyahı yoldan men etmek istemişti. Fakat daha İngiltereden tevkîf emri gelmediği için buna cesâret edememişti. Fogun yoluna devam ettiğini, onu elinden kaçırdığını görünce hiç olmazsa Paspapotun cezâ'sını vermek için 5.000 dolar cezâ'-yı nakti istiyordu.

Fog bu parayı kemâl-i memnûniyyetle verdi. Karakolda bu cezâ'nın sahibi paspapot olduğunu isbât için Bombaydan gönderdikleri ayakkabını îade ettiler. Fakat Paspapot bir türlü ayakkabını ayağına giyemiyordu. Ömründe bu kadar pahalı ayakkabı giymemişti. Şimdi bu pabuçlar için 5.000 dolar ödemiş bulunuyordu.

Mistir Fog ve arkadaşları derhâl karakolu terk edip rıhtıma geldiler. Polis hafiyesi Fiks kendilerini ta'kîb ediyordu. Fog bu müz'ic arkadaştan kurtulmak için arkadaşlarıyla beraber sandala atladı. Ve denizde, binecekleri vapurdan biraz açıkta duran Rangon isimli vapura doğru ilerlediler. Fog bunu hususi olarak kiralayacak ve seyahatine bununla devam edecekti.

Fiks vapura yaklaştıklarını görünce fenâ' halde kızdı:

— Alçak, diye bağırdı. Şimdi bu vapurla gitmek için 10.000 dolar ödeyecek, bunu ancak bir hırsız yapabilir. Fakat dünyanın öteki ucuna da gitse onu ta'kîb edeceğim. Yalnız bu süratle hareket ederse, çaldığı parayı harc edecek, geriye alacak bir şey kalmayacak ki!..

Fiks yine İngiltereden tevkîf emrinin gelmesini beklemeden (Rangona) gitti, içeriden kendini kimseye göstermiyor, nazar-ı dikkatlerini celb etmekten fenâ' halde çekiniyordu. Vapur iyice açıldıktan sonra meydana çıktı. Yine Paspapotla konuşuyor, onda Audanın sergüzeştini öğrenmek istiyordu. Polis hafiyesi, bu havadisi kendi hesâbına çok mühim bir şey add ediyordu.

SM/EK-9/1, sayı:7, sayfa: 101-102-103

DÜNYANIN EN MEŞHÜR POLİS HAFİYESİ

Vidük Fransanın en meşhûr dedektifidir. Hırsızlıktan başlayıp dedektiflikte karar kılan Vidük dünyanın en meşhûr polis hafiyeleri yanında bir yer tutmuş, ve unutulmaz bir isim bırakmıştır.

On sekizinci asrın sonlarına doğru Fransada (Aras) kasabasında bir fırıncının bir oğlu dünyaya gelmişti. Ekmekçinin ismi Vidük idi. Çocuğu da onun ismiyle tevsîm edildi. Babası gayet halîm tabiatı, merhametli, nâmuslu bir adamdı. Vidük sekiz yaşına geldiği zaman ateş gibi haşarı, yaramaz bir çocuk olmuştu. Babası tatlı nasihatlerle onu yola getirmeye çalışır, azarlar, fakat bir türlü doğru yola getiremezdi. Nihâyet o, halîm ve sâkin adam bile onu dövmekten kendini alamazdı. Vidük dayak yedikçe daha fenâ' oluyor, daha yaramaz oldukça daha çok dayak yiyordu.

Vidük babasının satmak üzere olduğu ekmek sepetini omuzlayıp şehre indiği zaman en 'âdî kahvehanelere gider, orada hırsızlarla külhan beyleriyle konuşur, âdetâ bunlarla arkadaş olmaktan iftihâr duyardı.

Bu hırsızlardan birçok hikâyeler dinler, bunların hırsızlık için gösterdikleri cesâretleri âdetâ bir kahramanlık sanırdı. Vidük yavaş yavaş büyüdü, fakat aldığı terbiye babasının verdiğinden ziyâde beraber bulunduğu adamların terbiyesiydi. Bunlar da hırsızlardı. Bir gün birkaç arkadaşıyla beraber bir evi soydular. Eşyasını pazarda sattılar. Babası bunu işittiği zaman zavallı ihtiyar kalbinden vurulmuş gibi oldu. Bütün hayatını fazîlet ve nâmusuyla geçiren baba, onu evlatlıktan red etti. Tamamen başı boş kalan Vidük artık büsbütün fenâ' bir adam oldu. Nihâyet hapisaneyeye düştü. Bu felaketten münebbih olup nâdim olacağına, bilakis ilk serbest çıktığı gün babasının para sandığını alıp kaçtı. Polislere yakalanmamak için başka bir şehre gitti. Oralarda aç ve sefil süründükten sonra perişan bir halde tekrar vatanına döndü. Gece gündüz göz yaşı dökken anası onu şefkatle karşıladı, yola getirmek için tekrar çalıştı.

Vidükün bütün hikâyelerini burada anlatmak mümkün değildir. Yalnız ilk hapishaneden nasıl kaçtığını, ve sonra Fransanın nasıl meşhûr polis hafiyesi olduğunu yazacağız.

Vidük yine bir sirkat meselesinden dolayı mahpustu. Yaşadığı âlemlerde genç bir kız sevmiş, ekser zamanını onula beraber geçirmişti. Vidük hapisaneyeye düşünce sevgilisi her gün onu görmek üzere gelirdi. Fakat kendisi kapalı bir pencerede mahpustu, sevgilisiyle ancak kafeslerin arasından görüşebiliyordu. Bir gün kaçmayı aralarında kararlaştırdılar,

sevgilisi ona bir kadın elbiseleri getirdi. Ve daha evvelce bal mumu ile pencerenin anahtarının boyunu ölçtüler. Ellerindeki kalıba göre bir anahtar yaptırıldılar. Sevgilisi elbiseleri verdikten sonra Vidük içeride giyindi. Bu, kızın her gün hapishaneye geldiği elbisenin aynıydı. Kız anahtarla pencereyi açtı. Vidük, üzerinde kızın elbiseleri, şapkası geniş koridorlardan geçti, gitti. Nöbetçi kızı her gün görmeye alışık olduğu için hiç dikkat bile etmedi. Fakat yarım saat sonra kızın içerden çıktığını görünce merâka düştü, yanına yaklaştı, kız ta kendisiydi. Acebâ önce giden kimdi? Kız kendini müdâfaa etti, içeri girdiği zaman kimseyi bulamadığını, Vidükün serbest kaldığı zannıyla dışarı çıktığını iddiâ' etti. Kızı tazyîk ettiler, fakat hiçbir şeyi öğrenemeyince onu da serbest bıraktılar...

Vidük ilk önce hapishaneden bu sûretle firâr etti. Eski harap bir meyhâneye gitti, elbiselerini değiştirdi, ve masalardan birine uzanıp yattı. Bu dakikada bir polis komiseri yanında üç polisle meyhâneye girdiler. Vidük bunları görünce meseleyi anladı:

__ Kimi arıyorsunuz? dedi.

__ Vidükü arıyoruz, buraya geldi mi?

__ Oh, o pis hırsız arıyorsanız, ben kendisini tanıyorum. Her zaman buraya gelir. Siz burada, içerdeki odaya girin, pencereden burasını gözetleyin içeri girince ben size işaret ederim.

Polisler birbiri ardınca odaya girerlerken, Vidük yerinden sıçradı, ve girdikleri odanın anahtarını çevirdi. Pencereden meşhûr polis hafiyesi Forvele hitab etti:

__ Sizi buraya kilitleyen Vidüktür, azizim Forvel ... Size hürmetlerini arz için bu sûretle harekete mecbûr olduğuna kendisi de müteessiftir.

Fakat bir iki gün sonra Forvel kendisini tekrara yakaladı, ve tevkîf etti. Bulunduğu hücrede daha bir mahpus vardı. Bu hırsız, duvarın içinden bir delik kazmaya başlamıştı. Vidük de ona yardım etti. Birçok geceler uğraştılar, nihâyet delik iyice büyümüşü. Vidük kendisi zayıf olduğu için buradan geçeceğini tahmin etti. Öteki arkadaş uyurken yavaşça deliğin içine girdi, fakat delik aşağı geçmesine mâni' olacak derecede dardı. Deliğin içine öyle yerleşmişti ki ne aşağı ne yukarı çıkamıyordu. Âdetâ iki taşın arasına sıkışmıştı. Birçok uğraştı, vücudu taşlar arasında deliniyor, kanyor, ıstırabından olanca kuvvetiyle bağırıyordu. Gardiyanlar koşup geldiler, delikten çıkardıkları zaman kanlar içinde, âdetâ ölüm halindeydi.

Mahkeme günü daha sekiz mahpusla beraber mahkemeye gideceklerdi. Bir kıta askerinin arasında yola düzöldüler. Mahkemeye gelince bunları küçük bir odaya koydular. Yanlarında nöbetçi olarak iki jandarma bıraktılar. Jandarmalardan biri şapkasını yere koydu, mahkeme salonuna girdi. Kapı şiddetle vurulup kapandı. Vidük sûratle yerinden kalktı, jandarmanın şapkasını başına geçirdi, kendi yerine mahpuslardan birini itti, ve polis onu alıp mahkemeye götürdü. Vidük jandarmanın şapkası başında askerlerin arasından geçti kurtuldu.

Üç ay Vidükle geçirmek mümkün olmadı. Nihâyet Fransız polisleri bir akşam kendisini yakalayıp getirdiler. Bu defa bulunduğu mecrâda daha iki mahpus vardı. Mahpuslar kendilerine kaçmak için bir yol hazırladıklarını söylediler. Buldukları odanın döşemesini sökmüş, altından nehre varan bir yol yapmışlardı. Artık işleri bitmek üzere idi. Yaptıkları yoldan doğru nehre inecek, oradan yüzerek kurtulacaklardı. Nihâyet yol bitti, üç arkadaş birer birer döşemeyi açık bırakarak aşağı indiler. Fakat yaptıkları hesâb yanlış çıktı. Nehre çıkan son taşı çıkardıkları gibi müthiş bir dalga içeri çarptı ve düşürdüğü topraklarla tüneli kapadı, bunlar orada mahpus kaldılar.

Gardiyanlar odaya girdikleri zaman açık döşemeden hırsızların kaçtığını anlamış, ve yaptıkları yoldan aşağı indikleri zaman üçünü de yaralı, baygın bir halde bulmuşlardı. Oradan çıktıktan sonra Vidük rahatça müddeti doldurdu, ve çıktı.

Fakat bu defa mâsum olarak yine mahkemeye getirdiler. Bir demir hırsızlığı yüzünden mahkûm olmuştu. Bu meselede hiç günahı yoktu. Fakat sicili o kadar bozuk, ismi o kadar tanınmıştı ki, kendisini müdâfaa edemedi, hâkim sekiz sene mahkûm etti. Bu defa Vidükü zincirli katillerin arasına koydular. Burası gayet korkunç bir yerdi. Gözleri fırlamış caniler, kalın zincirler içinde birer canavar gibi dolaştıkça Vidük kendinden geçiyordu. Burada yaşarsa çıldıracağını anlıyordu derhâl kaçmak için plan yapmaya başladı. Hapishane gardiyanlarından biriyle anlaştı. Gardiyan ona bir gemici esvâbı, bir keser getirdi. Bir gün işlerken ayağının zincirini kesti, üzerindeki hapishane gömleğini çıkardı, gemici esvâbını giydi, ve şehre kaçtı. Fakat en büyük tehlike şimdi idi. Çünkü şehrin kapısında bekleyen nöbetçi kendisi gibi bir hapishane kaçağıydı. Bir mahpusun yürüyüşünden kim olduğunu anlardı. Vidük yavaşça yaklaştı, sigarasını yakmak için ateş istedi. Konuşarak sigarasını yaktıktan sonra selamle şehrin haricine çıktı. Fakat yeni gittiği şehirde kendisinden pasaport isteyen polislere gösterecek hiçbir kâğıdı olmadığından tekrar hapsedtiler.

Bu defa kaçmak için başka bir çâre buldu. Tütün çiğneyip yutuyordu. Yavaş yavaş hastalandı, tedâvî için kendisini hastaneye geçirdiler. Yataktan kalkacak hâli olmadığı için kendisine fazla takayyüd gösteriyorlardı. Bir gün hasta bakıcıyı kandırdı, onun getirdiği esvâbları giyerek yine kaçtı. Hapishaneden çıkar çıkmaz bir mahpus arkadaşının tavsiye ettiği bir meyhâneye gitti. Meyhâneci kadın kendisini fevkalâde hasen kabul etti. Burası gayet neşeli bir yerdi. Herkes gülüyor, eğleniyordu.

SM/EK-9/2, sayı:8, sayfa: 117-118

DÜNYANIN EN MEŞHÛR POLİS HAFİYESİ

Vidük, artık bu kirli maziden kurtulmayı kararlaştırdıktan sonra bunun ancak iki sûretle mümkün olacağını düşünüyordu. Artık bu hayatın yaptığı ıstıraplardan yorulmuş, herkes nazarında hırsız diye tanınmak nefesine ağır gelmeye başlamıştı. Ne kadar zekâ gösterse, hapishaneden kaçmak için, ne kadar dâhiyane fikirler îcâd etse, yine netîcede bir hırsız, herkesin hakir gördüğü nefret ettiği 'âdî bir adamdı. Ne de olsa bir gün yine polisin eline geçecek, hayatı hapishanelerde çürüyüp gidecekti. Böyle kirli bir hayatın ıstıraplarını çekmektense, nâmuskarâne bir sûrette yaşamak, kalbinde hiçbir ıstırap duymadan yaşamak şüphesiz en güzel bir hayattı.

Polisin elinden kurtulmak için güzel bir çâre buldu: Polis olmak... Paristeki polis müdüriyetine müracat etti, teklifini kabul ettiler. Artık polis aldatmak vazîfesinden, hırsız aldatmak vazîfesine geçmişti, hürriyyetini kazanmıştı, fakat bu hürriyyet, başkalarının hürriyyetini gasp etmekle mümkündü. Artık hayatında küçük bir leke bile olmasını istemiyor. Başkalarının da hayatlarında leke olmasına tahammül edemiyordu. Polis müdürü onu vazîfeye bir şartla kabul etmişti: Her ay mahkemeye birkaç mahkûmu yakalayıp getirmekle mükellefti.

Vidükün hırsızlıktan polisliğe geçişi, gayet tuhaf olmuştu. Polis müdürü Vidükün tövbe istiğfâr ettiğini, artık nâmuskarâne yaşayacağını, polis olmak istediğini bildiren istidasını okuduğu zaman kendisine bir teklifte bulunmuştu. Bu teklif mûcibince, bir gece yarısı Vidükü hapishaneden çıkardılar, şehirden bir iki saat ötede bir yere götürdüler, ve ertesi günü Vidükün hapishaneden kaçtığını gazetelere ilân ettiler. Vidük, eski külhan beyi kıyâfetiyle hırsızların arasına girdi, bunların usullerini ve nerelerde hırsızlık yapmakta olduklarını tetkike koyuldu. Herkes Vidükü hapishaneden kaçmış bir hırsız olarak tanıdığı halde o polis hafiyeliği yapıyordu.

Hırsızlar hapishaneden son kaçışını methederek onu alkışladıkları zaman o da onlarla beraber gülüyordu.

İlk tecrübesi gayet iyi bir netîce verdi. Sabıkalılarından Jerman isminde birinden bir bankerin evini müştereken soymak için bir davetnâme aldı. Jerman âdî bir sokak hırsız değildi. Kendisini yüksek cemiyetlerde gayet terbiyeli, nâmuslu bir adam olarak tanırlardı.

Vidük bu daveti alınca kendi kendine düşündü:

___ İşte güzel bir muvaffakiyyet numunesi... Bu vesileyle bütün kibar âlemini korkutan sirkat silsilesini ortaya çıkarabilirim.

Ve Jermene davetini kabul ettiğini meş'ar bir cevâb yazdı. Fakat sirkat ertesi akşam yapılacaktı. Jermeni görmek için önce gitti Jermen o akşam ihtifâgahda kalması için o kadar ısrar etti ki elinden kurtulmak mümkün olmadı.

Vidük kalmak istemiyor, fakat fikrini arkadaşlarına söyleyemiyordu. Eğer polis hırsızları yakalayacak olursa onu da şerîk-i cürm olarak tevkîf edecekler, o da polis olarak aralarına girdiğini isbât edemeyecekti. Hâlbuki şimdi polise haber vermek için vakit yoktu. Arkadaşlar bıçaklarını bilemeye, silahlarını doldurmaya başladılar. Vidük takatsiz bir halde kendini yatağın üstüne attı ve arkadaşlarına evinde gayet güzel şarap olduğunu, yola çıkmazdan evvel bir miktar içip ısınmalarını teklîf etti. Hepsi bu teklifi memnûniyyetle kabul ettiler. Kapıcıyı Vidükün evine göndermeye karar verdiler. Vidük karısına şarabı kendisinin getirmesini yazdı.

Vidük yatakta yatarken gizlice karısına verilmek üzere bir mektup yazdı. Burada kendisini ta'kîb etmesini, ve polise ihbâr-ı keyfiyet etmesini bildirdi. Karısı şarapları getirdi, Giderken arkası sıra gitti. Elini sıkarken yavaşça mektubu avucuna sıkıştırdı. Arkadaşlarına ertesi akşam soyacakları evin etrafını gündüz beklemek münasip olacağını söyledi. Arkadaşları ev hakkında bilinmesi îcâb eden her şeyi biliyorlardı fakat kendisi bilmediği için gidip görmeyi tercîh etti. Hepsi kabul ettiler ve beraberce gittiler.

Vidük geri gördü, bu onun için kâfiydi. Dönerken Jermen yüzlerini örtmek için ___ almak üzere dükkâna girdi. Vidük bu fırsattan istifâdeyle polise bir iki satır yazdı. Yolda giderken kâğıdı elinden bıraktı. Arkasından kendilerini ta'kîb eden karısı kâğıdı aldı, derhâl polis müdürüne götürdü. Burada soyacakları binâ'nın neresi olduğunu bildiriyordu.

Gece yarısı olunca dört kişi beraber dışarı çıktılar, tenhâ sokaklardan yavaş yavaş geçerek bankanın olduğu yere geldiler. Her yer derin bir sükût içinde idi. Dört arkadaşı, siyah maskelerini yüzlerine geçirdiler ve işe başladılar. Birbirlerine sırt vererek duvara tırmandılar, fakat ansızın çimenlerin arasından bir polis devriyesi çıktı, hırsızlar derhâl silaha sarıldılar, polislerden bir ikisini yaraladılar. Vidük duvarın arkasına saklandı. Böylece kendini ateşten kurtardı. Polis hırsızların hepsini yakaladı, Vidükün ilk muvaffakiyyetini bütün polisler büyük bir iftiharla alkışladılar.

İkinci vakası da hasis bir papazın hikâyesiydi. Seksetun isminde bir papaz Fransızlarla Ruslar harbettiği zaman Kazakların Parise girecekleri korkusuyla kilisede ne kadar kıymettar tabak varsa hepsini yere gömmeyi düşünür, diğer papaz da kendi elmaslarını beraber

gömmeyi teklif eder, ve bir gece beraberce gömmeye ve kuyuyu Seksetunun kazmasını kararlaştırdılar. Bir gece karanlıkta kuyuyu kazarlar, tabakları, elmasları gömerler. Bir gün Seksetun deli gibi koşarak kiliseye girer, ikinci papaza:

__ Kuyu, kuyu!... Açılmış, içinde bir şeyler yok diye bağırır.

Bütün polis hafiyeleri işe girişirler, hırsız kimse bulamaz. İş nihâyet Vidüke kalır.

Vidük hikâyeyi dinler dinlemez der ki:

__ Seksetunu tevkîf ediniz.

Seksetunu taht-ı müşâhedeye alırlar. Bir gün Vidük eski bir elmasçı kıyâfetiyle Seksetunun kulübesi önünde görünür. Seksetuna bazı kıymettar elmaslar satmak teklifinde bulunur. Ve Seksetuna ondan karısının satılacak elmas gibi şeyleri varsa satın alacağını söyler. Kadın hiçbir şeyi olmadığını söyler.

Bundan hiçbir netice çıkmadığını görünce, Vidük Seksetunun tevkîf edilmesini ve kendisinin de bir Alman uşağı diye tevkîf edilip Seksetunla bir hücreye konmasını teklif eder. İlk önce iki mahpus birbirlerine gayet soğuk davranırlar, sonra yavaş yavaş dost olurlar. Vidük kendisinin bir âsâr-ı 'atîka merâklısı olduğunu söyler, ve cebinden bir altın tabak çıkarıp gösterir. Biraz sonra altın bir şarap bardağı gösterince Seksetun bir kat daha ahbablığı kızıştırır. Birbirlerine hikâyeye anlatmaya başlarlar.

Vidük evinde oturduğu Almanın evinden birçok kıymetli tabaklar çaldığını, bunları bir ormanda gömdüğünü, hapishaneden çıkar çıkmaz bunları alıp Almanyaya kaçacağını söyler. Seksetun da karısından bıktığını, hapishaneden çıkınca, beraber Almanyaya kaçmak istediğini söyler. Firârı kararlaştırırlar. Bu karardan sonra Vidük mücevherlerin Seksetunda olduğuna kanaat getirir. Polise kendilerini başka bir odaya geçirmelerini, kendileri kaçabilmek için son derece serbest bırakmalarını söyler. Polisler, Vidükün istediğini yaparlar, bunlar bir akşam beraberce kaçarlar. Doğru Seksetunun götürdüğü orma'nâ gelirler. Seksetun ağaçların önünde durur, ağacın üzerine asılmış bir kazmayı alıp yeri kazmaya başlar. Kuyudan gayet kıymetdâr. Tabaklar ve mücevherler çıkarır. Kazmayı elinden bırakır bırakmaz, Vidük kazmayı alır, Seksetuna:

__ Eğer mukavemet edersen, bu kazma ile başını uçururum, der. Önüne düşmesini emreder. Doğru hapishaneye gelirler. Polisler, üzerini taharri ile kuyudan çıkardığı mücevherleri istirdâd ve mahkûmiyetine hükmederler.

Vidük yirmi sene bu merâklî ve tehlikeli hayatı yaşamış, Pariste 20 000 mücrimi ele geçirmiştir. Vidük günahla başlayan hayatının sonunda o kadar temiz ve doğru bir adam olmuştu ki kendi yüzünden bir karıncaya bile zarar gelmesine râzî olmazdı.

SM/EK- 10, sayı:9, sayfa: 138

BAŞKA MİLLETLERİN MES'ÛD ÇOCUKLARI NASIL EĞLENİYORLAR?

Başka memleketlerde çocukları büyüklerden daha çok düşünürler. Oralarda memleket çocuklar için şehirlerde husûsî oyun mahalli yaptırır. Bu yerlerde her türlü oyunlar bulunur. Çocuklar bu oyun yerlerine bedava gidip oynar, eğlenirler. Hatta fazla olarak hükümetin veya belediyenin ta'yîn ettiği bir mürebbiye onlara oyun öğretir.

Bu sayfada gördüğünüz resimler bu oyun memleketlerindeki oyunlardan bazılarını gösterir. Yukarıda küçük çocuklar mürebbiyenin idâresi altında oynuyorlar. Ortada salıncakta sallanıyorlar. Aşağıdan sağda dans etmeyi öğreniyorlar. Ortada sûret-i mahsûsada yaptırılmış bir köprüden kayıyorlar. Solda dimağı idma'nâ yarayan bir oyun oynuyorlar.

SM/EK-11/1, sayı:1, sayfa: 4

BAŞKA MİLLETLERİN ÇOCUKLARI NE YAPIYORLAR?

Bu gördüğünüz resimler, Amerikada bir yuvanın resimleridir. Burada çocuklara her şeyi kendileri yapmayı öğretirler. Bu mektebe gelebilecek bir çocuğun her işini kendi yapması şarttır. Onlara yalnız ev yapmak için lâzım olan tahtaya, çekici, çivi verirlir hoca nasıl yapılacağını öğretir, sonra yalnız karşıdan seyreder. Çocuklar çekici ellerine vurur mu diye hiç düşünmezler.

Sizin mektebiniz buraya benzer mi? Burası o memleketlerin mes'ûd çocuklarının oyuncaklar içinde kendilerini kayıp ettikleri odadır. Onlar bahçeye benzeyen bu ılık bu ışık ve bu temiz odada, kendi evlerinde imiş gibi, oynar ve eğlenirler. Ne mutlu onlara değil mi?

SM/EK-11/2, sayı:6, sayfa: 87

BAŞKA MİLLETLERİN ÇOCUKLARI NE YAPIYORLAR?

1) Bu resimlerini gördüğünüz evi Amerikada çocuklar mekteplerdeki yuvalarda yaparlar. Tahtalar fabrikada kesilmiş hazır olarak gelir. Onları birbirlerine geçirerek ev yaparlar. Bu resimde yapmaya çalıştıkları bir koltuktur. Kimi çivisini takar kimi tahtasını geçirir. Kimi de boyar.

2) Aşağıdaki resimlerde koltuğu itmam eden, üç küçük işçi, tahtlarına kurulmuş, fotoğraflarını çektiriyorlar.

3) Koltuğu bitiren mini mini işçiler bu defada bir oda yapmakla meşguldürler. İçlerinden biri tahtaları ayırmış hangi tahtanın nereye geçeceğini arkadaşlara göstererek odayı kuruyorlar.

4) Bir iki saat içinde odaya hem başladılar, hem bitirdiler. Şimdi demir tavanı yapmakla meşguldürler. Çocuklar bu kendi yaptıkları odaları süslemek için ayrıca oda takımları, masalar, sandalyeler yaparlar. Bu odalarda birbirlerine yemek ziyafetleri, çay verirler. Yemekleri de kendileri pişirir. Bu çocukların en tatlı bir eğlencesidir.

Sizin mektebinizde böyle oyuncaklar yoksa meyas olmayınız. Sevimli Mecmûa size her nüshasında birkaç oyun ve oyuncak öğretiyor. Bu nüshadan sonra birde ev takımı hediye ediyor. Bunları yapınız güzel vakit geçirirsiniz.

SM/EK-11/3, sayı:12, sayfa: 183

BAŞKA MİLLETLERİN ÇOCUKLARI NE YAPIYORLAR?

İçinizde bilmem yıkanmaktan korkanlar var mı? Hele Japon çocukları gibi sizi yıkasalar bilmem ne yapardınız. Japonlar temizliğe fevkalâde merâklıdırlar. Evlerini katiyen boyatmaz, tahtada bırakır, tahtaları her gün iyice silerler.. Eskiden bizde olduğu gibi bu temiz odalara ayakkabıyla girmezler. Onların bizim gibi bir sedirleri, şilteleri var, onun üzerinde bağdaş kurarlar. Avrupalı mobilyalar orada çoğalmakla beraber bu ananelerini bozmamaya gayret ediyorlar. Japonlar son derece vatanperver ve milletperver bir millettirler. Dünyanın hangi tarafına gitseler milli kıyâfetlerini, milli âdetlerini değiştirmezler. Eğer îcâb-ı hâletle elbiselerini değiştirseler bile ruhları ve kafaları nerede olsalar Japondur. Bu resimlerde gördüğünüz gibi kıyâfetlerini muhafaza etmekle beraber, dünyanın en son terakkîlerini tatbîk etmekten çekinmezler. İlim için dünyanın her tarafına dağılırlar, arı gibi dışarıdan topladıkları ma'lûmâtı vatanlarına gidip bal yapmaya çalışırlar. Her Japon genci, evvela vatanım, sonra kendim için yaşarım der.. Onlar da bizim gibi mahcûb, büyüklerine hürmetkârdırlar... Bize benzeyen birçok âdetleri vardır. Son zamanlarda en ileri milletler arasına dâhil olmuşlardır. Japonlar ekseriyyetle kısa boylu, zarif, narin yapılı olurlar. Hele ayakları pek mini minidir. Ayaklarını küçük tutmak için, çocuk doğduğu zaman dar bir demir pabuç içerisine koyarlar, ayaklarının büyümesine mâni' olurlar. Çocuk büyür ayaklar olduğu gibi kalır.. Mâmâfih şimdi okumuş, münevver fikirli Japonlar bu fenâ' âdeti yıkmak için çalışırlar. Japonlarda san'at çok ilerlemiştir. Bugün dünyanın en güzel porselen işlerini onlar işler. Her tarafta gördüğünüz Japon işi fincanlar, çiçekler, vazolar, bu san'atkâr milletin eseridir. Orada en küçük çocuklar bu çivileri işlemeyi bilirler. Bütün meziyyetleriyle samîmî olarak son derece çalışkandırlar. Bir Japon için en büyük kusur tembel olmaktır. Çocukların tembelliğini cezâ' ile, tekdîr ile değil şefkatle gidermeye çalışırlar. Bir aile tembel çocuğunu diğerlerinden ayırır, bir hasta gibi tedâvî eder. Çocuk da cidden hasta olduğuna, tembelliliğinin bir hastalık olduğuna inanır. Hastalığını savması için annesinin tavsiyelerini dinler, tembellikten kurtulmak için âdetâ mücâdele eder ve muvaffak olur. Bugünkü büyük Japonyayı bu mefkûreli gençler yapmıştır.

SM/EK-11/4, sayı:4, sayfa: 51

BAŞKA MİLLETLERİN ÇOCUKLARI NE YAPIYORLAR?

Sinemada görüp sevdiğiniz ve alkışladığımız (Ceki Kuan) ismindeki küçük arkadaşınızı elbette tanırırsınız. Ceki, on iki yaşında bir çocuk olmakla beraber, sinemada çok muvaffak olmuş, nâmı dünyaya yayılmış bir çocuktur. Bu muvaffakiyeti sayesinde Çeki her sene milyonlarca para kazanır. Bu küçük san'atkâr belki de dünyanın en zengin çocuğudur. Geçen aylarda (Ceki) Avrupayı dolaştığı zaman herkes onu bir padişah gibi karşılamış, istasyonlar ve sokaklar bu Amerikalı sinema artistini bekleyen insanlarla dolmuştu. Küçük yaşta bu muvaffakiyeti bütün çocuklar kıskanmışlardır. Ceki nereye gittiyse milyoner gibi yaşamış, dünyanın en meşhûr adamı gibi sevilmiş ve alkışlanmıştır.

Bu muzafferiyet yalnız Cekiye münhasır değildir. Diğer milletlerinde san'atta muvaffak olmuş çocukları vardır. Bu sayfada gördüğünüz resimler muhtelif milletlerin küçük san'atkârlarını oyun oynarken göstermektedir. Kimi sinemada, kimi tiyatrodâ şöhret kazanmıştır. Rollere dikkat ederseniz görürsünüz ki bu küçük artistler hangi oyunu oynuyorlarsa o rolü benimsemişlerdir. Onlar bu mazhariyyete ermek için küçükten tâlim görür, ders alırlar. Mekteplerde iken isti'dâdı olanlar ayrılır, terbiye edilirler. Onların mazhariyyet olduğu bu muvaffakiyyete siz de erebilirsiniz. Belki içinizde onlardan daha çok muvaffak olacak kimseler vardır.. Fakat bizde henüz bu isti'dâdı göstermek için meydan yoktur.

SM/EK-12/1, sayı:1, sayfa: 16

HAYDİ

[“Haydi” bütün dünya çocuklarının sevdiği ve tanıdığı bir çocuktur. Bu roman Çinceye, Japoncaya bile tercüme edilmiştir. Dünyada (haydi) yi tanımayan yalnız Türk çocukları kalmıştır. (Sevimli Mecmûa) bu eseri tercüme etmekle (Haydi) yi Türk yavrularına tanıtmak vazîfesini görmüş olacaktır. (Haydi) yi herkes gibi sizde seve seve okuyacak ve beğeneceksiniz.]

- “ALM” DAYI -

İsviçrede “Mayenfeld” denilen latif sevimli bir şehir vardı. Buradan bir yol, saatlerce gölgeli ve yeşil ovalardan geçerek, tâ dağların ayakları altından geçen bir dereye, oradan da küçük bir köye kadar uzanırdı.

Dağlara uzaktan bakan biri pek muhteşem ve şâhâne bir manzara karşısında olduğunu hisseder; eğer yolu ta’kîb edecek olursa, daha uzaktan çayırın keskin ot kokusunu duyardı. Bu yol ta Alplerde nihâyet bulurdu.

Bir parlak, güneşli haziran sabahında tavrından dağlı olduğu anlaşılan gürbüz, sıhhatli, genç bir kız, dağın dar yolundan tırmanıyordu. Esmer derisinin altında bir alev gibi yanan kırmızı yanaklı, küçük, sevimli bir çocuğu ellerinden tutarak tırmanıyor, ve ona bir şeyler anlatıyordu.

Haziran güneşinin harâretine rağmen çocuk şiddetli bir soğuğa mukavemet edecek gibi çok giyinmişti. Çocuk beş yaşından fazla yoktu. Fakat doğrusu böyle bir tahmin yapmak da doğru değildi. Zirâ üzerinde birbiri üstüne giyilmiş iki üç esvâbı onu yaşından çok büyük gösteriyordu. Boynunda büyük bir kırmızı keten mendil vardı. Uzun burunlu büyük pabuçların içinde küçük ayakları kaybolmuş gibiydi. Bu biçimsiz esvâbların içinde küçük, rahat ve memnûn görünüyordu. Vücudundaki ağırlığa rağmen dağın yukarısına çıkmaya çabalıyordu.

İki kız bir saat tırmandıktan sonra Alpe giden yolun yarısında bir köye vâsıl oldular. Bu küçük köyün ismi Aym doruğu idi. Köye girince her evden uzanan baş, yoldan geçen her âşinâ kendilerini harâretle selamlıyordu. Büyük kız buranın köylüsü olduğu halde senelerden beri uzakta yaşadığı için dostları kendisine mütehasşirdi. Onun köyüne avdetini gören herkes memnûniyyetle elini sıkmaktan kendini men’ edemiyordu. Genç kız durmaksızın hepsine selam veriyor, bir taraftan da yoluna devam ediyordu. Artık köyün nihâyetine gelmişlerdi.

Burada evler birbirinden büyük fâsılalarla ayrılıyordu. Ağaçların arasında tek tük görünen evlerden birinin alçak penceresinden bir baş uzandı:

___ Bir dakika dur, “Det” eğer dağın yukarısına çıkarsanız ben de sizinle beraber geleceğim.

Genç kız durdu. Derhâl çocuk da ellerini büyüğünün avucundan çekti dinlenmek için yere oturdu. Yanındaki endişe ile sordu,

___ Yorulduk mu “Haydi”?..

___ Hayır, yanıyorum.

Genç kız ilâve etti,

___ Hemen de geldik. Biraz daha gayret! Yol artık bir saatten fazla sürmez. Dağın yukarısına çıkmak için bütün kuvvetini topla yavrum...

Bu dakikada küçük beyaz kulübeden tombul, sevimli bir kadın çıktı. Kızların yanına geldi. Çocuk derhâl kalktı, önünde beraber ilerleyen iki kadını ta’kîb ediyordu.

Kızlar önde köy halkına ve komşularına dâir derin bir bahse dalmışlardı. Yeni gelen kadın sordu:

___ “Det” bu çocuğu nereye götürüyorsun?.. Bu senin ablanın kızı mı, yoksa o yetim çocuk mu?..

___ Evet, odur. Şimdi onu büyük babasına götürüyorum. Artık dâimâ orada kalacak.

___ Ne?.. Bu küçük kız “Alm dayı” ile beraber mi yaşayacak?.. Sen aklını kayıp mı ettin Det?.. Böyle bir şeyi nasıl aklına getirdin? Eminim şimdi ihtiyar bir vesile bulup seni geri gönderecek.

___ Bunu yapamaz. Çocuğun büyük babasıdır. Meydanda kalan bu çocuğa şimdi onun bakması îcâb ediyor. Şimdiye kadar onu ben baktım. Şimdi hayatımı te’mîn etmek mecbûriyyetindeyim. Gayet güzel bir teklif karşısındayım. Artık bunu da red ile hem kendimi, hem çocuğu daha fazla muztarib etmek istemiyorum. Şimdi de büyük babası hissesine düzeni yapsın.

- Mâ-ba’di Gelecek Nüşamızda-

Cumhuriyet Matbaası

SM/EK-12/2, sayı:2, sayfa: 32

HAYDİ

Eğer o, diğer insanlara benzeseydi, bu dediğin olurdu. Barbel bu sözleri nefretle karışık bir hisle söyledi ve ilâve etti:

___ Sen onun ne olduğunu bilirsin.. O bu çocuğu ne yapacak?.. Husûsiyle bu kadar küçük bir çocuğa o ihtiyar yalnız başına nasıl bakar?.. O böyle bir teklifi işitmek bile istemeyecek. Sen çocuğu bıraktıktan sonra nereye gideceksin?..

___ Frankfurtta. Orada fevkalâde bir iş buldum. Geçen yaz banyolarda gayet kibar bir aile ile tanıştım. Ben orada odalarına, işlerine bakıyordum. Memleketlerine giderken beni de beraber götürmek istediler. O zaman işlerimi tanzîm edip beraber gidemedim. Bu sene yine banyolara geldiler. Yine beni beraber götürmek için ısrâr ediyorlar. Bende gitmeyi kararlaştırdım.

___ Senin hesâbına böyle bir karardan memnûnum, fakat çocuk hesâbına çok zararlı bir iş yapıyorsun. Alm dayı esrârengiz bir adamdır, hiç kimse onun sırrını bilmez. O insanlarla ülfet etmez, senede bir defa bile kiliseye gelmez, ger on iki ayda bir defa kalın deyneğiyle aşağı şehre inerse, herkes ondan kaçır ve korkar. Kalın gümüş kaşlarıyla, korkunç sakalıyla bir vahşîye benzer. Herkes ona yolda yalnız rast gelmekten çekinir. Bu mini mini yavruyu o korkunç adamla nasıl yalnız bırakacaksın? Det 'anûdâne ilâve etti:

___ Ne de olsa onun büyük babasıdır. Çocuğu bakmak onun borcudur. Hem ondan Haydiye bir zarar gelmez. Alm dayı bu söylediklerini işitse sana güzel cevâb verirdi fakat ben veremeyeceğim.

___ Bu vereceğin cevâbın ne olduğunu bilmek isterdim. (Barbel) arkadaşının sözlerini münfail-âne bir cevâbla karşıladı.

___ Bu ihtiyar adamın herkese niçin bu kadar vahşî görüldüğünün sebeplerini de öğrenmek isterdim. Onun böyle yapıyalnız yaşamasının, çehresini insanlardan saklamasının hikmeti de pek esrârengizdir. Halk ona ait çok efsâneler söyler. Tabî Det, sen ona dair pek çok şeyler bilirsin. Ablan sana bunları hep anlatmıştır değil mi?..

___ Tabi ablam her şeyi bilirdi. Fakat ben bildiklerimi saklamaya mecbûrum. Kendisinin işitmesinden fenâ' halde korkarım.

Lâkin (Barbel) de Alm dayının bu münzevî hayatının sebeplerini öğrenmek için büyük bir arzu vardı. Bu ihtiyar adam herkese neden böyle korkunç görünüyor, dağlarda yalnız yaşıyordu. Niçin halk dâimâ ondan nefretle bahseder, ona rast gelmekten sakınırdı. Şimdiye kadar hiç kimseden onun lehinde bir söz işitememişti.

Barbel, köyde ona niçin Alm dayı çağırıldıklarının sebebini de bilmiyordu. Şüphesiz o bütün köy halkının dayısı değildi. Neden ona herkes dayı çağırıyordu?!. Bütün bu düşüncelerden sonra yine kendi kendine karar verdi. Mutlaka köylüler onu bir lâkab diye takmışlardır, dedi...

Barbel bu köye evlendikten sonra gelin gelmişti. Asıl kendi evi bu köyün aşağısında (Pranifar) deresinde idi. Bu köye geleli bir buçuk sene olduğu halde köylüler onunla fazla ünsiyet etmemişlerdi.

Det, köyün yerlisi idi. Geçen seneye kadar orada yaşamıştı. Tanası öldükten sonra (Raganis)e gitmiş ve orada büyük bir otelde oda hizmetçiliğe yerleşmişti. Ondan sonra birbirlerinden ayrılmışlardı. Bu sabah küçük çocukla beraber (Raganis)ten geliyordu yanında parası olmadığı için Raganisten Alma kadar ayakla geliyordu. Fakat yolda tâli' onlara yardım etti. Raganiste tanıdıklardan biri saman yüklü arabasıyla (Mayenfilde) iniyordu. Onları da arabasına alıp az zamanda şehre indirmişti.

Barbel Dete tesâdüf ettiğine çok memnundu. Alm dayının mechûl hayatı öğrenmek için buna iyi tesâdüf diyordu. Henüz açtığı bu bahsi yarıda bırakmak istemedi, tatmîn etmek isteyen bir tavırla Detin koluna girdi. Ve sordu:

___ Ama Det senin yerinde olan bir adam, beyhûde dedikodu yapacağına, hakikati öğrenirdi. Ben eminim ki sen bütün hikâyeyi bilirsin. Haydi kuzum Det, bana şu esrârengiz ihtiyarın hikayesini anlatıver...

- Mâ-ba'di Gelecek Nüzhamızda-

SM/EK-12/3: Sevimli Mecnûa, sayı:3, sayfa: 48

HAYDİ

Bu adam her zaman böyle korkunç mudur? Her zaman böyle münzevî midir?...

___ Her zaman böyle miydi değil miydi, bilmiyorum. Şimdi yirmi altı yaşındayım. O muhakkak yetmişinde var. Tabîdir ki onun gençliğini görmedim. Eğer o ara sıra (Pranikav)a gelemese sana birçok şeyler söyledim. Ama o oraya indiği zaman söylediklerimi muhakkak işiteceği için söylememeyi tercih ediyorum. Anneannem (Damleç)te doğmuştu. O da oralıdır. Barbel küçük bir i'tirâzla sözünü kesti:

___ Ne demek istiyorsun Det?.. (Pranikavn) dedi. ___ karşı bu kadar ciddi olmaya ihtiyâc yoktur. Bundan başka eğer bu söyleyeceklerin saklanmak icâb ediyorsa, onu da yaparım şimdi artık söyle... Söylediğine hiçbir zaman pişman olmayacaksın...

Det dinlenerek cevâb verdi:

___ Peki, söyleyeceğim, ama hiç kimseye bundan bahsetmeyeceksin... Hikâyeye başlamadan evvel konuştuklarını çocuğun dinleyip dinlemediğini anlamak için arkasına baktı. Çocuk o kadar arkada kalmıştı ki görünmüyordu bile... Çocuk onları uzun bir fâsıla ile ta'kîb ediyordu. Fakat iki genç kadın harâretle konuşmaları arasında bunun bile farkına varmadılar.(Det) durdu. Uzanıp etrafına bakındı. Geçtikleri yollarda müteaddit köşeler vardı. Bununla beraber buldukları yerden köyün hemen de bütün yollarını görebiliyorlardı. Meydanda hiç kimse görünmüyordu.

Barbel:

___ Çocuğu gördüm, dedi, geliyor. Sen görüyor musun? Ve parmağıyla buldukları köşeden uzak bir yeri işaretle gösterdi:

___ İşte, geçen çoban Peter, keçilerle beraber kayaya tırmanıyorlar fakat (Peter) niçin bugün bu kadar geç kalmış işte beraber geliyorlar. Daha iyi Peter onun düşmemesine bakar. Sen de hikâyeni daha rahat anlatabilirsin Det?..

Det devam etti:

___ Onun düşmesine mâni' olmak için (Peterin) yorulmasına ihtiyâc yok. O, beş yaşından daha zekîdir. Onun gözleri sanki konuşur. Olup biteni herkesten evvel görür. Bunu da bilmelisin ki bunlar onun için çok büyük bir meziyettir. Dünya da bu ihtiyardan başka kimsesi yoktur. İhtiyar öldüğü zaman ona dağ üzerinden bir kulübeden ve keçilerden başa bir şey bırakmayacaktır.

___ Bundan başka bir şeyi yok mudur?

___ Onun mu? Evet, eskiden birçok şeyleri vardı. (Damleç)te en güzel çiftlik onundu. Babasının en büyük oğluydu. Ondan sonra bir de küçük kardeşi vardı. Kardeşi sâkin ve iyi bir adamdı. Bu ihtiyar ise orada her zaman pis, hüviyeti mechûl adamlarla düşüp kalkardı. Kendini içki ve kumara verdi, bütün mîrâsını yedi. Bu arada annesi, babası birbirini müteâkıb bu kederden öldüler. Kardeşi de onunla beraber dilencilige düştü; fakat zenginlikten sonra hayata düşüş onu meyas etti. Hicâbından köyü bırakıp kaçtı. Hiç kimse onun ne olduğunu bilmiyor. Alm dayı da kayboldu. Uzun zaman kimse onun ne olduğunu bilmiyordu; fakat bir müddet sonra askerlerle beraber Napoliye gittiği duyuldu. Bundan sonra kimse on beş yirmi sene evvele ait bir söz işitmedi. Neden sonra fevkalâde bir hâdise olarak küçük çocuğuyla beraber tekrar (Damleç)te göründü. Eski tanıdıklarının arasında kendisine bir ev aradı; fakat her kapıyı kendine kapalı buldu. Hiç kimse onun geçirdiği hayatı öğrenmek istemedi ve onunla görüşmedi. Köylülerden gördüğü bu muâmele onu son derece kızdırdı. Aksi bir adam yaptı. Artık (Damleç)te oturamayacağını anladı ve çocuğuyla beraber buraya (Orofli)ye geldi. Karısı yoktu. Öğrendiğimize göre karısı adı, askerlerle düşüp kalkan bir garson kadınıymış, çocuğu doğurduktan sonra onu ihtiyara bırakıp kaçmış.

- Mâ-ba'di Gelecek Nüşamızda -

SM/EK-12/4, sayı:5, sayfa: 80

HAYDİ

Şimdiden sonra bu çocuğu ne yapabilirim? Aşağı yukarı beş yaşında beş yaşında olan bir çocuğa ne bakabilirim, ne de onu okutabilirim.

___ Sen bu yoldan nereye gidiyorsun Barbel?.. Artık Almin yarısına geldik, yoksa sende dağın tepesine mi çıkacaksın?..

___ Gideceğim yere artık geldim. Keçi çobanı Peterin karısına gideceğim. O kışın bana iplik eğerir, ben de örerim. Artık Allahısmarladık.

___ Det, yolun açık olsun...

Det arkadaşının elini sıktı. Barbel hendekli bir yoldan birkaç adım ötede te'sîs edilmiş küçük, karanlık bir dağ kulübesine girinceye kadar arkasından baktı. Bu küçük ev, böyle bir çukur içinde olduğu için rüzgârdan masundu. Böyle bataklık bir yerde olması fenâ' olmaktan ziyâde iyi olmuştu. Çünkü kuvvetli cenûb rüzgârı dağın üzerinde ki tozları süpürerek şiddetli estiği zaman kulübenin içindeki bütün camları, kapıları, sarsardı. Bu i'tibâr ile çukur içinde olması onu tehlikeli bir ikamet-gâh olmaktan kurtarmıştı. Eğer bu kulübe Almin üzerinde olsaydı, böyle rüzgârlı bir günde muhakkak derenin içine yuvarlanırdı.

Bu küçük kulübenin sahibi keçi çobanı on bir yaşında Peterdir. Her sabah erken şehre Orfliye iner, oradan bir çok kimselerin keçilerini alıp Alm dağının üzerine getirir çayırdan otlatırdı. Akşam olunca, küçük çoban keçilerini yine süratle dağdan aşağı indirir, (Orfli)deki sahiblerine götürürdü. (Orfli)ye gelir gelmez parmaklarıyla keskin bir ısıklık çalar, her keçinin sahibi gelip geçişini alırdı. Keçileri almaya gelenlerin çoğu küçük kızlar oğlanlardı. Keçiler sahiblerini görünce sabırsızlanır ve mini mini küçük sahiblerine süratle koşarlardı.

Küçük Peter ancak akşamları insan yüzü görebilirdi. Sair zamanlar dâimâ keçileriyle beraber buralarda yalnız yaşardı. Zaten evde bir annesi, bir de kör büyük annesinden başka kimsesi yoktu. O, her sabah daha karanlıkta kalkıp uzaklara gider, ancak akşam geç vakit kulübesine dönerdi.

Dağda çocuklarla mümkün mertebe çok oynayabilmek için evde süt ve ekmeğini yutar gibi yerdı. Babasına da keçi çobanı Peter derlerdi. Çünkü o da bütün gençliğini dağlarda keçilerle beraber geçirmişti. Bir kaç sene evvel ormanda ağaçları keserken bir kazaya uğramıştı. Annesinin asıl ismi (Prifina) büyük annesi ise, ihtiyar, genç bütün köyde herkes ona keçi çobanı Peterin karısı derlerdi. Kör büyük annesi ise ihtiyar, genç bütün köyde herkes tarafından tanınmış bir kadındı. Uzak yakın herkes ona büyükanne çağırırdı.

Det tam on dakika olduğu yerde, etrafına merâkla bakınarak çocuklarının görünmesini bekledi fakat çocuklardan eser yoktu.

Çocukları görebilmek ümidiyle Almin daha yukarısına çıktı, oradan dağın ayakları altında ki toprağı daha güzel görebiliyordu. Det telaşlı ve sabırsız nazarlarıyla bir yoldan diğere gözlerini dolaştırdı, hiç bir şey göremiyordu. Bir saniye sonra çocuklar dağın etrafında ki uzun yollarda göründüler Peter keçileri otlatmak için en iyi ot ve çalıların nerde olduğunu biliyordu. Bu sebeple ekserîye sürüsünü dolaşık yollardan götürüyordu.

Küçük kız ağır esvâbları içinde, güçlkle, heyecanla kalbi çarparak Peterin ve kuzuların arkası sıra, bütün sinirlerini kuvvetleştirerek tırmanıyordu. Dağa çıkarken hiç konuşmuyordu. Lâkin Peterin çıplak ayakları ve geniş pantolonuyla zahmetsiz sıçrayışını, ve keçilerin ince küçük bacaklarıyla tırmanmalarını gözleriyle ta'kib ediyordu. Fakat birden bire zavallı takatsiz halde yere oturdu, büyük bir süratle çoraplarını, ayakkabılarını çıkardı. Sonra tekrar biraz daha kuvvetli kalktı. Bu defa da boynundaki kırmızı mendili, üzerindeki bayramlık esvâbını, onun altındaki...

- Mâ-ba'di Gelecek Nüşamızda-

SM/EK-12/5, sayı:4, sayfa: 94

HAYDİ

İhtiyar bu kadar gaybûbetten sonra tekrar bir gün çıkıp geldi. Yanında galiba bir miktar parası vardı. Çünkü oğlu (Tobyasa) mimari tahsîl ettirdi.

Oğlu çok çalışkan bir çocuk çıktı. Bütün (Ofli) halkının kendine teveccüh ve muhabbeti vardı. Lâkin ihtiyara hiç kimsenin emniyyet ve hürmeti yoktu. Hakkında işitilen rivâyet de çok fenâ' idi. Gûyâ askerde bir arkadaşını öldürmüş, Napoliden kaçıp köye gelmiş diye söylerlerdi. Ne de olsa bizim akrabamızdır.

Büyük annem onun ninesiyle kardeşti. Bunun için biz ona dayı çağırırız. (Dozemli) deki akrabalarımız hep baba tarafından olduğu için hepsi ona dayı çağırır. Bu sebeple bütün köy de ona dayı diyor. Alm dayı demelerinin sebebi de, Alm dağı üstünde oturmasıdır.

___ Peki oğlu (Tobyas) ne oldu?

___ Bekle, şimdi anlatacağım. Hepsini bir solukta söyleyemem ya !..

Det devam etti.

___ (Tobyas) vaktini (Mels) şehrinde geçirdi ve orada yerleşti. Dorfli ile alâkasını tamamıyla kesti ve orada ablam (Adelayt) ile evlendi. Onlar daha küçükten birbirlerini isterlerdi. Onlar evlendikten sonra çok mes'ûd oldular lâkin bu saadet çok sürmedi. İki sene sonra bir gün (Tobyas) yeni yaptığı bir evin üstünde çalışırken üzerine bir kiriş düştü. Ve onu öldürdü. Zavallıyı çehresi parça parça olmuş bir halde evine getirdikleri zaman ablam korktu, büyük ısrırap içinde kendini kaybetti. Dehşetli bir hummaya tutuldu. Bu hastalıktan kurtulması kabil olmadı. Zaten her zaman zayıf, naîf bir kızdı.

Hastalığı o kadar ağırdı ki, bazen buhran içinde sayıklar, uyuyor mu uyanık mı anlaşılmıyordu. Kocasının ölümünden iki hafta sonra onu da gömdüler. Bu iki sevdâzedenin ölümü herkesin ağzında idi. Herkes bir taraftan bu zavallı gençlere acıyor, bir taraftan bunun Alm dayının günahkâr hayatına bir cezâ' olduğunu söylüyorlardı. Hatta bunu dayının yüzüne karşı bile söylediler. Köyün Papazı resmi sûrette tövbe ve istiğfâr etmesini ihtâr etti fakat o bildiği yoldan şaşmadı, bilakis herkesten gördüğü bu 'unf ve şiddet onu bir kat daha aksi ve muannid yaptı. Uzun zaman hiç kimse ile konuşmadı. Ve herkes ondan ictinâb etti.

Bir gün herkes ansızın yeni bir haber duydu. Alm dayı köyden kaçmış, Alm dağının üstünde kendine bir kulübe yapmış, orada yaşıyormuş. O bundan sonra artık şehre inmedi. Dâimâ bu dağın tepesinde ki kulübesinde, köy halkına düşman olarak yaşadı.

(Adelayt) öldükten sonra bıraktığı bir yaşında ki mini mini çocuğunu ben aldım. Şimdiye kadar biz baktık Geçen sene annem öldü. Ben kaplıcalarda oda hizmetçiliği yapıyordum. Çocuğu (Bekırserdof)ta küçük bir ücretle ihtiyar bir kadının yanına yerleştirdim. Çocuğa bakacak adam bulduktan sonra bütün kış bu kaplıcalarda kalabilirdim. Fakat geçen sene yine bu kaplıcalarda hizmet ettiğim madam bu sene yine tekrar Frankfurttan geldi. Şimdi beni de evine beraber alıyor. Gayet iyi bir ücret veriyor. Çocuğun yüzünden bu işi kaybetmek istemedim. Öbür gün sabah gidiyoruz. Orası çok iyi bir yerdir.

___ Şimdi, çocuğu büyük babasına teslim etmek için mi Almin yukarısına tırmanıyorsun? Böyle bir şeyi düşünebildiğine bile hayret ediyorum. Det?!

___ Ne demek istiyorsun?.. Yani çocuğa karşı fedâkâr olmadığını mı söylemek istiyorsun? Hayır, Barbel ben şimdiye kadar vazîfemi yaptım.

- Mâ-ba'di Gelecek Nüşhada-

SM/EK-12/6, sayı:6, sayfa: 95

HAYDİ

Her günlük esvâbını çözdü, çıkardı. Gelirken teyzesini zahmetten kurtarmak için bunları birbiri üzerine giymişti. Yıldırım gibi bir süratle bu soyunma işini bitirdi. Artık iç gömleğiyle kalmış, esvâbının kısa kolları arasından çıkan çıplak kolları serbest oynayabilirdi. Esvâblarını hepsi bir yığın gibi birbiri üstüne yığdı, bıraktı. Kolayca sıçrayarak bir hamlede Peterin yanına bitişti.

Peter, Haydiyi bu yeni kıyâfetiyle arkasından seğirterek geldiğini görünce şaşırdı. Arkasına döndü, esvâbları bir bohça gibi birbiri üzerine yığılmış görünce, kahkaha ile gülmeye başlamıştı. Haydi kendini hafif ve serbest hissedince Peterle konuşmaya başladı. Peterin ne kadar keçisi olduğunu, onlarla şimdi nereye gittiğini, oraya vardığı zaman ne yapacağını, mütemâdiyen soruyordu. Nihâyet çocuklar keçilerle beraber kulübeye yaklaştılar ve Detin görebileceği bir yere geldiler.

Gelirken yolda teyzesini taşımak için esvâblarının hepsini giymişti. Fakat güneşin altında yer üzerindeki yükleri taşıyamayacak bir halde girince, yıldırım süratiyle her günlük esvâbını da çıkardı. İç gömleğinin içinden çıplak kolları meydanda kalınca ağır bir yükten kurtulmuş gibi bir hafiflik ve sevinç duydu. Büyük bir neşe ile esvâblarını muntazam bir yığın yaptı. Ve yük üzerinde bıraktı. İlerledi. Seri adımlarla tırma'nârak keçilerin arasından geçti, Peterin yanına yetişti. Küçük Peter, Haydinin bu yeni kıyâfetiyle arkasından geldiğini görünce yüzünde hafif bir tebessüm hâsıl oldu. Arkasına döndü, çitlerin üzerinde esvâb yığını görünce boynu büyüdü, ağzı kulaklarına doğru bir kahkaha halinde yayıldı. Bununla beraber, Haydi hiçbir şey söylemedi.

Haydi kendini hafif ve serbest hissedince Peterle konuşmaya başladı. Peter ne kadar keçisi olduğunu, onları şimdi nereye götürdüğünü, ve oraya gittiği zaman ne yapacağını soruyor, öğrenmek istiyordu. Peter Haydinin birçok suâllerine ma'sûmane cevâblar veriyorlar, keçilerle beraber konuşarak ilerliyorlardı.

Nihâyet çocuklar keçilerle beraber kulübeye yaklaştılar, ve Detin görebileceği bir yere geldiler. Det çocukları görür görmez bağırdı:

___ Haydi, Haydi ne oldun, esvâbların nerde? Boyun mendilini ne yaptın!... Eyvah, geleceğiz diye daha yeni ayakkabı almıştım. Yeni çorap örmüştüm. Hepsi gitti... Hepsi ... Haydi, söylesene.. Esvâblarını ne ettin?.. Nereye bıraktın?..

Haydi, sâkin, ma'sûm bir işaretle dağın aşağısını gösterdi:

___ Orada. Dedi.

Teyzesi parmağının gösterdiği yere baktı.

___ Sahih orada bir şeyler var. Dağın tâ aşağısında kırmızı bir şey görünüyor, mutlak bu yün şalıdır.

Det hiddetle bağırdı:

___ Ne kayıtsız çocuksun, Haydi?.. Neye daldın, ne düşünüyorsun? Niçin esvâblarımı çıkardın?. Maksudın ne?. Söylesene?...

Sözünün teyzesinin üzerinde yapacağı etkiyi düşünmeksizin:

___ Onlar, bana lâzım değil ki!.. dedi.

___ Âh, hissiz, kayıtsız Haydi.. Daha hiçbir şey öğrenmedin teyzesi şikâyet ederek kızgın bir tavırla ona doğru geldi.

___ Şimdi tekrar birinin aşağı inmesi için yarım saat ister. Peter, gel oğlum, benim hatırım için onları aşağıdan al getir oğlum;.. Çabuk ol, ne duruyorsun?.. Niye öyle yere mihlanmış gibi duruyorsun?.

Detin hiddetli hiddetli kendine geldiğini görünce, iki elleri cebinde yavaş yavaş mırıldandı.

___ Ben artık geç kaldım.

___ Şimdi burada dik dik bakıp durmakla gideceğin yere varmayacaksın.. Sana iyi bir bahşiş vereceğim. Bunu görüyor musun?

Elinde yeni basılmış bir gümüş beşlik vardı. Çocuk bunu görünce gözleri açıldı, derhâl koştı müthiş bir sıçrama ile, kestirme yollardan, Almin aşağısına indi, elbiseleri aldı. O kadar süratle döndü ki Det bile kendisini takdîre mecbûr oldu. Parayı verdi.

Peter büyük bir sevinçle onu cebine indirdi, yüzünde tatlı bir tebessüm ve sevinç belirdi. Böyle bir servet ona her zaman kısmet olmazdı. Det ilâve etti:

___ Elbiseleri, dayının kulübesine kadar taşıyabilirsin. Zaten aynı yolda.

Peter beşliğin verdiği sevinçle bu işi de memnûniyetle kabul etti. Sol elinde paket, sağ elinde sopası olduğu halde onları ta'kîb etti. Haydi ve keçilerle atlayıp zıplayarak neşe ile dağı tırmanıyordu. Böylece daha üç çeyrek saat yürüdüler, nihâyet sivri bir kayanın üzerinde yapılmış olan dayının kulübesine geldiler. Burası rüzgâra mâruz kalmakla beraber, güneşin parlak ziyâ'ları altında, yeşil dağlara yeşil ovalara nazırdı. Kulübenin arkasında uzun, kalın ve dağınık dallarıyla üç eski çam ağacı vardı. Biraz uzakta dağın arkası, gümüş kayaları gibi

yükselmiş sevimli bir manzara arz ediyor, münbit çayırlar üstünde küçük fidanlar beliriyor, kayaların çıplak sùretlerini ihâta ediyorlardı.

Alm dayı, kulübenin önünde yeşil ovaya nâzır oturacak bir yer yapmıştı. Şimdi rahlesinin üzerinde, ağzında piposu, elleri dizleri üstünde sükûnetle çocuklara teyze Dete, ve dağı tırmanan keçilere bakarak oturuyordu.

Det arkadan yavaş yavaş geliyordu. Haydi ondan evvel koşarak kulübesine yetişti. İhtiyara koştu ve elini sıkarak:

___ İsmi, dedeciğim?.. Dedi.

İhtiyar istemeyerek çocuğun ellerini tuttu, iri gözlerine nazîf bir nazarla baktıktan sonra huşûnetle sordu:

___ İyi, iyi, bu da nerden çıktı?.. Bu da ne demek?..

Haydi, gözlerini kaldırmaksızın tekrar ona baktı. Çünkü şimdiye kadar büyük babasına benzer bir adam görmemişti. Dedesinin uzun sakalı, gözlerinin üzerindeki kalın gümüş kaşları çalıya benziyordu. Bu dakikada Det, Peterle beraber geldi Peter, ihtiyarla çocuk arasında geçeni anlamak için bir müddet merâkla bakıp durdu. Sonra Det ihtiyarın yanına yaklaştı, ellerini tuttu:

___ Hayırlı sabahlar olsun, dayı?.. dedi... Size Tobyasın, ve Adölaytın çocuğunu getirdim şüphesiz onu tanıyamadınız, çünkü onu bir yaşından sonra bir daha görmediniz, değil mi?..

___ Pek güzel, onu buraya niye getirdin?.. Bu burada benimle ne yapacak?.. Sonra Petere seslendi:

___ Hey, orada ne yapıyorsun?.. Haydi, keçilerini al da git, zaten artık geç kaldık. Benimkileri aldın, anladın mı?..

(Mâ-ba'di Gelecek Nüşamızda)

SM/EK-12/7, sayı:7, sayfa: 111-112

HAYDİ

Det vakit geçirmeksizin hemen itâ'at etti. Dayının orada durmasını istemediğini anlamıştı.

Det ihtiyara cevâb verdi:

___ Dayı, Haydi artık sizin yanınızda kalsın. Bu dört sene zarfında ben ona karşı olan vazîfemi yaptığuma eminim. Lâkin artık benim için ona bakmak imkânı kalmamıştır. Şimdi vazîfenizi yapmak sırası size gelmiştir.

İhtiyarın gözleri döndü, hiddetli bir nazarla Deti süzdü:

___ Öyle mi, küçük hanım?.. Çocuk burada dağın tepesinde yabancı bir adamla nasıl yaşar, Onu hiç düşünmüyorsun ya senin arkandan ağlamaya, üzölmeye başlarsa ben ne yaparım?. Bu çocukların ekserîye âdetidir.

Det, dayının i'tirâzını kabul etmedi:

___ Bundan ötesi, artık size ait dayı.. Adölayt öldüğü zaman bir yaşında bir çocuğu benim elime verirken kimse, annesi için ağlarsa Det ne yapar diye düşünmedi. Şimdi artık ben de hiç kimseyi düşünmeyeceğim, biraz da kendimi düşüneneceğim. Bundan başka bu çocuğun, asıl sahibi, akrabası sizsiniz. Eğer çocuğu yanınızda alıkoymayacaksanız, istediğiniz yere verebilirsiniz. Yalnız unutmayınız ki bütün mes'uliyet size aittir. Şimdiye kadar omuzlarınıza yüklediğiniz günahlar kâfi gelmedi, yine günaha mı girmek istiyorsunuz?.

Det, çocuğun büyük babasından gördüğü bu muâmeleyi hazmedemiyor, âdetâ vicdânı isyân ediyordu. Dayısına karşı bu kadar şiddetli söylemek istemediği halde kendine hükmedememişti. Alm dayı Detin sözleri karşısında daha fazla kızdı. Hiddetle yerinden fırladı, Dete öyle korkunç nazarlarla baktı ki, genç kız olduğu yerden bir iki adım geri geri gitti.

İhtiyar âmirâne bir tavırla parmağını uzattı, hırçın bir sesle de işaret etti,

___ Haydi, geldiğin yoldan, git bakalım... Uğurlar olsun, bir daha buralarda görünme ha!..

Det hiç aldırmadan döndü:

___ Allahaismarladık dayı. Sana da Allahaismarladık Haydi... Dayını üzme emi cicim?...

Det çocuğu kolları arasında öpüp sıktı, sonra olanca süratle dağdan koşarak Dorfliye doğru inmeye başladı. Dayının vazgeçmesinden korkarak makine gibi süratle koşuyordu.

Dorfliye indiği zaman birçokları ona Haydiyi sordular Dorfli halkı hepsi Deti de, Haydiyi de tanır, mâ-cerâyı olduğu gibi bilirlerdi. Birden köy halkı etrafına toplandı, her kapıdan, her pencereden bir baş uzanıyor:

___ Haydiyi ne yaptın Det?... Zavallı çocuğu nerde bıraktın?.. Gibi mütemadi suâller soruyorlardı. Det her şeye ziyâdeleşen bir asabiyyetle cevâb veriyordu:

___ Yukarıda Alm dayıyla beraber.. Alm dayının kulübesinde.. Yukarıda Alm dayıyla beraber. Söylüyorum işte, Allah Allah, herkese ayrı ayrı mı cevâb vermeli?.

Det herkesin suâlleri karşısında kendince sinirleniyordu her taraftan kadınlar onu tenkît ediyor:

___ Bunu nasıl yaptın Det? Zavallı yavrucak! Böyle kimsesiz bir çocuğu yukarda ve o adamla yalnız bırakmak, âh ___ Det, bunu nasıl yaptın?.. ___ ediyorlar ve içlerini çekerek:

___ Zavallı yavrucak. Zavallı yavrucak! diye söyleniyorlardı.

Det bir sürü kadının arasından kurtulmak için onları itiyor, kaçmaya çalışıyordu. Kadınların arasından çıktığı zaman son derece memnûndü. Bu meselede Det, kendisi de vicdânen rahat değildi. Çocuğun annesi ölürken, zavallı yavrucağı ona emânet etmişti vicdânının sesini boğmaya çalışıyor, Haydiyi her zaman orada bırakmayacağını herhalde çocuğu oradan kurtarmak için bir çâre bulacağını söyleyerek kendi kendini tesellîye çalışıyordu. Şimdiden sonra iyi para kazanabilecekti. Böyle bir işi bulduğuna çok memnûndü. Biraz para kazandıktan sonra Haydiyi artık orada bırakmayacaktı. Köyden çıktıktan sonra da uzak yakın herkes ona bu meseleden bahsediyor, vicdânının ısrıplarını âdetâ çoğaltıyorlardı. Artık Dorfliden çıktıktan sonra bu işe karışan adamlardan kurtulduğuna memnûn, gözleri istikbâle müteveccihti...

İKİNCİ KISIM

BÜYÜKBABANIN KULÜBESİNDE

Det gözden kaybolduktan sonra dayı rahlesinin üzerine oturdu, piposundan uçan duman bulutları arasında gözlerini toprağa dikmiş, uzun zaman bir şey söylemeden oturdu. Bu dakikada Haydi dağın etrafında yeşillikleri, güzel manzaraları seyretmekten memnûndü. Gözü bir dakika keçiler için yapılan tahta sipere ilişmişti. Bu, küçük koyun kulübesi gibi bir yerdi. İçinde hiçbir şey görünmüyordu. Haydi merâkla bütün etrafını tecessüs ediyordu. Gözleri kulübenin arkasındaki üç büyük çam ağacına ilişti. Kulübesinin arkasında bu ağaçların ne

şâhâne bir duruşu vardı. Rüzgâr, dalların arasından, ağacın tepesinden iniyor gibi şiddetle ıslık çalarak ve gürleyerek esiyordu.

Haydi olduğu yerde durdu ve dinledi. Bir saniye rüzgârın şiddeti âdetâ sükûnet bulmuş gibi oldu. Bu dakika kulübenin öteki tarafına gitti orasını da gördükten sonra tekrar dedesinin yanına geldi. Dedesini yine bıraktığı yerde bulmuştu. İhtiyarın karşısına geçti, ellerini belinin arkasında kilitledi,. Ma'sûm bir nazarla dedesini seyre saldı. İhtiyar yavaşça gözlerini kaldırdı.:

___ Ne istiyorsun?.. Haydi..

Haydi kımıldamaksızın olduğu yerde durdu. Ve ince bir sesle fısıldadı:

___ Kulübenin içini görmek istiyorum... Acebâ içinde ne var?..

___ Haydi, gel, gösteriyorum...

İhtiyar kalktı, kulübeye doğru ilerlerken Haydiye seslendi:

___ Esvâb bohçanı da içeri al..

___ Artık onlar bana lâzım değil... Artık giymeyeceğim ki!..

İhtiyar arkasına döndü. Çocuğun siyah gözlerinin içi parlıyordu.

Kendi kendine:

___ Ne zekî çocuk! dedi.. Sonra Haydiye döndü:

___ Onları bir daha niçin giymeyeceksin bakalım?..

___ Dağlarda çabuk koşan, ince bacaklı keçilere benzemeyi daha çok severim.

___ Sen şimdi bohçanı içeri getir, sonra yine onlara benzersin..

Sonra âmir-âne bir sesle ilâve etti:

___ Haydi bakalım, şimdi çabuk onları getir, dolaba koy bakalım...

Haydi, sesini çıkarmadan itâ'at etti. İhtiyar kapıyı açtı, kulübe dört köşeli küçük bir odadan ibâretti. İçinde bir masa, ve sandalye, köşede büyük babasının yatağı, diğer bir köşede, etrafına büyük tencereler asılmış bir ocak. Karşı tarafta, duvarın içinde geniş bir kapı vardı ki Haydi ne olduğunu bir türlü anlamamıştı. İhtiyar orasını açtı; burası Haydinin esvâblarını koyacağı ihtiyarın esvâb dolabıydı. Dolabın bir katında ihtiyarın gömlekleri, çorapları, diğerinde çamaşırları diziliydi.

Dolabın diğer tarafında tabaklar, fincanlar, bardaklar dizilmiş, en üstünde birer ekmek somunu, et, peynir, sucuk vesâir yiyecekler vardı. Alm dayının mâlik olduğu ve muhtâc olduğu her şey bu dolapta saklanmıştı.

Haydi bohçasıyla içeri girdiği zaman dayı dolabı açtı, küçük muhteriz adımlarla yaklaştı. Dolapta dayının çamaşırları arkasına çamaşırlarını öyle gayri muntazam bir

vaz'iyette doldurdu ki içinde aradığını bulmak kabil değildi sonra dikkatle odanın dört bir tarafına bakındı:

___ Ben nerde yatacağım dede?.

İhtiyar soğuk bir tavırla:

___ Nerede istersen?. dedi.

Bu intihâbın Haydiye bırakılması kendini son derece memnûn etmişti. Uyumak için en iyi yerin neresi olduğunu anlamak için müdekkik gözlerle odanın her tarafını süzdü. Köşede dedesinin yatağı yanında bir el merdiveni vardı. Haydi bir intihâbını unuttu, tatlı bir sevinçle koştu, merdivenin yukarisına tırmanmaya başladı. Bu merdivenden doğru samanlığa çıkılıyordu Haydi merdivenden çıkınca orada büyük bir saman yığını buldu. Samanlık, açık tavanlı bir dam arası idi, hava almak için yalnız tepesinde bir küçük yuvarlak penceresi

- Mâ-ba'di Gelecek Nüşamızda-

SM/EK-12/8, sayı:8, sayfa: 127-128

HAYDİ

Vardı. Bu küçük pencereden ta derenin nihâyetine kadar her taraf görülüyordu. Haydi büyük bir sevinçle bağırdı:

___ Ben burada yaşayacağım dede!.. Burası çok güzel!.... Dede gel gör.. Burası ne güzel!..

İhtiyar aşağıdan ağır bir sesle cevâb verdi:

___ Ben bu evin her köşesini bilirim, görmeye lüzûm yok!.... Haydi samanlıkta sevinçle bir taraftan bir tarafa telaşlı telaşlı koşuyor, ellerini çırparak bağıırıyordu:

___ Ben yatağımı buraya kendim yapacağım.. Haydi, dede sen bana ___ bir çarşaf ver... Yatağımın üzerine yapmak için bana bir çarşaf lâzım.

Dedesi gülümseyerek cevâb verdi:

___ Pekâlâ, pekâlâ...

Bati adımlarla dolaba yaklaştı, bir müddet çamaşırların arasında aradıktan sonra kendi gömleklerinden birini çekti. Bu büyük bir parça kumaştı ki çarşaf yerine kullanılabilirdi. İhtiyar merdivenden çıkınca yukarıda samanlardan yapılmış küçük bir yatak buldu Haydi samanları birbiri üzerine yıkarak mini mini bir yatak yapmıştı; yine samanlardan muntazam bir yastık vücuda getirmişti. Ve yatağın yastığını öyle bir yere koymuştu ki, yuvarlak pencere yastığın önüne geliyor, ve buradan yatağından kalkmaksızın ta derenin nihâyetine kadar her tarafı görebiliyordu. İhtiyar kapıdan baktı:

___ Yatağı çok güzel yapmışsın, dedi... Şimdi çarşaf lâzım öyle mi?.. Bir dakika daha dur.

İhtiyar, birden bir kucak dolusu saman aldı, yatağı kalınlaştırıp üzerine döktü ve yaptı. Çünkü toprağın sertliğini hissetmek için bunu mümkün merteye kalın yapmak lâzımdı. Yatağı düzelttikten sonra döndü.

___ Haydi, çarşafı yap bakalım, dedi.

Kumaş o kadar ağırdı ki Haydi yerinden kaldıramadı bu gayet ağır bir kendirdi. İki beraber çarşafı yatağın üzerine yaptılar.. Kumaşın kalın olması, samanların kumaşı delip Haydiyi rahatsız etmemesi için çok iyi bir şeydi. Çarşaf yatağın bazı taraflarından sarkıyordu. Haydi, uzun gelen yerleri kıvrıyor, yatağın altına sokuyordu her tarafını düzeltti, artık yatak rahat, güzel, ve temiz görünüyordu. Sonra endişeli nazarlarla durdu, ve dedesine döndü:

___ Bir şey unuttuk dede?. dedi.

___ İhtiyar yine kalın sesiyle cevâb verdi:

___ O nedir bakalım?..

___ Battaniye.. İnsan yattıktan sonra üzerine battaniye örtünür..

___ Ya, öyle mi?. Fakat ben de battaniye olmadığını hiç düşünmedin değil mi?..

Haydi, ihtiyarı mütessir etmemek için:

___ Oh, zarar yok dedi, zaten ehemmiyetli bir şey değil ki! Battaniye yerine üstüme biraz saman alırım.

Çalak bir tavırla saman almak için koşuyordu.. Dedesi kolundan tuttu:

___ Dur, Haydi...

Sonra kendi yatağına doğru gitti, yatağının altından büyük, ağır bir çanta çıkarıp yere koydu:

___ Bu çantanın içindeki samandan daha iyi değil mi?.. dedi.

SM/EK-12/9, sayı:9, sayfa: 144

HAYDİ

Haydi ihtiyarın çalışmasını sessizce ve sevinçle seyrediyordu. İhtiyar gülererek Haydiye döndü:

___ Bu nedir Haydi?.. Bil bakalım!..

___ Bu yaptığınız çok yüksek bir şey... Ancak, benim için bir sandalye olabilir. Amma da çabuk yaptınız...

Haydi hayretle ihtiyarın yaptığı işe bakıyordu. İhtiyar kendi kendine söylendi:

___ Zekî çocuk!.. Her gördüğünü derhâl anlıyor... Gözleri her şeyin sanki tâ dibine bakıyor.

Haydi kulübenin etrafında sanki bir keklik gibi koşup sıçrarken ihtiyar, öteye beriye çiviler çakıyor, kapıyı testereliyor, elinde çekiçle oradan oraya geziyor, bazı yerlere delik açıyor, bazı delikleri de tahta parçaları ile yamıyordu. Hülâsa kulübeye lâzım olan ta'mîrleri yapıyordu.

Haydi dedesini adım adım ta'kîb ediyor, yaptıklarını büyük bir hayretle seyrediyor, en küçük şeyler bile onu eğlendiriyordu. Artık akşam oluyordu. Şedîd bir rüzgâr, ihtiyar çamları yerinden sarsarak, ağaçların tepesindeki kalın dallarını inleterek, müthiş bir gürültüyle esiyordu. Rüzgârın bu haşin sesi, Haydinin kalbine ne tatlı, ne lâtif geliyordu.. O kadar rahat ve memnûndü ki derhâl çamların altına fırladı, bu kadar tatlı bir zevki hayatında ilk defa duyuyordu. İhtiyar kapının önünde durmuş, bu ma'sûm çocuğu mütehayyir nazarlarla seyrediyordu.

Rüzgâr mütemâdiyen ıslık çalarak esiyordu Haydi artık sıçramaktan yorulmuş duruyordu. İhtiyar kapıdan çıktı, dışarı doğru ilerliyordu. Aşağıdan keçiler birbirlerinin kuyruklarını yalayarak, birbirlerinin kuyruklarına dolanarak dağı tırmanıyorlardı Peter, sürünün ortasında yürüyordu. Haydi sevincinden bağırarak sürünün arasına koştu, ve sabahki arkadaşlarını birer birer selamladı.

Peter, sürüyü kulübenin önüne getirince, keçiler hep birden durdular. İki zayıf keçi biri beyaz, biri kahverengi, sürünün içinden ayrılarak ihtiyarın yanına geldiler, onlar için avucunda hazırladığı tozu ve ellerini yalamaya başladılar. Bu her akşam aynı sûrette tekrar ederdi. Peter ihtiyarın keçilerini bıraktıktan sonra sürüsünü alıp uzaklaştı. Haydi şefkatle o gece birini sonra diğerini okşadı. Keçilerin arkasını okşama için karşı tarafa geçti. Bu küçük mini mini mahlûklardan ne kadar memnûndü...

Bunlar bizim mi dede?.. İkisi de bizim mi? Siperin altında mı yatacaklar?.. Bunlar her zaman bizimle beraber mi otuacaklar?..

Haydi büyük bir sevinç içinde bir birini müteâkıb suâller soruyordu. Keçiler ihtiyarın avucundaki tozu yalamayı bitirmişlerdi. İhtiyar ellerini silkerek seslendi:

___ Haydi, içeri git, senin küçük süt bardağını ve bir parça ekme al, gel... Haydi itâ'at ederek hemen içeri gitti. Gitmesiyle gelmesi bir oldu. İhtiyar keçileri sağdı, süt bardağını doldurdu. Somunun kenarından bir dilim keserken yine Haydiye seslendi:

___ Şimdi sütünü iç, sonra doğru yatağına git.. Teyzen senin bohçanı içeride bıraktı. Herhalde geceliğin onun içindedir. Eğer başka bir şeye ihtiyâcın varsa, onları da dolabın aşağısında bulursun. Şimdi ben keçilere bakacağım. Allah rahatlık versin...

___ Hayırlı geceler dede... Hayırlı geceler... Bu keçilerin adı ne dede?.

İhtiyar bu dakikada siperin içine giriyordu. Haydi arkasından koştu, mütemâdiyen bunların adı ne, dede? diye bağırıyordu.

___ Beyazın adı (Şovanli) küçük mantı demektir. Sarının ki de Barlıdır, yani küçük ayı...

Haydi isimleri öğrenince memnûniyyetle keçilere yaklaştı:

___ Hayırlı geceler Şovanli, hayırlı geceler Barlı...

- Mâ-ba'di gelecek nüshamızda-

SM/EK-12/10, sayı:10, sayfa: 159

HAYDİ

ÇAYIRDA

Haydi sabah erken uyanmıştı. Gözlerini açtığı zaman güneşten gelen ziyâ' hatları yuvarlak pencereden yatağına doğru uzanıyordu. Ve her şey bu ziyâ'lar altında altın gibi parlıyordu. Haydi memnûniyetle etrafına bakındı, nerede olduğunu hatırlayamıyordu.

Sonra dışarıda dedesinin boğuk, kalın sesini işitti ve her şeyi hatırladı. Dedesinin kulübesinde olduğunu, onu bakan Ursulin evinde olmadığını anladı. Yatağı içinde Ursuli düşünüyordu. O ne tuhaf bir kadındı. Kedi gibi mutfakta ateşin yanından, odada sobanın yanından ayrılmadı. Haydi dâimâ onun yanında oynâmaya mecbûrdu. Zîrâ Ursul sağır olduğu için Haydinin ne yaptığını işitemez, kendisini yakında görmek için bir saniye bile yanından ayıramazdı. Haydi için bu hayat ne can sıkıcı bir şeydi.

Şimdi bu yeni evinden pek memnûndü. Ve dün gördüğü birçok garip şeyleri, ve bugün göreceği daha birçok yeni şeyleri, hususuyle (Şovanli) ve (Barli)yi hatırladı. Keçilerin hayâli gözleri önüne gelince, Haydi süratle yatağından fırladı ve dün üzerinden çıkardığı esvâbı iki dakikada giydi, karyoladan indi, büyük bir sevinçle kulübenin dışarısına koştu. Orada keçi çobanı Peter, sürüsüyle duruyor, dedesi, Şovanli ve Barliyi siperden alıp sürünün yanına getiriyordu. Haydi, Petere, ve güzel keçilere, hayırlı sabahlar demek için sabırsızlanıyordu. Sürünün yanına koştu, dedesi boğazından gelen öksürüklü bir sesle sordu:

___ Sen de çayıra gitmek ister misin?.

Haydi bu fikirden çok memnûn oldu ve sevincinden sıçradı. Dedesi devam etti:

___ Ama, önce yıkan, temizlen.. Sonra karışmam, çayırdaki güneş parlak ziyâ'larla yanarken seninle alay eder.. Senin kirli olduğunu görür, güler.. Güneş kirli çocuklardan kaçır.. Bak, senin için her şeyi hazırladım.

İhtiyar kulübesinin kapısı önünde güneşin altında duran su dolu güğümü gösterdi. Haydi hemen güğüme doğru koştu, yüzü parlayıncaya kadar yıkandı ve temizlendi. Bu dakika ihtiyar kulübeye giriyordu. İçeriden Petere seslendi:

___ Buraya gel, küçük keçi kumandanı.. Heybeni de beraber getir.

Peter şaşkın şaşkın bu içeriden gelen davete icâbet etti. Arkasında hafif yemeğini taşıyan heybesini de getirdi.

İhtiyar heybesini indirmesini işaret etti. Peter aldığı emirleri bir bir icrâ ediyordu.

___ Haydi bakalım, heybeni aç..

İhtiyar heybenin içine büyük bir dilim ekmek ve bir parça peynir koydu. Peter peyniri görünce sevinçten yuvarlak gözlerini bir kat daha açtı. Her iki parçada kendi yemeğinin iki misli kadar kalın ve büyüktü.

İhtiyar masaya doğru ilerledi:

___ Şimdi küçük sütlüğü koyalım, dedi. Çocuk senin içtiğin gibi doğrudan doğruya keçinin memesinden sütü içemez. Haydi şimdi seninle beraber aşağı gidecek. Öğle zamanı keçiden iki şişe süt sağar, çocuğa verirsin. Dikkat et, kayalardan düşmesin.. Anladın mı keçi kumandanı!..

Bu dakikada Haydi koşarak telaşla geldi, yüzünden kollarından sular akıyordu.

___ Dede şimdi güneş bana gülecek mi?.. dedi..

Güneşin kendisiyle alay etmesinden o kadar korkmuştu ki yüzünü, boynunu, kollarını tahta fırçaları gibi ovmuş, ovmuştu, Sonra dedesinin güğüm yanına astığı kalın, kaba havlu ile ovmaktan istakoza benzeyen kırmızı derisini sildi kuruladı.. Gözleri hala dedesinden cevâb bekliyordu. İhtiyar gülerek,

___ Hayır, artık gülmeyecek.. dedi. Fakat biliyor musun, bu akşam keçilerle uzun gün topraklar içinde koşacaksın, akşama kadar ayakların siyah, çamur gibi olacak. Eve dönünce bütün vücudunu balık gibi yıkamak lâzım.. Anladın mı.. Haydi bakalım, şimdi Peterle, keçilerle gidebilirsin..

İhtiyar bu kumandayı verdikten sonra arkasını döndü, Haydi, sevinçle kulübeden fırladı, sürüyle beraber evin yukarısına doğru neşeli neşeli gitti.

Gece esen rüzgâr bulutları dağıtmıştı. Köyün her tarafı derin bir mavilik içinde parlıyordu. Mavi köyün ortasında altın güneş, yeşil tepeli dağları nurlandırıyor, Keskin hülyaları altında mavi, sarı, çiçeklerin ortaları açılıyor, başlarını memnûniyetle kaldırıyorlardı.

Haydi çiçeklerinin yanına koştu ve sevinçten bağıırıyordu:

___ Ne güzel çiçekler!..

Karşıdan yeşil otların arasından biten kırmızı çiçekler, kırmızı bir gelincik tarlasına benziyordu. Biri tarafta mavi çiçeklerle süslenmiş bir tarla, daha ötede ince yapraklı, yaldızlı kaya çiçekleri, güneşin altın ziyâ'ları altında tebessüm ediyor gibiydi. Haydi, bu renk renk çiçeklerin arasında o kadar neşeliydi ki keçileri, Peteri tamamıyla unutmuştu.

Bir kelebek gibi bir taraftan öbürüne uçuyor yolun üstünde dağılan sarı, kırmızı, mor, çiçekler onu zevkten sarhoş ediyordu. Her taraftan demet demet topladığı çiçekleri önlüğünün içine koydu, bunların hepsini eve götürmek, yatak odasında ki samanların üzerine dizmek istiyordu.. Orasını tabî ki bir bahçe gibi süsleyecekti. Tabî ki burada ki gibi kırmızı bir gelincik tarlası vücuda getirmek istiyordu.

Geçtikleri yollar oldukça eğri büğrü, tehlikeli yerlerdi. Peter, he tarafa, her zamandan daha fazla dikkatle bakmaya mecbûrdu. Çünkü keçiler de Haydi gibi yaramazdı. Fakat küçük çoban kolaylıkla gözlerini bir taraftan ötekine çevirmeye alışkın değildi. Bugünkü işi iktidârının fevkinde idi. Haydi, çiçek toplamak için bir kayadan diğerine atlıyor, keçiler aşağı yukarı koşuyorlar, Peter, onları idâre etmek, sürüden ayrılmamalarını te'mîn etmek için ıslık çalıyor, bağırıyor, değneğini sallıyordu. Bütün sayine rağmen Haydi gözden kaybolmuştu, Hiddetle bağırdı:

___ Haydi nerdesin?

Mechûl, derin bir yerden Haydinin sesi aksetti:

___ Buradayım

Peter hiçbir tarafta bir şey göremiyordu. Haydi bir tulumbanın arkasında kat kat yabancı kokulu çiçeklerle örtülmüş bir toprağın üstünde oturuyordu. Etrafında ki hava öyle tatlı bir kokuyla dolu idi ki Haydi şimdiye kadar hiç bu kadar saf bir hava teneffüs etmemişti. Çiçeklerin arasına oturmuş, güzel kokuları derin derin teneffüs ediyor, kokluyordu. Peter tekrar onu görmeksizin bağırdı:

___ Nerdesin Haydi?.. Yanıma gel.. Kayalardan aşağı düşersin.. Deden seni yanımdan ayırmamaklığımı tenbih etti.

Haydi oturduğu yerden sordu:

___ Kayalar, nerededir Peter?

Haydi yerinden kalkmak istemiyordu. Çünkü her nefeste rüzgâr ona tatlı kokular getiriyor zevkini tezyîd ediyordu. Peter derhâl cevâb verdi:

___ Yukarda, yolun üstünde.. Oraya varmak için daha çok yolumuz var. Şimdi yanıma gel..Hem tepede çocuk çalan bir kuş var, gag gag bağırır.

Peter bu sözlerle Haydiyi yerinden oynatmaya muvaffak oldu. Derhâl yerinden fırladı, Önlüğü çiçeklerle dolu olduğu halde Petere doğru koştu. Tekrar beraberce dağın yukarisına tırmandılar.. Haydi, yine yolda rast geldiği çiçekleri koparmadan geçmiyordu. Peter yavaşça güldü:

___ Kâfi derece toplamışsın, Haydi, dedi.. Şimdiden Sonra artık her gün buradasın.. Eğer hepsini bugün koparacak olursan yarına bir şey kalmaz.

Bu son sebep Haydiyi vazgeçmeye kâfi geldi. Bundan başka önlüğü o kadar dolmuştu ki, bundan fazlası küçük odasına fazla gelecekti. Birazını da yanına bırakmak lâzım olduğunu teslim etti. Peterle beraber yoluna devam ettiler.. Keçiler, durmaksızın çayırdan gelen güzel kokulu otlara doğru ilerliyorlardı

SM/EK-12/11, sayı:11, sayfa: 179

HAYDİ

Bu çayır, Peterin her zaman keçilerle beraber gelip, uzun gün bir kayanın ayaklarında uzanıp yattığı çayırdı. Bu çayırın aşağı tarafları çalılar ve çam ağaçlarıyla muhâttı. Yukarı tarafında kel ve dik kayalar sanki göğe uzanıyordu. Dağın kenarında da derin bir uçurum vardı. Alm dayı, bu uçurumdan sakınmalarını Petere şiddetle tenbîh etmişti.

Dağın en büyük yerine geldikleri zaman Peter çantasını aldı ve toprağın üzerinde ki bir küçük çukurunun üzerine yaydı. Rüzgârın ekserîye şiddetli eserek dağın üzerinden her şeyi aşağı yuvarlandığını bilirdi. Şimdi bu kilitli servetinin aşağı yuvarlanmasını istemiyordu. Sonra dağa tırmanmanın verdiği yorgunluğu dinlendirmek için çayırların içindeki toprağın üzerine uzandı. Bu esnada Haydi topladığı çiçekleri yemek çantasının içine dolduruyordu. İşini bitirdikten sonra eğildi, o da Peterin yanına oturdu ve etrafına bakındı. Dere güneşin ziyaları altında uzanıp gidiyordu. Haydinin gözleri önünde ufuk uzanmış karlı bir ova gibi görünüyor, solundaki nâzım, heybetli kayalar, vapur bacaları gibi yükseliyor, hisar gibi yontulmuş küçük kubbe, göğün maviliği içine giriyordu. Sanki bu kayalar Haydiye huşûnetle bakıyor gibi geldi.

Çocuk bir sıçan gibi hareketsiz duruyordu. Her tarafta derin nihâyetsiz bir sükûn vardı. Yalnız rüzgâr çiçeklerinin üzerinden altın ziyâ'larla parlayan kayaları yararak geçiyor, her tarafta ince naîf dallar, sevinçle oradan oraya eğilip kalkıyorlardı.

Peter, hem dinleniyor, hem uyuyordu. Keçiler, fidanlar arasında tırmanarak karınlarını doyuruyorlardı. Haydi güneşin altın hatları altında havayı, çiçeklerin hafif, canlı kokularını içiyor, burada ilelebet oturmaktan başka bir şey istemiyordu.

Vakit bu sûretle uzun zaman geçti. Haydi uzun müddet dağların, aşağı ona bakıyor ki görünen tepelerine bakmıştı. Dağlar ona bir arkadaş, bir dost gibi görünüyorlardı. Sonra etrafında bir ses, bir hışırtı işitti, başını göğe kaldırdığı zaman hayatında hiç görmediği gayet büyük bir kuş göğün boşlukları içinde uçuyor, kanatlarını gererek, daireler yaparak başının üstünde yüksek seslerle bağırarak kulağını deliyordu.

Haydi en yüksek sesiyle bağırdı:

___ Peter Peter kalk, bak hırsız, kuş...bak, bak...

Peter derhâl kalktı, Haydi ile beraber semâ'nın derinliklerinde uçan kuşa baktı. Bu bir leylekti. Peter Haydiyi aldatmak için kuşu bu sûretle ta'rîf etmişti. Kuş kanatlarını çırparak gümüş kayaların üstünden kayboldu.

Haydi mütemâdiyen soruyordu:

___ Şimdi nereye gitti? Evi neredir?. Onu kim besler... Şimdi nereye gidiyor?.

Sonra gözlerini semâ'ya dikti, derin bir şevkle seyrediyordu. Peter sâkin bir tavırla:

___ Evine, yuvasına, dedi.

___ Onun evinin yolu gökte midir?. Oh, bu kadar yükseklerde olmak ne güzel!. Niçin bu kadar çok bağılıyor?..

___ Uçmak için bağırarak kuvvet alır.

___ Bizde oraya çıkalım. Evi neredir, görelim...

___ A,a,a...

Peter her (a) yı büyük bir hayret ve adem memnûniyyetini ihsas eden yüksek bir sesle salıyordu:

___ Hiç dağın tepesine nasıl çıkarız. Keçiler oraya çıkamaz. Hem Alm dayı kayalardan düşmemeye benim dikkat etmemi söylemedi mi?...

Haydi ma'sûmâne sustu, Peter, ıslık çalarak keçileri yanına davet etti.

Haydi, bunun ne olduğunu anlamamıştı. Fakat keçiler bu sesin ma'nâsını anladılar. Birbirini müteâkıb, sıçrayarak hep sürüye geldiler. Bir kısmı ince sebze dallarını çiğneyerek, diğer kısmı oradan oraya koşarak, bir diğer kısmı da birbirleriyle tos vuruşarak çayırın üzerinde topladılar. Haydi yerinden fırladı, keçilerin arasına koştı. Keçilerin böyle birbirleriyle oynâması, yalaşması, onun için yeni gördüğü, çok eğlenceli bir şeydi. Haydi, keçilerin her birini ayrı ayrı tanımaya başladı. Her birinin müstesnâ bir husûsiyyeti, kendine göre bir gidişleri vardı.

SM/EK-12/12, sayı:12, sayfa: 192

HAYDİ

- Geçen Nüshadan Mâ-ba'di -

Bu sırada Peter çantayı toprağın üzerene koydu, yere bir kâğıt açtı, ekmekleri peynirleri sıraladı, büyük dilimleri Haydinin küçükleri de kendi önüne koydu.

Kendi ekmeklerinin kaç dilim olduğunu iyi biliyordu. Sonra sütlüğü aldı, Şovanliden sağdığı sütü getirdi. Ekmeklerin yanına bıraktı. Haydi hâlâ keçilerle oynuyordu. Olanca sesiyle haykırdı:

___ Haydi, yemek hazır!..

Küçük keçilere o kadar kendini vermişti ki açlığını bile duymuyordu. Bu yeni oyunlar ve neşeler içinde kendini o kadar kaybetmişti ki bundan başka hiçbir şey görmüyor, ve işitmiyordu.

Peter ona nasıl işittirebileceğini düşünüyordu, nihâyet keşfetti.. Kayalara doğru, aks-i sedâ yapıncaya kadar bağırdı. Haydi hemen göründü. Yemek masası üzerine sıralanan levâzımı görünce, masanın etrafında sevincinden sıçramaya başladı. Peter yine kızıyordu:

___ Sıçramayı bırak, Haydi. Şimdi yemek zamanıdır. Haydi otur, hem başla..

Haydi yine o ma'sûm tavrıyla oturdu.

___ Süt benim midir?..

___ Evet.. İki büyük dilim ekmekle peynirler de senindir. Eğer sütün hepsini içersen Şovanlinin sütünden dolu bir bardak daha vereceğim. Ondan sonra sıra benimdir, ben içeceğim..

___ Sen sütünü hangi bardakta içeceksin!..

___ Keçinin memesinden içerim...

___ Yesene!.. Ne duruyorsun?.

Peter o kadar âmirâne bir tavırla söyledi ki Haydi derhâl sütünü içmeye başladı. Sütü bir nefeste içti bitirdi, bardağı yere bıraktığı zaman içinde bir katre bile kalmamıştı. Peter kalktı, tekrar bir bardak doldurdu..

Haydi hiç bu kadar nefis bir yemek yememişti. Ekmeğinin bir kısmını sütün içine ufaladı, sonra kalan büyük bir parça ekmeğini - ki Peterin bütün dilimlerinden daha büyüktü- Ve peynirlerini hep Petere verdi:

___ Onları sen ye bunlar bana kâfi....

Peter Haydiyi müstehzî bir nazarla süzdü. Hayatında hiç böyle bir söz söyleyebilecek, malını başkalarına verebilecek bir kabiliyette olmamıştı. Evvela Haydinin sözüne hiç inanmadı. Kabil mi hiç insan bıkıp yemeğini başkasına verir mi?....

Haydi cidden yemeğini ona veriyordu. Peterin almadığını görünce, ekmekleri dizi üstüne koydu. O zaman cidden verdiği artık şüphesi kalmadı. Teşekkür makamında başını eğdi. Keçi çobanı hayatında ilk defa doyuncaya kadar yemek yiyebilmişti. Haydi yemeğini çabuk bitirmiş, keçilerini seyrediyordu:

___ Peter bunların hepsinin isimleri var mı? Adları nedir?..

Peter keçilerini o kadar iyi tanıyordu ki hepsinin ayrı ayrı isimlerini aklında tutardı. Zaten aklında bunlardan başka bir şey yoktu ki!. Derhâl durmaksızın bir bir hepsinin isimlerini, kendilerine ait husûsiyyetlerini saymaya başladı. Haydi derin bir dikkatle onun ta'rîflerini dinliyordu. Derhâl oda hepsini öğrendi bir bir çağırmaya başladı. Hepsinin kendine göre bir alâmeti vardı. Bununla onları hatırlamak kabildi. Yalnız onlara bir defa dikkatle bakmak tanımak için kâfiydi. Haydi bunu lüzûmundan fazla dikkatle yaptı.

Biraz ötede büyük (Türk) kuvvetli boynuzlarıyla duruyordu. O sürünün en kuvvetli keçisi idi. Dâimâ diğerlerine tos vurmaya tecrübe ederdi. Keçiler onun geldiğini görünce hepsi uzağa kaçarlar, hepsi bir araya gelse bu yaramaz arkadaşlarına bir şey yapamazlardı. İstenifik sıska, küçük fakat cesûrdu. Hatta ekserîye Türkü muvaffakiyyetle ta'kîb ederdi. Türk biraz mutehayyir, biraz, müstehzî onun maskaralığını seyrederek, fakat fazla hücum yapmazdı. İstenifik çok muharrib ve kuvvetli boynuzlu görünüyordu.

Ötede küçük (Şovanlı) meleyerek, yalvararak dövüyordu. Haydi ona doğru koştu, kollarını boynuna doladı. Onu sevmek istiyordu. Fakat keçi başını çekti, yemek istiyordu.. Haydi uzaklaşınca başını otlara eğdi, fakat yine bağıırıyordu. Haydi tekrar koştu, onu biraz daha kolları içine çekti, fakat keçi ağlayan, kederli bir sesle acı acı meliyordu. Haydi kollarını keçinin boynundan çekti, ma'sûmâne bir tavırla sordu:

- Mâ-ba'di var -

SM/EK-13, sayı:11, sayfa: 170-171

CANBAZLARIN MEŞAKKATLİ FAKAT PEK MERÂKLİ HAYATLARI

Canbazları herkes bilir. Şâyân-ı hayret oyunlarını hünerlerini, ma'ârifetlerini görüp seyretmeyen yoktur. Canbazlar küçük, büyük kumpanyalar teşkîl ederler, dünyanın her tarafını gezerler, gerek kendi hünerlerini, gerek terbiye ettikleri at, fil, kaplan, arslan, zürafa, köpek, hatta yılan gibi hayvanlara öğrettikleri ma'ârifetleri göstererek maişetlerini kazanırlar. Bir yerde çok durmazlar, ancak rağbet gördükleri müddetçe kalırlar, sonra başka yerlere giderler.

Bunların kumpanyalarına “canbazhane” yahut “sirk” tabir ederler. Memleketimizde varyete kumpanyalarında çalışan tek tük canbazlar dâimâ bulunursa da mühimce canbaz kumpanyaları ancak iki üç sene de bir bizi ziyaret ederler. Mühimce diyoruz çünkü buraya gelenler ancak kırk elli canbaz ve palyaçodan, yirmi otuz hayvandan ibârettir. Hâlbuki mesela Amerikada canbazlar, palyaçoları ve müstahdemleri ile bin bin beş yüz kişilik muazzam “sirk”ler vardır. Bu miktardan canbazlık san'atının ne kadar inkişâf etmiş olduğu kolaylıkla anlaşılır. Fakat canbazlık hiç de kolay bir san'at değildir. Canbazların geçirdikleri hayat pek çetin, meşakkatli ve tehlikelidir. Bir canbaz intihâb ettiği şubesine göre ta küçüklüğünden beri alışmaya mecbûrdur. Her gün sabah akşam yorucu idmanlar yapar. Bir gün bile rahat yüzü görmez. Lâzım gelen mümâreseyi peydâ ettikten sonra da idma'nâ fâsıla veremez. Yaptığı oyunların ekserîsi tehlikeli olduğu için ölüm dâimâ gözünün önündedir. Yanlış bir hareket netîcesinde, yahut bir ipin kopmasıyla düşerse ölmese bile sakatlanmak tehlikesi dâimâ mevcuttur.

Trapezlerde, iplerde oynayan, havada taklak kılan, parende atan canbazlar için böyle olduğu gibi siklet kaldıran, at sırtında icrâ-yı hüner eden erkek, kadın canbazlar da dâimâ aynı tehlikeye mâruzdur. Sahneye çıkardıkları hünerli hayvanların terbiyesi de gayet güçtür ve o da tehlikeden hali değildir. Bir canbaz, bir atı, bir fili, bir zürafayı ilh oyuna alıştırmak, matlûp hünerleri yaptırabilmek için aylarca, hatta senelerce mütemâdiyen uğraşması lâzımdır. Hele terbiye edilecek hayvan yılan, arslan, kaplan gibi korkunç hayvanlar olursa hayatının ne büyük muhataralara mâruz kaldığını îzâha hâcet yoktur.

Fakat canbazların yapacakları oyunlar, göstereceği hünerler, güç ve tehlikeli olduğu nisbette seyircilerin merâkı, rağbetini celb ettiği için her türlü zahmete katlanmaya, her türlü tehlikeden korkmamaya alışırlar.

Canbazhanelerde çalışan atların ekseriyyetle beyaz olması her yerde nazar-ı dikkat-i celb etmektedir. Bunun ne için olduğunu merâk edenler, canbazlardan soranlar pek çoktur. Meşhûr Amerikalı canbazlardan “Norovid” Amerika mecmûalarında yazdığı makalede buna cevâb vererek diyor ki:

“Farz ediniz ki küçük bir kasabada yaşıyorsunuz. Size kasabada kaç tane ____ at var diye sorarlarsa cevâb veremezsiniz. Fakat kaç tane beyaz at var derlerse derhâl adedini haber verirsiniz. Bu ise beyaz atların derhâl göze çarpmasından ileri gelir. İşte bizde canbazhanede nazar-ı dikkati daha ziyâde celb ettiği, en cüz’î hareketleri de uzaktan görülebildiği için beyaz ve kır atları tercîh ediyoruz.”

Fi-l-hakika canbazlar oyun verir, hüner gösterirken dâimâ seyircilerin hâlet-i rûhiyyesini nazar-ı i’tibâre alırlar. Oyunlarını ona göre tertîb ederler, kıyâfetlerini, elbiselerini ona göre intihâb ederler.

Bu cihette ne kadar îtinâ edildiğini yine “Norovid”in verdiği şu îzâhat göstermektedir: “Canbazhanede gösterilen hayvanlar meyanında en ziyâde rağbet görenler fillerdir. Çünkü hem cüsseleri büyüktür, hem de zekî, mûnis ve lâtifeyi seven hayvanlardır. Bu i’tibârla son zamanlarda sirkler mümkün olduğu kadar fazla fil bulundurmaya îtinâ ederler. Şu da bir hakikattir ki aynı cinsten hayvanların adedi ne kadar çok olursa halkın merâkını o nispette fazla tahrîk eder.

Mesela sirkimizde yirmi tane kaplan ve yalnız iki tane fil bulunursa dikkatinizi, merâkınızı en ziyâde kaplanlar celb edecektir. Eğer size faraza yüz tane fili bir arada gösterebilirsek o zaman ondan küçük hayvanların bulunduğu demir kafeslere dönüp bakmazsınız bile!

Kezâlik bin tane maymunu bir kafesin içine koyup gösterecek olursak kafesin her taraftan dehşetli bir tehâcûme uğrayacağına şüphe yoktur.

Mâmâfih fillerin fazla rağbete mashar olmalarının bir sebebi de cesâmetleri cihetiyle pek uzaktan müşâhede edilebilmeleridir. Bir de fil mûnis olduğu için kafesten dışarıda icrâ-yı hüner eder. Bunun fevkalâde dahli vardır. Çünkü halk nazarında kafes içinde görülen her şeyde bir sun’ilik his olunur. Eğer kabil olsa da mesela elli tane arslanı bir şehrin sokaklarında serbest gezdirebilsek o zaman hep filleri unuttur, arslan katarını seyre koşarsınız.”

Sirk hayvanları arasında zürafa da uzun boyu ve bilhassa boyu ile nazar-ı dikkati celb eder. Zürafa sevimli, mûnis ve zekî bir hayvandır. Fakat fevkalâde ürkektir. Canbazlar ürkmemesine çok dikkat ederler. Zîrâ ürker de öteye beriye sıçrarsa ince uzun bacaklarını kırmak ihtimâli çoktur. Zürafalar sıhhatleri mükemmel hayvanlardır. Uzun müddet yaşarlar.

Ya fok balığına ne diyelim? Evet, fok balığı sahnede o kadar hünerler ibrâz eder, o kadar maskaralıklar yapar ki seyredenler kahkahalarla gülmekten kendilerini alamazlar. Seyircileri bunun kadar eğlendiren hayvan nâdir bulunur.

Şimâl denizlerinde yaşayan bu iri hayvanın canbazlığı o kadar isti'dâdı olacağı hatıra gelmez. Hâlbuki fok hakikaten canbaz daha doğrusu komiktir. Hatta canbazhaneye getirildikten, tâ'lîm terbiye gördükten sonra değil, denizlerde serbest ve vahşî bir hayat geçirdiği zamanlarda bile kendiliğinden hünerler yapar. Mesela yakaladığı bir balığı burnunun üzerine koyup bir müddet salladıktan sonra havaya fırlatır, sonra düşerken ağzıyla tutar.

İşte bunun için canbazlar foku pek kolay alıştıırırlar. Hem garibi şu ki fok sahnede hünerler gösterdiği zaman kendi de seyirciler kadar eğlenir, muvaffakiyyetinden onlardan ziyâde hoşlanır. Resimde görüldüğü gibi at sırtına binip gülle ile oynayan, en mahir canbazların ancak yapabileceği hareketleri yapan foklar pek çoktur. Fok sayıdan anlayacak kadar zekîdir.

En ziyâde şöhet ve rağbet kazanan canbazlar, en güç ve en tehlikeli oyunları yapmaya muvaffak olanlardır. Bunların arasında en ziyâde temayüz eden ekserîye kadınlardır. Çünkü aynı tehlikeli oyunu bir erkek ile bir kadının yapması arasında büyük fark vardır. Aynı oyun kadın tarafından yapılırsa erkekten kat kat ziyâde takdire mazhar olur.

Bu türlü oyunlarda mahâretiyle meşhûr olan kadın canbazlardan Amerikalı "Mey Vorit"i zikredebiliriz. Bu genç, güzel ve mütenâsib endâmıyla kadının en güzel oyunu şudur: Birbiri arkasından koşan iki beyaz attan öndekine biner atlarda eğer falan yoktur. Atlar öyle koşarken kalkar, at sırtında ayakta durur, sonra birden bire havaya sıçrar, arkaya doğru havada bir taklak atar, döner ve tam arkadaki atın sırtına oturur, hiçbir şey olmamış gibi koşusuna devam eder.

Canbazhanelerde halkı en ziyâde eğlendiren palyaçolardır. Palyaçolar bir sirk için çok değerli unsurlardır. Çünkü hem birer hakikî canbazdırlar, hem de birer komik san'atkârdırlar.

Palyaçolar içinde resmini koyduğumuz "Almiyakov" pek meşhûrdur. Bu adam tam seksen yaşındadır. Öyle olduğu halde bir genç çevikliğiyle canbazlıklar yapar, kemâl-i talâkatle Şekspirden şiirler okur. Babası da canbaz ve palyaço idi. San'atına tâ çocukluğundan beri alışmış, yani çekirdekten yetişmişti.

Bu adamın seksen yaşına vardığı halde sıhhatini, çevikliğini muhafaza etmesi ___ ihtimâle göre yüz yaşından ziyâde yaşamak ihtimâli bulunması canbazların bir kazaya

uğramadıkları ve sıhhatlerini muhafazaya muvaffak oldukları takdîrde çok yaşadıklarını gösterir.

Canbazların Amerikada ne kadar rağbet gördüklerini anlatmak için bir iki misal zikrederim. Bir iki sene evvel “Ritling Bruzırs” sirki oyun vermek üzere Amerikada Oyovada “Postvil” kasabasına gitmişti. Orada iki oyun verdi. Sirkin mevcûdu 1000 kişi olduğu halde “Postvil” kasabasının nüfusu ancak bin kişiden ibâretti. Böyleyken iki oyuna iştirâk eden seyircilerin miktarı 20.000 i tecâvüz etmişti.

Bunun sebebi şudur: Postvile sirk geldiğini civar köy ve kasabalar halkı haber alınca 40-50 hatta 60 kilometre uzaklardan canbazları seyretmek için akın akın gelmişlerdi.

“Kansasta” “Konkordiya” ismindeki küçük kasabada verilen bir oyuna gelen seyircilerde 13.000 kişiye bâliğ olmuştur.

Tabi sirkler böyle küçük yerlerde bir iki oyun vermekle iktifâ edip başka yerlere giderler. Newyork gibi büyük bir şehirde sirkin beş altı hafta kaldığı ve her gün iki defa oyun verdiği olur. Bu müddet zarfında canbazhaneye devam eden temâşâgerlerin ____ ve ____ olarak 600.000 kişiye bâliğ olmaktadır.

SM/EK-14, sayı:1, sayfa: 12-13

RESİMDE DÜNYA ETRAFINDA BİR SEYAHAT

Doğanla Belkay İstanbulda zengin bir tüccarın çocuklarıdır. Bir gün babalarından onları dünya etrafında tayyâreyle bir seyahate çıkarmasını ricâ etmişler ve eğer bu arzularını babaları kabul ederse seyahatten döndükten sonra sınıflarının birincisi olmayı vadedmişler. Babaları da çocuklarına böyle bir istifâdeli bir seyahati pek hoş bulmuş, yanlarına memleketin en muktedir tayyârecisini terfîk ederek Azerbaycandan başlamak üzere bir seyahat tertîb etmiş: İşte biz bu sayfada Doğanla Belkayın seyahatlerinden Sevimli Mecmûanın kârîlerini muntazaman haber-dâr edeceğiz.

Doğan:

___ Belkay, babam gezdiğimiz yerleri anlamak ve öğrenmek için bana bir rehber verdi. Sana her geçtiğimiz yeri öğreteceğim..

Belkay:

___ Biliyor musun Doğan, ben en çok başka memleketlerin kadın ve çocuk esvâblarını görmeyi severim. Tayyâre her yerde dursa da onları görsek...

___ Haydi canım, sen de, babam, tayyâreciyi rahatsız etmemizi, nereye götürürse gitmemizi söylemedi mi? Biz de söz vermedik mi?..

___ Doğru, doğru, şimdi İstanbuldan kalkalı on saat oldu, acebâ Baküye kaç saatte varacağız?

___ Şimdi konuşma da geçtiğimiz yerleri seyredelim, bak toprağa, ne kadar yakın uçuyoruz...

___ İşte Bakü... Bakalım babamın verdiği rehberde ne yazıyor, bak dinle

___ Bakü, Azerbaycanın pâ-y-ı tahtıymış. Bu Azerbaycanlılar da bizim gibi Türkmüş. Dinleri İslâmmış. Yalnız konuşurken bazen biraz başka türlü konuşurlarmış. Çok, çok büyük dağları varmış, buna Kafkas dağları derlermiş. Bu dağlar Avrupayı Asyaya bitiştirirmiş. Burası eskiden Rusların idâresi altındaymış, sonra kendi kendilerini idâre etmişler, şimdi yine Ruslar her işlerine karışıyormuş. Baküde dünyanın en büyük gaz menbağları varmış, bak görüyor musun? Fabrika bacalarından çıkan dumanları görüyor musun? Mutlak orası olacak. Hele bu pazara bak, biraz bizim İstanbul çarşılarına benzemiyor mu?..

___ Değil mi onlar da Türkmüş, tabîî bize benzerler. Bak, bak, bu açık hava mektebini çok beğendim. Keşke bize de yapsalar...

___ Ben bu mektepleri işitmiştim, bu mektepleri dağlarda, ormanlarda yaparlar. Çocukların sınıfları bahçede olurmuş. Çocuklar, derslerini burada okur, yer, oynar, uyumak için de çadırlarına girmiş...

___ Ne güzel, ne güzel...

___ Bu mekteplerde çocuklar kendi işlerini kendileri görürmüş. Sabah yataktan kalkınca ellerini yüzlerini kendileri yıkar, kahvaltılarını hazırlar, bahçede ağaçlar altında yerleşmiş. Yemekten sonra kaplarını kendileri yıkar, yataklarını yapar, yemeklerini pişiren kadına kendileri yardım edermiş. Mesela biri sebze ayıklar, biri yıkar, biri ağaçlardan odun toplar, öteki yakar, yemeklerini güle eğlene hatta şarkı söyleyerek pişirirlermiş.

___ Aman ne güzel şeylermiş...Bu mektepleri Azerbaycanda yapmışlar da bizde niye yapmamışlar?..

___ Onu döndüğümüz zaman babamıza sorarız. Bak, bu balık avlayan çocuğu görüyor musun? Ne güzel avlıyor.

___ Aman ben buralarını çok sevdim. Burada kalalım..

___ Yok canım, daha dur bakalım, daha o kadar güzel şeyler göreceksin ki bunun ehemmiyeti bile yok.

___ Güzel bahçeler, çiçekler de görecek miyiz?..

___ Yine dur bakalım, buradan kalkınca nereye gideceğiz?..

___ Rehber bak bakalım.

___ işaret etmiş. Buradan Astragona geçecek, Volga sahilini ta'kîb ederek Orenburga, oradan da Türkistana geçeceğiz..

___ Volga neresi?..

___ Volga Rusyanın en büyük nehirlerinden biridir.

___ Ya Türkistan?..

___ Onlar da bizim gibi bir devlettir, Türktürler. Yalnız esvâbları başka türlüymüş...

___ Günlerce böyle Türk ülkelerinde uçacağız. Babam bize çok garip, çok iyi şeyler göreceğimizi söyledi. Kim bilir onlar nasıl yaşarlar. Çocukları bizim gibi midir?

___ Aman ne güzel, tayyareciye söyle de hemen uçalım.

SM/EK-15, sayı:9, sayfa: 141-142

ESRARENGİZ BİR RESİM

Bundan çok zaman evvel Japonyada Yovkaski köyünde hiç kimse aynanın ne olduğunu bilmezdi. Kızlar bile kendi çehrelerini hiç bilmezler; yalnız âşıklarının onlar hakkında söylediği methiyelere inanarak güzelliklerini öğrenmişlerdi.

Bir gün genç bir Japon delikanlısı sokakta ecnebîlerden birinin düşürdüğü bir küçük aynayı buldu. Bu adamın ismi Tiki İtsam idi. İlk defa hayatında böyle bir şey görüyordu. Aynaya bakar bakmaz bir derin hayrete düştü. Aynada esmer çehreli, siyah saçlı, kara gözlü bir adamın şekli vardı. Hayretten kendini şaşırılmış, dalgın dalgın resme bakıyordu.

— Bu benim babamın resmi.. Acebâ buraya nereden, nasıl gelmiş; babamın resmini kim yapmış?... Acebâ bu sihirli bir şey olmasın, diye düşünüyordu. Aynayı büyük bir ihtimâm ile mendili içine sardı, geniş gömleğin cebine yerleştirdi. O akşam eve gidince, hiç kimseye göstermeden aynayı bir çiçek vazosunun içine sakladı. Bundan daha emin bir yer yoktu. Bunu karımdan bile saklamalıyım, diyordu. Çünkü kadınlar mütecessistirler ve sır saklamasını bilmezler.

Tiki İtsam birçok günler bu aynanın verdiği merâk ve heyecan ile âdetâ kendinden geçmişti. Her zaman bu resmi düşünüyor, her gün işinden iki üç defa eve gelir, odaya saklanıp hazînesine bakardı.

Japonyada herkes esrârengiz şeylere çok ehemmiyyet verir, fakat hiç kimse sırrını karısından saklayamazdı. Lili Tis, Tiki İtsamın karısı, kocasının böyle günde iki üç defa eve gelmesinin hikmetini bir türlü anlayamıyordu. Nihâyet Lili kocasını tarassuda başladı. Kocasını her gelişinde küçük odaya girer; uzun zaman orada kalırdı. O gittikten sonra bu küçük odaya girer, odanın her tarafını dikkatli dikkatli arar; fakat hiçbir şey bulamazdı. Odada her şey eskisi gibi yerli yerinde dururdu.

Bir gün kocası odaya girerken arkadan kitlemesini unuttu. Lili bundan istifâde ile o gün kocası içerde iken ansızın içeri girdi. Kocasının elinde bir çiçek vazosu vardı, vazoyu yine eski yerine koyuverdi. Kocasını çıkar çıkmaz vazoya yaklaştı, içindeki aynayı buldu. Artık hakikati keşfetmişti. Aynayı yüzüne çevirince, kadın müthiş bir çığlık kopardı.

— Aman Yarabbi, bir kadının resmi?.. Hâlbuki ben kocamın beni sevdiğine, beni aldatmayacağına inanıyordum...

Lili hiddetinden titriyor, aynaya nefretle bakıyordu. Aynı kadın çehresi sanki ona bakıyordu. Kocasının böyle çirkin bir kadını sevdiğine için için kızılıyordu.

Kocasına o gün o kadar kızdı ki, evde hiçbir iş görmedi, yemek hazırlamadı, başını iki yastığın arasına soktu, akşama kadar ağladı. Akşam Tiki İtsam geldiği zaman sofranın kurulmadığını yemeğin hazırlanmadığını gördü. Fenâ' halde kızdı. Hemen karısının yanına gitti:

___ Aşk olsun, daha evleneli bir sene olmadı sen beni ihmâl etmeye başladın... Sen beni böyle mi bakacaktın?.. Bu hareketinle ne demek istiyorsun?..

___ Ne demek mi istiyorum?..Yoksa sen ne demek istiyorsun?.. Sen ne hakla sevdiğin kadının resmini benim çiçekliğim içinde saklıyorsun?.. Haydi git, resmini orada al, istediğin yerde sakla gözüm bir daha onu görmesin: Pis, çirkin kadın... Tiki hayretle etrafına bakınıyor:

___ Ne demek istiyorsun Lili, anlayamıyorum, diyordu.

___ Anlayamazsın, elbette! Çünkü anlamak işine gelmez. Sen bu pis, çirkin _____ kadını hakiki karına tercih ediyor, onu benden daha çok seviyorsun değil mi?..

___ Lili, bunları nereden çıkarıyorsun...

___ Ne demek istiyorsun?... Bu resim benim ölen babamın resmidir.. Geçen gün onu sokakta buldum, kaybolmaması için senin çiçekliğim içine sakladım.

___ Şu aptala bak.. Sanki ben kadınla erkeği anlamazmışım.

Lili hiddetinden bir yaprak gibi titriyordu. İş gittikçe fenâ' şekil alıyor, kavga kızışıyordu. Şimdiye kadar mes'ûd geçen izdivaç hayatları bu esrârengiz resim yüzünden bozulmuş her şey alt üst olmuştu.

Tiki de bu iftirâ'dan kızmış, hiddetinden gözler al kan olmuştu. Karısının evhamları çok gülünçtü. Mutlak sûrette resimde bir kadın resmi olmadığını, babasının resmi olduğunu biliyordu. Yanılmasının ihtimâli yoktu. Karı koca birbirlerine o kadar hiddetle bağırıyorlardı ki, sokak kapısı önünden geçen bir Japon râhibinin nazar-ı dikkatini celbetti.

Kapı önünde durdu, bir dakika ne konuştuklarını dinledi. Böyle bir kavganın devamına müsâade etmenin doğru olmayacağını anladı. İhtimâl ki aralarında bir anlaşmazlık vardı, ben hâl ederim, diyordu.

Aralık duran kapıdan başını uzattı:

___ Hayrola, çocuklar!.. Niye böyle birbirinize kızılıyorsunuz?.. Bu kavganın sebebi ne?..

___ Hoca efendi benim karım çıldırdı...

___ Aşağı yukarı bütün kadınlar öyledir!. Oğlum.. Kadınları akıllı zannettiğin için yanılmışsın oğlum. Buna hiç kızmaya lüzûm yok!..

Lili hiddetle atıldı:

___ Hoca efendi, kocam benim çiçekliğim içine bir kadın resmi sakladı.

___ Vallahi yalan söylüyor, hoca efendi. Benim çiçekliğe sakladığım resim babamın resmidir.

___ Haydi çocuklar, bana bu resmi gösteriniz bakayım...

Râhib, aynayı eline aldı, dikkatle içine baktı. Resmi görür görmez büyük bir ta'zîm vaz'iyeti aldı, resmin önünde eğildi:

___ Çocuklar, haydi barışın, ve birbirinizi severek yaşayın..ikinizde yanılmışsınız. Bu resim ne senin babanın, nede yabancı bir kadının resmidir. Bu çok muhterem bir râhibin resmidir. Bu resmi birinizin erkek, birinizin kadın görmesini bir türlü anlayamıyorum. Bu mukaddes resmi bana veriniz, mâbetteki mukaddes eşyanın arasında saklayım..

Râhib çocukların ikisini de el ele verdikten sonra, aynayı cebine atıp uzaklaştı.

Râhib için bundan büyük bir hâdise olamazdı. Yeni ve büyük bir defne bulmuş gibi mâbede döndü. O, şimdi Janponyada kimsenin elinde olmayan kıymetli bir şey elde etmiş gibi seviniyordu.

Karı kocada bir türlü sırrını hâl edemedikleri bu esrârengiz fotoğrafın ellerinden gitmesinden hem memnûn, hem mahzûn oldular. Memnûndular. Çünkü hatalarını anlamışlardı. Mahzûndular, çünkü işin sırrını anlayamamışlardı. Ne kadın, ne erkek, nede râhib evvelce aynayı görmemişlerdi.

SM/EK-16, sayı:6, sayfa: 90

ESİR SULTAN

Bir yaz İspanyada büyük bir kuraklık olmuş, sonbaharda hiç mahsûl alınmamıştı. Köylüler iş ve yiyecek bulmak için şehirlere kaçmışlardı. Bunların arasında Yovan isminde cesûr dilber bir İspanyol genci vardı. Bu gencin anası, babası ölmüş, efendisinin çiftliği harâb olmuştu. Zavallının gidecek hiçbir yeri yoktu.

Bir akşam Yovan, evsiz, parasız, Gırnada şehrine geldi. Yatacak yer bulamadığı için eski Endülüs saraylarından birinin yosun tutmuş harâbeleri içinde yattı. Gözlerini kapar kapamaz, omuzları üzerinde bir ağırlık duydu. Gözlerini açınca ne görsün, kocaman bir el, elinde yanmış bir mum tutuyor. El, Yovanı omuzlarından bir torba kemik gibi çekti, yere doğru sürüklendi.

Mechûl el, Yovanı büyük bir salona götürdü. Salonun ortasına bir sofraya kurulmuş, üzerinde bin bir türlü iştihâ-âver yiyecekler vardı. Yovan bu mükellef sofrada karnını doyurdu.

Mechûl el, tekrar Yovanı omzundan çekti, diğer salonun içinde süslü bir yatak vardı. Yovan yırtık esvâblarını üzerinden çıkardı, yatağın üzerine açılan ipekli, kurdela şık bir geceliği üzerine giydi, yatağın içine girip uyudu.

Gırnada saatleri saat on ikiyi çalarken mechûl el geldi, yine onu uykusundan uyandırdı ve tatlı bir ses kulaklarında aks etti:

___ Yovan, sen çok cesûr bir gençsin, çünkü benim elim seni nereye götürmüşse korkmadan geldin. Sen asırlardan beri bunu yapmaya cesâret eden ilk adamsın. Şimdiye kadar herkes beni cin zan eder ve benden korkardı. Bende senin gibi bir insanım. Şimdi daha fazla cesûr olduğunu göstermek ister misin? Bu saraya hapsedilmiş bedbaht, ümitsiz, yardımsız bir padişahın kızını kurtarmak ister misin?

Yovan hemen cevâb verdi:

___ Bu kızı kurtarmak için ne yapmalıyım?..

Ses tekrar cevâb verdi:

___ Üç gün üç gece bu yatakta yatmalısın. Sana ne yapsalar bağırmayacak, yerinden oynamayacaksın, eğer bu dediklerimi yaparsan esîr bir sultanı kurtarmış olursun.

___ Pekâlâ bu dediklerini yapmaya çalışacağım. El yine kayıp oldu. Yovan yatakta yattığının ilk gecesi, karanlık bir gölge geldi, Yovanın vücudunda sağlam bir kemik kalmayınca kadar

dövdü, dövdü, gitti. Sabah olur olmaz el tekrar geldi, ona sükûnet verecek yiyecekler ve içecekler getirdi, Vücuduna sihirli bir gaz sürdü, bütün yaraları, ıstırapı birden geçti.

İkinci akşam, gölge tekrar geldi, yine birinci akşam gibi dövdü, dövdü, Yovan ne sesini çıkardı, ne de yerinden oynadı. Ertesi sabah yine mechûl el ona sihirli bir ilâc getirdi. Bütün yaraları birden savdı. Üçüncü akşam en müthişti bu akşamki dayak artık Yovana nefes almak için bile tâkat bırakmamıştı ertesi sabah el artık gelmedi elin yerine dünya güzeli bir kız geldi, Yovanın vücudunu sihirli bir su ile yıkadı, bütün yaraları, ıstırapları bir hamlede geçti.

Yovan yatağın üstüne, kendisi için hazırlanan süslü esvâbları giydi, salona gitti. Sofra yine orada kurulmuş hazırdu sofrada genç kızla beraber yediler. Kız gözleri kamaştırıcak kadar güzeldi. Yovan ömründe ilk defa bu kadar güzel bir kız görmüştü. Teni gül yaprağı gibi düz, parlak, rengi pembe, ağzı kiraz gibi, küçük dudakları kırmızı, büyük siyah gözleri tatlı ve ma'sûm, âdetâ bir ceylan gözü gibi dilberdi.

Yovan kıza dikkatle baktı:

___ Sultanım, dedi, hiç şüphe yok ki sen bir İspanyol kızı değilsin? Kimsin, nesin?.. Sormama müsâade eder misin?..

Güzel kız:

___ Hayır, dedi, ben Fas sultanının kızıyım. Burada esîrdim. Şimdi artık esâretten kurtuldum. Şimdi hemen babamın sarayına gitmeliyim. İspanyol yiğidi, beni esâretten sen kurtardın. Arkamdan gel, beni bul...

Kız bunları söyler söylemez gözden kayıp oldu. Kendini Endülüs harâbesinin yosunları üzerinde yırtık esvâbları ile perişan bir halde buldu. Derhâl yerinden kalktı, büyük bir azm ile esîr sultanı ta'kîbe karar verdi. Fakat saraya varmak için geçeceği yolların parasını ödemek üzere cebine on parası yoktu. Bütün yolu ayakla gitmeye mecbûr oldu. Tabîi ayakla gittiği için esîr sultanın sarayına varması pek uzun sürdü. Esîr sultan artık Yovanın sadâkatsizliğine ve korkusuzluğuna hükmettiği Arabistan padişahıyla olmaya karar verdi her tarafta hazırlıklar yapıldı, saray donandı. Bütün halk sultanın gelin alayını görmeye geldi. Sultan sırma esvâblı cariyelerin kolunda gelin tahtına oturmak üzere geliyordu. Birden bire sarayın kapısı önünde, yırtık esvâbları ile yorgun ve kederli bir halde Yovanı gördü. Elmas tahtına oturdu. Arabistan padişahı da bütün elmaslar zümrütler içinde bu dünya güzeli sultanın yanına oturdu. Esîr sultan yavaşça eğildi padişaha dedi ki:

___ Padişahım, çok zaman evvel elmas çekmecenin anahtarını kayıp ettim. Bir yenisini aldım. Şimdi eski kayıp ettiğim anahtar buldum. Şimdi hangisini kullanmak doğru olur?..

Padişah hiç şüphe etmeden:

___ Elbette birincisini kullanmak lâzım, dedi.. Sultan kalktı, halkın arasından yırtık esvâblı İspanyol gencini çekti.

___ Size anlatmak istediğim eski anahtar şimdi buradadır. İşte bu cesûr çocuk beni tekin olmayan saraydan kurtardı. Şimdide benim onunla evlenmeme izin ver padişahım. Sen kendine benden daha güzel bir kız bulabilirsin.. Bütün dünya senin emrine âmâde padişahım...

Padişah kıza ve cesûr gence acıdı. Evlenmelerine izin verdi. Ve ikisinin hareketini o kadar takdîr etti ki, kendilerine babasından mîrâs kalan bir elması düğün hediyesi olarak verdi. Kırk gün kırk gece esîr sultanla Yovanın düğünleri yapıldı. Ve murâdlarına erdiler.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:	Tuğba BARUTCU			
Doğum Yeri:	Konya			
Doğum Tarihi:	13.02.1985			
Öğrenim Durumu : Lisans				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Şükrü Doruk İÖÖ.		Konya	1990-1995
Ortaöğretim	İmam Hatip Lisesi		Konya	1995-1998
Lise	Atatürk Kız Lisesi		Konya	1998-2002
Lisans	Selçuk Üniversitesi	Türkçe Öğretmenliği	Konya	2003-2007
Yüksek Lisans				